ABC Amber Palm Converter, http://www.processtext.com/abcpalm.html

C:\Users\Plazma\Desktop\A_Asimov Isaac - Robouniversum 3.pdb

PDB Name: zdroj
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.8.1973
Modification Date: 16.8.1973
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Přeložila
Hana Březáková

Copyright (c) 1988 by Byron Preiss Visual Publications, Inc. Introduction (c) 1988 by Nightfall, Inc. Translation (c) Hana Březáková, 1994
ISBN 80-7176-071-4

William f. Wu
KYBORG

Úvod (Isaac Asimov): Kybernetický organismus
Klíč k Pericentru 13
Cesta žlabem 23
Základna Klíče 33
Ariel 42
S klíčem v hrsti 48
Cizinci ve městě 55
Kyborg 60
V ulicích 67
Ztracen v davu 73
Slanina 80
Robotu tváří v tvář 86
Týmová práce 93
Na útěku 100
Transplantát 109
Kruh se zavírá 117
Léčka 126
Wolruf 134
Odlet 145

Tento román věnuji
Lauře J. LeHew,
která vždy zůstává velmi výjimečnou

Zvláštní díky za pomoc při psaní tohoto románu bych chtěl projevit

Davidu M. Harrisovi,
Michaelu P. Kube-McDowellovi,
Robu Chilsonovi,
Alison Tellure,
mým rodičům,
Dr. Williamu Q. Wu
a Cecile F. Wu,
jakož i společnosti Plus Five
Computers Services, Inc.

ÚVOD
Kybernetický organismus
ISAAC ASIMOV

Robot je robotem a organismus je organismem.
Organismus, jak víme, je tvořen buňkami. Z molekulárního hlediska jsou klíčovými molekulami nukleové kyseliny a proteiny. Pohybují se ve vodném prostředí a organismus jako celek má podpůrný systém tvořený kostmi. Je zbytečné pokračovat v dalším popisu, protože všichni víme, co to organismus je. Jeho názorným příkladem je totiž každý z nás.
Robot, na druhé straně (tak jak je obvykle zobrazován ve vědeckofantastické literatuře), je objektem, víceméně připomínajícím člověka a vyrobeným z pevného, antikorozního kovu. Spisovatelé vědeckofantastické literatury jsou v příliš detailním popisu robotů poněkud obezřetní, protože obvykle pro příběh není podstatný a kromě toho, většina spisovatelů neví jak na to.
Z drtivé většiny povídek však čtenář získá dojem, že robot má spíš dráty, kterými proudí elektřina než trubice, kterými proudí krev. Zdroj energie buď není uveden, nebo se předpokládá, že má něco společného s jadernou energií.
A co mozek robota?
Když jsem v letech 1939-1940 psal své první povídky o robotech, vymyslel jsem si "pozitronický mozek" z houbovité slitiny platinoiridia. Platinoiridium jsem zvolil proto, že se jedná o výjimečně inertní kov, který ze všech kovů nejméně podléhá chemickým změnám. Houbovitý byl proto, že jsem tím získal rozměrný povrch, na kterém mohly být podle potřeby libovolně vytvářeny nebo rušeny elektrické vazby. "Pozitronický" byl proto, že čtyři roky před vznikem mé první povídky byl objeven pozitron jako opak elektronu, a termín "pozitronický" namísto "elektronického" měl příjemný scifistický zvuk.
Samozřejmě, v dnešní době je můj pozitronický platinoiridiový mozek beznadějně zastaralý. Takovým se vlastně stal už pouhých deset let po svém "vzniku". Ještě před koncem čtyřicátých let jsem byl nucen uvědomit si, že mozek robota musí být druhem počítače. Skutečně, pokud by robot měl být tak dokonalý, jako ti v mých nejstarších povídkách, musel by mít místo mozku počítač v každém ohledu tak dokonalý jako lidský mozek a vyrobený z droboučkých mikročipů ne větších než mozkové buňky a stejně složitých.
Zkusme si teď ale představit něco, co není ani organismem, ani robotem, ale kombinací těchto dvou. Možná bychom tomu mohli říkat organismus-robot nebo prostě "orbot". To by ovšem byl poněkud nevýstižný název, protože by se vlastně jednalo o slovo "robot", u kterého jsme pouze zaměnili první dvě písmena. Výstižnější název "orgabot" zas nezní zrovna moc hezky.
Mohli bychom to nazvat robot-organismem nebo "robotanismem", což je slovo stejně příšerné jako "orgabot", anebo "roborgem". Mně termín "roborg" připadá docela zajímavý, ovšem ani ten bychom mít nemohli. Objevilo se totiž něco docela jiného.
Už před celou generací nazval Norbert Weiner vědu o počítačích "kybernetikou", takže máme-li na mysli něco, co je částečně robotem a částečně organismem a připomeneme-li si, že podstata robota je kybernetická, lze spojení těch dvou nazvat "kybernetickým organismem" neboli "kyborgem". Tento název se skutečně ujal a je používán.
Abychom pochopili, co to vlastně je kyborg, začněme lidským organismem a ubírejme se směrem k robotu; a když s tím budeme hotovi, začněme od robota a postupujme k člověku.
Kdybychom člověka chtěli změnit v robota, bylo by nezbytné začít částí lidského organismu nahrazovat částmi robota. V jistých ohledech to už děláme. Tak například poměrně velké procento původního materiálu mých zubů bylo nahrazeno kovem, který je samozřejmě vyloženě robotí substancí.
Jistě, náhrady nemusí být jen kovové. Některé části mých zubů jsou keramické a na první pohled je od mých vlastních zubů nerozeznáte. Přesto, třebaže původní zubovina se vzhledem, ba dokonce do jisté míry i chemickou strukturou podobá keramickému materiálu, pokrývá živý materiál a nese stopy svého původu. Keramický materiál, který zubovinu posléze nahradil, nevykazuje žádné stopy života, ani teď, ani nikdy.
Můžeme jít dál. Moje hrudní kost, kterou bylo nutné v průběhu operace před pár lety rozříznout po délce, je nyní spojena vysoce spolehlivými kovovými svorkami. Moje švagrová má umělý kyčel-ní kloub. Žijí mezi námi lidé s umělýma rukama nebo nohama a tyto umělé končetiny jsou ve svém vývoji stále dokonalejší a praktičtější. Nebo si vezměte lidi, kteří celé dny ba dokonce měsíce žili s umělým srdcem. A co teprve počet těch, kteří léta žijí s kardiostimulátory.
Krůček po krůčku si dovedeme představit jednu část člověka po druhé nahrazované anorganickými materiály a technickými zařízeními. Existuje nějaká část, kterou bychom, byť jen v představách, shledali obtížnou nahradit? Myslím, že tady by nikdo nezaváhal. Nahraďte kteroukoliv část člověka kromě jediné - končetiny, srdce, játra, kostru, a tak dále - a výsledek zůstane člověkem. Byl by to člověk s umělými částmi, ale nadále by zůstal člověkem.
Co ale mozek?
Zajisté, existuje-li jediný orgán, který nás činí lidmi, pak je to právě mozek. A existuje-li jediná věc, která nás činí lidskými jedinci, pak je to nesmírně složité utváření, emoce, výukový a paměťový obsah každého jednotlivého mozku. Mozek prostě nelze nahradit umělým myslícím strojkem z továrního skladu. Museli byste do něj zamontovat také

zařízení, které by dodalo vše, co se původní živý mozek kdy naučil, vše, co obsahovala jeho paměť a vše, co napodobuje přesný vzorec jeho činnosti.
Protéza nemusí pracovat zcela stejně jako normální živá končetina, přesto je ale schopná posloužit svému účelu. To samé platí o umělé plíci, ledvině nebo játrech. Umělý mozek by však musel být přesnou replikou mozku, který nahrazuje, jinak by dotyčný už nebyl tím samým člověkem.
To znamená, že překážkou na cestě od lidského organismu k robotu je právě mozek.
A naopak?
V povídce "Dvěstěletý člověk" jsem popsal přerod svého robotího hrdiny, Andrewa Martina, z robota v člověka. Kousíček po kousíčku se nechal měnit, dokud každá jeho viditelná část nevypadala jako lidská. Oplýval inteligencí, která se stále víc rovnala (ba dokonce byla nadřazená) inteligenci člověka. Byl to umělec, historik, vědec, administrátor. Prosadil přijetí zákonů o právech robotů a v plném rozsahu si získal úctu a obdiv.
V žádném případě však sám sebe nemohl považovat za člověka. Ano, i tady byl překážkou robotí mozek. A dotyčný robot udělal - za cenu ztráty života - vše pro to, aby i tato poslední překážka byla odstraněna.
Tím jsme dospěli k dichotomii - u výsledných kyborgů si neodpovídají tělo a mozek. To znamená, že kyborgy lze rozdělit do dvou skupin:
a) robotí mozek v lidském těle nebo
b) lidský mozek v robotím těle.
Je zcela přirozené, že v odhadu hodnoty člověka (nebo naopak robota) ze všeho nejdříve bereme v úvahu povrchový vzhled.
Snadno si dokážu představit muže, který spatří výjimečně krásnou ženu a v údivu a bázni z ní nemůže spustit oči. "Jaká nádherná žena," pomyslí si a je docela možné, že se do ní na první pohled zamiluje. V romantických příbězích jsou takové zápletky na denním pořádku. A samozřejmě, žena, která spatří výjimečně přitažlivého muže, zcela jistě zareaguje stejným způsobem.
Zamilujete-li se do ohromující krásy, sotva vás bude zajímat skutečnost, zda ona žena (či muž) vůbec má mozek, zda je dobrým člověkem, zda vůbec ví, co je to laskavost a vřelost. Až pak konečně zjistíte, že vzhled je u dotyčného jedinou předností, pravděpodobně budete dál klamat sami sebe a necháte se, alespoň na čas, vést podmíněným reflexem pohlavního pudu. Nakonec vás samozřejmě unaví i ona krása bez obsahu, ale kdoví, jak dlouho to bude trvat, než konečně procitnete.
Na druhé straně, člověk s velkým počtem dobrých vlastností, který zrovna moc krásy nepobral, vás pravděpodobně neohromí na první pohled, pokud byste ovšem nebyli natolik inteligentní, abyste ony vlastnosti byli schopni rozpoznat, takže byste spolu pak mohli prožívat nebe na zemi.
Pokouším se tím říct, že kyborg s robotím mozkem v lidském těle bude většinou lidí, pokud ne všemi, považován za člověka; zatímco kyborg s lidským mozkem v robotím těle bude většinou Udí, pokud ne všemi, považován za robota. Koneckonců, jste tím - alespoň pro většinu lidí - čím se zdáte být.
Přestože by se v obou případech jednalo o kyborga, šlo by o dva diametrálně odlišné přístupy k dané problematice. Představte si robotí mozek v lidském těle a zamyslete se nad tím, proč by vlastně taková kombinace měla existovat. Robotí mozek by se mnohem lépe osvědčil v těle robota, protože lidské tělo je o hodně křehčí a zranitelnější. Dejme tomu, že budeme mít mladé, zdravé lidské tělo, ve kterém byl úrazem nebo nemocí poškozen mozek. V takovém případě by vás mohlo napadnout: "Proč nechat přijít nazmar tak nádherné lidské tělo? Dáme mu robotí mozek a tím ho zachráníme před vyřazením ze života."
Kdybyste to udělali, výsledný člověk by už nebyl originálem. Nezachránili byste jedince, ale pouze tělo bez schopnosti myslet. A lidské tělo, jakkoli krásné - bez mozku - je k ničemu. Každý den přichází na svět půl milionu těl nových. Nemáme zapotřebí zachraňovat některá z nich, odejde-li mozek.
Co ale lidský mozek v robotím těle? Lidský mozek nežije věčně, ale může v plné síle a funkčnosti vydržet takových devadesát let. Je známo, že na světě žijí devadesátiletí jedinci, kteří se těší dobrému zdraví a stále jsou schopni rozumného a hodnotného uvažování. A také je známo, že množství vynikajících myslí bylo odsouzeno k zániku po dvaceti třiceti letech života, protože tělo, které je hostilo (a které je bez přítomnosti mysli bezcenné), se stalo neobyvatelným z důvodu úrazu nebo nemoci. V takovém případě bychom jistě byli vystaveni silnému nutkání přenést vynikající mozek ve výborném stavu do těla robota a tím mu poskytnout další desetiletí plodného života.
Když tedy řekneme "kyborg", téměř výlučně budeme myslet na lidský mozek v těle robota - a výsledek budeme považovat ne za člověka, ale za robota.
Mohli bychom argumentovat tím, že lidská mysl je lidskou myslí a že je to mysl, která se počítá a ne obklopující podpůrný mechanismus. Měli bychom pravdu. Jsem si jistý, že jakýkoliv rozumně uvažující soud by dospěl k rozhodnutí, že kyborg s lidským mozkem by měl mít všechny legální výsady, práva a svobody člověka. Mohl by hlasovat, nesměl by být zotročen, a tak dále.
A přesto, představte si situaci, kdy by kyborg byl vyzván: "Předtím, než ti udělíme lidská práva, dokaž, že máš mozek člověka a ne robota."
Nejsnadnějším způsobem, jak to provést, by bylo dokázat, že kyborg nepodléhá třem zákonům robotiky. Protože tři zákony robotům přikazují společensky přijatelné chování, musel by dokázat, že je schopen lidského (to znamená nečestného, podlého, zlého) jednání. Nejsnadnějším a nejočividnějším argumentem by jednoduše bylo srazit dotyčného "nevěřícího Tomáše" k zemi a zlomit mu při tom čelist, protože tohle by robot nikdy neudělal. (Ve své povídce "Důkaz", která vyšla v roce 1947, jsem tuto metodu použil jako způsob prokázání, že dotyčný není robot - v onom konkrétním případě se však stejně jednalo o chyták.)
Pokud by ale kyborg musel neustále provádět násilnické činy, aby dokázal, že má lidský mozek, zřejmě by si nakonec

jen s potížemi hledal přátele.
To znamená, že dokonce i kdyby byl přijat jako člověk a bylo mu uděleno volební právo, mohl si najmout si pokoj v hotelu a dělat všechny věci, které mohou dělat lidé, musela by existovat určili ta opatření, která by činila rozdíly mezi ním a normálními lidmi. Kyborg by byl silnější než člověk a jeho kovové pěsti by se daly považovat za smrtící zbraně. Mohl by mu například být udělen zákaz útočit na člověka, dokonce i v případě sebeobrany. Nesměl by aktivně provádět nejrůznější sporty za stejných podmínek jako lidé a tak dále.
Hmm, musí ale lidský mozek být umístěn v kovovém robotím těle? Co kdybychom jej přenesli do těla vyrobeného z keramické hmoty, plastu a fibrových vláken, takže výsledný produkt by vypadal jako člověk a byl by tak cítit na dotek - a navíc by měl lidský mozek?
Víte, já si myslím, že kyborg by přesto stále měl svoje "mouchy". Byl by prostě jiný. Bez ohledu na to, o jak malé rozdíly by se jednalo, lidé by je poznali.
Víme, že lidé, kteří mají lidská těla a zcela lidské mozky, někdy nenávidí jedni druhé jen kvůli mírným rozdílům v barvě pleti, tvaru nosu, očí, rtů, vlasů.
A víme, že lidé, nelišící se od sebe ve fyzickém ohledu ničím, co by mohlo být důvodem k nenávisti ze strany ostatních, se spolu často sváří kvůli záležitostem, které vůbec nejsou fyzického rázu, ale kulturního - náboženským rozdílům, politickým názorům, místu narození, řeči, či dokonce jenom přízvuku.
Musíme se s tím prostě vyrovnat. S kyborgy vždy budou potíže.

Klíč k Pericentru

Derec si povzdechl a prohrábl si rukou svoje na ježka ostříhané pískově světlé vlasy. "Katherine, nejsem si jistý, jestli tenhle hloupý počítač vůbec ví, kdo má Klíč k Pericentru. Pokud to ví, neřekne mi to. Už jsem se ho ptal všemi možnými způsoby, které mě jen napadly." Odstrčil svou židli od panelu počítače a pohlédl jí do tváře.
Katherine, stojící kousek od něj, na něj významně pohlédla a zavrtěla hlavou v očividném nesouhlasu. "To jsem netušila, že počítače mohou být hloupé."
"Nu, tenhle určitě je," zamumlal Derec nešťastně. Cítil, jak mu pod jejím pohledem rudne obličej. "Podívej se, pokud tvůrce v programu zdůraznil prioritu utajení, počítač neodpoví na dotazy, na které odpovědět nesmí. Prostě s ním nic nenadělám." Byl rád, že v tom okamžiku sedí. Katherine byla o kousek vyšší než on, třebaže Derec - jak doufal - stále ještě rostl. Také měl dojem, že je o rok či dva starší než ona. Zbytkem její identity - jakož i své vlastní - si nebyl jistý.
Vyskočil ze židle, aby mezi nimi vytvořil větší odstup a začal chodit kolem dokola po místnosti. Prostřednictvím instrukcí zadaných počítači nařídil robotům stavějícím město, aby upravili místnosti, které obýval společně s Katherine. Zřídili pro každého z nich samostatnou ložnici, pro oba pak společnou kuchyni a panel pro instalaci zařízení umožňujícího přístup k počítači, které si Derec sám zkonstruoval. Nyní rázoval po obvodu své "kanceláře" a překypoval přitom nervózní energií.
Jejich byt měl hexagonální tvar a nábytek vyrůstal přímo z podlahy a stěn interiéru. Ze stropu se linulo příjemné, nevtíravé světlo. Elegantní tvar apartmá byl nyní rozdělený stěnami jednotlivých místností, ale Derekovi a Katherine se takto žilo mnohem pohodlněji než dříve. Oba měli větší soukromí, cítili se svobodněji.
Od té doby, co se Derekovi podařilo zastavit ničivý růst Města robotů, žili na místě, které takřka připomínalo běžné město. Výstavba pokračovala stálým, neměnným tempem, tak aby město mělo dostatek času přizpůsobit se vlastnímu růstu. Platily v něm zákony robotiky a dva lidé město obývající nyní měli zajištěnou pohodlnou a bezpečnou existenci. První zákon robotiky zní: "Robot nesmí ublížit člověku nebo svou nečinností dopustit, aby člověku bylo ublíženo."
"Podívej se, Dereku," řekla Katherine. "Myslím, že oba toužíme dostat se z této planety. Momentálně nijak nestrádáme. Je však jisté, že kdybychom měli k dispozici loď, už dávno bychom tu nebyli. Protože naší jedinou nadějí dál zůstává Klíč, nezbývá nám nic jiného než jej najít."
Derec si uvědomil, že tón jejího hlasu už není tak naléhavý jako ještě před chvílí. Přesto se však otočil na patě, obrátil se k ní zády a dál chodil sem a tam. Od té doby, co zjistil, že ve skutečnosti se nejmenuje Katherine Ariel Burgessová, jak se mu představila, věděl, že jí nemůže plně důvěřovat. Vlastně jí mohl věřit pouze tehdy, když byla sarkastická nebo se chovala povýšeně a blahosklonně. Když hovořila normálně nebo byla laskavá, musel se domýšlet, oč jí ve skutečnosti jde.
Kromě toho, stále ještě se nevyléčil ze své ztráty paměti. Bylo by přinejmenším divné chtít po ní znát její identitu, když se nedokázal dopátrat toho, kým je on sám. Měl z této skutečnosti trapný pocit a v Katherinině přítomnosti mu stále bylo nepříjemně. Nejlepším místem, kde se mu před těmito pocity dařilo unikat, byl počítač.
Přešel kolem ní a sedl si zpět na židli. Aniž by měl něco konkrétního v úmyslu, jeho prsty se rozběhly po klávesnici. Prostě se jen snažil vypadat zaneprázdněné.
Odmítl do svého terminálu zabudovat hlasové ovládání, protože by jej pociťoval jako bariéru mezi sebou a labyrintem centrálního počítače. Centrální počítač zahrnoval sedm hlavních řídicích robotů neboli Strážců města, kteří byli vzájemně spojeni prostřednictvím svých komunikačních kanálů. Do jádra počítače samotného bylo možné proniknout pouze z tajuplné kanceláře pod vrcholem Kompasové věže. Derekovi však od té doby, co mu nařídil, aby učinilo přítrž vražedné výstavbě města, nebylo k ničemu. Ze svého terminálu byl schopen vyvolat z počítače pouze omezený počet dat. Ve volných chvílích se pokoušel vyznat se ve spletitém uspořádání a organizaci celého systému. Snažil se o to i nyní.
Po chvíli soustředění se jeho pocit nepohodlí rozplynul. Když promluvil, jeho hlas zněl naprosto nevzrušeně. "Ten počítač je opravdu hloupý. Nemám na mysli jednotlivé Strážce, ale způsob, jímž kombinují své údaje. Když probíhala

nepřirozeně zrychlená výstavba a přetváření města, přijímali nezvladatelné množství informací, které spěšně předávali centrále, aniž by je nějak zvlášť třídili. Počítač je teď příliš zahlcený fakty a nelze s ním efektivně pracovat. Systém potřebuje hodně upravit a přeorganizovat, jinak nám bude k ničemu."
"Já myslela, že jsi jej upravoval po celou tu dobu."
"Jen když jsem k tomu měl příležitost," odsekl, znovu podrážděn. Byl si jistý, že kdyby měl dostatečné množství času, podařilo by se mu tento úkol zvládnout. Katherine se však neustále na něco vyptávala a zdržovala jej od práce. Její pochybnosti o jeho schopnostech pracovat s počítačem jej už unavovaly. Byl to obor, o kterém skutečně něco věděl z dřívější doby a nejednou to prokázal. Protože amnézie jej ponechala s minimálními znalostmi o sobě samém, vědomostí, které mu zůstaly, pro něj byly nesmírně důležité. Dokonce věděl, jakým druhem ztráty paměti trpí - šlo o "frakční, retrográdní, hypno-rezistentní psychogenní amnézii" - ať už to znamenalo cokoliv.
Katherine neřekla nic, třebaže Derec si byl jistý, že jej pozoruje.
"Nu, jsme prostě v pěkné bryndě" povzdechl si nakonec. Její vyrovnanost jej nutila uvědomovat si své vlastní nepříjemné pocity. Pokoušel se sám sebe přimět ke klidu. , Jsme tady, ve Městě robotů, na místě postaveném a obývaném výlučně roboty a nemáme ani ponětí o tom, kdo je stvořil nebo proč. Kdo kdy slyšel o planetě, jako je tahle?"
"Já vím, jak ti je," řekla tiše. "Nezapomínej, že jsme v tom spolu, Dereku."
"Dovol mi vysvětlit ti znovu tu záležitost s počítačem. Můžeme si být jistí tím, že Klíč mají roboti, protože kromě nás na planetě žádný jiný člověk není. Ne -"
"Dereku, tohle všechno už vím," řekla s přehnaným náznakem únavy v hlase.
"Dovol mi pokračovat a říct ti, co mám na srdci. Nikdy jsem neměl co do činění s počítačem jako je tento a stále ještě se pokouším přijít na to, jak s ním pracovat."
"Pokračuj."
"Počítač očividně podléhá třem zákonům robotiky, což znamená, že podle druhého zákona by měl uposlechnout mou žádost o informace. Neučinil tak, pravděpodobně ze dvou důvodů. Tím prvním je prioritní naprogramování, kde druhým zákonem byl robotům vydán příkaz, aby kolektivně chránili jisté tajné informace. Ten příkaz dostali od jiného člověka, pravděpodobně od tvůrce Města robotů, ať je jím kdokoliv."
Druhý zákon robotiky zní: "Robot musí uposlechnout příkazů člověka, kromě případů, kdy tyto příkazy jsou v rozporu s prvním zákonem."
Kamenné tiše přikývla, oči sklopené k podlaze. "A ten druhý důvod?"
"Druhým důvodem je to, že systém počítače se pravděpodobně rozrostl do takové míry, že k tomu, aby mohl pracovat efektivně, potřebuje zásadní reorganizaci. Mám dojem, že příliš mnoho jednotlivých částí počítače prostě neví to, co vědí ostatní. Množství informací se v něm ztrácí. Dokonce i když počítač na nějaký dotaz odpoví, trvá to příliš dlouho, než informaci nalezne. Častokrát musím vymýšlet zvláštní způsoby zadávání příkazů a otázek, abych z něj vůbec dostal odpovědi."
Katherine zvedla hlavu a usmála se. "Rozhodně jsme na tom lépe než na začátku, Dereku. Už jsme získali jistou praxi, především s roboty."
Derec se zamračil. "O tom bych s tebou mohl polemizovat. Až doposud se jako nejlepší způsob, jak roboty donutit ke spolupráci, osvědčilo předstírání, že jsme v nebezpečí, takže musí jednat podle prvního zákona."
"Ale ano, já vím - stačí vzpomenout si na moje představení na stanici Rockliffe, společně s tou tvou čtyřnohou přítelkyní - Wolruf. Potíž je v tom, že přesvědčit je o něčem pouhými slovy je mnohem obtížnější. Oba jsme se kvůli tomu už nemálo natrápili."
"To je pravda." Humanoidní roboti měli poměrně vyspělé pozitronické mozky a na všechno reagovali s chladnou logikou, takže rozhovory s nimi bývaly občas velmi frustrující. "Strážci s námi předtím tak ochotně spolupracovali - samozřejmě v rámci svého naprogramování. Škoda, že je teď nemůžeme přimět, aby byli nápomocní dál a vrátili nám Klíč."
"Dokonce ani nepřiznali, že jej vzali z našeho úkrytu ve stěně Kompasové věže," řekla Katherine. "Proč by nám teď měli pomáhat?"
"Jsem si jistý, že spolupracovat nebudou nebo nemohou. Proto se musíme snažit najít Klíč sami, aniž bychom se jich vyptávali. Čím déle jim bude trvat, než si uvědomí, že po něm jdeme, tím větší svobodu budeme mít."
Navzdory jejich současnému vztahu se Derec obával, že když nezůstane sedět u počítače, Katherine bude dál pokračovat v poznámkách o jeho neschopnosti. Možná mu dokonce řekne, že je k ničemu a boj považuje za předem prohraný. Odhodlaný neposkytnout jí k tomu záminku, nadále si líně pohrával s klávesnicí.
Katherine si od panelu odtáhla další židli - měli jen ty dvě - a posadila se. "Dereku, zkusme vymyslet pár vhodných otázek, které bychom mohli položit některému z obyčejných robotů, ne Strážci. Vím, že na přímou otázku o Klíči neodpovědí, ale už se nám přece podařilo dostat z nich nějaké informace. Sám jsi říkal, že stačí vhodně formulovat otázky. Věci, na které budou muset odpovědět, protože to bude vyplývat ze zákonů."
Přikývl. "Nebo nějaké jiné otázky, o nichž si neuvědomí, že by nás mohly někam přivést. Problém spočívá v tom, že právě toto se snažím dělat s počítačem celou dobu. Myslím, že jsem v koncích."
Jediné, co o Klíči k Pericentru věděli, byla skutečnost, že je teleportačním zařízením a že byl vzat z místa, kde jej ukryli. Se vší pravděpodobností jej vzali roboti, třebaže se o něm před nimi ani slovem nezmínili. Protože Katherine s Derekem měli pocit, že Klíč sem patří, nebo alespoň má k Městu robotů nějakou zvláštní příslušnost, robotům zřejmě nepřipadalo, že by jej byli ukradli. Takové podlosti ostatně nebyli schopni.
"Víme, že roboti na asteroidu po Klíči dlouho usilovně pátrali," řekl Derec. "Takže ať už s ním udělali cokoliv, muselo to vycházet z jejich dlouhodobého naprogramování."

Věděl, že Katherinina pomoc by se mu hodila, ale nebyl si jistý, zda jí může důvěřovat natolik, aby před ní mohl mluvit zcela otevřeně. Kdysi jí nabídl, že planetu může opustit, zatímco on tu zůstane, ona si však raději zvolila možnost dál být s ním. To bylo už dávno. Někdy měl pocit, že jeden ke druhému mají velmi blízko, a přesto nevěděl, zda kdyby se Katherine dostala ke Klíči první, jestli by se s ním o něj podělila. Trpěla nějakým druhem chronických zdravotních problémů - o co přesně se jednalo, to bylo součástí jejího tajemství - a možná má mnohem větší důvod k spěšnému opuštění planety než on.
V tomto ohledu si o ni dělal starosti. Chtěl, aby se jí dostalo náležité lékařské péče od lidského specialisty - což znamenalo, že se musí dostat z Města robotů. Nechtěl však, aby utekla a nechala jej tu samotného.
"Je jasné, o co jim jde," řekla Katherine. "Mají v úmyslu někam se teleportovat. K tomu jedinému je Klíč určen, pokud oba víme."
"Kam by ale šli? Kromě nás dvou tu nikdo není a celá planeta patří jim."
"Ach, Dereku," řekla podrážděně. "Přijde čas, kdy budou chtít opustit planetu navždy, stejně jako to chceme my."
"Proč ale -" Derec se odmlčel. Nemohli vědět proč, protože netušili, co je pravým účelem pobytu robotů na planetě. Přemýšlení o jejich motivech bylo zcela zbytečné. "Nu, zkusme chvíli uvažovat nahlas. Na asteroidu, kde Klíč našli, byli naprogramováni tak, aby v případě cizího útoku zničili sami sebe. Klíč a jeho utajení byly pro člověka, který je naprogramoval, mnohem důležitější než roboti samotní a všechen další materiál. Cena jej nezajímala. A to naprogramování bylo kriticky důležité, protože bylo v rozporu se třetím zákonem. Jak sama jistě víš, třetí zákon robotiky zní: ‚Robot musí chránit sám sebe před zničením, kromě případů, kdy tato ochrana je v rozporu s prvním nebo druhým zákonem.' "
"Takže jejich sebezničení - pravděpodobně za účelem uchování tajemství - muselo být jejich tvůrcem naprogramováno tak, aby vyplývalo z prvního a druhého zákona." Kamenné se na okamžik odmlčela. "Opět je tu patrný onen minimalistický přístup, o kterém pořád mluvíš."
"Počkej, počkej." Otočil se v židli a pohlédl jí přímo do očí. "Já jsem ti to ještě nevysvětlil? Používám-li tento termín, mám na myslí věci, které vidíme kolem sebe, věci, jejichž použití je velmi snadné, dokonce i přesto, že technologie za nimi je možná mnohem komplikovanější, než je nutné. Pochopila jsi to špatně." Dal se do smíchu, rád, že nad ní má na chvíli vrch. "Co to má společného s roboty vrhajícími se do jezírek rozžhaveného kovu?"
"Nu, je v tom stejný přístup. Nejde tady ani tak o inženýrství, jako o priority. Tvůrci Města robotů vůbec nezáleželo na uchování materiálu."
"Ach. Nu... myslím, že bys mohla mít pravdu. Samozřejmě, surovin mají až moc, protože se o ně nemusí s nikým dělit. Já..." Vtom se Derec najednou beze slova otočil zpět k panelu. Aniž by řekl něco dalšího v souvislosti s Klíčem, vyvolal z počítače údaje o momentálních zásobách veškerých surovin. Poté pátral po neobvyklých, prioritních přesunech materiálu. Počítač mu nabídl několik míst. "Ha! O co se vsadíš, že postavili něco, kam Klíč schovali?"
"Ano! Ty jsi hlavička, Dereku!" Katherine se mu vrhla kolem krku a pevně jej stiskla. "Určitě to udělali. Když uvážíme, jak je důležitý, budou jej chtít držet v co největším bezpečí, jaké je na této planetě možné." Dala se do smíchu. "A když se k němu dostaneme příliš blízko, možná roboti znovu začnou kolektivně páchat sebevraždu."
Derec v jejím objetí ztuhl překvapením a cítil, jak jeho obličej znovu rudne rozpaky. Byli k sobě milí už předtím, jenomže pak se spolu vždy stejně pohádali. Nikdy netušil, co Katherine ve skutečnosti prožívá, co k němu cítí.
Rád, že má opět něco na práci, Derec na počítači vyvolal seznam změn v pracovních povinnostech robotů, jakož i odpovídající geografické přesuny na nová místa. Větší změny v reorganizaci stále ještě probíhaly v souladu s dozvuky stavební horečky, kterou se Derekovi podařilo zastavit teprve nedávno. Pak tuto informaci dal do souvislosti se seznamem míst, do nichž bylo v poslední době přepraveno větší množství materiálu. Bezprostředně na to se mu na obrazovce objevilo číslo jediného robota. "A je to!"
Katherine mu pohlédla přes rameno. "Ano, tady ho máme - podívej se, kolik robotů spadá pod jeho velení. Zatraceně, já už těch sériových čísel mám až nad hlavu." Roboti, kteří přicházeli do styku s lidmi, často dostávali místo čísel obvyklá jména nebo jim říkali podle povahy jejich pracovního zaměření. Roboti ve Městě robotů však nepředpokládali, že by se do styku s lidmi dostávali příliš často; jména měli pouze Strážci.
"Zkusíme s tím něco udělat. Uvidíme. Klíč... co takhle Klíčník?" Udeřil do několika kláves.
"Co jsi to udělal?"
"Dal jsem mu jméno! Bude se snadněji pamatovat. Teď je to v počítači, takže robot bude reagovat na jméno i na číslo. A pod tímto jménem jej budou znát i všichni ostatní roboti."
"Nevěděla jsem, že umíš něco takového."
Prohnaně se na ni usmál. "Napadlo mě to teprve teď."
"Blahopřeji. Poslyš, Dereku..."
"Ano?"
"Podívej se, jaké množství robotů se tam shromáždilo. Co tam asi dělají?"
Derec pokrčil rameny. "Maximální ostraha? Nejvyšší možná bezpečnost? V tomto ohledu máš zřejmě pravdu. Roboti budou Klíč přísně střežit."
"Čeho by se tady ve Městě robotů mohli obávat? Kromě toho, určitě mají i jiné druhy bezpečnostních mechanismů. Jistě nepotřebují, aby tam jen tak nečinně postávala hromada robotů."
"Přesně tak, děvče."
"Jaká byla jejich poslední pracovní zařazení? Jakou měli specializaci?"
Začal vyvolávat seznam jejich předchozích povinností a zatímco pracoval, mluvil přitom. "Vím, že u některých robotů je specializace důležitá, ale nejsem si jistý, nakolik. Kromě toho, všichni mohou čerpat potřebné informace z centrálního počítače. Pokud se jim podaří získat data z toho spletitého labyrintu, kterýkoliv z nich se může dozvědět prakticky

všechno, co vědí ostatní roboti ve městě." Pohlédl na seznam, který se začal načítat na obrazovce. "Tady je to. Hmm - něco zkusím." Pár údery do klávesnice seznam rozdělil podle předchozích pracovních zařazení, která byla různým robotům společná.
"Nevidím v tom nic zvláštního," řekla Katherine po chvíli.
Derec zavrtěl hlavou. "Já taky ne. Všechny možné druhy rozdílných specializací."
"Možná mají společné nějaké jiné vodítko. Mohl by ses na to počítače zeptat?"
"To mohu. Mohu se jej zeptat prakticky na cokoliv, co nás jen napadne." Derec se prohnaně usmál. "Potíž je v tom, že buď rozumnou odpověď dostanu, nebo ne." O okamžik později před sebou měli nový seznam. Podíval se na něj a vydechl překvapením. "No ne!"
"Určitě tam provádějí něco s Klíčem," řekla Katherine tiše.
Podle počítače byli roboti na nové místo přiděleni na základě své absolutně špičkové výkonnosti. Byl u nich zaznamenán nejnižší počet závad, nejkratší doby nutné k opravení a ty nejlepší pracovní výkony. Ti, kteří již byli v kontaktu s lidmi, dosahovali jakýchkoliv nezbytných rozhodnutí vyplývajících ze zákonů robotiky plynule a s tím nejmenším množstvím času a úsilí - třebaže v tomto ohledu samozřejmě přicházeli ke správným závěrům všichni zdejší roboti - i když za delší dobu. V tom týmu byli zastoupeni ti nejlepší roboti Města robotů.
"Klíčník bude tím nejlepším z nejlepších," řekl Derec, "uvážíme-li, že jej pověřili dohledem nad všemi ostatními. Střetnout se s takovým výkvětem bude pěkně tvrdým oříškem. Ber to takhle: pokud se nám podaří přesvědčit ho, aby nám dobrovolně dal Klíč k Pericentru, pak roboty už dokážeme přimět k čemukoliv."
Pohlédl na Katherine a mírně se usmál. Když zachytil její pohled, oba propukli v smích.
"Dobře," souhlasila Katherine. "Pokud se nám podaří přesvědčit je, aby nám dali Klíč k Pericentru, nebudeme od nich potřebovat už vůbec nic."
"Měli bychom za Klíčníkem jít s dobře promyšleným argumentem." Derec vstal a přešel do kuchyňky. "A protože nemůžeme spoléhat na to, že bychom nalezli jídlo někde mimo náš byt, měli bychom se nejdříve posilnit." Přejel očima omezený seznam pokrmů, které dokázal vyrobit chemický procesor. "Obávám se, že nám docházejí čerstvé zásoby. Budeme muset požádat o další příděl. Teď na to bohužel není čas."
Katherine přešla k němu a znechuceně mu pohlédla přes rameno. "Což je další důvod k opuštění této planety. Zdejší jídlo chutná příšerně."
"Myslím, že roboti dělali, co mohli. Než jsme sem přišli, neměli důvod lámat si nějakým vařením hlavu. Máme štěstí, že vůbec dokázali vyrobit chemický procesor, který je schopen nabídnout nám stravitelná jídla."
"Co se mě týče, vůbec nejlepší jídlo z té mašiny je to, které dokážu sníst nejrychleji, takže nemusím jeho chuť vnímat ani o vteřinku déle, než je nezbytné."
"V pořádku. Stejně nechceme ztrácet čas." Derec vyťukal kód a stroj se probudil k životu. "Dáme si výživné tyčinky - už zas."
"Já bych si dala taky ovocný koktejl k pití."
"Hmm - já taky."
O okamžik později se oba posadili ke stolu s tmavě hnědou, teplou věcí obdélníkovitého tvaru v rukou. Každá tyčinka byla kombinací bílkovin, uhlohydrátů a buničiny, která je měla zasytit. Chuť byla spíš nemastná neslaná než špatná. Chemický procesor dokázal vytvořit i složitější jídla, která byla stejně nebo i více výživná, ale chuť zůstávala neurčitou. V žádném případě se to nedalo srovnávat s výdejními linkami v kosmických lodích.
Derec spláchl sousto pořádným douškem šťávy, která byla docela zdařilou napodobeninou ovocného koktejlu. Alespoň ta měla díky kyselině citrónové výraznější chuť. "Až budu mít čas, pokusím se nařídit počítači, aby navrhl nějaká vylepšení, která bych s procesorem mohl vyzkoušet. Potíž je v tom, že nevím, jaké chemikálie je nutno přidat k vylepšení chuti... a pochybuji o tom, že to ví centrální počítač. Roboti sice mají množství senzorických schopností nezbytných k analytickým účelům, ale co se gurmánských potřeb lidí týče, ty ignorují."
"Jestli se nám dnes podaří získat Klíč, stejně odsud odejdeme. Raději se do toho dejme hned. Jakým způsobem se Klíčníka pokusíme přemluvit, aby nám Klíč dal?"
"Musím říct, že když to formuluješ takto, zní to přinejmenším absurdně. Máš snad sama nějaký návrh?" Doufal, že se mu podaří odvést ji tím od vlastního nedostatku nápadů.
"Naší jedinou šancí je přinutit jej, aby se Klíče vzdal na základě svých povinností vyplývajících z některého ze zákonů. Takže budeme muset přijít s určitým argumentem, jako například..." Pokrčila rameny, neschopná něco vymyslet.
"Kdyby jídlo bylo ještě horší, mohli bychom mu říct, že musíme z planety neprodleně odejít v zájmu našeho zdraví," řekl Derec se smíchem.
"Problém je v tom, že to jídlo zas tak špatné není."
"Je jasné, že druhý zákon sám o sobě nám moc nepomůže. Jak už jsem se zmínil v souvislosti se získáním informací z centrálního počítače, troufám si tvrdit, že jakákoliv žádost bude téměř jistě převýšena prioritními příkazy vyplývajícími ze druhého zákona. Ať Město robotů stvořil kdokoliv, dal si tu práci, aby zajistil nadřazenost svých instrukcí za každých okolností."
Katherine pohlédla na svoji sklenici a vzala ji do ruky, třebaže už byla prázdná. Najednou prudce vstala a přešla k procesoru, aby ji znovu naplnila. Pak tam jen mlčky stála a hleděla na sklenici.
Derec netušil, proč mu z jejího chování najednou přeběhl mráz po zádech. Uvědomil si, že situace se znovu opakuje: jakmile mu s ní začalo být natolik příjemně, že dokonce dokázal trochu žertovat, okamžitě se mu opět začala vzdalovat. Mlčky na ni hleděl.
Katherine se otočila a odešla do svého pokoje.
Derec, který se cítil uraženě, se nepokusil následovat ji. Místo toho vstal a odnesl oba jejich talíře k myčce. Když ji

zapnul, maličko se protáhl a vymetl z útrob chemického procesoru zbytky jídla. Netušil, co mělo Katherinino chování znamenat.
Znovu měl pocit, jako by byl okolnostmi polapen v pasti. Bylo to už dlouho od okamžiku, kdy procitl v záchranném modulu odpáleném z vesmírné lodi - bez paměti, bez ponětí o svém jméně či předchozím životě. Dokonce i jeho jméno "Derec" bylo pouhou v nouzi přijatou náhražkou, aby si mohl vůbec nějak říkat. Od té doby zažil spoustu neuvěřitelných dobrodružství, ale žádné z nich v jeho mysli neoživilo vzpomínky na předchozí život.
Na svých cestách poznal Katherine, se kterou uzavřel nucené přátelství. Koneckonců, byli jedinými lidmi na planetě a sdíleli spolu přání dostat se z Města robotů. Při každém osobním střetu s ní však prožíval nepříjemné pocity. Nicméně, pokud mají odejít z Města robotů, musejí společně získat Klíč k Pericentru. Zhluboka se nadechl.
"Katherine?"
"Ano?" ozvala se tichým, bezvýrazným hlasem.
"Jsi... ehm, v pořádku?"
"Ano!" Tentokrát odpověděla stroze, až příliš.
"Myslím, že bychom měli jít za Klíčníkem, ať už je kdekoliv. Stále ještě chceš jít se mnou?"
"Samozřejmě, že chci," odsekla a přešla ke dveřím. "Proč bych neměla chtít jít?"
"Já nevím!" Derec bezmocně rozhodil ruce. "Někdy jsi pro mne stejně velkou záhadou jako samotný původ Města robotů."
Katherine prošla kolem něj a ohlédla se přes rameno: "Nu?"
"Co nu?"
"Jdeme nebo ne? Pospíchal jsi přece, ne snad?"
"Jistě! Jistě, jdeme. Chci se dostat z této planety a myslím, že ty chceš to samé. Jdeme!"
"V pořádku!"
Pln hněvu, Derec vyrazil z bytu, vědom si toho, že Katherine jde těsně za ním.

Cesta žlabem

Obrovská Kompasová věž ve tvaru pyramidy se leskla v záři slunečních paprsků. O polovinu převyšovala všechny ostatní budovy ve městě a tyčila se nad nimi jako návěští. Pod ní se na všechny strany do dáli táhlo proměnlivé panoráma věží, domů, krychlí a kuželů.
Derec a Katherine v tichosti stáli na pohyblivém chodníku. Derec přibližně věděl, kde by Klíčníka mohli najít, protože závratná výstavba a přetváření města byly zastaveny - třebaže roboti bez ustání dál renovovali a stavěli. Jedním z mnoha přínosných důsledků ukončení ničivé expanze byla skutečnost, že roboti se mohli věnovat stavbě logicky promyšleného systému pohyblivých chodníků pro pěší dopravu. Najít konkrétní cestu Městem robotů však stále ještě zůstávalo nemalou výzvou.
Derekův hněv rychle vyprchal. Na obzoru, daleko před sebou, viděl na horizontu velký dóm, lesklý, zářící bronzem. Nacházel se poblíž místa, kde by podle Derekova mínění měla probíhat operace s Klíčem, a Derec se domníval, že právě dóm je místem, kam roboti Klíč schovali.
"Už jednou jsem si tu všimla podobného dómu," řekla Katherine, také hledíc do dáli. "Nemáš tušení, co by to mohlo být?"
"Ne přesně, ne."
"Co tím chceš říct?"
Ostražitě na ni pohlédl. Měl dojem, že v jejím hlase opět zaslechl náznak podrážděnosti, třebaže Katherine nadále upírala zrak na budovu. "Nu, vlastně... chci říct, někdy roboti potřebují uskladnit jisté druhy zařízení, která se nevejdou do normálních průmyslových skladišť nebo neprojdou dveřmi. Žádný z těch domů jsem neviděl zblízka, ale myslím, že je používají právě pro tyto účely."
"Mimochodem, nevidím tam žádné dveře. Předpokládám, že jsou na opačné straně. Stejně to nechápu. Klíč je tak malý, že kterýkoliv z robotů by jej bezpečně mohl nosit u sebe. Nevím, proč by pro něj měli stavět tak gigantický dóm."
"Možná hádáme špatně," pokrčil Derec rameny. "Možná je Základna Klíče v blátěné chatrči o dveře dál."
"Velmi vtipné, opravdu. Pokud je ten dóm nový, vsadila bych se, že jej postavili právě kvůli Klíči."
"Já se s tebou nehádám. Zřejmě tam ale budeme muset jít pěšky. Mám pocit, že pohyblivý chodník co nevidět skončí. A žádný fungující, který by nás dopravil odsud k dómu, tu není."
"Snad nechceš, abych se takovou dálku trmácela pěšky!" vybuchla Katherine a spolu s Derekem rázně sestoupila z chodníku.
Z cesty jí stěží stačil uhnout malý funkční robot bez pozitronického mozku. Byl to sběrač smetí, který se pohyboval na polštáři tvořeném kratičkými hbitými nožkami, rozmístěnými po celé ploše spodní části jeho trupu a cestou sbíral kousky šrotu. Očividně měl namířeno k odpadovému žlabu, kde se hodlal zbavit svého nákladu.
Přibližoval se k nim humanoidní robot, podle vzhledu jeden z předáků města. Sluneční paprsky se odrážely od jeho výrazné helmicovitě tvarované hlavy a modré pokožky.
"Identifikuj se," nařídila mu Katherine.
"Jsem Konstrukční předák 391." Robot na ni upřel optické senzory, umístěné hluboko v temnotě vodorovných, štěrbinovitě tvarovaných průzorů v hlavě.
"Jakým nejpohodlnějším způsobem se dostaneme - Dereku, řekni mu kam."
Všiml si, že k němu mluví stejně panovačným tónem, jaký používala, když hovořila s roboty. "Chceme se dostat tamhle k tomu dómu nebo alespoň do jeho blízkosti. Odhaduju, že to bude tak šest a půl kilometru odsud."

"Zatraceně!" Katherine se k němu prudce otočila. "Přece nechceš jít tak daleko pěšky?"
"Samozřejmě že ne."
"Domnívám se, že z hlediska bezpečnosti by pro vás mohl být vyhovující vakuový žlab," řekl Předák 391. "Musíte se ovšem předem informovat u předáka žlabu. Mohl by se robot uklízeč vrátit zpět ke svým povinnostem?"
"Ach - samozřejmě." Katherine pohlédla dolů na sběrače smetí, kterému neúmyslně zastoupila cestu od otvoru sběrného žlabu. Trpělivě vrněl u jejích nohou, dokud mu neustoupila z cesty. Pak zamířil zpět k místu stavebních prací.
"Vakuový žlab?" podivil se Derec. "Nevzpomínám si, že bych něco takového někdy viděl. Taky si myslím, že to je pěkně zastaralá technologie."
"Ano. Používáme jej proto, že vedlejším účinkem jednoho z nových zařízení zde ve městě je silné vakuum. Systém vakuového žlabu znamená efektivní využití energie."
"No ne, vy jste na to dokonce ještě pyšní, vid?" zasmál se Derec pobaveně. "Museli jste ten vakuový žlab dlouho vymýšlet?"
"Nevychloubáme se. Pouze si uvědomujeme, že se nám úspěšně podařilo uvést v činnost jisté principy. Stavba tohoto systému, křižujícího celé město, probíhala za konzultace se všemi konstrukčními předáky mé úrovně."
"Zapomeň na nějaké zatracené žlaby," řekla Katherine podrážděně. "Co ten velký bronzový dóm?"
"Co je s ním?"
"Nu, jsi přece konstrukční předák. Určitě víš, k čemu tam je."
"Ano."
"Mohl bys nám to říct, prosím?"
Derec se usmál nad její frustrací. Občas se k robotům chovala laskavě, ale dnes to vypadalo, že prostě nemá svůj den. Vlastně se jim oběma čas od času stávalo, že dosahovali bodu varu z toho, jak doslovně roboti berou vše, co jim řeknou.
"Tyto stavby jsou používány k uskladnění zvlášť velkých nebo nezvykle tvarovaných zařízení všeho druhu. Tyto -"
"Promiň," skočil mu Derec do řeči, "ale mohlo by se v takovém domě nacházet také výjimečně důležité zařízení, takové, které má speciální prioritu?"
"Rozhodnutí takového druhu mně nepřísluší."
"Dobrá, ale na základě vlastních zkušeností z Města robotů - myslíš si, že by tomu tak mohlo být?"
"Materiály používané ke konstrukci dómu nejsou k účelu, který jste mi popsal, nijak zvlášť výhodné."
Derec si povzdechl. "Dobrá. Co je to tedy?"
"Hovoříte o druhu konstrukčního materiálu?"
"Ano." Derec zaťal zuby. Všiml si, že tentokrát se nad jeho frustrací pobaveně usmívá Katherine.
"Jedinou výraznou odchylkou materiálu, z něhož je dóm postaven, je vnější obal. Sestává z hmoty zvané dianit. Jedná se o specializovanou formu modulárního materiálu, z něhož je postaveno celé Město robotů. Tato hmota má množství netypických vlastností. V tuhém stavu je nesmírně tvrdá, a je velice odolná vůči tahu, a přes to všechno je velmi lehká. Nicméně, její nejméně obvyklou vlastností je to, že -"
"Dobrá, to stačí, děkuji ti. Existuje zde nějaký způsob dopravy, kterým bychom se odsud mohli dostat?"
"Za normálních okolností byste se na místo dostali pohyblivým chodníkem. Momentálně však probíhá jeho úprava, a proto vám nemohu nabídnout žádný dostupný způsob přepravy."
"A co ten žlab?" zeptala se Katherine.
"Dovolte mi spojit se s centrálním počítačem. Ano, jeden z nich vede přímo odsud a končí poblíž vašeho místa určení. Doufám, že víte, že než něco takového podniknete, budete muset probrat bezpečnostní pravidla s předákem žlabu."
"Jasně," řekl Derec. "Kde ho najdeme?"
"Nejbližší zastávka žlabu je dva bloky odtud a pak jeden blok doleva. Já se nyní musím vrátit ke svým povinnostem."
"Jdeme!" zvolala Katherine a rozběhla se kupředu.
Tak dlouho, jak to bylo možné, běželi podél nehybného chodníku, pak na něj vkročili a přeběhli jeho pás napříč. Tu a tam museli obcházet pracující roboty, nevzrušeně vykonávající svou práci a také několik předáků. Po chvíli odbočili doleva a zastavili se před nevelkým nákladním dokem. Stál tam robot předák, dohlížející na malého funkčního robota, který jeřábovi tým ramenem zvedal do výše kontejner. Vyndával je jeden po druhém z průhledného válce, vodorovně spočívajícího u doku.
"Potřebujeme tohle," obrátila se Katherine udýchaně k předákovi. "Jak to funguje?"
"Veškerý náklad se v žlabu pohybuje prostřednictvím silného podtlaku," odpověděl robot. "Z jakého důvodu žlab potřebujete?"
"Identifikuj se."
"Jsem Předák žlabu 34." Robot střídavě hleděl z jednoho na druhého. "Nikdy předtím jsem nebyl v přímém kontaktu s lidmi."
Katherine vyhodila ruce do vzduchu v gestu netrpělivosti, které Derec znal až moc dobře. Byl rád, že tentokrát jeho příčinou není on.
"Ano, jsme lidé. Blahopřeji, génie. A teď-"
Derec se bleskurychle postavil před ni, překvapen její náhlou agresivitou. "Potřebujeme se dostat k tamtomu dómu. Konstrukční předák nám navrhl, abychom se tě zeptali, zda je pro nás jako pro lidi bezpečné cestovat vakuovým žlabem."
Předák žlabu 34 pohlédl na válec. Z tohoto místa Derec viděl, že spočívá na výhybce, stranou od vakuového žlabu samotného.
"Ano, válec je určen pro přepravu nákladů mnohem křehčí konstrukce než lidé. Má ventilaci a je měkce obložen. Možná

to však nebude právě nejpohodlnější."
"Jak nepohodlné -" začal Derec.
"Zmlkni," zarazila jej Katherine. Jedeme." Odstrčila Dereka stranou a vlezla do otevřeného válce.
Derec ji následoval. Uvnitř zjistil, že stěny válce jsou skutečně obloženy průhledným měkkým materiálem. Prostor však byl poměrně omezený, takže si ve válci museli lehnout proti sobě na podlahu. Když si Derec uvědomil, že leží těsně vedle Katherine, rozpačitě se o kousek odtáhl.
"Pošlu vás na zastávku, která se nachází nejblíž dómu," řekl robot těsně předtím, než za nimi zajistil dveře.
"Doufám, že má s žlaby víc zkušeností než s lidmi," poznamenala Katherine sarkasticky.
Derec se mírně zavrtěl a zaujal pohodlnější pozici. Oči upřel vzhůru k obloze. Chtěl něco říct, ale prudký start jeho úsilí zmařil. Sán mocným náporem vzduchu, válec za okamžik zrychlil a vystřelil je do temnoty žlabu.
Uvnitř válce koloval čerstvý vzduch. Ventilaci zřejmě tvořily pečlivě tvarované otvory v zadní části válce, které do nitra pohybujícího se tělesa nasávaly vzduch. Derec se v duchu pokoušel přijít na princip fungování ventilace, když vtom válec prudce vystřelil vzhůru. Cítil, že po zádech klouže hlavou napřed k zadní části válce. Se smíchem se spolu s Katherine tiskli jeden ke druhému a marně se snažili vzepřít proti hladkým stěnám válce.
Vtom najednou zalilo válec světlo, které Dereka málem oslepilo. Když po chvíli dokázal zaostřit zrak, společně s Katherine v unisonu vykřikli a znovu se přitiskli k sobě. Žlabem, který byl nyní stejně průhledný jako válec, ujížděli vysoko nad zemí. Těsně před nimi se žlab ztrácel mezi dvěma obřími budovami. Třebaže Derec věděl, že jim nehrozí žádné nebezpečí, cítil, jak celé jeho tělo reflexivně tuhne strachy, že se i s válcem rozmáčknou o jednu ze zdí.
Katherine zřejmě měla stejné pocity. Ostře zatajila dech právě v okamžiku, kdy se vnořili do průrvy mezi budovami. Kolem v rychlosti ubíhaly jejich rozmazané stěny. Pak žlab opět prudce zabočil nahoru a oba s rukama nad hlavami sklouzli k zadní části válce.
Nejdříve zmizela stěna budovy na její straně, pak na jeho. Když sledoval, jak hluboko pod nimi mizí střechy, měl pocit, jako by mu měl vypadnout žaludek. Cesta v uzavřeném vesmírném plavidle byla jedna věc, avšak na vlastní oči sledovat, jak mu země mizí pod nohama a on není obklopen ničím jiným než tenkými průhlednými stěnami válce, v něm spustilo všechen instinktivní strach z výšek, který jeho pradávní předkové získali v důsledku četných pádů ze stromů.
Dráha žlabu se opět vyrovnala, válec zaujal vodorovnou pozici a Derec se opatrně nadechl.
Katherine se k němu otočila obličejem, vzdáleným jen pár palců od jeho. "To bylo divoké, viď?"
Pokusil se usmát, ale nedůvěřoval sám sobě natolik, aby si byl jistý, že dokáže promluvit.
Nyní, když projížděli vodorovnou částí žlabu, měl čas trochu se vzpamatovat a uklidnit se. Když se obezřetně rozhlédl kolem, zjistil, že větší část města se nachází pod nimi, třebaže některé z nejvyšších věží by v určitou hodinu stále ještě přes žlab vrhaly stín. Domníval se, že excentrická dráha žlabu je důsledkem teprve nedávno ukončeného chaotického přetváření města. Kolem nyní pevně stojících základů bude teď možné postavit nová vylepšení.
Z této výše město zaráželo svou krásou a prostíralo se tak daleko, kam jen byl ze své přikrčené polohy schopen dohlédnout. Najednou válec opět změnil směr, příkře zamířil dolů a Derec užasle zalapal po dechu, když zjistil, že se střemhlav řítí téměř kolmo dolů z výše několika stovek metrů. Ucítil, že klouže k přední stěně válce a křečovitě popadl úchytky na stěnách.
Katherine také klouzala dolů a oba v pádu zmateně pažemi objali jeden druhého. Rychlost válce však byla taková, že k jeho přední stěně ani nestačili dopadnout. Válec stále zrychloval a Derec cítil, jak mu puká v uších od náhlého poklesu výšky. Při jejich předchozím závratném vzestupu změnu tlaku v panice vůbec nezaregistroval.
Nakonec válec opět sjel na vodorovný úsek a pak ještě mírně vzhůru, právě tolik, aby mohl zpomalit a plynule zastavit.
Derec chvíli jen nehybně ležel tam, kde byl, a nevěřícně hleděl na Katherine. Když rozplétali končetiny od sebe, rozpačitě se usmívala a hleděla stranou.
Dveře válce se otevřely a dovnitř nahlédl další předák. "Atypický náklad," poznamenal robot. "Jste v pořádku?"
Derec a Katherine se smíchem vystoupili a přikývli. Derec si uvědomil, že Katherine někde během jejich dech beroucí jízdy ztratila svou pichlavou náladu.
"Jsme na místě," řekla.
Dóm vyrůstal ze země přímo před jejich očima a jeho rozměrný bronzový povrch je v jasném slunečním světle téměř oslepoval. Jemně zrnitá struktura dianitu bránila ještě většímu lesku. Vysoko nad jejich hlavami se křivka kopulovitého povrchu dómu ztrácela v nedohlednu.
"Nikde nevidím dveře," řekl Derec.
Vydali se spolu k základně dómu a začali pátrat po jeho téměř hladkém, ničím nenarušeném povrchu. Byl ještě vyšší, než Derec odhadoval z dálky. Postrádal jakékoliv viditelné spáry a otvory.
Když před sebou opět spatřili výstupní stanici žlabu, věděli, že obešli celý dóm. Derec se zastavil, stále pátraje po sebenepatrnějším náznaku, kudy se dostat dovnitř. Napadlo jej, že otvor se možná nachází na vrcholu, třebaže takové umístění by bylo v křiklavém rozporu se zásadami struktury Města robotů.
Katherine přejížděla konečky prstů po dianitu. "To je tedy pěkné nadělení."
"Ano," přikývl Derec. Zkusmo poklepal na tvrdý povrch. "Předpokládám, že bychom tu mohli stát a křičet na lesy, aniž bychom vzbudili něčí pozornost."
Katherine se otočila tváří k dómu a ustoupila dozadu, znovu obhlížejíc křivku kopule.
Derec sotva stačil udělat pár kroků směrem k místu, kde stála, když najednou uslyšel tlumený trhavý zvuk za svými zády. Otočil se a uviděl, že dianit se v klikaté čáře otevírá tam, kde předtím stáli - jako by jej trhaly velké, neviditelné ruce. Zatímco se překvapeně dívali, z otvoru vystoupil modrý humanoidní robot.
Katherine se napřímila. "Odveď nás ke Klíčníkovi," nařídila robotovi odhodlaně.
"Nacházíte se v přísně střežené oblasti. Co od Klíčníka chcete?" zeptal se robot.

"Identifikuj se," poručila mu.
"Jsem Bezpečnostní robot l K. Co od Klíčníka chcete?"
"Musí nám dát Klíč k Pericentru."
Derec si stoupl vedle ní, s obavami, že její bezohledný, poněkud arogantní přístup vyjde naprázdno, pokud robotovi nenabídnou .nějaké rozumné vysvětlení. "Podle druhého zákona musíš uposlechnout naše příkazy. Až nás odvedeš za Klíčníkem, poručíme mu, aby nám dal Klíč. Jdeme." Sebejistě vyrazil vpřed, třebaže to všechno byl jen chyták.
Bezpečnostní robot se však nachytat nedal. Vůbec se nepohnul, aby mu uvolnil cestu. "Ne."
Derec ustoupil dozadu, protože robota nehodlal vyprovokovat k tomu, aby se musel uchýlit k použití své fyzické síly. Jeho předchozí odhad se potvrdil: pozitronické mozky robotů fungovaly na základě silně zdůrazněného příkazu od záhadného majitele kanceláře v Kompasové věži. To mu přivodilo na mysl další argument.
"Nech toho," začal. "Podívej se. Zřejmě operuješ na základě příkazu podle velmi silně zdůrazněného druhého zákona. V pořádku. Já bych se však vsadil, že šlo pouze o všeobecnou instrukci. Chápeš to?"
"Ano, máte pravdu. Bezpečnost je v tomto případě součástí celkového projektu tohoto zařízení."
"Já ti však nyní dávám specifický a velmi důležitý příkaz. Domnívám se, že by oné všeobecné instrukci, vyplývající z povšechného naprogramování, měl být nadřazen." Ve skutečnosti o tom přesvědčen nebyl, ale za pokus to stálo.
Bezpečnostní robot l K zaváhal. Když se pozitronický mozek robota zastaví na tak dlouho, aby si toho člověk stačil všimnout, je to znamením, že argument byl přijat; že stojí za zamyšlení.
"Ne," řekl robot po dlouhém váhání. "Platí předchozí příkaz."
Derec si povzdechl, ale překvapen nebyl.
"V sázce je naše dobro," ozvala se Katherine znovu. "Musíme neprodleně hovořit s Klíčníkem. Pokud nám v tom chceš bránit, překračuješ první zákon."
"Jak?" zajímal se robot.
"Nemůžeme živořit ve městě plném robotů. Potřebujeme kolem sebe lidi."
Zatímco robot hovořil s Katherine, Derec si prohlížel rozevřený okraj dianitu. Připadal mu podivně známý, především jeho struktura, třebaže nevěděl, proč tomu tak je. Na hmotě tvořící celou zeď nebyla patrná žádná nosná konstrukce.
"Nejste v nebezpečí," řekl Bezpečnostní robot 1K. "O problém vyplývající z prvního zákona se nejedná."
Katherine stranou pohlédla na Dereka, který pokrčil rameny. Robot pozadu vstupoval zpět do dómu. O okamžik později se obě rozervané strany dianitu naprímily a srostly v celistvou stěnu.
Se strachem, že materiál je možná horký, Derec se opatrně dotkl místa, kde ještě před chvílí zel otvor. Dianit horký nebyl, takže přejel rukou po celém místě odshora dolů. Zdálo se, že povrch je neoddělitelně srostlý se zbytkem stěny. Pohlédl na Katherine a tázavě zvedl obočí.
"Katherine, ať už za vznikem tohoto města stojí kdokoliv, je to génius. Možná tuto hmotu - dianit - vymysleli roboti a možná ne, ale někdo vymyslel je. Jen tato látka samotná má hodnotu celé planety, stejné jako spousta dalších věcí tady."
Beze slova se otočila na patě a rychle zamířila pryč podél obvodu dómu.
Chvíli ji ohromeně pozoroval, pak se rozběhl za ní. "Co je s tebou? Celý den se chováš jako blázen - vrať se!"
Katherine při jeho výkřicích zrychlila tempo. Když za sebou zaslechla jeho běžící kroky, také se dala do běhu. Derec zpomalil, zvolnil běh v chůzi, vědom si toho, že pokud s ním Katherine nechce mluvit, to, že ji dohoní, mu moc nepomůže.
Pak se rozhněvaně otočil a uhodil pěstí do stěny. "Hej! Otevřte!" Ještě několikrát vší silou zabušil. Pak s prudkým oddychováním ustoupil dozadu.
Stěna se rozevřela podruhé a v otvoru se znovu objevil Bezpečnostní robot l K. "Máte zde ještě něco na práci?"
"Ano! Přiveď Klíčníka!" Byl to dobrý pocit křičet na někoho a robot alespoň hned tak neodejde.
"Pokud nemáte další důvody, proč jej chcete vidět, žádám vás, abyste mně přestali nařizovat, ať vás poslouchám. Nebo snad máte nějaké další důvody?"
"Ehm -" Derec pohlédl na Katherine, která se zastavila a poslouchala. "Nu..."
"Straňte se, prosím, nadbytečného kontaktu s touto budovou," řekl Bezpečnostní robot l K. Znovu vstoupil do otvoru, který se za ním začal scelovat.
Derec frustrovaně sledoval, jak rychle se hmota spojuje. Impulzivně se rukou opřel o pevnou část zdi a rychle si stáhl botu. Vsunul ji do malého otvoru, který ve stěně stále ještě zbýval a pečlivě sledoval dianit, který ji obrůstal ze všech stran. Už si vzpomněl, proč mu připadal tak povědomý - hmota se podobala materiálu, z něhož byli vyrobeni roboti, možná dokonce buněčnému materiálu. Jisté zkušenosti s tímto materiálem získal, když oživoval robota Alfu. To bylo dávno předtím, než se dostal do Města robotů, třebaže až poté, co jej postihla ztráta paměti. Zdálo se, že dianit není živý, zajisté však měl spoustu podivuhodných vlastností.
Dianit obrostl celou botu a - k Derekově velké úlevě - se zastavil. Derec měl strach, že bude jednoduše růst dál a spojovat se, i kdyby měl jeho botu rozříznout vpůli. Měl pravdu - trhavý zvuk to tajemství prozradil. Hmota byla velmi tvrdá jako celistvý kus, avšak jakmile se jednou začala trhat, stávala se velmi křehkou, a dokonce v krátkém časovém úseku po roztržení ochabovala. Nyní byl schopen pouhým prstem odtrhnout pár modulárních buněk. Otvor bylo možné znovu otevřít.
Nezbývalo mu než doufat, že na druhé straně zrovna není nikdo, kdo by si jeho počínání všiml.
"Katherine! Pojď sem!" Jemně začal zeď trhat od sebe - jako látku. Byla tuhá, ale poddávala se jeho síle. Když vzhlédl, všiml si, že Katherine stále mlčky stojí tam, kde předtím. "Pojď sem -" Ztišil hlas, protože si uvědomil, že otvor ve zdi už je tak velký - téměř tak, aby jím mohl prolézt - že by jej zřetelně mohl slyšet někdo na druhé straně.
Katherine se odvrátila a vydala se na druhou stranu.

Derec za ní chtěl něco vykřiknout, ale neodvážil se. Pak, se zuby zaťatými, vlezl do otvoru, nechávaje svou botu za sebou ve zdi, aby bránila opětovnému zacelení stěny. Vrátí se k ní později.
Zjistil, že stojí na podlaze místnosti za velkým, objemným tělesem jakéhosi stroje. Doléhaly k němu zvuky pohybujících se robotů - měl dojem, že většinou se jedná o funkční roboty. Neslyšel žádné hlasy. Samozřejmě, předáci mají k vzájemnému dorozumívání mezi sebou komunikační kanály.
Spatřil Bezpečnostního robota l K sedícího ve vysunutém křesle u řídicího panelu na vzdálené straně dómu. Na monitorech se mu pravděpodobně zobrazovalo množství jevů, včetně vibrací zdi, které Derec a Katherine způsobili tím, že se zdi dotýkali a bušili do ní. Protože l K stále nevzrušeně seděl u panelu, Derec si pomyslel, že robot zřejmě botu považuje za část zdi, která ji ze všech stran pevně obrostla.
Těsně nad panelem se prostíral strop, naznačující, že dóm má přinejmenším jedno, ne-li více pater. Vnitřní křivka dómu nad ním nebyla vidět. V přízemí pracoval na nejrůznějších částech zařízení, která se hodně lišila velikostí, celý tým robotů přidělených Klíčníkovi. Jeden z předáků seděl u počítače pod vyvýšeným sedátkem Bezpečnostního robota l K. Derec si pomyslel, že právě to by mohl být Klíčník. Pomalu, nepovšimnutě se podél strojů začal přibližovat k robotovi.

Základna Klíče

Derec věděl, že moc času mít nebude. Zatímco přelézal přes kabely na podlaze a mezi kryty různých strojů, přemýšlel o tom, zda by jednoduše neměl vyskočit, rozběhnout se přímo ke Klíčníkovi a rovnou jej začít přesvědčovat. Takto si jej Bezpečnostní robot 1K možná všimne dřív, než dostane příležitost promluvit.
Zastavil se, aby si na okamžik vše promyslel. Klíčník teď byl mnohem blíž, studoval monitory na řídicím panelu před sebou. Zdálo se, že je vhodná chvíle přiblížit se k němu.
Bezpečnostní robot l K se nehýbal.
Kdyby Katherine byla šla s ním, jeden z nich mohl odvrátit jeho pozornost, zatímco druhý by mluvil s Klíčníkem. Na úvahy tohoto typu však již bylo pozdě. Derec se znovu zhluboka nadechl a napřímil se.
Šel přes místnost a cítil se zcela nechráněný a velmi zranitelný, avšak jeho přítomnost nevzbudila mezi roboty žádný povšimnutelný rozruch. Když přišel ke Klíčníkově stolu, hlavní robot celého zařízení vzhlédl.
"Žádám po tobě Klíč k Pericentru," řekl Derec co nejlhostejnějším hlasem. Přistoupil k boční straně panelu a pohlédl na nápisy na obrazovce.
"Vy zřejmě budete ten člověk, Derec," řekl Klíčník. "Klíč vám dát nemohu."
"Musíme planetu opustit v zájmu našeho přežití. Klíč je jediným prostředkem, jak se odsud můžeme dostat."
"Jaké nebezpečí vám a vaší společnici hrozí zde na této planetě?"
"Nejsme prostě uzpůsobeni k tomu, abychom žili mezi samými roboty. Potřebujeme společnost lidí. Ehm..." Věděl, že se svými argumenty neobstojí, ale žádné jiné jej v té chvíli nenapadaly. Přesnou povahu Katherinina onemocnění neznal, proto by bylo zbytečné argumentovat tímto způsobem.
"To samo o sobě žádné nebezpečí nepředstavuje."
"Přesně to jsem mu říkal," ozval se hlas za Derekem.
Pokoušel se otočit, ale v podpaždí najednou ucítil stisk silných rukou, které jej zvedly z podlahy. Samozřejmě, byl to Bezpečnostní robot l K a Derec se ani nenamáhal, aby protestoval, když jej robot jako kus nepotřebného materiálu odnášel zpět ke stěně. Neviděl, jakým způsobem otevřel ve zdi nový otvor, ale všiml si, že to není na místě, kde nechal svou botu. Ta pravděpodobně stále ještě byla tam, kde ji nechal, nepovšimnuta. Díky ní bude mít další příležitost - později.
Sice jemně, ale zcela neobřadně byl vystrčen před stěnu, kde zaraženě zůstal stát s jednou nohou zutou. Stěna za ním neprodyšně srostla. Pomalu se k němu přiloudala Katherine a zaraženě zůstala stát.
"Mohla jsi mně tam uvnitř být užitečná," zabručel nahněvaně.
"Vůbec jsem si nevšimla, že ses dostal dovnitř. Pak jsem nevěděla, co mám dělat." Upírala oči do země před sebe.
"Pojďme odsud."
Derec neměl náladu na další bláznivou jízdu vakuovým žlabem a nechtěl s Katherine mluvit, dokud nebudou v soukromí. Část cesty absolvovali na střeše uzavřeného transportéru, další část pak přichyceni k vnějším žebříkům jiného vozidla, jehož účel nebyl Derekovi zcela jasný. Pokud si robotí řidiči byli jisti tím, že jejich lidští pasažéři cestují bezpečně, neměli proti nim námitky. Katherine po celou cestu uzavřeně mlčela a Derec ji nechal být.
Když se vrátili do svého bytu, šel rovnou k počítači. Katherine se neochotně postavila za něj, s rukama založenýma na hrudi. Jen s velkým sebezapřením se mu dařilo soustředit mysl na práci.
"Zjistil jsi něco tam uvnitř?" zeptala se tiše.
"Téměř nic," odpověděl chladně. "Mohlo by se to k něčemu hodit, a taky nemusí. Přečetl jsem si vstupní číslo na Klíčníkově počítačovém panelu a nyní se snažím projet s tím přes centrální počítač."
"Jsi si jistý, že to byla Základna Klíče?"
"To je přece jasné! Chtěli jsme vidět Klíčníka a Bezpečnostní robot neřekl, že tam není. Když jsem od hlavního robota chtěl, aby mně dal Klíč, nepopřel, že jej má."
"Dobrá, dobrá."
Odmlčel se, aby si prostudoval informaci, která se objevila na monitoru. Katherine přistoupila blíž a pohlédla mu přes rameno.
"Je to seznam látek, většinou kovů a syntetických hmot, procentuální zastoupení každé z nich... spotřeba energie v dómu."
"Podívej se napravo," upozornila jej Katherine. "To je značka pro hyperprostor. Provádějí tam nějaký druh experimentu

vyžadujícího vzduch."
"Vzduch - žlaby! Vakuové žlaby, to je ono! Proto používají tuhle zastaralou technologii. Cože to říkal ten konstrukční robot? Vakuum je vedlejším účinkem nějakého jiného procesu, který tu probíhá. Ano, tak je to."
"Co to ale je?" zeptala se obezřetně.
Chtěl jí něco nahněvaně odseknout, pak se ale rozhodl, že si to s ní probere, až z počítače vytáhne všechny další údaje týkající se skutečnosti, kterou právě zjistil. Z dlouhodobého hlediska měla tato záležitost přednost. "Podívám se znovu na ten přesun surovin, který jsme si prohlíželi předtím. Jsou zde uvedeny zcela stejné látky, se stejným procentuálním zastoupením. Napadlo mě, jestli..."
"Náhodou neduplikují Klíč." "Ty si to taky myslíš?"
"Jsem si tím jistá, Dereku. Podívej se na dodatek toho seznamu surovin. V dómu k nim přidali nepatrné množství zcela stejných látek!"
"Mohlo by se jednat o původní Klíč," řekl Derec rozvážně. "Museli jej... roztavit, aby jej mohli analyzovat. Pak jeho jednotlivé složky sloučili s ostatními materiály. Původní Klíč už neexistuje."
"Ano, jenomže oni vyrábějí další. Dereku, takto pro nás bude mnohem jednodušší jeden získat. Namísto jediného Klíče pečlivě střeženého armádou robotů jich tu bude celá hromada a pro nás bude snazší jednoho z nich se zmocnit."
"Jenom doufám, že duplikáty budou identické. Možná budeme muset čekat hezky dlouho. Nemůžeme se přece snažit získat něco, co ještě nebylo vyrobeno."
"Ehm, Dereku? Mohl by ses ke mně otočit?
Myslím, že ti dlužím vysvětlení. Vím, že jsem se chovala divně. A mrzí mě, že jsem nešla dovnitř s tebou. Myslela jsem v nevhodnou dobu na něco zcela jiného."
"V nevhodnou dobu!" Derec vyskočil z křesla, rád, že k tomu dostal příležitost. "V tu nejhorší možnou dobu! Mohli jsme získat náš Klíč - nebo jakýkoliv klíč, na tom nezáleží!"
"Dereku, prosím. Pokouším se ti to vysvětlit. A vůbec, možná tam opravdu žádný klíč nebyl, jak jsi sám řekl."
"Dobrá! V pořádku! Pokračuj a vysvětli mi, co máš na srdci." Divoce chodil sem a tam mezi ní a zdí místnosti.
"Pokračuj."
"Dereku, vím kdo vytvořil Město robotů. A proč."
"Cože?"
"Vím -"
"Proč jsi mně to neřekla hned?" vybuchl. "Ne! Na tom teď nezáleží - kdo postavil toto místo?" Jeho údiv a zvědavost překonaly všechen hněv.
"Než začnu, chtěla bych ti povědět, že se jmenuji Ariel Welshová."
"Nu - rád tě poznávám. Konečně."
"Jsem jedinou dcerou Juliany Welshové z planety Aurora." Pozorně sledovala jeho reakci.
"Měl bych ji znát?"
"Myslela jsem, že jsi o ní možná slyšel - je nesmírně bohatá. Zná ji velmi mnoho lidí."
Derec pokrčil rameny.
"Moje matka byla největší patronkou muže jménem Avery. Slyšel jsi o něm někdy?"
"Doktor Avery. Hmm, mám dojem, že jsem... to jméno mně připadá povědomé. Co je s ním?"
"Doktor Avery je mozkem tohoto všeho." Mávla rukou kolem sebe, naznačujíc celou planetu. "Město robotů je jeho. A na počátku byly peníze mojí matky."
Derekovo srdce začalo prudce bušit. Doktor Avery. Seděl v jeho kanceláři a použil jeho terminál; teď zná jméno, se kterým může začít a nejasnou, omezenou informaci. Kdosi v té kanceláři byl krátce před tím, než do ní vešel on; nalezl v ní prázdný obal od jídla, které někdo nedávno jedl.
"Uf. Takže ty jsi přede mnou měla tajemství?" Nyní mluvil procítěněji. "Čeho vlastně chtěl dosáhnout? Proč město postavil?"
"Z toho, co říkala matka, usuzuji, že to byl slavný architekt. Hovořila o něm jako o vizionáři. Také byl značně excentrický a se všemi kolem se jen hádal. Město robotů mělo být místem, kde chtěl ověřit svoje teorie."
"Chápu. Je to... génius se spoustou bizarních myšlenek, které nikdo nedokázal pochopit. Takže se rozhodl vyzkoušet svoje pokusy bez cizího vměšování a tvoje matka jeho projekt financovala."
Katherine - nyní Ariel - přikývla. "Dala mu dost pro začátek, s tím, že jeho projekt by se v jistém bodě měl stát soběstačným. Protože právě to bylo součástí jeho experimentu, neměl proti tomu
námitky. A samozřejmě, podařilo se mu to - roboti jsou velmi výkonní."
"Takže on chtěl vytvořit nepřetržitě se vyvíjející, soběstačné město?"
"S plně fungující společností."
"Kde je teď?"
"Zmizel už před dlouhou dobou. Prostě se ztratil neznámo kam. Já si myslím, že je mrtvý, ale matka tvrdí, že u takového podivína člověk nikdy neví."
"A nechal za sebou město plné robotů řídících se svým původním naprogramováním." Derec zavrtěl hlavou. "Což samozřejmě objasňuje nejednu věc."
"Jako například?"
"Jako například to, že když mikrobi z krve... mrtvého člověka spustily automatické přetváření města a celé společenství zešílelo, protože na základě svého naprogramování přišlo k závěru, který by neučinil žádný rozumný člověk."
"Jinými slovy," řekla Ariel, "něco se pokazilo a doktor Avery nebyl přítomen, aby to napravil. Chtěl vytvořit ideální pokusné prostředí a nějak se mu to vymklo z ruky."

"Musíš ovšem uznat, že se dostal zatraceně blízko. Kdyby tu byl zůstal, možná by vše probíhalo takovým způsobem, jak si přál."
"Chtěla bych ti říct ještě něco." Pohlédla na svoje ruce a začala si nervózně pohrávat s nehty. "Byla jsem vypovězena z Aurory. Nemohu se tam vrátit."
"Ty jsi byla vypovězena? Jak? Chci říct - proč? Porušila jsi zákon nebo jsi provedla něco jiného? Stíhají tě jako zločince?"
Suše se usmála. "Kéž by tomu tak bylo. To bych na tom byla o hodně lépe. Dereku, jsem - nemocná."
"Chronický stav, o kterém jsi hovořila." Mluvil co nejněžněji, chtěl jí dát takovou svobodu, jakou si v tak osobní záležitosti přála.
"Neboj se. Ty v nebezpečí nejsi. Nemůžeš to dostat jen tím, že jsi v mé přítomnosti." Trpce se zasmála. "Měla jsem známost. Víš, myslím, že jsem to brala spíš jako svéráznou vzpouru proti mé matce a těm jejím báječným přátelům. Všichni čekali, že budu poslušná holčička a až vyrostu, budu přesně taková jako oni." Nyní to byla ona, kdo začal v kruhu chodit po místnosti.
Derec trpělivě vyčkával.
"Ten chlapec byl Vesmířan z nějaké jiné planety, ani vlastně nevím odkud. Na Auroře se jen stavil a byl už dlouho pryč, když jsem přišla na to, že mě nakazil."
"A to ti tvoje matka nemohla pomoci? Se všemi svými penězi a vlivem?"
"Na tuhle nemoc na Auroře neexistuje lék - možná neexistuje nikde. Kromě toho, nešlo jen o záležitost onemocnění a uzdravení. Na Auroře je něco takového považováno za smrtelný hřích. Matka pro mne koupila loď, zařídila ji a dala mi k dispozici pár robotů jako pomocníky. Odejít bylo za daných okolností tím nejlepším, co jsem mohla udělat."
"To bylo od tvé matky šlechetné. Alespoň jsi Auroru opustila ve velkém stylu."
"Máš pravdu, na to si stěžovat nemohu."
"A poté, co jsi z Aurory odletěla?"
"Přesvědčovala jsem sama sebe, že hledám lék, ale nejsem si jistá, zda jsem tomu doopravdy věřila. Rozhodla jsem se však nepromarnit zbytek života!"
Derec cítil, jak mu přeběhl mráz po zádech. "Co tím chceš říct - nepromarnit zbytek života?"
"Dereku, já... na to umřu!" Najednou propukla v pláč, vyděšená a zranitelná tak, jak ji neviděl ještě nikdy předtím.
Na okamžik zaváhal, pak přešel k ní a objal ji - zpočátku s rozpaky, pak něžně. Se vzlykáním se k němu přitiskla, poddala se jeho objetí.
Derec jako by oněměl. Takový příval informací zcela vyřadil jeho pozornost a koncentraci a zanechal jej hledícího do podlahy bez jakýchkoliv rozumných myšlenek, zatímco Ariel mu plakala v náručí. Snažil se smířit s tím, co se právě dozvěděl - s tím, že je to Ariel, už ne Katherine, ta sebejistá a věčně podrážděná dívka, kterou znal doposud.
Byla to Ariel Welshová, vykázaná ze své domovské planety, uvězněná ve Městě robotů, a nakažená smrtelnou nemocí.
Něžně ji vzal za ramena a vedl ji do jejího pokoje. Posadil se s ní na postel, nejistý, co má dělat. Pak, když její vzlyky začaly slábnout, stiskla mu vděčně ruku a odtáhla se, aby si lehla na postel. Vstal, ostýchavě ji pohladil po rameně, vyšel z místnosti a zavřel za sebou dveře.
Dlouho pak seděl v křesle před počítačem, aniž by jej vůbec zapnul. Vlastní ztráta paměti mu najednou připadala malicherným problémem. Mnohem naléhavěji pociťoval nutnost dostat Katherine z Města robotů a vyhledat pro ni odbornou lékařskou pomoc.
Pochyboval o tom, že roboti by si s nemocí dokázali poradit, byť jen krátkodobě. Dokonce i přesto začal z centrálního počítače vyvolávat různá medicínská témata, pro případ, že doktor Avery za sebou nechal něco důležitého.
Nakonec našel poměrně slušné množství lékařských informací týkajících se lidské biologie, avšak nic, co by naznačovalo schopnost robotů objevovat léky na nové nemoci. Počítač měl k dispozici seznam vakcín, léčiv a terapií pro nemoci, které znal - zcela běžné, známé i na Auroře. Rovněž nalezl množství odborného materiálu o chirurgii, regeneraci orgánů a terapii úrazů a nejrůznějších poranění. Celkově však byla databanka podivně neúplná, jako by doktor Avery nebo někdo jiný namátkově sepsal pár informací, aniž by jim dal řád, aniž by je zorganizoval a zkompletizoval. Nebyla tam například jediná zmínka o anatomii jako takové ani o psychologii. Dereka napadlo, že výstřední doktor Avery byl tak zaneprázdněn myšlenkami na vzdálené obzory vědy, že zcela opomněl dodat počítači základní znalosti. Koneckonců, roboty tato tématika doposud nijak zvlášť zajímat nemusela. Pak si vzpomněl na to, že i knihovna na planetoidu, kde se poprvé setkal s Averyho roboty, byla podivně okleštěná.
V čas oběda se zhluboka nadechl a lehce zaťukal na Arieliny dveře. Když neodpověděla, nahlédl dovnitř a zjistil, že hluboce spí. Připravil oběd jen pro sebe a pak se vrátil k počítači.
Jediná informace ohledně lidské anatomie, kterou nalezl, se týkala vnějšího vzhledu. Tato informace nebyla specifickým vstupem do počítače, pocházela spíš z pozitronického mozku robotů. Poněvadž roboti se museli řídit pouze třemi zákony robotiky, bylo zapotřebí, aby byli schopni identifikovat lidské bytosti na základě jejich vzhledu, takže tento údaj Dereka nepřekvapil. Když si však přečetl dodatek pod touto informací, zbrkle se napřímil v židli.
V počítači byla zaznamenána přítomnost pěti cizích organismů ve městě. Derec předpokládal, že se jedná o lidi, protože pravděpodobnost výskytu inteligentních nelidských životních forem byla velmi malá. Byl přesvědčen, že v takovém případě by centrální počítač určitě vyhlásil poplach. Zcela jistě také znovu nepovažuje za cizí vetřelce mikroskopické lidské parazity. Možná se zde nacházejí nějací roboti, kteří nepatří Averymu, ale Derec si byl jistý, že informace je určena k tomu, aby místní roboti byli upozorněni na přítomnost dalších lidských bytostí ve městě a tím pádem na svoje povinnosti vyplývající ze tří zákonů. Při příchodu cizích robotů by se tak nestalo.
Je zřejmé, že dvěma z těchto pěti přítomných jsou on a Ariel, ale stále ještě zůstávali tři, o nichž netušil, kým by mohli být. Jeden z těch tří se dostavil před pouhými pár dny. Další dva, zřejmě cestující společně, na planetě pobývali delší

dobu.
Jediným způsobem, jak se sem mohli dostat, bylo s dalším Klíčem k Pericentru, pokud se nějaký nacházel mimo planetu, nebo vesmírnou lodí. Ať se to stalo jakkoliv, pro něj i Ariel to znamenalo další možnost, jak se dostat z Města robotů.
Seděl u počítače celý večer a pokoušel se získat další informace.
Také zapnul chemický procesor, aby si připravil novou porci jídla. Opět musel vzít zavděk výtvorem bez chuti a zápachu, ale tentokrát mu to nevadilo.
Když konečně ucítil, že jeho vnímavost začíná ochabovat, rozhodl se jít spát. Snědl další porci z chemického procesoru a odebral se na lůžko. Ariel stále spala.
Byl vyčerpaný, ale když ležel v temnotě, jeho mysl nadále zuřivě pracovala. Stále dokola si v hlavě přehrával vše, co se dnes dozvěděl - Ariel Welshová, její nemoc, duplikace Klíče... a teď, tři noví lidé ve Městě robotů... Těsně předtím, než jej přemohl spánek, zaslechl Ariel, jak vychází ze svého pokoje a zapíná chemický procesor. Alespoň dnes v noci je jí dobře.
Když Derec příštího rána vyšel ze své ložnice, aby si dal snídani, Ariel seděla u počítače. Nechtěl ji vyrušit od práce. Když však spustil chemický procesor, Ariel sama vzhlédla.
"Dobré ráno, Dereku." Ostýchavě se usmála. "Stále ještě se na mě zlobíš?"
"Ne. Myslím si, že jsi měla zatraceně dobrý důvod být mrzutá."
"Jenom jsem se prostě cítila hrozně provinile a byla jsem tak zmatená. Hlavně když jsem před tebou měla všechno držet v tajnosti, zatímco sis lámal hlavu nad městem a vším ostatním. Opravdu mě to moc mrzí."
"Jsem rád, že jsi mně to nakonec řekla. Možná teď, když to vím, může nám to z dlouhodobého hlediska být nějak užitečné."
"Viděla jsem ten medicínský soubor, který sis tu prohlížel. Chtěl jsi mi pomoci, viď?"
"Ano. Obávám se však, že o nemocích tam toho zrovna moc není. Všimla sis ale, že tu nejsme sami?" Vzal si z procesoru snídani a posadil se vedle ní, s tácem na klíně.
"Ano. Právě jsem si to prohlížela. Nemáš tušení, o koho by se mohlo jednat?"
"To nemám. Jakmile se najím, podívám se, jestli z počítače dokážu vytáhnout další informace, ale moc růžově to nevidím. Dokud neprovedu nějaké organizační úpravy, tenhle počítač bude vědět spoustu věcí, aniž by o nich vůbec věděl."
"Tohle je tak podivné místo," povzdechla si Ariel. "Když jsem opustila Auroru, hledala jsem spolu s lékem i dobrodružství. Dostalo se mně ho."
"Jako například to, když se tě zmocnil ten pirát Aranimas?" Derec se usmál. "Když jsem mu padl do rukou já, vůbec mně to nepřipadalo jako dobrodružství."
"Byli jsme zatraceně dobrým týmem a dokázali jsme se s celou situací vypořádat na jedničku."
"Nezapomínej na zbytek toho týmu - na Alfu, robota, kterého jsem dal dohromady ze zbytků jiných robotů a na Wolruf."
"Toho chlupatého cizího tvora. Kdoví, co se s nimi stalo."
"Ano." Na okamžik zmlkl, vzpomínal. Když společně s Ariel aktivovali Klíč a dostali se do Města robotů, Alfa a Wolruf zůstali daleko za nimi.
"Wolruf se chovala velmi překvapivě. V jednom okamžiku vypadala jako velmi krotký, poslušný tvor, v dalším jsme na ni museli spoléhat v záležitosti, kdy nám šlo o život."
"To je pravda. A Alfa je vskutku unikátní, protože jsem ho musel dát dohromady z různých zbytků. Říkal jsem ti, že má zcela výjimečnou paži? Je vyrobená z jistého druhu buněčné hmoty. Nařídil jsem mu, aby s ní pohyboval tak, jako by měla klouby tam, kde všichni ostatní, ale ve skutečnosti byla pružná celá, jako chapadlo. Kdoví, kde jsou ti dva teď."
"O tomhle jsme spolu nikdy předtím nemluvili, vid? Chci říct o tom, že jsme přátelé a o tom, co jsme spolu dokázali."
Pohlédl jí do očí. Byla pokojnější, než ji viděl kdy předtím. On také pociťoval rozdíl. Nyní jí jaksi víc důvěřoval, přestože věděl, že možná má ještě další tajemství. Měl dojem, že se nikdy nechová podle toho, co ve skutečnosti cítí.
"Dereku, jsi velmi chápavý. Cením si toho. A děkuji ti."
"Ehm..." Pokrčil rameny. "To je v pořádku. Teď se podíváme, jestli nepřijdeme na nějaký způsob, jak se dostat odsud."

Ariel

Derec a Ariel se u počítače střídali celé dopoledne. Derec si takto alespoň mohl chvílemi odpočinout, zatímco Ariel získávala praxi. Seděl vedle ní nebo stál a hleděl jí přes rameno a spolu se pokoušeli vymyslet další otázky, které by počítači mohli zadat.
"Dereku, myslíš, že ti cizinci, po kterých pátráme, by se mohli někam schovat? Nebo se zamaskovat?"
"Možná, i když nevím jak. Kdyby se pokusili ukrýt, stále by všude ve městě robotů naráželi jen na roboty. Museli by zůstat někde uvnitř a dokonce i v tom případě by se mohli skrývat v budově, která byla roboty určena k renovaci nebo ke stržení. Což by pro ně bylo nemalým šokem," dodal s úsměvem.
"A přestrojit se za roboty by asi dost dobře nebylo možné." Otočila se, také se smějíc a pohlédla na něj koutkem oka.
"To bychom si taky někde mohli sehnat staré součásti z robotů a nosit je na sobě jako starodávné brnění." Derec zavrtěl hlavou, stále se smíchem. "Hlavně ty jejich helmicovité hlavy."
"Tak, teď už vážně. Kde by mohli být? Co se s nimi mohlo stát?"
"Je docela možné, že je tu víc údajů, jenomže jsou ztracené kdovíkde v centrálním počítači. Mne samotného žádná odpověď nenapadá."
"Položila jsem mu už všechny otázky, které mně přišly na mysl. Nevím, co jiného dělat."

"Zkusme na to jít jinak," navrhl Derec. "Nevíme, o koho se jedná - za jakým účelem sem ale přišli? Co chtějí?"
"Klíč!"
"To samé si myslím já. Do těchto končin by mohla zavítat i kosmická loď, třebaže planeta se určitě nachází daleko od standardních trajektorií. Co třeba toto: věděli o doktoru Averym a jeho práci a přišli sem, aby se zmocnili planety. Nebo co tvoje matka - nemohla sem poslat někoho, aby se přesvědčil, jak bylo naloženo s jejími penězi?"
"Nemyslím, že moje matka by tušila, kde se Město robotů nachází, nebo že by dokonce jen přesně věděla, o co se jedná."
"Takže počet možností se nám zužuje na pouhé dvě, které jsem schopen vymyslet. Buď jsou to cestovatelé, kteří se tu stavili čirou náhodou - možná proto, aby načerpali nové zásoby paliva nebo kvůli nějaké důležité opravě, anebo přišli pro Klíč a proto, aby se ujali vlády nad Městem robotů. Napadá tě nějaká jiná možnost?"
"Možná je to Avery sám, pokud není mrtev," řekla Ariel váhavě. "Ačkoliv, o tom pochybuji. Seděl by nepozorován ve své kanceláři a nedovolil by, aby jej počítač zaregistroval jako cizí organismus. Co teď budeme dělat?" dodala.
"Myslím, že budeme muset jít a snažit se pravdy dopátrat sami. Pokud ovšem nemáš jiný návrh."
Zavrtěla hlavou.
"Do té doby, než zjistíme, co jsou zač a co tady chtějí, budeme muset být nanejvýš opatrní. Tady mezi roboty jsme si zvykli na jistou úroveň bezpečí, protože ti nám ublížit nemohou. Teď se však podmínky změnily."
"Ne, dokud kolem sebe máme roboty. Pamatuj na to, že nemohou jen tak nečinně přihlížet a dopustit, aby nám bylo ublíženo. Co kdybychom Averna nebo některého dalšího ze Strážců požádali, aby nám je pomohli vypátrat?"
"Teď ne. Nechci, aby Strážci věděli, že se zajímáme o Klíč. Doposud nás nechávali na pokoji. Začneme tím, že se vrátíme zpět k Základně Klíče. Kdyby se nám podařilo zmocnit se některého z klíčů, můžeme městu dát sbohem a roboti ať si tu dělají, co chtějí."
Tentokrát se raději spolehli na konzervativnější způsob dopravy, třebaže takto jim cesta trvala mnohem déle než vakuovým žlabem. Podzemní tunely byly další vymožeností, kterou roboti uvedli v život poté, co bylo zastaveno chaotické přetváření města. Byly plné robotů jedoucích za svými denními povinnostmi. Těch se kdykoliv mohli zeptat na cestu. Derec a Katherine zamířili k nejbližšímu vchodu do podzemních tunelů a vydali se dolů pojízdnou rampou.
Doprava v tunelu probíhala tím způsobem, že roboti - nebo lidé - stáli na plošině o rozměrech zhruba jednoho metru čtverečního, obklopeni ze všech stran průhlednými stěnami. Uvnitř byl malý ovládací panel, na němž bylo možné naprogramovat libovolnou zastávku, kde pasažér měl v úmyslu vystoupit. Kabiny se pohybovaly na pásech; v některých částech města bylo až patnáct paralelních pásů. Počítač tunelu - odnož centrálního počítače - sám zvládal veškeré řízení a mohl platformy přesouvat z jednoho pásu na druhý v zájmu co nejplynulejšího chodu dopravy. Na každé zastávce byly boční otočky a odstavné plochy pro vykládání a nakládání materiálu. Technologie Derekovi připomněla výtahový systém, který viděl na asteroidu, kde se poprvé setkal s Averyho roboty.
Funkční roboti bez pozitronických mozků nebyli schopni kabiny ovládat, takže doprava v tunelech sloužila výlučně lidem a vyspělejším robotům s pozitronickými mozky. Zatímco Derec pozoroval roboty uhánějící kolem, všiml si, že všichni stojí v kabinách bez pohybu a hledí přímo před sebe, ne jako lidé, kteří by přešlapovali z nohy na nohu, měnili svou pozici a rozhlíželi se kolem. Roboti mysleli logicky, nikdy však nepoznali zvědavost.
Přímo před nimi vystupovalo z kabin několik robotů. Derec a Ariel zrychlili a snažili se je dostihnout.
Derec zastoupil cestu jednomu z nich, aby zajistil, že robot jej v šerém světle neomylně identifikuje jako člověka.
"Ano?" Robot se zastavil.
"Viděl jsi nějaké lidské bytosti?"
"Předpokládám, že máte na mysli jiné než vás -"
"Ano, samozřejmě, kromě mne."
"Vaším společníkem je lidská žena."
"Kromě nás!" Derec bezmocně rozhodil ruce. "Někde jinde ve městě. Kdekoliv."
"Ne. Vy jste prvními lidmi, které jsem kdy viděl."
"Díky." Derec si povzdechl a otočil se k dalšímu robotovi. "Viděl jsi nějaké jiné lidi kromě mne a mé společnice?"
"Jaké společnice?"
"Ehm - jí. Tamhle. Vidíš ji?"
"Ano."
"Tak viděl? Kde?"
"Tamhle. Tam, kde jste mi ukázal."
"Cože - ne, ji nemyslím -"
"Ptal jste se, jestli jsem ji viděl. Odpověděl jsem, že ano."
"Dobrá, dobrá. Takže znovu. Viděl jsi ve Městě robotů nějaké jiné lidi než nás dva - přítomné tady, v tomto okamžiku?"
"Ne."
"V pořádku, děkuji ti." Derec jej mávnutím ruky propustil.
V té chvíli k zastávce nepřijížděli ani dolů rampou nepřicházeli žádní další roboti. Ariel se k němu připojila.
"Tady štěstí neuděláme," řekla. "Zjistil jsi něco?"
"Ne. Musíme jet k Základně Klíče."
Oba nastoupili do nejbližší volné kabiny. Prostor byl poměrně stísněný, ale jinak se jim stálo pohodlně. Derec nastavil ovládání a kabina se s mírným trhnutím rozjela kupředu.
Pomalu je unášela boční smyčkou, aby posléze plynule vjela na první volný pás u nejbližšího výjezdu. Derekova důvěra v inženýrskou práci odvedenou roboty byla tak bezmezná, že jej ani nenapadlo lámat si hlavu tím, že by se mohli nacházet v nebezpečí. Pokud by roboti sami měli o systému nějaké pochybnosti, první zákon by je donutil

zabránit lidem v tom, aby kabinu vůbec použili.
Nevěděl přesně, jak je kabinám dodávána energie, ale domníval se, že musí přicházet nějakým způsobem prostřednictvím pásů. Ve městě, pro něž byla typická agresivní výstavba, tyto detaily obvykle přicházely a odcházely tak náhle, že snažit se je všechny chápat nemělo smysl. Kabiny se pohybovaly rychle a za slabého hukotu a zdálo se, že jejich rychlost se nikdy nemění.
Na Arielin návrh vystoupili na několika dalších zastávkách, aby se v tunelech pozeptali jiných robotů. Tento nahodilý průzkum však byl bezvýsledný. Vystoupili z tunelů tak blízko Základny Klíče, jak jen to bylo možné, přestože jim stále ještě zbývalo urazit kus cesty. Aby se mohli dál vyptávat robotů v ulicích, rozhodli se použít pohyblivý chodník, avšak ani tímto způsobem se nedozvěděli nic přínosného.
Když poprvé zahlédl dóm, Derec se prudce zastavil. V zaobleném povrchu zel velký otvor a na pojízdné plošině byl dovnitř převážen gigantický stroj, dobrých deset patnáct metrů vysoký. Uvnitř dómu bylo vidět větší množství robotů než minule, možná proto, že byli potřební k instalaci nového zařízení.
"Kdyby to byli lidé," řekl Derec, "pokusil bych se dovnitř dostat během zmatku při přepravě stroje. Potíž je v tom, že tady žádný zmatek nevidím. Vědí přesně, co dělají. Myslím, že nemá smysl snažit se dovnitř vklouznout právě teď."
"Pojďme dál." Vzala ho za ruku a táhla jej pryč. "Nebudeme přece Klíčníka upozorňovat, že jsme se vrátili."
"Máš pravdu," přikývl Derec.
Začali dóm obcházet v nenápadném kruhu a dál se vyptávali robotů, které potkali cestou. Jejich nedostatečná informovanost zřetelně naznačovala, že v těchto končinách se cizí tvorové neobjevili.
"Určitě sem ale přijdou," řekla Ariel. "Dříve nebo později si musí přijít pro Klíč. Dejme tomu, že bychom robotům v okolí nařídili, aby vše, čeho si všimnou, hlásili přímo do počítače."
"Můžeme to zkusit," řekl Derec pochybovačně. "Ovšem při způsobu, jakým se město rozšiřuje, se jejich rozmístění neustále mění."
Pokračovali dál po obvodu dómu, přičemž robotům, které potkali, nařizovali, aby veškerá svá pozorování hlásili přímo jim a také do centrálního počítače pod záhlavím "cizí přítomnost". Když obešli celý dóm, Derec zjistil, že s rukama v bok hledí na bezešvou stěnu Základny Klíče, kde otvor, jímž předtím dovnitř vjížděl stroj, byl nyní beze stop zacelen.
"Když budeme takhle chodit kolem a vyptávat se, daleko se nedostaneme," řekl. "Je sice chvályhodné, že pátráme po našich záhadných přátelích, ale pokud máme v úmyslu Město robotů opustit, stejně na ně můžeme zapomenout. Myslím, že bude lépe si tím nelámat hlavu. My se především potřebujeme dostat do dómu a získat jeden z klíčů."
"Obávám se, že mně nezbývá než souhlasit. Kromě toho, vím, že ti to dlužím. Pojď, jdeme na to. Pamatuješ, kde jsi nechal svoji botu?"
"Ano, tamhle někde."
"Jdi tamtudy. Já zatím odlákám jejich pozornost - tak jak jsi to potřeboval posledně - na druhé straně budovy."
"To není dobrý nápad. Když na tebe neuvidím, nebudu vědět, kdy mám vstoupit dovnitř."
"Dobrá - půjdu tedy jen tak daleko, abys na mě dohlédl. Zakřivení dómu nedovolí bezpečnostnímu robotovi spatřit tě zvenčí."
"Jmenuje se Bezpečnostní robot l K."
Odešel k místu, kde ze stěny stále ještě vyčnívala část jeho boty a pokynul Ariel. V odpověď začala bušit do zdi.
"Hej! Otevřte! Je to příkaz člověka!"
Neustoupila od stěny ani o krůček. S rukama v bok a nohama široce rozkročenýma odhodlaně stála před obrovitým dómem.
Stejně jako předtím se stěna za trhavého zvuku před jejíma očima rozevřela. Bezpečnostní robot l K hodlal vystoupit ven, ale když Katherine dál neústupně stála na místě, robot zůstal tam, kde byl. Derec stěží viděl jeho pohybující se ruce. Měl strach, že takto jej robot uvidí zevnitř budovy.
"Zjistili jsme, že ve Městě robotů se nacházejí další tři lidé," začala Ariel. "Musíme hovořit s Klíčníkem. Tito lidé by pro nás mohli představovat nebezpečí."
Déle už Derec nečekal. Uchopil botu a vší silou táhl tak dlouho, dokud se dianit neuvolnil natolik, že mohl rukama uchopit jeho volné okraje. Pomalu a nenápadně jej začal trhat a oddělovat od sebe.
Uvnitř dómu bylo všechno jiné než posledně. Na podlaze jeden vedle druhého stály složité stroje, některé dokonce ještě větší než ono obrovité zařízení, které dovnitř vjíždělo před chvílí. Další zařízení sestávala z velkých, jednolitých kusů.
S povděkem si všiml, že mezery mezi množstvím strojů vytvářejí ideální podmínky k tomu, aby se nepozorovaně mohl pohybovat kupředu, aniž by si jej někdo všiml, alespoň do té doby, dokud Katherine bude zaměstnávat pozornost Bezpečnostního robota l K. Tak tiše a opatrně, jak jen dokázal, přelézal a překračoval temné chodbičky mezi stroji, vyhýbaje se robotům, které tu a tam zahlédl pracovat. Tímto způsobem se pomalu dostal až na místo, odkud zřetelně přehlédl celou místnost.
Většina robotů se po instalaci nových strojů vrátila ke své původní práci a jejich počet v místnosti klesl na normální stav. Byli sice stísněni v omezenějším prostoru, který jim mezi stroji zbýval, ale jako obvykle se soustředili výlučně na svoje povinnosti. Právě tato jejich soustředěnost pomáhala Derekovi pohybovat se zcela nepovšimnutě.
Před sebou spatřil vyvýšené křeslo Bezpečnostního robota l K. Z místa, kde byl, neviděl, zda Ariel stále ještě s robotem hovoří, ale řídicí panel jej lákal příliš, než aby jej dokázal minout. Obezřetně se přiblížil ke spodní části vysuté nohy křesla.
Výtah byl zmenšenou verzí jednak zdviží, které viděl na asteroidu, jednak přepravních kabin v tunelech. Malou páčkou přivolal sedátko dolů na úroveň podlahy a jakmile se na něj posadil, stiskl tlačítko po straně a sedátko opět začalo stoupat vzhůru, dokud nezastavilo těsně pod stropem, kterého si všiml už během své první návštěvy. Když se ocitl na

vrcholu, zjistil, že má dokonalý výhled po celé místnosti. Před sebou měl ovládací desku s množstvím složitě uspořádaných kontrolek a displejů.
Nevzbudil pozornost jediného robota. Na jedné straně stál u zdi zády do místnosti Bezpečnostní robot l K, stále hovořící s Katherine. Derec se zahleděl na monitory před sebou.
Jen málo z toho, co na nich viděl, mu dávalo smysl. Byl si však jistý, že je zde monitorována činnost všech vnitřních zařízení, jakož i aktivita probíhající podél stěn dómu. Obé zřejmě sloužilo k bezpečnostním účelům.
Panel měl také terminál počítače. Na rozdíl od jeho vlastního měl tento hlasové ovládání. Derec se naklonil kupředu a tiše řekl: "Centrální počítač."
"Příjem," ozval se hlas, tak zvučný, že Derec málem vyskočil.
"Nižší hlasitost, na úrovni mojí. Převeď všechny symboly zobrazené na těchto monitorech do termínů ve Standardním."
O okamžik později Derec s údivem četl obsah monitorů. Jak předpokládal, Klíčník skutečně zničil Klíč k Pericentru během procesu jeho analýzy. Nyní robot dohlížel na výrobu množství dalších klíčů založených na stejném principu.
Nejvíc Dereka ohromil text na jednom z monitorů. Stálo tam: První patro - konečná integrace jednotlivých složek a ochlazování. Splynutí s hyperprostorem, nebezpečná zóna. Integrační zařízení produkující vakuový efekt ze vzduchu z mimoprostoru. Přesun vzduchu, produkce tepla, hyper-prostor - vše ovládáno pohonnou jednotkou.
Musel text přečíst několikrát, než jej pochopil. Klíče byly zhotovovány na hořejší úrovni během nějaké nebezpečné styčné akce s hyperprostorem, což vysvětlovalo, proč byla horní úroveň oddělena od zbytku budovy. Během výrobního procesu zřejmě vznikalo vakuum a vzduch byl nasáván do hyperprostoru.
Srdce mu začalo prudce bušit vzrušením. "Kde je vchod na horní úroveň? Jak se tam dostanu?"
"Otevírá se přímo nad bezpečnostním panelem. V křesle vyjedete na horní úroveň. Povrch dómu lze v případě nutnosti otevřít také přímo zvenčí nebo zevnitř."
"Otevři strop. Jedná se o - ehm - záležitost bezpečnosti." Třebaže jen mojí, dodal si v duchu. Zatajil dech a s očekáváním pohlédl na strop. Počítač usoudil, že hlas mluvící k němu je dostatečně autoritativní, takže žádnou další identifikaci nevyžadoval. Až doposud byla tou nejlepší věcí na bezpečnosti ve Městě robotů její poměrně volná interpretace. Ve společnosti svědomitých pozitronických robotů se jen zřídkakdy udalo něco, co by představovalo skutečnou výzvu.
Dianitový strop se rozevřel a Derec na sedátku projel otvorem.

S klíčem v hrsti

Ariel měla jedinou představu o tom, jak co nejdéle zaměstnávat pozornost Bezpečnostního robota l K. Zatímco stál před ní a pokoušel se vykročit ven, nutila se necouvnout ani o krůček. Podle jejího očekávání mu vliv prvního zákona bránil násilím ji odstrčit stranou, třebaže pochybovala o tom, že v případě nutnosti by váhal.
Robot tedy zůstal stát těsně za dianitovou zdí a pozoroval ji z temnoty svých vodorovně tvarovaných štěrbinovitých průzorů, kde byly umístěny jeho optické senzory.
"Potřebuji hovořit s Klíčníkem," tvrdila Ariel. Jediné, na co se nyní musela soustředit, bylo předložit mu problém vyplývající z prvního zákona a mluvit tak pomalu a tak dlouho, jak jen bude moci. Derec se postará o zbytek, tím že se dostane dovnitř a zmocní se klíče - na rozdíl od ní tak rychle, jak jen bude moci.
"Vstup do tohoto zařízení máte zakázán. Klíčník je zaneprázdněn." Pokud to vůbec bylo možné, jeho hlas byl dokonce ještě formálnější než obvyklý hlasový projev normálního robota. "Mohu vám být nějakým způsobem nápomocný?"
"Jde o problém prvního zákona." Věděla, že bude muset říct víc, že musí získat čas.
Robot čekal, dokud mu nebylo jasné, že mu nesdělí nic závažného. "O jaký problém jde?"
"Celkový počet pěti lidských bytostí ve Městě robotů!"
"Ano? Vy jste ta, která se jmenuje Katherine?"
"Jmenovala jsem se tak. Nyní jsem Ariel."
"A další se jmenuje Derec."
"To souhlasí."
"Jaký máte problém vyplývající z prvního zákona?"
Ariel se v duchu usmála. Přesně takto chtěla získat čas. Jediné, co nyní musí udělat, je mluvit poněkud nelogicky a zmateně, aby robota donutila klást jí objasňující otázky.
"Nacházejí se zde tři další lidé."
"O koho se jedná?"
"To nevíme."
"Kdo je v nebezpečí?"
"V potenciálním nebezpečí se nacházíme já a Derec." "Jaké nebezpečí máte na mysli?"
"Nu - lidé se nemusí řídit prvním zákonem. Takže ti další tři pro nás mohou představovat hrozbu."
"Jakým způsobem?"
"Ehm, nejsem si jistá."
"Žádné zřejmé nebezpečí zde neexistuje." Robot učinil krok dozadu, což mělo být předznamenáním k opětnému zacelení stěny.
"Kolik zkušeností s lidmi už máš?" zavolala na něj spěšně. "Znáš historii vývoje lidské rasy?"
"Ne." Robot zůstal stát tam, kde byl, nyní víc v přítmí dómu. "Toto je moje druhá zkušenost s člověkem."
"Cože? V tom případě vůbec nevíš, jak mezi sebou neustále soupeří a bojují, viď? A že jejich historie je plná válek a

vzájemného zabíjení?"
"Něco z historie lidstva je obsaženo v knihovně centrálního počítače. Jakým způsobem to souvisí s vaším problémem vyplývajícím z prvního zákona?" Robot znovu postoupil kupředu na své předchozí místo.
"Nu, cizí lidé obvykle pro druhé představují hrozbu. Nikdy není možné předem odhadnout, co udělají a proč."
"Z jakého důvodu?"
"Jenom proto, že se vzájemně neznají. Musíme být velmi opatrní. Takové chování je pro člověka zcela běžné, zvláště tehdy, dostane-li se na neznámé místo."
"Takže dokud nebudou získány další objasňující informace, budete neidentifikované lidské jedince považovat za nebezpečné?"
"Ano! Ano, přesně tak."
"V tomto zařízení žádní lidé nejsou. Proč potřebujete kvůli vašemu problému hovořit s Klíčníkem?"
"Klíčník má na starosti výrobu teleportačních zařízení. Je to jediný způsob, jak se můžeme dostat z Města robotů."
"V žádném zřejmém nebezpečí se nenacházíte. A tudíž, žádný problém vyplývající z prvního zákona zde neexistuje. Teleportační zařízení nepotřebujete."
"Mohli by nás nečekaně zabít nebo zranit. To se lidem stalo už mnohokrát. Tvoje neochota pomoci mi znamená porušení prvního zákona."
Ariel viděla, že robot váhá, a pak si najednou uvědomila, že by nejenom mohla uspět se svou snahou získat čas, ale také vyhrát tento spor. "Toto zařízení má na starosti Klíčník, že ano? Ať tedy rozhodne Klíčník."
Robot na ni pohlédl. "Jsem naprogramován tak, abych mohl činit veškerá rozhodnutí tohoto druhu. Klíčník nemá větší právo posuzovat a řešit problémy spadající pod první zákon než já."
"Takže vlastně souhlasíš s tím, že se jedná o problém prvního zákona." Formulovala svá slova jako konstatování, ne jako dotaz.
"Nic takového jsem neřekl."
"Klíčník má pravomoc rozhodovat o Klíči k Pericentru a dalších klíči. Ty ji nemáš. Protože řešením tohoto problému je získat Klíč - nebo spíš klíče - musím nevyhnutelně hovořit s Klíčníkem."
"Nepotvrdil jsem, že se nacházíte v nebezpečí."
Katherine frustrovaně zavrtěla hlavou a pomalu, dlouze se nadechla. "Poslouchej! Domnívám se, že bychom se mohli nacházet v nebezpečí! Vím toho o lidech mnohem víc než ty! Ty toho o nich rozhodně nevíš tolik, abys mohl odpovědně posoudit, zda jsme nebo nejsme v nebezpečí!" Teď už na něj hlasitě křičela a prudce oddechovala.
Konečně robot ustoupil stranou a uvolnil jí cestu. "Probereme tuto záležitost s Klíčníkem."
Úlevně se usmála a vešla za ním do nitra budovy. Robot ji vedl spletitými chodbičkami podél strojů nejrůznějších typů a velikostí, z nichž žádný jí nepřipadal povědomý. Chtěla se rozhlédnout kolem po Derekovi, ale bála se, že by na něj upoutala pozornost. Možná se schovává někde tady mezi stroji. Přece se jen pokradmu rozhlédla kolem, ale nikde jej neviděla.
Zamířili ke Klíčníkovi, který stál za svým panelem na podlaze.
"Tato lidská bytost tvrdí, že má problém, na nějž se vztahuje první zákon," řekl Bezpečnostní robot 1K. "Ty jsi tu jediný, kdo jej může vyřešit."
"Vy jste ta, která si říká Katherine?" "Byla jsem Katherine. Nyní se jmenuji Ariel."
"Rozumím. Já byl také nedávno přetvořen. Jaká je povaha vašeho problému vyžadujícího řešení podle prvního zákona?"
"A znovu," zamumlala si pro sebe. "Poslyš - kolik toho vlastně víš z historie lidstva? O tom, jak mezi sebou lidé válčí a bezdůvodně zabíjejí jedni druhé?"

Derec s obavami hleděl nad sebe, zatímco sedátko s ním stoupalo vzhůru do temnějších prostor horního patra. Nejvíc se bál toho, že jej tam zastaví nějaký robot. Jeho obavy byly zbytečné. Jakmile sedátko zapadlo na místo a dianitová podlaha se mu zacelila pod nohama, zjistil, že stojí za oblou kovovou přepážkou. Dovnitř pronikalo bledé oranžové světlo linoucí se z jediných dveří v přepážce. Jinak byl celý výstupní prostor oddělen od zbytku místnosti.
Sklouzl ze sedátka a opatrně vyhlédl ze dveří.
Spatřil jediného robota. Stál v popředí a pozoroval, jak se k němu blíží tác, který vyjel ze stroje ve tvaru mohutného bloku, dva metry vysokého. Na tácu spočívala řada lesklých stříbrných obdélníků, o rozměrech zhruba pětkrát patnáct centimetrů - vypadaly přesně jako originální Klíč k Pericentru.
Derec si pomyslel, že zařízení, které expedovalo tác, právě dokončilo závěrečnou integraci a ochlazování. Zatímco se díval, robot vzal jeden z klíčů a vsunul jej do štěrbiny v dalším stroji. Zřejmě šlo o nějakou testovací proceduru.
Další stěna, která rozdělovala prostor tohoto patra, byla těsně za expedičním strojem. Derec zpoza ní slyšel tlumený hukot. Vysoko na zdi byla řada monitorů vydávajících slabou oranžovou záři, přerušovanou mihotavými, překrývajícími se stíny.
V tom okamžiku mu nezbývalo nic jiného než se jen dívat. Pokud si ho dole nevšimli, nemusí nikam pospíchat. A získat klíč tím, že jej tady prostě odcizí, možná bude jednodušší než pouštět se s roboty do další neplodné diskuse o zákonech.
Vstup do hyperprostoru se zřejmě nachází za tou vysokou zdí. Nevypadala nijak zvlášť silně, ovšem při minimalistických inženýrských schopnostech Averyho robotů vše na této planetě působilo klamným dojmem. Nebyl by překvapen, kdyby zjistil, že bariéra je velmi pevná a zvuk za ní naprosto ohlušující.
Robot vyndal klíč z testovacího zařízení. Poté stiskl tlačítko a položil klíč zpět na tác. Stoje zády k Derekovi, vzal další klíč a umístil jej do otvoru. Ani jednou nevzhlédl od údajů na monitoru či od klíčů, ani jednou nepřešlápl z nohy na

nohu, nezměnil svou pozici.
Derec si pomyslel, že v hluku pronikajícím zpoza zdi by se mu mohlo podařit vyjít ven, aniž by si jej robot všiml. Sledoval jej koutkem oka a přitisknutý ke stěně vyklouzl ze dveří a pomalu postupoval podél zdi. Robot se nadále soustředil jen na svou práci.
Klíč, který již byl otestován, se osamocený leskl na samém konci tácu. Derec se postavil přímo za robota, znovu připraven zhlédnout jeho sérii opakovaných pohybů. Když robot vyndal další klíč, položil jej vedle předchozího testovaného klíče a do zařízení, k němuž byl otočen čelem, umístil třetí.
Derec velmi pomalu natáhl ruku po jednom z otestovaných klíčů. Zrakem bedlivě sledoval robota a dával pozor na jakýkoliv jeho neočekávaný pohyb. Robot dál věnoval pozornost monitorům. Derec uchopil jeden z klíčů a pomalu začal ruku stahovat zpět.
Právě v okamžiku, kdy si všiml, že jeho ruka vrhá slabý stín přes monitory, robot se bleskurychle otočil a pevným stiskem jej popadl za krk. Derec začal chroptět, jazyk mu vylezl z úst, oči z důlků.
Vteřinu nato robot svůj stisk povolil, ale když se Derec s lapáním po dechu nahnul kupředu, robot jej pevně, třebaže tentokrát již mírněji chytil za paži. Derec stále ještě svíral klíč za zády.
"Lidé jsou křehčí konstrukce než roboti," řekl robot omluvně. Procházel vnitřním traumatem, způsobeným potenciálním překroucením prvního zákona. "Neuvědomil jsem si ihned, že jde o situaci na niž se vztahuje první zákon. Ne do té doby, než jsem se otočil a spatřil vás. Nestalo se vám nic?" Robot nyní mluvil velmi pomalu.
Derec přikývl, ztěžka polkl. "Ne."
Robot se stále ještě chvěl a váhal. "Identifikujte se a řekněte mi, proč se zde nacházíte."
"Jmenuji se Derec. A jsem v pořádku, takže si tím nelam hlavu.
Uf-"
"Bezpečnostní robot l K mne neuvědomil o vašem příchodu. Nacházíte se v zakázané oblasti. Ukažte mi oprávnění ke vstupu."
"Žádné nemám. Nech mě odejít." Derec se otočil, ale robot jeho paži nepustil.
"Vraťte klíč, který máte v ruce."
Dereka nenapadl žádný argument na obranu, takže mu klíč s nevinným úsměvem podal. Robot si jej vzal. Pak pohlédl na světlo blikající na jednom z monitorů.
"Půjdeme dolů," řekl. "Domnívám se, že už vědí o vaší přítomnosti zde. V každém případě, varovné světlo nás volá na poradu ke Klíčníkovi."
"Možná bys měl jeden z klíčů vzít s sebou." Derec se natáhl za robota, aby si jej vzal. Zcela podle jeho očekávání jej robot znovu chytil za paži. Derec ucítil, jak mu rukou projel záchvěv bolesti, dramaticky sebou škubl a celý se zkroutil, takže dosáhl až za sebe na tác. Zatímco robot mu bral klíč z jedné ruky, Derec druhou natáhl dozadu a vzal další, již otestovaný klíč.
Bez jediného dalšího slova robot Dereka provedl dveřmi v kovové přepážce k sedátku. Posadil ho na něj, zatímco sám se postavil na jakousi plošinku pod sedátkem. Podlaha se otevřela a robot s člověkem společně sjížděli dolů. Derec spatřil Bezpečnostního robota l K, stojícího s Ariel u Klíčníkova panelu.
Tázavě na něj pohlédla, zatímco robot jej napolo vedl, napolo k panelu. Jen s velkým sebezapřením se mu podařilo potlačit úsměv. Roboti byli příliš bystří, než aby jim unikl jakýkoliv náznak, že jsou spolu sehraní. Odvrátil od ní pohled.
Než Klíčník stačil promluvit, Derec se rozhodl, že sám zahájí ofenzivu.
"Jak jste poznali, že jsem tady?" "Oba panely, můj i bezpečnostní, zaznamenaly výdej tepla a váhu na obou úrovních. Vaší přítomnosti jsem si nevšiml hned, protože jsem byl zaneprázdněn diskusí o možných povinnostech vyplývajících ze zákonů robotiky." Klíčník pokývl směrem k Ariel a Bezpečnostnímu robotu l K. Pak oslovil robota držícího Dereka za paži. "Procesore 12K, můžeš uvolnit svůj stisk. Nahlas, co se přihodilo ve tvé jurisdikci."
"Člověk přišel, postavil se za mne a vzal jeden z hotových klíčů," řekl robot z horního patra. "Učinil to dvakrát. V obou případech jsem mu klíče vzal. Když jsem zaregistroval jeho přítomnost, neuvědomil jsem si hned, že se jedná o situaci, na niž se vztahuje první zákon. Téměř jsem mu ublížil."
"Mluvíme nahlas kvůli vám," řekl Klíčník Derekovi a Ariel. "V této záležitosti spadající pod první zákon byste měli být informováni o obsahu naší diskuse. Nejste zraněn, Dereku?"
"Ne. Jsem v pořádku." Derec, nyní volný od stisku Procesora 12K, od něj mírně ustoupil stranou. V ruce za zády cítil klíč a v mysli si oživoval, jak funguje. Opatrně si jej přizpůsobil v dlani a postupně stiskl všechny čtyři jeho rohy. V posledním rohu, na straně obrácené k němu, vyjelo tlačítko.
Teď musí přimět Ariel, aby se klíče dotkla, nebo aby se alespoň dotkla jeho, takže bude moci stisknout tlačítko. Protože robotí jsou tak blízko, nebudou mít víc než jen jednu šanci. Ať už je klíč odnese kamkoliv, alespoň se dostanou z bezprostředního dějiště této scény; vsadil by se, že klíč je nastaven na nějaké bezpečné místo. Teprve potom budou plánovat svůj další krok.
"Ariel tvrdí, že zde existuje problém, na nějž se vztahuje první zákon," řekl Klíčník. "Souhlasíte s tím, že vy dva jste ohroženi přítomností neznámých lidských bytostí na této planetě?"
"Ehm -" Derec zachytil její slabé přikývnutí. "Ano. To se vsaďte. Nemáme ponětí, o koho se jedná."
"Žádný z vás nám nevysvětlil specifické nebezpečí ani nepředložil důkaz, že zde nějaké existuje," namítl Klíčník. "Máte snad vy nějaké svědectví o nebezpečí, které nám nemohla předložit ona?"
"Ehm... ne." Derec mírně pokrčil rameny a začal šoupat nohama. Naklonil se o něco blíž k Procesorovi 12K. Jak doufal, robot o kousek ustoupil. Derec se postavil před něj, takže mezi ním a Ariel stál pouze Bezpečnostní robot l K.
"Nicméně, souhlasím s ní. Lidé pro nás mohou představovat hrozbu - především neznámí lidé. Cítili bychom se mnohem bezpečněji, kdybychom planetu mohli opustit."

"Mimo tuto planetu budete v mnohem větším kontaktu s lidmi než tady," řekl Klíčník. "Většina z nich pro vás samozřejmě budou neznámí lidé, a tudíž - podle vašeho popisu - nebezpeční. Zde jste obklopeni celou populací robotů, kteří nikdy nedovolí, aby vám bylo ublíženo."
"Pokud ovšem je ve vašich silách ochránit nás," řekla Ariel. "Jinde," pokračoval Klíčník, "budete s ohledem na vaši bezpečnost závislí výlučně na sobě samých."
"Poslyšte," řekl Derec. Natáhl ruku před Bezpečnostního robota 1K, vzal Ariel za paži a přitáhl ji k sobě. "My dva jsme tady izolovaní..." Mluvil jen proto, aby odvedl jejich pozornost, zatímco ji paží objal kolem pasu a jednu z jejích rukou přitáhl k sobě dozadu. Za jejich zády položil její dlaň na povrch klíče.
"Teď," řekl vítězoslavně. V jedné ruce držel klíč, druhou zmáčkl tlačítko. " Nestalo se vůbec nic.

Cizinci ve městě

Zpět v jejich apartmá Derec vší silou kopl do židle před panelem počítače, až klouzavým pohybem odjela po tvrdé podlaze ke druhé židli a narazila do ní.
"Ty hnusné, smradlavé, zatracené chodící hromady šrotu! Co takhle první zákon? Neplatí snad i pro klíče?"
"Zřejmě ne," odpověděla Ariel s hořkostí v hlase. "Pokud Klíčník měl pravdu, když říkal, že všechny jejich klíče jsou aktivovány v tom jejich stroji a že účinkují pouze pro ty, kdo je aktivovali, pak jejich klíče ftmgují jen pro roboty. Jestliže je vlastní rukou aktivuje člověk, pak budou účinkovat i pro nás. Můj argument si roboti vyslechli kvůli prvnímu zákonu, ne proto, že by měli k dispozici klíče, které by nám odsud mohly pomoci."
"Připadal jsem si jako naprostý idiot, když jsem tam stál, mačkal klíč a ono se přitom nic nestalo. A pak prohlédli celou zeď, aby zjistili, jak jsem se dostal dovnitř a našli moji botu." Pohlédl na svoje nohy, nyní opět obuté. "Můžeš se vsadit, že podruhé na stejný trik nenaletí."
"Nu, alespoň nás jenom beztrestně vyhodili ven. Nechtěli pokutu, nenásledoval žádný trest, nic." Povzdechla si a posadila se do jedné z židlí, aniž by se namáhala odstrčit ji zpět na původní místo. "Já taky byla hrdá na to, že se mně pouhými argumenty podařilo dostat až ke Klíčníkovi. Ani toto už podruhé nepůjde."
"První zákon nám nebyl moc platný." Začal chodit po obvodu malé místnosti. "Myslel jsem si, že už jsme tak blízko možnosti dostat se odsud. Byl jsem přesvědčený, že máme vyhráno." Když spatřil Ariel, jak se v křesle naklání kupředu a zasmušile hledí do podlahy, odmlčel se.
Zvedla hlavu, podívala se na něj a sklíčeně přikývla.
"Ještě není všemu konec. Chci říct - přece se jen tak nevzdáme, co?" Posadil se do křesla před panel počítače a zamyšleně pohlédl na prázdný monitor. "Tak! Co teď? Co bude naším dalším tahem? Podíváme se na to." Začal něco vyťukávat na klávesnici.
Chvíli jej pozorovala. "Předpokládám, že pátráš po těch ostatních lidech na planetě."
"Samozřejmě. Nějak se sem museli dostat; my můžeme stejným způsobem odejít, ať už to bude jakkoliv."
"Jenomže jsme neučinili sebemenší pokrok v našem úsilí nalézt je. Co jiného můžeme v této záležitosti udělat?"
"Neučinili jsme pokrok, protože jsme se tomu plně nevěnovali. Předpokládal jsem, že Klíčník je nejlepším řešením, zatímco ti lidé jsou pouze vedlejší možností. Nastal čas vážně se jimi zabývat."
"Jen abychom se vůbec někam dostali." Tón jejího hlasu byl stále pesimistický, ale už si alespoň přitáhla blíž svoji židli.
"Začneme se záznamem, s nímž jsme pracovali předtím," řekl Derec. "Hej! Máme štěstí."
"Opravdu?" Katherine nadějně vzhlédla.
"Ti dva, kteří přicestovali společně, byli od té doby několikrát spatřeni znovu."
"A ten třetí?"
"Ne, o tom tu není zmínka. Doufám, že je v pořádku. Přemýšlím, jestli ten třetí je momentálně někde s těmi dvěma, nebo jestli prostě jen náhodou přicestovali ve stejnou dobu."
"Pokud cestovali odděleně, mohlo by to znamenat dva způsoby, jak se dostat z Města robotů."
"Dobrý postřeh," poznamenal Derec. "Doufám, že ten třetí se prostě jenom dovede skrývat lépe než ti dva, které už viděli víckrát."
"Co tím myslíš?"
"Také by se totiž mohlo stát, že pokud opravdu přišli společně, ten třetí mohl zase odcestovat jediným možným dopravním prostředkem, který měli k dispozici."
"Ach ne, Dereku. Proč říkáš takové věci?"
"Musíme brát v úvahu všechny teoretické možnosti, ne snad?" Otočil se a pohlédl na ni. "V každém případě, dostat se po dlouhé době do styku s alespoň nějakými lidmi určitě bude k něčemu prospěšné. Je možné, že po jisté době sem pro ně někdo přijde. Určitě budou součástí nějakého vesmírem cestujícího společenství, ne jako tihle izolacionističtí roboti."
"Dobrá, dejme tomu, že budeme uvažovat takto. Existuje nějaký způsob, jak bychom se mohli dozvědět, o koho se jedná?"
"Myslím, že ano. Největší problém spočívá v tom, že neznáme lokalizaci této planety."
"Víme jen, že doktor Avery hodlal Město robotů zřídit daleko od civilizace," řekla Ariel. "Moje matka nikdy neopomněla zdůraznit, jak je excentrický. Jsem si jistá, že se nenacházíme v blízkosti žádné z větších vesmírných trajektorií."
"Ovšem na druhé straně si nemyslím, že bychom byli na místě, kde lišky dávají dobrou noc. Pokud doktor Avery byl megaloman, jak říkáš, určitě měl v plánu pochlubit se svým dílem v jistém okamžiku jiným lidem."
"Matka by je chtěla vidět určitě. Na Auroře se Avery musel potýkat s množstvím skeptiků. I těm by určitě chtěl ukázat,

že dokázal stvořit to, o čem hovořil."
"Tak vidíš. Není toho sice mnoho, z čeho bychom mohli vycházet, ale máme alespoň něco. Aurora je pravděpodobně nejbližší obydlenou planetou, a je téměř jisté, že je nejbližší z planet, které mají nějaký význam."
"Pokud se odsud dostaneme, tak bude vyhovující," poznamenala. "Jsem ochotná dělat malé ústupky."
"Nech mne pokračovat. Šance, že by zde přistáli téměř ve stejnou dobu tři lidé ve dvou odlišných lodích, je příliš malá, než abychom o tom vůbec uvažovali. Jedno vesmírné plavidlo možná, pokud by mělo nějakou mechanickou závadu nebo jiné potíže, ale rozhodně ne dvě. Budeme-li předpokládat, že se nacházíme poblíž nějakého vesmírného koridoru a budeme-li mít na paměti, že tohle všechno je svým způsobem podezřelé, musíme nevyhnutelně přijít k závěru, že naši hosté sem přišli úmyslně."
"Já si nemohu pomoci, ale nevidím jediný důvod, proč by sem kdokoliv měl chtít přijít," namítla Ariel. "Není tu nic, co by je mohlo zajímat obchodně či pracovně. A rozhodně to není žádný zábavní park, nejsou tu žádné bary, podniky, vůbec nic."
"Já vím. A navíc, prosazování komerčních zájmů by se dělo ve velkém, násilím, ne prostřednictvím jednoho dvou lidí."
"Jednotlivci také nemají žádný důvod k návštěvě této planety," pokračovala. "Dokonce i kdybych nebyla nemocná, snažila bych se odsud mermomocí dostat. Vždyť tady o všem rozhodují roboti."
"Myslím, že sami sebe jako důvod jejich příchodu můžeme vyloučit, co myslíš?" zeptal se Derec. "Pokud vím, nikdo se nemohl žádným způsobem dopátrat, že jsme tady."
"V tom jsem s tebou zajedno." Rezignovaně zavrtěla hlavou a na tváři se jí rozprostřel smutný úsměv.
"Což znamená, že jediným důvodem zůstává Město robotů samotné."
"Já ti ale přece říkala, že doktor Avery držel jeho polohu v tajnosti. Moje matka byla přesvědčená, že právě utajení je pro něj velmi důležité."
"Také jsi říkala, že před dlouhou dobou zmizel. Pokud je mrtev, mohl za sebou nechat v kanceláři informaci, ke které se někdo nějakým způsobem dostal. Nebo tajemství prozradil někde jinde ve vesmíru, předtím než zemřel. A oni teď přišli. Taky je mohl poslat sám."
"U člověka jako on je možné všechno," připustila neochotně. "Ovšem bylo by pro něj dost netypické, kdyby měl někomu prozradit víc, než by sám chtěl. Kromě toho, lidé, kteří by na takovou věc přišli, by sem přiletěli už dávno."
"Ne, pokud by byla dobře utajená. Možná to zjistili teprve teď."
"Snad. Podle mě je to možné." Pohlédla na něj. "Myslíš, že by to mohl být Avery sám?"
"Ne. Neodpovídá to jeho schopnosti dostat se do kanceláře v Kompasové věži. Naši návštěvníci jsou tu ztracení, stejně jako my. Také nás však mohou dostat z téhle hroudy."
"Dobrá, takže to by bylo k tomu, že oni nalezli Město robotů," řekla Ariel. "Co kdybychom se teď my pokusili najít je?"
"Kéž bych tak měl víc času, abych mohl přeorganizovat údaje v počítači. Vůbec není spolehlivý, jinak by nám pomohl mnohem víc."
"Můžeme se o to alespoň pokusit, ne? Mohl bys do něj zadat všeobecně platný příkaz, aby roboti začali pátrat po lidech?"
"Ano, to mohu zkusit, ale i tak budeme mít stejný problém jako předtím. Instrukce neproniknou ke každému jednotlivému robotovi a bude příliš dlouho trvat, než se dostanou k většině z nich. Také je docela dobře možné, že doktor Avery počítač předem naprogramoval tak, aby nám něco takového v jeho vlastním zájmu zabránil udělat." Zavrtěla hlavou. "Byl až příliš paranoidní. Pokud byl natolik opatrný, aby držel v tajnosti toto místo, jsem si jistá, že by souhlasil s tím, aby robotům byl v případě potřeby vydán příkaz dávat pozor na jakékoliv vetřelce."
"Už víme, že roboti svá pozorování hlásí. Kdyby to dělali všichni a..." odmlčel se. "Nu, nejsem si jistý. Možná jenom chodíme kolem dokola v kruhu."
"Jediné, co musíme udělat, je zadat robotům instrukce a doufat, že přijdou s nějakou užitečnou informací," namítla Ariel. "Pak se pokusíme přijít na něco dalšího. Co se ti na tom nelíbí?"
"Ano, máš pravdu. Jenomže to bychom po robotech museli chtít, aby je zadrželi, pokud budou moci a já nevím, jakým způsobem by to mohli provést, aniž by porušili první zákon."
"Nezáviselo by to spíš na specifických okolnostech každé situace? Možná by se robotům podařilo přesvědčit je, aby s nimi šli dobrovolně. Jediné, na co by roboti nikdy nesměli zapomenout, by bylo neublížit jim. Možná by s námi ti lidé sami chtěli hovořit. Myslím, že roboti by je mohli přivést rovnou k nám. Co ty na to?"
"Snažím se vymyslet, jak ten příkaz formulovat. Pokud někteří roboti spatří a identifikují cizince, musejí je přivést sem, pokud budou moci. Zákony ať si lámou hlavu později." S povzdechem se opřel v židli. "Stejně nevím, jestli to bude něco platné."
"Už jsme udělali spoustu práce," řekla Ariel. "Co kdybychom si na chvíli odpočali? I tak už je čas k jídlu."
"Uf," vydechl si Derec a oba se dali do smíchu. "V pořádku. Zkusíme žaludek přimět, aby přijal další lahůdku z procesoru. Poté - za předpokladu, že po jídle stále ještě budeme naživu - můžeme jít ven a pokračovat v naší nekonečné a neplodné debatě s naprosto nespolupracujícími roboty."
Ariel s úsměvem vstala. "Určitě se nám to podaří, Dereku, uvidíš."
Jakmile se najedli, znovu šli pátrat po dalším důkazu přítomnosti cizinců ve městě. Derec začal s nadšením a pln energie, z velké části proto, že měl na mysli Arielino onemocnění. Chtěl zajistit, aby se jí co nejrychleji dostalo odborné pomoci. Na její návrh po chvíli souhlasil s tím, že bude postupovat roz-vážněji a s klidem. Hrnout se někam hlava nehlava by v tomto stadiu pátrání nebylo moc platné. Podle svého nejlepšího svědomí upozornili roboty a měli k dispozici seznam míst, kde cizinci již byli spatřeni. Jediné, co nyní mohli dělat, bylo chodit po městě, v naději, že jejich cesty se zkříží. Největším problémem bylo, že místa, kde byli cizinci spatřeni, neměla nic společného, žádné vodítko, kterého by se mohli držet. Protože onoho osamělého cestovatele nikdo neviděl již delší dobu, rozhodu' se na jeho přítomnost

zapomenout. Ostatní dva byli spatřeni na místech zcela nahodilých. Naposledy to bylo na předměstí. Ariel s Derekem jeli tunely až na konec trati na okraji města. Tam museli vystoupit na povrch. Kus cesty se svezli v kabině obrovské cisterny. Seskočili v místě, kde se její trasa začala rozcházet s jejich.
Při své výpravě měli možnost na vlastní oči spatřit rozměrné, tříplošinové razicí zařízení, které hloubilo podzemní tunely a zanechávalo za sebou plně vybavený, funkční systém vodicích pásů a pojízdných kabin. Tato část zatím používána nebyla, protože ještě nebyla připojena k hlavnímu systému, jinak by razicí zařízení bylo pod zemí, ne na povrchu. Podle slov předáka, kterého Derec zastavil, stroj současně také těžil rudy pro výstavbu a další použití. Derec měl dojem, že se jedná o modifikovanou verzi brány, kterou viděl pracovat na asteroidu, kde s její pomocí Averyho roboti pátrali po původním Klíči, krátce poté, co se Derec probudil se ztrátou paměti, jakož i o verzi velkých těžebně-konstrukčních zařízení, nezbytných pro automatický vývoj města.
Také viděli množství rozestavěných a několik nově postavených budov. Stálo mezi nimi i několik menších domů z bronzového dianitu, připomínajících Základnu Klíče. Avšak na žádném z těch míst roboti neviděli lidské bytosti.
Kyborg

Jmenoval se Jeff Leong. Otevřel oči do temnoty a přemýšlel, kde je. Uvědomoval si, že je naživu a netrpí bolestmi. Měl pocit, že leží na zádech, poměrně pohodlně. Zleva do jeho zorného pole pronikalo bledé, barevné světlo, které mohlo vycházet z monitoru. Předpokládal, že se nachází v nějakém lékařském zařízení. S očekáváním, že to od něj bude vyžadovat nesmírné úsilí a nepohodlí, otočil hlavu doleva. Otočil ji však snadno a pohodlně. Když tak učinil, spatřil dráty vedoucí pod jeho tváří, od hlavy k zařízení po straně lůžka.
Celý prostor se utápěl v šerém osvětlení. Viděl obrysy místnosti kolem sebe a zářící displeje monitorů. Informace na nich zobrazené mu však nic neříkaly, takže hlavu znovu otočil zpět.
Cítil se dobře. Nechápal to. Nic nechápal.
Protože na vesmírné lodi Kimbriel byl obyčejným cestujícím, nevěděl, co bylo příčinou havárie. Kapitán k nim hovořil přes interkom, říkal, že došlo ke vzniku mechanické závady a že Aurora už je příliš daleko, než aby se na ni mohli vrátit. Navigátor lokalizoval obyvatelnou planetu. Pokusili se o nouzové přistání v záchranném člunu.
V té době byl Jeff vzrušený, věřil ve schopnosti posádky a vlastně se těšil na nepředvídané dobrodružství na planetě, kterou nikdy předtím neviděl. Předpokládal, že právě na ní se teď nalézá.
Dveře na vzdáleném konci místnosti se otevřely a dovnitř někdo vešel. Místnost zalilo jasné světlo a Jeff uviděl, že jeho návštěvníkem je robot s modrou kůží, zvláštního typu, který nepoznával. Šel přímo k monitorům a pozorně se zahleděl na jeden z nich.
"Kde to jsem?" zeptal se Jeff. Jeho hlas jemu samotnému zněl mírně divně, ale jinak byl schopen mluvit bez problémů.
"Jste v Lidském experimentálním středisku l, místnost 6, ve Městě robotů," odpověděl robot.
"Ve Městě robotů? Na jaké planetě?"
"Planeta se také nazývá Město robotů."
"Kdo jsi?"
"Jsem Experimentální chirurg 1."
"Ehm, mohl bych hovořit se svým lékařem?"
"Já jsem váš lékař, společně s Lidským lékařským výzkumníkem 1."
"To je taky robot? Z jeho jména předpokládám, že -"
"Ano, je to robot. Jak se jmenujete?"
"Jsem Jeff Leong."
"Stále trpíte?"
"Cože?"
„Jak... je vám? Jak se cítíte?"
"Ach. Cítím se velmi dobře, skutečně. Ačkoliv - mám pocit, že můj hlas zní trochu divně, co?"
"Změnil se. Povězte mi, prosím, o událostech, které vedly k vašemu příchodu na toto místo."
"V naší lodi došlo ke vzniku jisté mechanické závady. Museli jsme zde nouzově přistát v záchranném člunu, ale nějak jsme to zřejmě nezvládli. Vzpomínám si, jak nás kapitán varoval, že přistání bude tvrdé."
"Jaké další události vedly k vašemu přistání?"
"Jaké další události? O žádných nevím. Byl jsem obyčejný cestující. Poslyš, kde jsou ostatní?"
"Musím vás informovat, že jste přežil jako jediný."
Jeff upřel oči do stropu, přemožen návalem emocí. Takovou odpověď neočekával, a přesto jej nepřekvapila. Všichni členové posádky i cestující při nehodě zahynuli - a jemu se přesto nějakým způsobem podařilo přežít. Ještě se plně nesmířil s realitou. Pokud něco, cítil spíš vinu než smutek.
"Cestoval jste s rodinou nebo přáteli?"
"Ne," zamumlal sotva slyšitelně. "Ne, neznal jsem nikoho z lidí na palubě."
"Jaký byl cíl vaší cesty?"
"Můj osobní cíl? Odcházel jsem z domova na studia do koleje. Pocházím z Aurory."
"Neměl jste namířeno do Města robotů?"
"Ne, úmyslně ne. Až do té doby, než se na lodi objevila závada." Jeff upřel oči na robota. "Víte, co se s ní stalo?"
"Mateřská loď explodovala mimo naši atmosféru. Vesmírný modul, jímž jste přicestoval společně s ostatními pasažéry, ztroskotal během pokusu o přistání."
"Hmm, v tom případě jsem měl velké štěstí, co? Cítím se v pořádku."
„Právě jsem uvědomil Výzkumníka l a dalšího člena Lidského experimentálního týmu. Vše vám vysvětlíme společně.

Možná jste štěstí skutečně měl, jak jste to sám formuloval. Říkáte, že se cítíte dobře?"
"Ano. Mohu vstát?"
"Podíval jste se už na sebe?"
"Ne... proč, byl jsem snad vážně zraněn?" Jeff položil ruku na svůj obličej a ucítil tvrdý, neznámý povrch. "Mám na sobě masku? Obvazy nebo něco jiného?"
Chirurg l se otočil, protože do místnosti vstoupil další robot. "Toto je Lidský lékařský výzkumník l. Náš pacient se jmenuje Jeff Leong."
"Nazdar," řekl Jeff opatrně.
"Nazdar," odpověděl Výzkumník l zcela stejným tónem. "Chirurgu l, jaká jsou hlášení na monitorech?"
"Všechna dohromady indikují vynikající kondici."
Chirurg l přešel k lůžku a pohlédl dolů na Jeffa, který si připadal ohrožen těmito umělými výtvory podivného zjevu. Raději by dal přednost lékaři - člověku.
"Cítíte se dobře?" zeptal se Chirurg 1.
"Ehm, ano, ale připadám si jako mumie, jako bych byl celý něčím obalený. Co se mně stalo?"
Výzkumník l přešel k nohám postele a pohlédl přímo na něj. "Protože experiment se podařil, věřím, že vám můžeme vše sdělit s minimálním výsledným šokem. Můžete se posadit."
"Uf, dobrá." Jeff očekával, že mu pomohou, tak jak to vždy dělávali starostliví lékaři a sestry, ale roboti zůstali bez hnutí stát tam, kde byli. Posadil se, bez problémů a plynule a pohlédl na Výzkumníka l, který bedlivě sledoval monitory. Pak se podíval dolů a uviděl modrou kůži svých vlastních nohou.
Zpočátku to nechápal. Divil se, proč jsou jeho nohy obalené tou látkou. Když dal ruku dolů, aby se jedné z nohou dotkl, poprvé spatřil svou paži a dlaň, tvořené stejnou neznámou modrou hmotou. Pak, v náhlém pochopení, pohlédl na svou druhou robotickou paži a na celý trup. V narůstající panice prudce přitiskl svoje modré dlaně na hrudník a poté jimi pomalu přejel po obrysech svého obličeje.
"Monitory ukazují správně," řekl Výzkumník l. "Vše naznačuje, že až doposud byl náš pokus úspěšný. Samozřejmě, nyní jste emocionálně vzrušený. To je zcela běžná reakce."
Jeff se zhroutil zpět na lůžko. Monitory zaznamenaly náraz jeho těla a světýlka na nich povyskočila. "Jsem robot. To není možné. Jsem robot."
"Chtěli bychom, abyste pochopil jednu věc," řekl Chirurg l. "Za okolností, v nichž jsme vás nalezli, bylo naší povinností vyplývající z prvního zákona tuto operaci provést."
"Cože? Jak to? Jak něco takového mohl vyžadovat první zákon? Vy nechápete, jak jste mně tím ublížili? Já jsem přece člověk, ne robot!" Jeff se začal zvedat znovu, ale ve skutečnosti se mu vstát nechtělo. Nebyl unavený nebo fyzicky slabý, ale nechtěl se hýbat - měl pocit, jako by nějakým způsobem mohl sám sobě v tom cizím těle ublížit.
"Když jsme vás našli, byl jste zraněn," řekl Výzkumník 1. "Zde na této planetě postrádáme znalosti o lidských hrudních a břišních orgánech. Naše zdravotní databanka je nedůsledná a záznamy v ní kusé. Nicméně, měli jsme jisté informace týkající se okrajových znalostí lidského nervového systému. Pretože jsme nemohli dopustit, aby vám bylo ublíženo ještě víc, když bylo v našich silách zabránit tomu, byli jsme nuceni použít naše experimentální znalosti v zájmu vašeho zachování jako živé entity."
"Nejsem si jistý, zda to chápu," zašeptal Jeff. "Povězte mi to srozumitelně, ano?"
"Transplantovali jsme váš mozek do jednoho z našich humanoidních robotických těl, protože jsme nedokázali opravit vaše."
Jeff zavřel oči a chvíli jen mlčky ležel. Když je znovu otevřel, zasmušile pohlédl na Výzkumníka 1. "Co se stalo s mým tělem?"
"Museli jsme je zmrazit. I s našimi omezenými zkušenostmi se domníváme, že ve skutečnosti není doručeno tak, aby je nebylo možné opravit. Nicméně, my sami to v tomto stadiu nejsme schopni zvládnout. Máte snad vy nějaké lékařské znalosti, které by nám mohly pomoci při opravě vašeho těla?"
"Já? Já jsem jen obyčejný kluk, který cestoval do koleje - puberťák. O takových věcech nevím vůbec nic. Alespoň ne na takové úrovni, jak byste potřebovali."
"Vytvořili jsme tým určený specificky pro tento projekt," řekl Chirurg 1. "O žádných jiných úspěšných transplantacích tohoto typu nevíme."
"To je vynikající," poznamenal Jeff sarkasticky. "Opravdu."
"Zdá se, že tímto úspěchem nejste nadšen," řekl Chirurg 1. "Nevěříte snad, že toto byla ta nejmenší škoda, která se vám za daných okolností mohla přihodit?"
"Ne, ne že bych nevěřil. Já jenom... nechci být robotem!" Posadil se a pohlédl na dráty visící z jeho těla a vedoucí k monitorům. "Copak to nechápete? Já už nejsem já! Nejsem Jeff Leong!"
Roboti se nepohnuli.
"To není zas tak docela pravda," namítl Výzkumník 1. "Vaše identita sídlí ve vašem mozku. Pokud v důsledku traumatu při ztroskotání nedošlo ke ztrátě paměti, vaše identita je nedotčená."
"Jenomže už to nejsem já - chci říct zvenčí. Já přece takto nevypadám." Zvedl ruce, rozevřel dlaně a pohlédl na roboty.
"V mnoha ohledech," řekl Chirurg l, "máte nyní tělo mnohem výkonnější, než bylo vaše předchozí lidské. Dá se opravovat a je prakticky nezničitelné. Za předpokladu, že zůstane nepoškozen mozek, může žít věčně. Pouze váš mozek bude stárnout a tomu se bude dostávat optimální výživa a veškerá péče. Jste silnější a vaše senzory jsou nyní mnohem výkonnější než bývalé smyslové orgány."
"Alespoň nějaká útěcha. Jak dlouho tady budu muset zůstat?"
"Vaše robotické tělo je ve výborném stavu. Už nemusíte zůstávat na lůžku," odpověděl Chirurg 1. "Pár jednoduchých

motorických testů nám poví, zda správně fungují všechna vaše spojení od mozku k tělu. Vstaňte, prosím."
Jeff opatrně přehoupl nohy přes okraj lůžka a vstal. "Zatím žádné problémy."
"Dejte paty k sobě, chodidla od sebe, hlavu zvrať te dozadu.
Nyní rozpažte ruce. Jednou po druhé se dotkněte špičky svého nosu."
Jeff udělal vše, co po něm chtěli.
"Velmi dobře," řekl Chirurg 1. "Výzkumníku l?"
"Dle monitorů robotické tělo funguje podle očekávání. Pro moje testy dalších motorických dovedností potřebujeme víc prostoru. Navrhuji, abychom jej seznámili s exteriérem budovy."
Jeff s nimi vyšel z místnosti a dolů chodbou. Necítil se neohrabaně, ale připadal si příliš velký a těžký. Venku byl zpočátku téměř oslepen, ale brzy se přizpůsobil. Chirurg l viděl, jak sebou trhl.
"Vaše oční senzory zaznamenávají spektrum širšího rozsahu, než dokázaly vaše lidské oči. To samé platí pro ostatní vaše senzory. Právě bylo provedeno automatické zaclonění vašich robotických očí, abyste viděl pohodlněji. Před chvílí, když jste se probudil téměř v temnotě, učinil jste pravý opak."
"Výborně," poznamenal Výzkumník 1. "To znamená, že reagujete automaticky. Už zbývá provést jen několik testů."
"Než to uděláme," opáčil Jeff, "na něco jsem si vzpomněl. Co vlastně budu dělat?"
"Cokoliv si přejete," odpověděl Výzkumník 1. "Nemáme s ohledem na vás jiné požadavky než ty, které pro nás automaticky vyplývají ze zákonů a našeho naprogramování. Zdůrazňuji, že to platí pro nás, ne pro vás."
"Ale... co kolej? Takto přece nemohu zůstat... Vždyť nepoznají, kdo jsem! Už nevypadám jako Jeff Leong - nemám sítnicograf, otisky prstů, žádný druh identifikačního znamení."
"Pokud někde jsou zaznamenány vaše mozkové vlny, poslouží stejně dobře," řekl Chirurg 1. "Nicméně, stejně pro vás nemáme žádné vesmírné plavidlo."
Jeff se k němu prudce otočil. "Chceš říct, že tady prostě musím zůstat?"
"Nemáme žádné dostupné vesmírné plavidlo," potvrdil Výzkumník 1.
"Ale... počkat! Já tady přece nemohli zůstat!"
"Proti vaší vůli vás zde držet nebudeme," řekl Výzkumník 1. "Pokud někdy vynalezneme prostředky k opravě vašeho organického těla a výměně transplantátu, učiníme tak. Pokud by se dostupným mělo stát vesmírné plavidlo, i to vám dáme k dispozici."
"Já tady ale zůstat nemohu. Vždyť tu nebudu mít co dělat!"
"Zůstaňte, prosím, v klidu. Po prověření vašich motorických funkcí vám představím roboty, kteří mají na starosti různé činnosti, probíhající zde ve Městě robotů. Možná objevíte nějakou aktivitu, ve které shledáte potěšení."
"Hej, počkejte!" Jeff odstoupil od Výzkumníka l a zjistil, že jej za paže drží další dva roboti. "Hej!" Otočil se, ustoupil o krok stranou a prudkým mávnutím své ruce uvolnil. "Nechtě mě na pokoji-"
"Ve vašem vlastním zájmu musíme provést další testy," řekl Výzkumník 1.
"Poslyšte, já prostě - nechtě mě!" Jeff znovu vyrval svoje ruce ze sevření Chirurga 1. "Poslouchejte! Jsem člověk - a říkám vám, abyste mě nechali být. Nezapomeňte na druhý zákon!" dodal a nespouštěje z robotů oči, začal ustupovat dozadu, s podivným pocitem ve svých nových nohou.
Pak se otočil a rozběhl se pryč od budovy.
Zjistil, že běží dolů širokou ulicí, kde tu a tam projelo nějaké vozidlo. Pár robotích chodců mu uhnulo z cesty. Neměl ponětí, kam běží, ale chtěl přemýšlet, a k tomu potřeboval být sám.
Za sebou slyšel dvojí sadu pronásledujících kroků - a byl překvapen zjištěním, že robotický sluch je natolik přesný, že dokáže rozlišit zvuk dvou oddělených párů robotích nohou. Volali na něj - nekřičeli hněvivě, tak jak by to dělali lidé - jenom jej upozorňovali, že se stále nachází v experimentálním stadiu, že by si mohl ublížit a že by měl zastavit.
Nezastavil - jejich hlasy jej naopak poháněly.
Slyšeli je však jiní roboti a ti se mu pokoušeli zastoupit cestu. Několik jich odstrčil stranou a dalším proběhl mezi napřaženými pažemi. Honili jej všichni, pravděpodobně vyburcováni voláním lékařských robotů, že by mohl porušit první zákon. Pomáhali jej chytat i ostatní, kteří se o vysvětlení zřejmě budou zajímat později.
Aniž by zpomalil, vběhl do malé boční ulice. Bylo to zvláštní, ale cítil, že se mu běží pohodlněji než ještě před chvílí. Jeho robotické tělo reagovalo rychle a dobře. Nebylo určeno pro běžecké závody, ale bylo mocné a výkonné. S tím, jak si na něj zvykal stále víc, začal zvyšovat rychlost a překonávat menší překážky.
Jeho pronásledovateli však naneštěstí byli také roboti.
Běžel dál.

V ulicích

Derec a Ariel se zastavili, aby si odpočali na malém plácku vedle jednoho z dalších míst stavebních prací. Pokud mohli říci, zastavěná oblast Města robotů se rozpínala všemi směry z jeho středu. Kráčeli po jeho obvodu a cestou se vyptávali všech robotů, které potkali. Zatím urazili jen nepatrný oblouk z celého kruhu.
"Takto se nikam nedostaneme," stěžoval si Derec. Opřel se zády o hliněný svah za sebou.
"A jak se někam dostaneme?" Ariel si svah za sebou na rozdíl od Dereka nejdříve pečlivě prohlédla, aby se ujistila, že je hladký a pak se o něj také opřela. "Tím, že tu budeme odpočívat?"
"To ne. Já měl na mysli spíš to naše nahodilé vyptávání. Jsou tu tisíce robotů a pokud je o to výslovně nepožádáš, svému okolí pozornost moc nevěnují. Až příliš se soustředí jen na své vlastní povinnosti."
"Nic lepšího mě nenapadá." Zavřela oči. "Bolí mě nohy. Nejsem zvyklá tolik chodit."
"Já taky na nic jiného nepřišel. Určitě však existuje nějaký způsob." Pohlédl přes cestu, kde jeden z předáků dohlížel na

práci velkého funkčního robota. "Všechno je tu tak pečlivě zorganizováno. Nic nepřichází nazmar."
Zatímco se dívali, funkční robot zvedl paži s tryskou na konci a do prázdna před sebe začal vystřikovat těžkou, viskózní kapalinu. Kapičky tekutiny dopadaly do vzduchu, svíjely se, posouvaly a pohybovaly v živých proudech, odlišných od těch, které byly způsobeny tlakem trysky. Robot pokračoval ve stříkání a tekutina před ním vytvářela plošinu podlahy, z níž pak začaly vyrůstat stěny s volným prostorem pro dveře.
Ariel otevřela oči. "Ty ses předtím jednoho z robotů ptal, jak ta kapalina funguje, viď? Já zrovna mluvila s jiným a neslyšela jsem váš rozhovor."
"Ano. Nepochopil jsem detaily, ale zřejmě se jedná o kódované molekuly. Vědí, jak se mají uspořádat a kloužou tekutinou tak dlouho, dokud nezaujmou předem určenou pozici. Pak vytvářejí vazby se sousedními molekulami."
"Což je vlastně princip, na kterém pracuje celé toto město," řekla Ariel. "Až na nás a naše návštěvníky. My do toho jaksi nezapadáme. To je jediná věc, kterou s nimi máme společnou, ať už se jedná o kohokoliv."
"To ještě uvidíme," řekl Derec unaveně. "Tamhle přijíždí jakýsi transportér. Vidím, že jej řídí humanoid. Půjdu za ním a položím mu naše obvyklé otázky."
Vstal a zatímco k robotovi mířil přes skládku odpadu, uvědomil si, že mu v nohou už moc energie nezbývá. Většina odpadu byla pečlivě srovnána ve velkých hromadách, ale viděl také jednotlivé kusy, které upadly nebo byly položeny na zem jako základ nových hromad. Se směsicí zájmu a podrážděnosti zjistil, že žádnou z těch věcí nepoznává. Averyho roboti skutečně měli extrémně svéráznou technologii.
Derec se naučil, jak onen proces vyptávání poněkud zkrátit. Aby upoutal robotovu pozornost, nejdříve na něj zavolal, že je člověk, pak mu nařídil, aby zastavil. Humanoidní robot na oplátku přikázal funkčnímu robotu - transportéru - aby ustal v činnosti. Tentokrát se Derekovi otázky vyplatily.
"Dvě nemístní bytosti jsem viděl nedávno," řekl robot, který na Dereka hleděl z vyvýšené kabiny transportéru.
"Identifikuj se," řekl Derec vzrušeně.
"Jsem Dopravní předák třídy 9."
"Jak vypadali? Co dělali?"
"Jeden z nich byl robot, který nereagoval na můj komunikační pozdrav. Zřejmě byl vyladěn na jinou frekvenci nebo byl poškozený. Také jeho rozměry a proporce byly poměrně neznámého charakteru."
"A ten druhý?"
"Druhého jsem neviděl zcela zřetelně. Podle mého přibližného odhadu jeho délka nepřesahovala jeden metr. Měl čtyři končetiny."
"Dítě," řekl Derec. "Robot a malé dítě. To je zvláštní... Mluvil jsi s nimi?"
"Ne. Když jsem se k nim přiblížil, vzdálili se."
"Co dělali, když jsi je spatřil?"
"Šli."
"Slyšel jsi je mluvit? Nebo byli v nějakém kontaktu s jinými místními roboty?"
"Ne."
"Řekni - proč ses s nimi pokoušel komunikovat?"
"Kvůli jejich neobvyklému vzhledu. Myslel jsem si, že pokud robot potřebuje nalézt cestu do opravárenského střediska, pomohu mu."
"Nahlásil jsi svoje pozorování centrálnímu počítači?"
"Ano."
"Kdy a kde se to stalo?"
"Před dvěma dny. Čas -"
"To stačí. Kde?" Derec se v duchu usmál. Robotovo hlášení nebylo mezi těmi, která nalezl na seznamu v počítači. Ariel se k nim připojila, zatímco Dopravní předák třídy 9 mu sděloval souřadnice místa, kde cizince spatřil. Pak robot jel dál za svými povinnostmi.
"To je začátek," řekl Derec spokojeně, "i když se to stalo před dvěma dny."
Začal jí líčit detaily.
"Snad chůva a dítě," řekla Ariel. "Možná byli vystřeleni z lodi v důsledku havárie. Ovšem při intenzitě dopravy v tomto městě se nyní mohou nacházet kdekoliv."
"Někde začít musíme. Pojď." Derec se vydal směrem k nejbližší komunikační tepně vedoucí zpět do srdce města.
Ariel pospíchala za ním. "Myslím, že nemá smysl takto pospíchat. Určitě to místo už dávno opustili."
"Jen pojď! Po dlouhé době je to to nejlepší vodítko, které jsme zatím získali. Proč se tváříš tak pesimisticky?"
"To není tím."
"Tak co je ti?" vyptával se podrážděně. "Ty se odsud nechceš dostat? Chtěla bys to vzdát?"
"Samozřejmě že ne! Nic takového jsem neřekla."
"V tom případě pojď." Derec spěšně pokračoval dál, ale vzrušená nálada jej opustila. Vůbec nejhorší bylo uvědomění, že Ariel má pravdu. Jejich výprava do okrajových končin města byla zbytečná; stejně neplodné může být jejich pátrání založené na dva dny staré informaci.
Chvíli šli v naprosté tichosti, pak vstoupili do široké ulice. Doprava tam zatím neexistovala. Nezbývalo jim než jít pěšky nebo čekat, až kolem pojede další transportér. Jednotlivé cesty byly pečlivě naplánované a jejich časy úzkostlivě dodržované. Roboti byli příliš zodpovědní, než aby plýtvali časem na zbytečné jízdy.
Jakmile se Derec mírně uklidnil, řekl: "Možná nám ta dvě hlášení přece jen k něčemu budou. Myslím, že naši návštěvníci přistáli mimo město a vstoupili do něj při svém pátrání po - já nevím -předpokládám, že po potravě a přístřeší. Tady na okraji byli spatřeni dřív, z čehož usuzuji, že šli dál do středu města z důvodu, kvůli kterému tam

možná stále ještě zůstávají."
"Je to obrovské město," řekla Ariel pochybovačně. Najednou zatajila dech. "To je ono, Dereku! Co tady budou jíst?"
Ariel prošla východem tunelu a bez problémů nalezla souřadnice místa, kde byli cizinci spatřeni naposledy. Nacházela se ve středu města, uprostřed středně rušné dopravy. Roboti ji míjeli na pohyblivých chodnících a jezdili kolem ve vozidlech.
"Co bych dělala, kdybych tady chtěla získat jídlo?" řekla si sama pro sebe nahlas. "Předpokládám, že bych se zeptala."
Roboti se jako vždy pohybovali se svou jednostrannou soustředěností a stejně chladná byla i strohá elegance okolních budov. Ariel si uvědomila, že žádný cizinec by nemohl očekávat, že v tomto prostředí nalezne potravu.
Zastavila nejbližšího robota, tím že na něj zavolala: "Jsem člověk, který potřebuje odpověď na otázky. Zastav."
Robot zastavil.
"Viděl jsi robota provázejícího lidské dítě?"
"Ne."
"Víš, kde bych mohla nalézt jídlo?"
"Jídlo? To je zdroj energie pro lidi, že ano?"
"Ano. Musí být zpracováno v určité chemické formě."
"S tím nejsem obeznámen. Nevím, kde by se nějaké dalo nalézt. Máte naléhavou potřebu energie?"
"Já ne," odpověděla Ariel, "myslím si ale, že ten malý člověk v doprovodu robota ji má. Vím to téměř s jistotou. Potřebuji je nalézt předtím, než dítě zahyne hlady. Chci říci, z nedostatku energie."
"V tom případě se jedná o požadavek vyplývající z prvního zákona. Pomohu vám je nalézt."
"Identifikuj se." Ariel si náhle uvědomila, že za pomoci tohoto argumentu by si mohla podřídit všechny roboty ve městě.
"Jsem Kurýrní předák 189."
"Máš dohled nad kurýry? Co dělají?"
"Kurýři jsou funkční roboti, kteří přenášejí malé objekty na specificky určená místa. Objekty a vzdálenosti se různí."
"V pořádku. Poslouchej. Nemusíš přerušovat svou práci. Stačí, když to, co jsem ti řekla, rozšíříš při plnění svých povinností mezi dalšími humanoidními roboty. Řekni jim, že problém vyplývající z prvního zákona vyžaduje jejich pomoc při hledání lidského dítěte ve společnosti robota, jakož i jednoho dalšího člověka, který cestuje sám."
"Rozumím."
"A pověz jim, aby v to nepočítali mne - jsem Ariel Welshová - ani Dereka."
"Rozumím. Spojím se prostřednictvím svého komunikačního kanálu s ostatními roboty."
"Dobrá! Já to půjdu povědět Derekovi." Ariel se otočila a rozběhla se ke vchodu do podzemí.

Ztracen v davu

Poté, co se nesčetněkrát otočil dozadu přes rameno, Jeff přišel k přesvědčení, že své pronásledovatele konečně setřásl. Běžel naslepo, kam jej nohy vedly, zatáčel za rohy a kličkoval mezi roboty, vozidly a budovami pokaždé, když to bylo možné. Teprve pak zpomalil. Nebyl udýchaný, dokonce ani unavený, ale byl zcela dezorientovaný a vystrašený. Nevěděl, kam jde, ba dokonce ani nechápal, proč vlastně robotům utekl. Chtěl prostě být o samotě. Obezřetně pozoroval ostatní roboty, které míjel, ale ti mu nevěnovali žádnou zvláštní pozornost. Buď lékařský tým ostatním robotům o svém pokusu nepověděl, nebo jeho vnější fyzický vzhled postrádal jakékoliv známky, podle kterých by ho mohli identifikovat. Myšlenka, že nebude muset každou chvíli před někým utíkat, ho mírně povzbudila na duchu. Naprostá nepřítomnost lidí jej však vrátila zpět na zem.
Celá situace mu připadala neskutečná. Bylo to absurdní. Jak by mohl on, Jeff Leong, osmnáctiletý kluk, nedávno přijatý do koleje, zdravý a docela normální Aurořan... být robotem?
Pokračoval dál. Šel přímo, zatáčel za rohy, pak nalezl pohyblivý chodník a vstoupil na něj. Protože neměl kam jít a co dělat, jen na něm stál a jel, aniž věděl kam.
Zpočátku jej všechny jeho smysly mátly. Jeho oči nejenom byly citlivější než předtím, ale také měl pocit, že vnímá spektrum mnohem širšího rozsahu. Zjistil, že se dívá na barvy, které nikdy v životě neviděl a pro které neměl jména - a byl z toho nervózní. Postupně se naučil vylučovat většinu nežádoucích světelných vln. Stejné to bylo s jeho sluchem. Zpočátku byl tak citlivý, že všechny zvuky k němu doléhaly v nesnesitelné změti a zmatku. Po čase dokázal pouhou koncentrací redukovat svoje sluchové schopnosti na úroveň, při které se cítil pohodlně. Byl svými novými schopnostmi zmaten, ale věděl, že se bude muset naučit ovládat je.
Chůze a jízda po chodníku mu rovněž pomohly lépe se obeznámit se svým novým tělem. Reagovalo hladce a bezchybně, mělo vynikající koordinaci a ovládání - na to si skutečně stěžovat nemohl. Netrvalo to dlouho a přišel k závěru, že se pohybuje natolik stejně jako ostatní roboti - ti skuteční - než aby vzbuzoval jejich pozornost.
Také se velmi nenápadně rozhlížel kolem sebe a hledal na robotech nějaká identifikační znamení. Roboti se od sebe zajisté do různé míry lišili, zvláště tam, kde se jednalo o pracovní rozlišení nehumanoidních robotů. Všiml si několika zřetelných, ale ne velmi významných typických znaků, opakujících se u mnoha humanoidních robotů, ale domyslel si, že se jedná pouze o technologická vylepšení robotů, kteří byli vyrobeni nebo opraveni v různých časových odstupech. Pokud však měli nějakou individuální identifikaci, byl zde příliš cizincem, než aby si jí dokázal všimnout.
Po chvíli si uvědomil, že ve směru, kterým se pohybuje, je populace stále hustější, z čehož usoudil, že se blíží ke středu města. Měl dojem, že všichni robotí jsou zaneprázdněni svými povinnostmi a byl si stále jistější tím, že bez problémů dokáže splynout s davem.
Stále však neměl kam jít a co dělat.

Zdálo se mu, že před sebou, v davu robotů, zahlédl dívku či mladou ženu, jak vystupuje z jakéhosi podzemního východu. Se záchvěvem vzrušení zrychlil krok a naklonil se na stranu, aby viděl mezerou mezi dvěma roboty. Když na něj pohlédli, znehybněl strachy.
Viděl, že žena odchází jiným směrem. Nechce-li upoutat pozornost, musí jednat stejně rozvážným způsobem jako všichni roboti kolem. Prodloužil svůj krok a jal se ji následovat, aniž by nějakým jiným způsobem dal najevo změnu řeči svého těla.
Zastavila nedaleko před ním a dala se do řeči s jedním z robotů. S tím, jak k ní byl stále blíž, Jeff zpomalil a pak zastavil úplně, zatímco ona k němu stála zády. Podle lidských měřítek od ní byl stále ještě dost daleko, ale po chvilce úsilí byl schopen zaostřit svůj sluch natolik, aby mohl tajně naslouchat.
"Identifikuj se," říkala.
"Jsem Předák tunelu 41," odpověděl robot.
"Já jsem Ariel. Prosím, rozšiř mezi roboty skutečnost o povinnosti vyplývající pro ně z prvního zákona, kterou jsem ti popsala."
"Ano," přikývl Předák tunelu 41.
Robot se vzdálil a Ariel šla dál. Pak spatřila Jeffa, jak ji pozoruje a zastavila se.
"První zákon?" zeptal se Jeff. Chtěl v této maškarádě pokračovat jako robot, dokud se od ní nedozví víc.
"Ano," odpověděla Ariel. "Pátráme po dvou lidech, kteří zde ve Městě robotů pravděpodobně trpí hlady. Jedním z nich je dítě, cestující s robotem, ten druhý je sám. První zákon vyžaduje, aby je všichni roboti pomáhali hledat."
"Samozřejmě," řekl Jeff, který si najednou uvědomil, že pro něj to neplatí. On má lidský mozek, zatímco příkaz chovat se podle zákonů je uložen hluboko v pozitronických mozcích robotů. Pokud se však prozradí, jeho identita bude rázem známa všem, kteří vědí o transplantaci a jeho následném útěku.
"Jakmile je spatříš, nahlas svoje pozorování do centrálního počítače," pokračovala Ariel. "Zadrž je, pokud budeš moci, ale nesmíš porušit zákony. Postaráme se o to, aby dostali najíst."
"Rozumím," řekl Jeff. Zuřivě se snažil přijít na nějakou otázku, dozvědět se od ní víc, aniž by prozradil sám sebe.
"Identifikuj se," nařídila mu.
"Ehm - Předák tunelu 12." Nemohl riskovat říct jí nějaké jiné povolání, aby jeho lest náhodou neprohlédla. "Víte, o koho se jedná?"
"Proč? Ne." Překvapeně na něj pohlédla. "Zdá se, že přistáli někde na planetě a vešli do města. Pokud na ně narazíš, pokus se zjistit nějaké detaily o jejich vesmírném plavidle."
"Zjistit co?"
"Nu, kde se nachází, zda je poškozené, o jaký druh se jedná..." Dala hlavu na stranu. "Žádný z jiných robotů mně takové otázky nekladl."
Jeff pocítil silný impulz opět vzít nohy na ramena, ale nemohl si dovolit vypadat jako uprchlík. Přinutil se zůstat na místě, pátraje v mysli po něčem, co by jí mohl říct.
"Proč reaguješ jinak než ostatní?"
Uvědomil se, že svá slova formulovala jako příkaz. Nyní, v důsledku druhého zákona, je nucen jí odpovědět, jinak se prozradí, i když nebude chtít. Zřídkavost výskytu lidí na tomto podivném místě - jediná skutečnost, kterou si byl jistý - znamenala, že podobnou proceduru nebude muset absolvovat často.
"Nemohu posuzovat reakce ostatních," řekl, pečlivě vybíraje svá slova. "Moje reakce vycházejí z přání zjistit další informace, které by mohly být prospěšné."
"Dobrá, v pořádku." Zdálo se, že jeho odpověď přijala.
Aby se vyhnul další její otázce, položil svou vlastní. "Proč je vesmírné plavidlo tak důležité?"
"Možná se jedná o jediný dopravní prostředek na planetě. Pokud je ovšem funkční. Nyní musím jít ohlásit jisté informace. Jdi a rozšiřuj tuto zprávu mezi ostatními roboty, ano?"
Mírně mu pokynula rukou a odešla.
Jeff měl nutkání jít za ní, ale neodvážil se ještě extrémněji vybočovat z chování typického pro roboty. Pozoroval ji, dokud nezabočila za roh, pak se k němu rozběhl a díval se, jak kráčí mezi davem robotů, dokud mu nakonec nezmizela z očí. Alespoň nějaký lidský kontakt, pomyslel si; kromě toho - nevypadala zrovna nejhůř.
Rozhodně chce zpátky svoje lidské tělo.
I pro něj mohlo vesmírné plavidlo něco znamenat. Byl to způsob, jak se dostat z planety. Pomyšlení, že by měl odejít bez svého těla, jej však děsilo, proto bude lépe, když zatím zůstane. Roboti jsou možná jediní, kdo dokáže provést zpětnou transplantaci. Opožděně si vzpomněl na to, co mu řekl lékařský tým: potřebují informace o lidských orgánech. Ariel vypadala, že je v dobrém stavu a mohla by posloužit jako model.
Spěšně se vydal směrem, kterým zmizela, znovu pevně odhodlán neprozradit sám sebe... V náhlém zmatení mysli se zamračil - alespoň vnitřně. Neměl ponětí, jak se v tom okamžiku chová jeho robotí obličej.
Problém byl v tom, že nechápal, co vlastně dělá. Proč jako šílenec utekl lékařskému týmu? Vždyť jenom chtěli provést dalších pár testů. Proč Ariel neřekl, kým je? Je možné, že mu nějakým způsobem mohla pomoci. Proč jej to nenapadlo dřív? Od té doby, co procitl, jako by byl obklopen mlhou.
Už neviděl její hlavu, ale -
Pevný stisk cizí ruky na jeho rameni jej vyděsil. Rychle se otočil, aby se jí vytrhl, couvaje směrem k jedné z budov. Před ním stál robot.
"Identifikuj se," řekl robot. "Já jsem Předák dlažební údržby 752."
"Uf - Předák tunelu 12."
"Předáku tunelu 12, tvůj komunikační kanál nefunguje? Zatímco jsi tu stál, několikrát jsem se pokoušel navázat s tebou

spojení. Nereagoval jsi."
"Ne, já ne... nezachytil jsem tě."
"Informuji tě proto, abys svou závadu mohl nahlásit opravárenskému středisku. Nicméně, původně jsem se s tebou chtěl spojit proto, abych ti řekl, že se nám tu objevil problém, na nějž se vztahuje první zákon. Je třeba vypátrat dva lidi ve Městě robotů."
"Vím o tom," řekl Jeff opatrně.
"Výborně. Vidím, že také tvoje řeč je poněkud váhavá. Tento symptom se může vztahovat k poškození komunikačního systému. Doprovodím tě do nejbližšího opravárenského střediska, jinak by se ke tvému poškození mohly připojit další symptomy, které by tě vyřadily z činnosti."
"Och - ne, ehm, myslím, že to zvládnu sám." Jeff couval dozadu podél zdi. "Přesto ti děkuji."
"Předáku tunelu 12, tvoje chování naznačuje další závady. Doprovodím tě. Jdeš špatným směrem."
Jeff se otočil a spěšně začal kráčet pryč. "Porušení třetího zákona!" vykřikl robot za ním. "Musíš chránit sám sebe před zničením!"
Jeff za sebou uslyšel rozbíhající se kroky a sám se dal do běhu. Roboti kráčející před ním na něj upřeli své pohledy a všichni společně se mu snažili zastoupit cestu. Předák dlažební údržby 752 zřejmě vysílal komunikační signál všem robotům v bezprostřední blízkosti.
Po levé straně před Jeffem zel otvor vedoucí do podzemí. Stáli před ním dva roboti. Běžel rovnou k nim a skočil kupředu, jako by se na ně chtěl vrhnout. Reflexivně ztuhli v očekávání nárazu a jemu se mezi nimi podařilo proklouznout do vchodu pod zem.
Zjistil, že běží dolů rampou a téměř ztratil rovnováhu, když se mu rozjela pod nohama. Velkou rychlostí jej unášela dolů na úroveň kabin. Okamžitě pochopil jejich účel, protože kolem v nich ujížděli roboti. Když však vstoupil do první volné kabiny, nevěděl, jak ji uvést v činnost. Naštěstí se rozjela sama. Když se otočil a podíval se za sebe, uviděl množství pronásledujících robotů, kteří již vstupovali do kabin.
Zdálo se, že kabina má jak hlasovou aktivaci, tak kódové ovládání, ale Jeff netušil, jak jsou očíslovány, pojmenovány či jinak označeny jednotlivé stanice. Také nevěděl nic o tvaru a rozloze města, takže mu bylo zcela lhostejné, kam pojede. Jeho pronásledovatelé zajisté velmi dobře vědí, jak tyto věci ovládat.
"Zrychlit," nařídil zkusmo. Platforma zvýšila rychlost, třebaže ne o mnoho. O kousek se přiblížila k té, která jela před ní. Alespoň tady jej roboti nechytí. Mohou jej pouze sledovat a pokoušet se skočit po něm, až bude vystupovat...
Pokud ovšem nelze systém na základě nějakých nouzových opatření vypnout.
Nikdy mne nedostanou, pomyslel si Jeff odhodlaně. Jakmile bude opět venku z tunelů, bude mít jednu výhodu: roboti, navzdory rovnocenné síle a reflexům, nejsou přivyklí fyzickému konfliktu. Byl si jistý, že jeho lest až do této doby vycházela; stále od něj očekávali, že se bude chovat logicky, jako robot, dokonce i když "měl závadu".
Kdyby jim řekl, že je člověk, mohl by tím své pronásledovatele zastavit. Neměli právo ublížit jeho robotickému tělu na základě prvního zákona a v důsledku druhého zákona by jej museli poslouchat. Tím, že se prozradí, by však riskoval polapení lékařským týmem, což nemohl přijmout.
Pak sám nad sebou zavrtěl hlavou... nevěděl, proč to vlastně nechce přijmout. Vždyť nebyli nebezpeční, neohrožovali jej... V každém případě - nedostanou jej.
"Zastav na nejbližší stanici," nařídil kabině.
Kabina řádně vjela na nejbližší výstupní smyčku a Jeff rychle vyskočil. Tentokrát byl na pohyblivou rampu připraven a zatímco jej vyvážela nahoru, sám po ní běžel. Na ulici zjistil, že množství robotů prořídlo, což bylo jen dobře. Každou chvíli může čekat, že pronásledující roboti jim nařídí, aby jej začali honit.
Zabočil za roh, aby nebyl na očích pronásledovatelům, kteří se co chvíli vynoří z podzemí. Před sebou spatřil rozměrnou bránu, zřejmě určenou k tomu, aby jí mohly projíždět velké transportéry. Už už natahoval ruku k ovládacímu panelu po straně brány, když si uvědomil, že uvnitř určitě také pracují roboti. Pronásledovatelé tu budou během pár vteřin. Zmateně se rozhlédl kolem.
Ve stěně poblíž brány uviděl široký kulatý otvor, zavřený duhově zbarveným poklopem. Pod jeho dotekem se poklop otevřel a výpary z otvoru mu prozradily, že se jedná o odpadový kanál. Vklouzl do něj nohama napřed, obličejem k zemi, rukama i nohama se zapíraje proti kluzkým stěnám tunelu, aby nespadl dolů.
Poklop nad jeho hlavou se opět uzavřel. Jeff naplno aktivoval svůj robotický sluch. Poblíž zazněly kroky, zaváhaly, zašoupaly, pak pokračovaly dál. Neslyšel žádné hlasy; roboti se spolu zřejmě domlouvali prostřednictvím komunikačních kanálů. Jeff vyčkával.
Cítil slabý zápach oleje, oxidovaných kovů a některé mírnější pachy, které nepoznával. Jeho lidský nos by pravděpodobně nezachytil nic. Roboti zřejmě produkovali pouze anorganický odpad, což jej ušetřilo silných a čpavých pachů organického rozkladu.
Ne že by byl unaven, to nebyl ten přesný výraz, ale začínal si uvědomovat nezvyklý výdej energie - což vlastně znamenalo stejnou věc - únavu. Když už zvenčí neslyšel žádné zvuky, otevřel poklop a protáhl se ven. Blok byl prázdný.
"Zatraceně s nimi," ulevil si nahlas s jistým uspokojením. Pomalu šel k rohu a tam vyhlédl dolů na ulici. Kolem kráčelo pár robotů, ale doprava byla zřídkavá. "Dobrá, bando. Teď vás čeká zkouška. Poznáte mě znovu nebo ne?"
Zatímco šel, bedlivě sledoval roboty, které míjel. Žádný o něj nejevil zájem. Jestliže postrádá jakékoliv vnější identifikační znaky, může si být jistý tím, že se mezi roboty znovu dokonale ztratil v okamžiku, kdy setřásl své pronásledovatele. Komunikačně byl "neviditelný"; nejenže nebyl schopen přijímat signály, ale také nemohl být vystopován vysíláním ze své strany. Použití komunikačního spojení také vysvětlovalo, proč roboti nepovažovali identifikační znamení za nutná.

Byl ztracen v davu.
Jeff se při té myšlence pousmál, alespoň v duchu.
Aurora byla osídlena převážně potomky Američanů, kteří přišli ze Země. Jeho vlastními předky byli činští Američané; množství takových rodin bylo roztroušeno po celé Auroře, představovaly však jen zanedbatelné procento celkové populace. Jeff vyrostl s vědomím, že je svým vzhledem odlišný všude, kam přijede a to samé očekával, když odcházel z domova na kolej - třebaže si nebyl jistý, jak se s touto situací dokáže vypořádat tam.
Vůbec poprvé vypadal stejně jako všichni ostatní na planetě, kde přebýval. Byla to nová zkušenost - zcela odlišné pojetí jeho vlastní existence. Jeho život teď možná bude úplně jiný - nejenom proto, že má robotické tělo, ale také z toho důvodu, že je nerozpoznatelný od ostatních.
Musí se sebou v tomto novém těle a novém životě něco udělat. Nic jiného mu nezbývá. Zatím ještě bylo příliš brzy, než aby věděl, co udělá, ale jednou skutečností si byl jistý: nikdo už neví, jak vypadá; nikdo ho nemůže chytit...
Možná by z této nově nabyté anonymity mohl i něco získat.

Slanina

Derec si prohrábl rozcuchané vlasy po straně hlavy a zamračeně pohlédl na obrazovku. Možná je jen příliš unavený, takže už se nedokáže soustředit. Doufal, že právě toto je příčinou. Pokud ne, pak důvodem toho, že už nebyl schopen přijít na nic jiného, co by ještě s počítačem mohl provést, bylo to, že už vyzkoušel naprosto vše. Když do místnosti zničehonic vtrhla Ariel, ztuhl v křesle překvapením.
"Jak to šlo?" vzhlédl nadějně.
"Podařilo se mně získat pomoc," řekla vesele. "Jdu se umýt a pak ti všechno povím."
Cítil se podivně zklamaný, že on pro ni žádné dobré zprávy nemá, ale trpělivě vyčkával, dokud se k němu nevrátila.
"Takže ty jsi získala pomoc? Kdo je to? Jak se ti to podařilo?" Pokoušel se nedat před ní najevo svou závist.
"Hovořila jsem s jedním z robotů a napadl mě vynikající argument. Několika robotům jsem pak pověděla, že ve Městě robotů se ztratili lidé, kteří hladovějí. Čímž pro ně z prvního zákona vyvstává povinnost hledat je, aby nezahynuli hlady." S úlevným vydechnutím padla do křesla. "Byla jsem na nohou celý den. Ale bylo to alespoň k něčemu užitečné."
"Dobrá práce," připustil. Otočil se od panelu, rád, že má na chvíli záminku odpočinout si od práce. "Ale co jejich běžné povinnosti? Neprotestovali, že mají nechat své práce?"
"Řekla jsem jim, aby v ní pokračovali, a přitom aby pátrali po lidských návštěvnících. Také jsem jim samozřejmě nařídila, aby tu zprávu rozšířili mezi všechny ostatní roboty, s nimiž přijdou do styku."
"Ano, to byl dobrý nápad. Takto nevidí žádný konflikt mezi svou prací a poněkud nejasnou povinností vyplývající z prvního zákona. Řekla jsi jim, aby všechna svá pozorování hlásili centrálnímu počítači?"
"Samozřejmě. Ale, ehm..." S významným úsměvem se naklonila kupředu k panelu počítače. "Vidím, že tvým odchodem jsme moc nezískali."
"Já vím. Co se dat týče, stále pro mne zůstává záhadou, kde bych je v počítači mohl najít," řekl Derec s rozpačitým pokrčením ramen.
"To nevadí," chlácholila ho Ariel. "Přišla jsem domů jen proto, abych ti co nejrychleji pověděla o tom argumentu souvisejícím s prvním zákonem. S roboty, kteří nám pomohou v pátrání, toho nebudeme muset tolik nachodit sami. Zjistil jsi alespoň něco?"
"Ano - nu, vlastně ve skutečnosti ne." Povzdechl si a unaveně pohlédl na obrazovku. "Vyloučil jsem množství oblastí, kde se nenachází žádný dostupný zdroj potravin. Pokud mohu říci, tak jediným místem, kde lze nalézt jedlé rostliny a takové, které se dají v jedlou formu zpracovat, je oblast rezervoáru. Tam však zatím spatřeni nebyli."
"Možná bychom se tam měli jít podívat sami a nařídit všem robotům, kteří tam pracují, aby je hledali. Jen pro případ."
"Dobrý nápad. Já jsem teď příliš unavený, než abych vymýšlel nějakou jinou strategii."
"Další plány si necháme na zítřek. Co jiného jsi ještě zjistil? Nebo to je všechno?"
"Ne, není to všechno," zabručel. "Jsem si jistý, že jedinými chemickými procesory ve městě jsou náš a ten, ze kterého nám roboti dávali potravu, když jsme přišli do města. Předtím to byl jen dohad. Teď jsem si tím jistý."
"Kam se s takovou informací dostaneme?"
Derec široce zívl a pohlédl na hodinky. "Já se teď chci dostat především do postele, nikam jinam." Jsem příliš unavený, než abych se o něčem dohadoval, pomyslel si duchu, když vypínal počítač.
"Ještě sice není příliš pozdě, ale já jsem také unavená. Kromě toho, teď když nám roboti pomohou, máme nárok na trochu odpočinku. Nemusíme se stále jen někam hnát."
"Já teď něco pojím a pak usnu jako dřevo." Derec vstal a vyťukal kód na chemickém procesoru. "Chceš něco k jídlu?"
"Vůbec nemám na jídlo chuť, ale myslím, že udělám lépe, když něco sním. Z těch příšerností, co tu jíme, už je mně zle. Vlastně na tom, co si dám, nezáleží. Všechno je to stejné. Dám si to, co ty, ano?"
"Už se nám to připravuje."
Ariel zamířila k němu, když vtom najednou zalapala po dechu a zlomila se v pase, oči jí vylezly z důlků a jednou rukou se křečovitě popadla za břicho.
Derec rychle přeběhl k ní a chytil ji za ramena. Opatrně jí pomohl sednout si do křesla. "Co to bylo? Co je ti? Mohu ti nějak pomoci?"
"Ne," zašeptala vyschlým hrdlem. Stále ještě byla ohnutá vpůli. "Dej mi minutku, ano?" Sedíc ve zkroucené pozici, upírala oči do podlahy před sebe. Na čele jí vyrazil pot, obličej měla bledý jako křída.
Poodstoupil stranou, ale nespouštěl z ní oči. Když procesor zabzučel na znamení, že jejich pozdní jídlo je hotovo,

vyndal talíře a položil je na stůl. Posadil se do svého křesla, pokoušeje se neuvádět ji do ještě větších rozpaků, ale příliš zmítán obavami, než aby dokázal začít jíst.
Nakonec se přece jen napřímila a zhluboka se nadechla. , Jsem v pořádku," řekla slabým hlasem. "Opravdu." Obličej se jí leskl potem. "Už to přechází. Jez. Nečekej na mě."
Co nejšetrněji se pokusil formulovat svou otázku. "Mohlo by to být něco, ehm, obvyklého?"
"Určitě." Přinutila se k chabému úsměvu. "Byla to jen přechodná nevolnost. Jsem unavená z toho celodenního pobíhání. Kromě toho jsem dnes téměř nejedla. To bude tím."
Derec přikývl. Ničemu z toho, co řekla, sice nevěřil, ale i tak nemohl s ohledem na její onemocnění dělat vůbec nic. Tím, že by jen konstatoval známou věc, by ničemu nepomohl. Seděl tam, zmítán pocitem bezmocnosti, a mlčky na ni hleděl.
Zanedlouho se natáhla po svém tácu a oba se beze slov pustili do jídla.
Třebaže byl unavený, Derec pak nešel rovnou do postele. Namísto toho přemýšlel o všech věcech, které bylo zapotřebí udělat, uklízel a chodil kolem tak dlouho, dokud Katherine zůstávala vzhůru. Chtěl jí pomoci, kdyby ji přepadla další nevolnost. Zdálo se však, že už je v pořádku.
Nakonec přece jen šla spát - zřejmě jí došlo, že Derec bude ponocovat tak dlouho, dokud zůstane vzhůru ona. Šel do postele, ale starosti mu dlouho nedovolovaly usnout. Ležel v temnotě a přemýšlel o té největší záhadě: někde na planetě přistálo nejméně jedno vesmírné plavidlo a on nebyl schopen přijít na způsob, jak je najít. Pokud se jmi nepodaří obstarat pro Ariel odpovídající lékařskou pomoc...
Zavrhl myšlenky ubírající se tímto směrem. Nejdůležitější otázkou nyní bylo, jak nalézt ono vesmírné plavidlo. Dlouho se nepokojně obracel, až jej nakonec přece jen přemohl spánek. I v něm jej však pronásledovaly sny o rozmazaných stínových postavách, ujíždějících po rychlých pohyblivých chodnících, běžících, vždy mimo dosah, mrštných a vyhýbavých, navzdory hrozící smrti vyhladověním.
Příštího rána jej probudila příjemná, známá, pikantní vůně, která se linula z vedlejší místnosti. Ze by tohle stvořil jejich chemický procesor? Slyšel Ariel, jak se pohybuje v kuchyňce a plný zvědavosti vstal. Když otevřel dveře, stála u chemického procesoru. Otočila se k němu.
"Podívej se, co se mně podařilo vykouzlit," řekla s úsměvem a natáhla k němu talíř.
Derec si vzal jeden z dlouhých, plochých proužků a zkusmo do jednoho kousl. "Hmm - slanina!"
"Jenom umělá. Zřejmě zdravější než ta skutečná. Jsem vzhůru už celé hodiny a tak mě napadlo, že si trochu zaexperimentuju s procesorem," řekla se smíchem. "Mých neúspěchů už je plný odpadkový koš. Tohle je ta nejlepší věc, co jsme tady doposud jedli."
"Je to vynikající. Vlastně mě to vytáhlo z postele. Voní to nádherně. Máš ještě?"
"Žádný problém!" Vyťukala na procesoru kód. "Já si taky myslím, že to voní i chutná skvěle."
"Roboti prostě nechápou, co je to slušné jídlo. Vlastně je z toho nemůžeme vinit, ale stejně - zatraceně! Jen si představ, co všechno nám tu chybí! První věcí, po které bych toužil, kdybych se dostal do nějakého velkého města, by bylo jíst po dlouhé době slušné jídlo. Třeba rostbíf, dobře propečený steak s omáčkou, sklenici chlazeného -"
"To je ono, Dereku. Vůně!" Otočila se k němu se vzrušeným úsměvem. "Ty to nechápeš?"
"Co mám chápat?"
"Měla by k nám přilákat hladovějící. Pomocí větráku budeme ven vysílat vůně různých jídel. Předpokládáme přece, že hladoví, ne? My sami je po městě honit nemůžeme, a kromě toho, roboti to dělají za nás. Posílám ty vůně ven už celé ráno. Když se do toho pustíme trochu systematičtěji, mělo by to zabrat."
"To není špatný nápad," řekl Derec opatrně. Po chvíli dodal: "Ano, mohlo by to zabrat! A my tomu pomůžeme."
Nacpal si do úst zbytek slaniny a posadil se k počítači. "Než se vůně rozptýlí ve vzduchu, moc daleko se nedostane, ale já do toho zapojím i počítač. Upozorníme roboty na skutečnost, že tyto pachy představují látky jedlé pro lidi. Takže až se naši návštěvníci zeptají, budou posláni naším směrem."
"Já se to zatím pokusím trochu zpestřit," řekla Ariel. "Vyzkouším různá jídla - proteiny, uhlohydráty, a tak dále. Koneckonců, nevíme přesně, co nejpravděpodobněji přiláká jejich pozornost."
"Pokud mají opravdu hlad, nebudou moc vybíraví, ale i tak to nechám na tobě. Dejme se do toho."
Tentokrát byla většina práce na Ariel. Zadávala kódy pro různá jídla a stavěla je pod větrák, dokud nevychladla. Než přestalo vydávat vůni jedno jídlo, byla připravena dvě další. Jedno z nich dala pod větrák, nebo dokonce obě současně a ohřála předchozí. Teprve když každé jídlo seschlo v beztvarou, vysušenou skvrnu, seškrábala zbytky do recyklátoru a vyťukala kód pro další chod.
V jedné chvíli Derec chtěl další slaninu, což její práci na chvíli přerušilo. Derec využil přestávky k tomu, že se podíval na větrák a podařilo se mu přimět jej k nepatrně lepšímu výkonu. Stále víceméně spoléhali na náhodu a na pomoc robotů, kteří hledané pošlou k nim.
Většinu času Derec věnoval dalšímu organizování centrálního počítače, či alespoň své upřímné snaze. Dokonce ani teď, když byl odpočatý, neměl žádné další nápady, jak lokalizovat případné zdroje potravy, takže byli závislí výlučně na Arielině plánu. Jak den pokračoval, Derec začal pociťovat nové napětí. Byl nepokojný, nedočkavý pustit se do nějaké činnosti, ale neměl co dělat. Arielin plán prostě vyžadoval trpělivé čekání, dokud návnada nezabere.
"Většina z toho spíš zapáchá, než voní," řekla Ariel. Položila pod větrák další jídlo a začala si mýt ruce. "Myslím, že slanina je jediné slušné jídlo, které ta mašina dokáže stvořit. Udělám si teď na chvíli přestávku a sednu si."
"Měla jsi vyrobit lákavé vůně," popíchl ji Derec. "Chceme je přece přilákat, ne otrávit."
"Zatraceně, Dereku! Nechceš to náhodou zkusit ty? Můžeš sám zadávat ty hloupé kódy. Nebo si sem stoupni a čichej zápach z jídel, která se zrovna moc nepodaří."
"Hej! Nebuď naštvaná. Vždyť to byl jen žert."
"To ano, žerty ti jdou, ale jinak nám ta tvoje práce není moc platná, viď?"

"Cože? A co všechna ta moje dřina s počítačem od té doby, co jsme tady? Chceš říct, že bys to zvládla sama?" Prudce se otočil od obrazovky a pohlédl na ni.
"To jsem neřekla a ty to dobře víš."
"Možná, nejsem si tím jistý. Zřejmě si myslíš, že jsem tu k ničemu. Copak ty už nechceš, abych dával do pořádku počítač, tak jak jsi to po mně chtěla předtím?"
"Prostě si jen myslím, že trucuješ, protože to s prvním zákonem včera jsem vymyslela já a to s těmi vůněmi dnes taky." Přitáhla si k sobě svoji židli a posadila se na ni obkročmo, zády dopředu. "Přiznej to."
"Já si myslím, že naštvaná jsi tady spíš ty. Říkala jsi přece, že jsi hledala dobrodružství, pamatuješ? Nebyl právě toto jeden z důvodů, proč jsi odešla z domova?"
"Jeden z nich," řekla ledovým hlasem.
"A nepotkalo tě takové dobrodružství, jaké sis představovala, viď? Dokonce i útěk ze stanice Rockliffe byl velkolepější než tohle. Žít tady takovou dobu se samými roboty je spíš vyčerpávající dřinou než dobrodružstvím, co?"
"Taky jsem nemocná - nezapomněl jsi?" zeptala se tiše.
Derec odvrátil pohled, najednou pln rozpaků. Minulou noc, ve chvíli, kdy se o ni staral, když jí bylo nevolno, pečlivě se vyhýbal použití toho slova. Nyní kvůli svému hněvu vše pokazil.
"Víš, ona ta práce s počítačem začíná být pěkně úmorná," řekl, také tichým hlasem. "Já, ehm, prostě se mně nedaří udělat toho tolik, kolik bych chtěl."
"Přesně takový pocit mám já. Máme tolik práce a zdá se, že nic z toho, co děláme, nám nijak nepomáhá."
"Je to tím čekáním, vid*?"
"Ano, částečně. Čekáním celý den na někoho, kdo se tu možná, nebo taky ne, objeví. A to jen v tom případě, že se nacházejí ve městě, v dosahu několika kilometrů od nás. Mohou také být na jakémkoliv jiném místě na planetě." Objala rukama opěradlo židle a opřela si o ně bradu.
"Mohli bychom střídavě chodit ven. Víš, jen se tak projít. Město je zatraceně velké; neviděli jsme z něj zase tolik, dokonce i když už jsme tady docela dlouho. Kdybychom neměli tolik práce, mohlo by to být docela hezké a zajímavé místo."
"Ano, myslím, že bych se mohla jít projít. Když to tady vezmeš za mě, na chvíli si od procesoru odpočinu." Unaveně vstala ze židle. "Co ty na to?"
"V pořádku. Zatímco budeš venku, pokus se zjistit, jak daleko jsou ty vůně cítit, ano?"
"Jasně." Ve dveřích se na něj otočila přes rameno a usmála se. "Jestli to tam opravdu páchne, dám ti vědět."

Robotu tváří v tvář

Jeff nebyl unavený, ale chtělo se mu spát. Nevěděl toho o fyziologii tolik, aby si tento jev dokázal vysvětlit. Předpokládal však, že pokud má lidský mozek, znamená to, že i nadále potřebuje spát. Problémem - s tím, jak padla noc - se stalo najít místo, kde by mohl nerušené přespat.
Město zůstávalo aktivní i v noci, ale bezpečnost nebyla problémem. Ve Městě robotů nemusel mít strach ze zločinců, takže bude přijatelné jakékoliv místo, kde jej nebude nikdo budit. Předpokládal však, že robot, který zůstává nehybný po dlouhou dobu, by mohl vzbudit pozornost. Rozhodně netoužil po tom, aby jej jeden či dva další roboti popadli a odnesli do opravárenského střediska jen proto, že se přestal hýbat.
Zatímco Jeff uvažoval o tomto problému, Zpočátku jak slunce zapadalo a snášela se noc, otevřely se tak, jak jsou za normálních okolností otevřené oči lidské. Pomalu se přizpůsobily noci, třebaže ne o mnoho. Město robotů mělo své pouliční osvětlení, i když nebylo tak jasné jako ve městech na Auroře, která navštívil. Důvod pochopil tehdy, když se snesla temná noc.
Kráčel po okraji dlážděného náměstí, v naději, že někde nalezne chráněné místo, kde by se mohl jednoduše zastavit - lehnout si nepotřeboval - a nerušené usnout. Zatímco hleděl do temnoty za vzdáleným koncem náměstí, celá oblast se najednou o hodně zvětšila, jako by letěla přímo na něj. Napřímil se překvapením, pak se začal smát sám sobě. Jeho nové oči měly doslova fotografickou schopnost najíždět na objekt, kterou zcela nevědomky spustil.
Rozhodl se svoje nové oči vyzkoušet důkladněji. Poté, co chvíli pozoroval objekty v různých vzdálenostech, zjistil, že když zaměří zrak na blízké předměty u vlastních nohou, jeho vidění se vrátí zpět k normálu a zůstává tak. Přibližovací účinek byl uveden v činnost, když se snažil po dobu přesahující pár vteřin zaměřit zrak na něco vzdálenějšího. Když jenom pohlédl do dálky, aniž by se zrakem na něco soustředil, jeho vidění se nezměnilo.
V tom okamžiku však pro něj byl mnohem důležitější jeho objev nočního vidění. Zatímco experimentoval s ohniskovými vzdálenostmi svého zraku, všiml si, že dlažba, jeho robotická chodidla i nízká, dekorativní zídka na vzdáleném konci náměstí se postupně staly jasnějšími. Když se po chvíli rozhlédl kolem sebe, zjistil, že všechny detaily vidí neskutečně zřetelně.
I toto se dělo automaticky, jako rozšiřování a zužování lidských zornic. Jeff tomu nerozuměl, ale vítal tuto skutečnost. Objekty kolem něj měly ostré obrysy, ozářené městským osvětlením, které s tím, jak přivykl svému novému, robotickému vidění, bylo najednou dostačující. Tma byla pouze v dáli, mimo dosah světel.
"To se mi líbí," řekl si v duchu. "Jako dítě jsem si rád hrál na schovávanou. Teď jde v podstatě o stejnou věc. Mělo by to být dokonce ještě snadnější, protože si nemyslím, že ve skutečnosti by mě někdo hledal." Vzpomněl si na lékařský tým, který nechal daleko za sebou.
Doufal, že v architektonicky neobvyklých tvarech některé z budov nalezne malý prostor, kde by se mohl skrýt. Nepotřeboval stát vzpřímeně, ani rovně ležet; stačilo by mu, kdyby se mohl skrčit, schoulit, ohnout nebo stočit do klubíčka, anizby to představovalo nebezpečí pro jeho končetiny a aniž by se musel ve spánku otáčet, aby zaujal

pohodlnější pozici.
Navzdory jeho schopnostem mu architektura nepomohla. Budovy nejrůznějších geometrických tvarů neměly žádné malé prostory, kam by se mohl skrýt a jednodušší stavby byly obvykle tvořeny modulárními čtyřstěny nejrůznějších rozměrů.
Jiným způsobem jak přenocovat bylo zůstat všem na očích. Musel by však vypadat zaměstnaně, i kdyby nehybně spal. Mohl by to zkusit v tunelech.
Zamířil k prvnímu vchodu do podzemí, který spatřil. Věděl, že se mu zřejmě nepodaří vystoupit na stejném místě, kde nastoupí, ale protože ani tak nevěděl, kde uprostřed velkého města se nachází, stěží na tom záleželo. Stejně ztracen bude i jinde.
Vstoupil na plošinu kabiny a zmateně se zahleděl na ovládání. Tím nejlepším, co bude moci udělat, je označit si tuto stanici. Až se probudí, může se pokusit dostat se sem zpět. Pokud to nevyjde, zastaví kdekoliv, kde to bude možné.
Jakmile se kabina dala do pohybu, zaujal pozici vestoje, která mu připadala dostatečně nenápadná a uvolnil se.
Zpočátku jej svištění vzduchu ubíhajícího z obou stran kabiny rušilo, ale pak si uvědomil, že může ztlumit svůj sluch. Učinil tak, třebaže svoje sluchové ústrojí nevypnul úplně, a s tím, jak začínal plně relaxovat, zřetelně cítil, že sestává ze dvou rozdílných součástí. Předtím si připadal jako kyborg. Nyní skutečně cítil, že je lidským mozkem umístěným v nehybném, uměle vyrobeném těle, které momentálně bylo aktivní jen do té míry, aby udrželo naživu jeho mozek. Byla to pouhá ochranná skořápka, oddělená od jeho osobního bytí způsobem, jak tomu nikdy nemohlo být u normálního biologického těla. Během několika málo okamžiků spal, vestoje na plošině kabiny, která s ním uháněla systémem tunelů Města robotů.

Probudil se naprosto dezorientován. Před ním stál robot v průhledné kabině, jedoucí dolů záhadným tunelem. Vyplašeně se rozhlédl kolem a pak si najednou uvědomil svou novou existenci. Ano, jeho ruce byly stále modré a robotické. Stále obýval to podivné, umělé tělo.
Stále byl sám.
Jeho plán přece jen vyšel. Žádný z robotů jej během spánku neobtěžoval.
Měl nejasný dojem, že se mu něco zdálo, ale detaily si nepamatoval. Ani si nemyslel, že to byl nějaký příjemný sen.
Přišel na způsob, jak přimět kabinu, aby jej odvezla na stejnou zastávku, kde nastoupil. Jakmile byl na místě, po rampě vyjel na denní světlo a rozhlédl se kolem sebe. Byl rád, že mohla být uspokojena jedna z jeho hlavních potřeb - spánek. Oblečení nepotřeboval a také věděl, že jeho robotické tělo v sobě má zabudovaný zdroj energie, nezávislý na příjmu potravy. Nebyl si jistý, jakým způsobem je udržován naživu jeho mozek, ale protože fungoval, rozhodl se nelámat si tím hlavu.
"Nu, Jeffrey," řekl sám sobě nahlas. "Je načase vážně se zamyslet nad svým novým životem. Uvidíme, co se vidět dá."
Vstoupil na pomalý pás nejbližšího pohyblivého chodníku a jel, rozhlíželje se kolem po majestátních, dech beroucích obrysech nejvýraznějších staveb. Město hlučelo životem mnohem intenzivněji než předchozího večera; pomyslel si, že v nočních hodinách roboti zřejmě pracují uvnitř budov. Jeho noční vidění bylo velmi dobré, přesto však nemohlo nahradit přímé sluneční osvětlení.
Dlouho jel na pohyblivém chodníku. Trpělivost mu nescházela. Město kolem jej jednak fascinovalo, jednak z něj měl strach. Bez povinností, které by jej někam hnaly, bez jakýchkoliv fyzických potřeb, které by musel uspokojit, neměl na práci vůbec nic. Co nejčastěji přestupoval na křižovatkách z chodníku na chodník a jel stále dál. Nevěděl, kudy jede, ale cestou pomalu začínal rozpoznávat jisté charakteristické rysy.
I nadále se ostražitě rozhlížel kolem sebe. Lékařský tým o něj pravděpodobně stále má zájem a jakýkoliv robot, který by jej mohl podezřívat z toho, že nepodléhá zákonům robotiky, by z této skutečnosti byl zděšen. Nedostanou ho ale - ne, když bude opatrný.
Pak najednou, zatímco pohyblivý chodník jej unášel pod jakýmsi průhledným žlabem, zasáhl jej vánek přicházející z jiného směru.
Jeff instinktivně obrátil hlavu a nadechl se - tehdy poprvé si uvědomil, že nedýchá normálním lidským způsobem. Jeho mozek kyslík očividně potřeboval, zatímco zbytek těla jej nevyžadoval. Stejně jako mu přicházely na mysl jiné otázky týkající se jeho fyziologie, napadlo jej také, jakým způsobem jeho tělo přijímá kyslík a jak jej dodává mozku; pouhá skutečnost, že žije, dokazovala, že v jeho těle musí probíhat nějaký proces. Napadlo jej, že může dýchat alespoň proto, aby vnímal nejrůznější pachy.
"Rostbíf," řekl si tiše pro sebe, když poznal tu vůni. Nechtěl, aby jej někdo slyšel, ale impulz mluvit nahlas byl stále silnější. "Řekl bych, že rostbíf přelitý kořeněnou omáčkou. Voní to nádherně - už dlouho jsem nic takového nejedl. Půjdu se tam podívat."
Sestoupil z chodníku, seřídil koordinaci a pěšky zamířil směrem po vůni. Jeho tělo potravu nepotřebovalo, avšak touha ochutnat nějaké báječné jídlo jej ještě neopustila. Cítil spoustu vůní svých oblíbených jídel: rostbíf, steak, ryby, čerstvé jahody. Nebyl si jistý, zda by mohl jíst, dokonce i kdyby mermomocí chtěl, třebaže spíš předpokládal, že ne. Může však alespoň vychutnat ty nádherné vůně.
Také doufal, že nalezne lidskou společnost. "Nevzdám se svých nadějí, Jeffrey, starý brachu. Věř mi. Věř sám sobě."
V ulicích panoval středně těžký ruch. Většinou kolem sebe viděl funkční roboty, kteří pro něj nepředstavovali žádnou hrozbu, protože každý z nich si soustředěně šel po svém, aniž by se zajímal o jakékoliv okolní dění a aniž by dal najevo byť jen náznak zvědavosti. Tu a tam se objevilo pár humanoidních robotů, ale žádný o něj neprojevil zájem. Přesto však měl pocit, že jeden robot se drží blízko něj, že zahýbá za stejné rohy a jde stejným směrem.
Jeff se od něj snažil držet co nejdál a neustále jej po očku pozoroval. Zdálo se, že robot si Jeffa nevšímá. Byla na něm podivná ještě jedna věc. Tlačil před sebou malý dvoukolový vozík.

Měl čtyři pevné šedé stěny, ale žádný poklop, a působil až absurdně jednoduše ve městě plném robotů, kteří dovedli transplantovat lidský mozek, stavět dynamické, lesknoucí se, impozantní budovy a bez lidské pomoci řídit to, co vypadalo jako plně funkční společnost. Bez vlastního zdroje energie, vozík jako by patřil někam do pradávných časů. Přesto tu byl.

Derec pokračoval v zadávání kódů některých z Arieliných lepších výtvorů a hotová jídla stavěl pod větrák, třebaže neustálý pohyb od počítače k procesoru a zpět mu bránil cele se soustředit na organizování dat v odolávajícím počítači. Nakonec se rozhodl odpočinout si a věnovat se pouze Arielině práci s procesorem. Když už nic, možná se mu alespoň podaří vylepšit jídla, která sami museli jíst. Všechny úspěšné kódy byly zapsán, takže pokud se to nepodaří, nic se nestane, zatímco úspěch může jejich existenci na planetě učinit mnohem snesitelnější.
Roboti Strážci se postarali o to, aby Ariel s Derecem dostávali k dispozici zásoby základních nutričních látek v chemické formě. K nim byly přidávány jedlé rostliny z oblasti rezervoáru. Při přípravě jednotlivých pokrmů byly různé ingredience podle nakódování míseny s vodou v procesoru samotném a ohřívány.
Pokoušel se vylepšit chuť výživných tyčinek. Na první pokus do směsi dal příliš mnoho vanilkové příchuti, třebaže výsledek zas tak špatný nebyl. Když se naopak pokoušel přidat špetku banánové příchuti, dostal něco, co se podobalo blátivě chutnající aurorské kořenové zelenině. Zajisté to nebylo k jídlu, ale získal alespoň něco odlišného. Kód pro tento pokrm vymazal, třebaže hotové jídlo přesto umístil pod větrák. Možná mají návštěvníci rádi právě autorskou kořenovou zeleninu.
Arielina slanina byla téměř dokonalá, takže s tou už raději neexperimentoval. Jeho první pokus s rostbífem dopadl spíš jako v oleji vařené listí ve směsi modrého sýra, takže tento výtvor spěšně recykloval, aniž by zachránil byť jen aroma. V dalším pokusu byl úspěšnější a tak nechal jeho vůni vyvanout ven. Právě se pokoušel o banánový puding, když dovnitř vešla Ariel a přehnaně vyjekla zděšením.
"Já si myslela, že moje jídlo smrdí. Propána, Derecu, co to tu máš za zdechlinu?"
Derec se dal do smíchu. "Právě cítíš moji první vylepšenou várku rostbífu. Ta druhá už je lepší a tohle nové jídlo taky ujde. Banánový puding bychom klidně mohli sníst sami, co říkáš?"
"Pokud se předtím neudusíme tím příšerným zápachem! To i moje jídla tak hrozně zaváněla? Pokud ano, tak ti dlužím omluvu."
Ne, vlastně ne. Je něco cítit venku?"
"Ano. Myslím, že jsme to dobře vymysleli. Díky seskupení okolních budov má vzduch z větráku poměrně stálý horizontální směr. Řekla bych, že vane tudy," ukázala prstem. "Je tam spousta robotů a všichni je mohou poslat naším směrem. Nyní můžeme jen doufat, že cizinci se k nim dostanou tak blízko, aby se jich mohli zeptat."
"Ovšem opačným směrem nikdo neucítí nic."
"To je pravda, ale roboti se přece během plnění svých každodenních povinností různě přemísťují. Rozšíří tu zprávu všude kolem."
"Dobrá. Doufám, že to bude něco platné."
Přikývla. "Pokud si chceš na oplátku protáhnout nohy ty, vezmu to na chvíli za tebe."
"Díky. Myslím, že ten puding potřebuje víc vody."
Derec z budovy téměř vyběhl, rád, že má opět pro změnu širou oblohu nad hlavou. Ale velký zářící dóm Základny Klíče v dáli jako by se mu vysmíval. Odmítl nechat si pokazit náladu, obrátil se k němu zády a vyrazil.
Spíš ze zvědavosti než z nutnosti šel po směru vůně, o němž hovořila Ariel. Banánový puding voněl velmi dobře, třebaže Derec předpokládal, že hladoví lidé by dali přednost něčemu sytějšímu a výživnějšímu. Na pohyblivých chodnících jezdil ve velkém obdélníku kolem jejich příbytku. Možnost, že by sám mohl zahlédnout cizince, se mu nezdála tak nepravděpodobná jako předtím, dokonce i když to možná bylo zaviněno jenom novým optimismem. Jakmile znovu zachytil čerstvý nápor vánku z větráku, byl příjemně překvapen, že poznává vůni svého decentně vylepšeného rostbífu. Možná byla jeho práce s procesorem přece jen pro něco dobrá. Jakmile se mírně uvolnil, rozhodl se, že už by se mohl vrátit zpět. Čekání stále bylo čekáním, ať už bude sedět uvnitř nebo se bezcílně potulovat městem.
Když se vrátil, Ariel se opírala o dveře. Jakmile jej spatřila, překvapeně zvedla obočí.
"Proč ses vrátil tak brzy? Myslela jsem, že si jeden po druhém budeme hezky dlouho provětrávat hlavu."
"Už jsem si ji provětral. Teď jsem se vrátil."
"Zatraceně, Deriku. Kdybych to věděla, sama bych venku zůstala déle. Vrátila jsem se jenom kvůli tobě."
"Nevadilo by mně, kdybys venku zůstala déle. Neříkal jsem ti přece, aby ses vrátila brzy."
"Dobrá, nevadilo by ti v tom případě, kdybych šla na další procházku?"
"Samozřejmě, že ne! Proč s tím tolik naděláš?" Zatímco čekal na odpověď, ustoupil z cesty humanoidnímu robotovi. Předpokládal, že robot pouze hodlá projít kolem jejich příbytku.
"Ach, já nevím," řekla podrážděně. "Tohle nicnedělání je strašné."
Robot kolem nich neprošel. Zblízka pohlédl na Dereka a aniž by zastavil, vešel dveřmi přímo do jejich bytu.
"Hej!" zavolal na něj Derec překvapeně. "Můžeme ti nějak pomoci? Tohle je soukromý byt. Náš byt."
Robot se otočil a pohlédl z jednoho na druhého.
"Identifikuj se," nařídila mu Ariel.
"Ehm..." Zdálo se, že robot je nejistý, což bylo velmi podivné| a zřídkavé.
"Dala jsem ti příkaz. Identifikuj se!"
"Já, ehm, jsem Předák tunelu, ehm, 12."
"Cože? Počkej, to mně připadá povědomé. Nemluvila jsem s tebou už předtím? Ohledně pátrání po těch lidech?"
"Ano, mluvila."

"Proč jsi to neřekl hned? Pokud jsi sem přišel něco nahlásit, od toho jsme tu my dva, já a Derec. Co jsi zjistil?"
"Já... vlastně jsem nezjistil nic."
"Co tady v tom případě děláš?" zeptal se Derec. "Chceš se na něco zeptat?"
Robot zaváhal, znovu pohlédl z jednoho na druhého, jako by byl zmaten.
"Něco s ním není v pořádku," řekla Ariel. "Jdi k počítači a nahlas to opravárenskému středisku. Nechová se předepsaným způsobem."
Robot chtěl odejít.
"Zůstaň tady," nařídila mu Ariel. Když nezastavil, chytila jej za paži. "Nařídila jsem ti, abys tu zůstal. Co se to s tebou děje? Okamžitě znehybni."
Derec jí šel na pomoc, ale když robot vykroutil svou paži z Arielina sevření, ztuhl šokem. "Zapomněl jsi na zákony? Nařídila jsem ti, abys znehybněl."
Robot popadl Ariel za ramena a odmrštil ji z cesty, až se uhodila o zeď. Derec, zmítán překvapením a nevírou, okamžitě vletěl mezi ně, aby robotovi zabránil v dalším případném útoku. Viděl, jak robot dal ruce dozadu a pak je vymrštil směrem k němu. Než stačil reagovat, neuvěřitelně tvrdá robotova pěst jej uhodila do čela a zatemnila mu zrak.
Cítil že padá na zeď a klouže po ní dolů na podlahu, kde zůstal vědět Chvíli se jen pokoušel popadnout dech a srovnat si to všechno v hlavě. Když byl konečně schopen rozhlédnout se kolem sebe, robot byl pryč.

Týmová práce

Ariel pospíchala k Derekovi s výrazem obav v očích. Dokonce i ve stavu šoku k ní za to cítil vděk.
"Zranil tě, Dereku?"
"Ne," chtěl odpovědět. Jeho hlas však byl jen ochraptělým šípáním. "Vyrazil mi dech, to je všechno. Co ty?"
"Já jsem v pořádku. Díky, že ses mu postavil do cesty."
Usmál se. "Tohle pro tebe udělám kdykoliv - pokud se to nebude stávat příliš často." Několikrát se zhluboka nadechl.
Vzala jej v podpaždí a pomohla mu vstát. "Už jsi něco takového viděl někdy předtím?"
"Nikdy. Pozitronické mozky vždy byly naprosto spolehlivé. Jde o všeobecně známou skutečnost." Oprášil se.
"Myslím, že mnohem horší než to, že mne srazil k zemi, bylo leknutí."
"Ten robot byl stoprocentně porouchaný."
"Viděla jsi, kam šel?" Derec vyhlédl na ulici.
"Ne, ale několik robotů se za ním rozběhlo. Zřejmě byli tak blízko, že viděli, co se stalo."
"Ano, také jsem slyšel několikerý kroky. Pojďme dovnitř. Musím zjistit, jestli je nějaké hlášení o rozbitém robotovi, který nerespektuje zákony, zaznamenáno v počítači."
Ariel jej následovala dovnitř. "Roboti, kteří běželi za ním, nemluvili ani nekřičeli. Předpokládám, že se domlouvali prostřednictvím svých komunikačních kanálů."
"Taky si to myslím." Mnul si zadní část hlavy, kterou narazil o zeď a stále ještě nevěřícně mrkal očima. "Napadlo mě, jakým způsobem se asi roboti mezi sebou vzájemně urážejí." Posadil se k počítači a začal vyvolávat množství nejrůznějších údajů - včetně varovných hlášení, městských poplachů a podezření ze závad u jednotlivých robotů. Nenašel nic.
"Možná se závada projevila teprve nyní," poznamenala Ariel. "Budeme první, kdo to nahlásí."
"Ano, udělám to. Uvidíme... Poškozený robot, neřídí se zákony. Protože nás napadl, pro ostatní roboty se pátrání po něm stane úkolem prvořadé důležitostí. Myslím, že kvůli tomu dokonce zanechají své obvyklé práce." Začal na klávesnici vyťukávat popis toho, co se právě přihodilo.
"Nezdá se ti divné, že sem takto přišel?"
"Co tím myslíš?"
"Jsme jedinými lidmi na planetě, kteří jsou snadno k zastižení. Ti druzí jsou někde ztracení. A tohle město je obrovské. Není to zvláštní, že robot, který se zblázní, se prostě najednou z ničeho nic objeví na jediném místě, kde bydlí lidé?"
Derec na okamžik přestal psát. "Vím, co chceš říct. Samozřejmě, pokud došlo k selhání pozitronického mozku, v němž jsou uloženy zákony, možná byl nějakým způsobem přitahován k lidem." Pokrčil rameny a obrátil se zpět k počítači.
"Oni o něm vědí! Podívej se - našel jsem to, když jsem zadal údaj pátrání."
Naklonila se k němu blíž a přes jeho rameno četla záznam na obrazovce. "Počkej! Po jakém divném robotovi to pátrají?"
"Nejsem si jistý, zda se vůbec jedná o robota. Stojí tu: viz Lidský experimentální lékařský tým. Podíváme se na to."
O okamžik později fascinovaně vydechl: "Je to člověk! Či přinejmenším jeho mozek je lidský!"
"Jeho mozek?"
"Přečti si to!" Derec ukázal na chirurgickou zprávu na obrazovce. "Neuvěřitelné!"
"To není možné," zavrtěla Ariel hlavou, "transplantovat lidský mozek do robotického těla."
"Od té doby, co jsme tady, je možné všechno." Derec potřásl hlavou, jako by si ji chtěl pročistit. "Už bychom si na to pomalu mohli zvyknout."
"Pokud se na tohle vůbec někdy zvyknout dá. Co budeme dělat?"
"Pokouším se prostřednictvím centrálního počítače navázat spojení s komunikačním kanálem jednoho z robotů lékařského týmu."
"Ano?" ozval se najednou hlas z reproduktoru na panelu před ním.
"Jsem Derec, člověk mužského pohlaví. Identifikuj se, prosím."
"Jsem Lidský lékařský výzkumník l, ředitel Lidského experimentálního chirurgického týmu."
"Mám informace ohledně robota, který se nechová podle zákonů robotiky."

"Výborně. Společně s mými roboty provádíme pátrání od obvodu města směrem do středu. Můžete nějakým způsobem zúžit ohnisko pátrání?"
"Rád bych s tebou a tvým týmem hovořil osobně. Přijde, prosím, sem za mnou a Ariel."
"Jak si přejete. Mohl bych se vás zeptat, proč mně užitečné informace nechcete poskytnout ihned?"
"Jde možná o závažnější problém, než se na první pohled zdá. Zmíněný robot vážně porušil zákony a fyzicky nás napadl. Myslím, že řádná konzultace je v tomto případě na místě, ne snad?"
"Jdeme za vámi." Robotův hlas byl najednou formální a bez výrazu.
"Poslyš - řekni mi jednu věc. Bylo nalezeno vesmírné plavidlo toho člověka? V jakém je stavu?"
"Bylo zničeno při přistání. Kde se momentálně nacházíte?"
Zklamání zasáhlo Dereka jako úder pěstí. Odpověděl na robotův dotaz. Pak začal nepokojně chodit sem a tam, pokoušeje se neklesat na mysli. "Alespoň nám lékařský robot bude moci povědět, zda přiletěl s těmi dalšími dvěma, které hledáme, nebo sám. Ještě není všemu konec. Přece jen jsme se dostali o krůček dál, věř tomu nebo ne. Jde tu jen o čas." Udeřil pěstí do své otevřené dlaně. "I tak se možná dozvíme něco, co by se nám mohlo hodit."
"Ty myslíš, že ten chlapík je jedním z lidí, které hledáme?" zeptala se Ariel. Z jejího hlasu také zaznívalo nesmírné zklamání.
"Myslím, že ano. Vzpomínáš na toho třetího návštěvníka, který se najednou v jistém okamžiku ztratil a nikdo o něm nevěděl? Určitě to bude on. Údaje o něm se přestaly objevovat proto, že teď se nachází v těle robota."
"Doufala jsem, že přiletěl jinou lodí. Měli bychom další šanci." V jejím obličeji se zračilo zklamání.
Netrvalo to dlouho a dostavil se lékařský tým. Derec třem robotům pověděl, co se stalo, načež je požádal o informace, které věděli. Řekli mu vše, co po probuzení sdělili Jeffovi.
"To znamená, že o selhání pozitronického mozku se nejedná," skončil Výzkumník 1. "Nicméně, prokonzultovali jsme tuto záležitost mezi sebou a přišli jsme k závěru, že se musíme odebrat do opravárenského střediska a tam nechat vyjmout a zničit naše mozky."
"Cože?" vykřikl Derec. "To přece nemůžete udělat! Potřebujeme vaši pomoc."
"Zavinili jsme situaci, v níž tělo robota zaútočilo na člověka a tím porušilo první zákon. To my jsme způsobili překročení prvního zákona. Kdybychom věděli, kam to povede, byli bychom to rozhlásili předem, ihned po provedení transplantace."
Derec pohlédl na dva roboty chirurgy, kteří souhlasně přikývli. Všichni tři tam stáli v řadě, jakoby připraveni na nějaký soudní výslech. Možná právě toto očekávali od člověka po porušení prvního zákona.
"Vy sami jste ale přece na nikoho nezaútočili," namítla Ariel. "Ani jste nebyli na místě činu, abyste tomu zabránili. Nemůžete na sebe brát zodpovědnost za to, co se on - jak jste říkali, že se jmenuje? Jeff? - rozhodl udělat."
"Kromě toho, vždyť nám přece neublížil," řekl Derec. "Jenom nás překvapil. Nu - vlastně dočista šokoval."
Chirurg 2 zavrtěl hlavou. "Rozsah poškození není v tomto případě směrodatným faktorem, protože v zákonech není ani zmínka o nějakém odstupňování. Zákony neznají výjimku. Omluvou není ani naše nepřítomnost na místě činu. Skutečnost, že jsme incidentu nebyli přítomni, je jediným důvodem, proč jsme nebyli vyřazeni z činnosti ihned, jakmile jsme se o tomto porušení prvního zákona dozvěděli. Kdybychom člověku přímo ublížili my sami, dostali bychom se do takového dilematu, že naše mozky by byly nenapravitelně poškozeny. Tady však jde o to, že jedinec, který zákon porušil, by v této zvláštní formě neexistoval bez našeho zásahu. Je unikátní a zavinili jsme to my."
"Zkuste se na to dívat takto," řekla Ariel ustaraně. "Potřebujeme vaši pomoc. Jeff je teď někde venku a mohl by nám ublížit ještě víc. Nevyžaduje po vás snad první zákon, abyste nás ochraňovali a pomáhali nám?"
"Dokázali jsme, že na náš úsudek není spolehnutí," řekl Chirurg 1. "Proto bychom měli být zničeni."
"Vy jste nikdy předtím zákony neporušili, že ne?" zeptal se Derec.
"Ne, ale také jsme doposud nebyli ve styku s žádnými jinými lidmi," řekl Výzkumník 1. "Během svého prvního kontaktu s lidmi jsme zavinili porušení -"
"Prvního zákona, já vím. Nemusíte to stále opakovat," řekl Derec. "Neměl jsem svoji otázku formulovat takto. Vy jste zákony neporušili. Udělal to Jeff, svým způsobem. A protože nemá pozitronický mozek, k porušení zákonů ve skutečnosti nedošlo."
"Naše informace o lidském chování zřejmě mají trhliny," řekl Výzkumník 1. "Nechápeme, proč na vás Jeff zaútočil. Ve skutečnosti nás centrální počítač dokonce ani neinformoval o vaší přítomnosti zde. Byli jsme přesvědčeni, že jeho zdravotní stav je takový, že první zákon po nás vyžaduje, abychom se pokusili o transplantaci. Účelem prvního zákona je však také ochrana člověka před silou našich robotických těl. To znamená, že pro nás je Jeff v tomto případě robotem, třebaže postrádá pozitronický mozek. Samozřejmě, pro jeho lidský mozek zákony neplatí."
"Pokud pro vás provedení transplantace bylo povinností vyplývající z prvního zákona, jak nyní můžete obviňovat sami sebe?" zeptala se Ariel, vrtíc hlavou. "Vždyť si to protiřečí. Od logické mysli robota bych něco takového nečekala."
"Protiřečení se stalo patrným teprve nyní," řekl Chirurg 1. "V odvíjejícím se řetězci událostí na nás první zákon klade konkrétní požadavky, včetně našeho zničení."
Derec na ně bezmocně pohlédl, neschopen přijít na nějaký argument proti jejich zničení, který už předem nevyloučili.
"Odložte svou cestu do opravárenského zařízení," navrhla Ariel. "Pokud se domníváte, že je to nezbytné, můžete to vykonat později. Právě teď však potřebujeme vaši pomoc, jak už jsem řekla."
"Má pravdu," přitakal Derec spěšně. "Co vy na to? První zákon po vás vyžaduje, abyste nám Jerfa pomohli chytit a - já nevím - zastavit. Pak můžete zničit sami sebe."
Tři roboti váhali poměrně dlouho, takže bylo patrné, že argument má svou váhu.
"Není snad vaší povinností pomoci nám vyřešit tuto situaci?" dodala Ariel s vítězoslavným úsměvem. "Druhý zákon po vás vyžaduje, abyste uposlechli naše příkazy, kterými vás žádáme o pomoc. Protože jste nikdy předtím přímo

neporušili žádný ze zákonů, včetně prvního, považujeme vás za dostatečně spolehlivé."
"Takové řešení je pro mne přijatelné," souhlasil Výzkumník 1. "V každém případě - možnost zničení našich mozků zvážíme později."
"Také je shledávám přijatelným," řekl Chirurg l. "Zničení našich mozků za současné situace by znamenalo neefektivní ztrátu materiálu, energie i zkušeností. Nutnost tohoto kroku bychom měli logicky a nad jakékoliv pochybnosti odůvodnit a podložit tolika relevantními důkazy, jak jen to bude možné."
"No nazdar," řekl Chirurg 2 a pohlédl na Dereka, "Jedná se o lidský hovorový výraz vhodný pro tuto situaci, že ano?"
"Jistě." Derec se úlevně zasmál. "V pořádku. Jeden problém jsme vyřešili. Přejděme k dalšímu. Potřebujeme od toho člověka informace týkající se možného odletu z této planety. Na vás nyní je zajistit, aby neporušoval žádný ze zákonů. Jaký máte plán akce?"
"Hlavní roli v přímé konfrontaci budete muset převzít vy," řekl Výzkumník 1. "Budeme s tím počítat ve všech našich plánech."
"Co tím chceš říct?" zeptala se Ariel.
"Protože víme, že Jeff má lidský mozek," řekl Chirurg l, "při jednání s ním podléháme zákonům. Nemůžeme například neuposlechnout jeho příkaz, když nám řekne, abychom jej nechali na pokoji. Nebo - což by bylo ještě horší - abychom dočista zapomněli, že vůbec existuje."
"Počkejte," řekla Ariel a zvedla ruku. "Děláte si starosti s tím, že jako robot porušuje zákony, ale na druhé straně říkáte, že při jednání s ním se vy sami musíte řídit zákony, protože je to člověk. Neprotiřečíte si náhodou?"
"Ne," odpověděl Výzkumník 1. "S ohledem na zákony je jak člověkem, tak robotem. Má na své straně všechny výhody - sílu robota a práva člověka. To jej činí velmi silným."
"Co ta pátrací akce, o které jste mluvili?" zeptal se Derec. , Jak jej chcete chytit, až jej objevíte?"
"Naší jedinou nadějí je to, že se nám podaří přemluvit ho, aby s námi spolupracoval dobrovolně. Nemůžeme proti němu použít násilí, protože bychom porušili zákony. Nicméně, v jistém okamžiku se ocitne v situaci, která bude znamenat ohrožení jeho zdraví. Tehdy budeme moci zasáhnout a pomoci mu dokonce i proti jeho vůli."
„Jaké nebezpečí máš na mysli?" zeptala se Ariel. "Vždyť má robotické tělo."
"Jeho robotické tělo je napájeno standardním energetickým systémem," odpověděl Chirurg 2. "Jeho organický mozek však vyžaduje výživu a kyslík. Do spodní části jeho hlavy jsme voperovali zásobník s životně nepostradatelnými nutričními látkami a syntetickými hormony a systém vedoucí ze zásobníku do mozku. Tyto chemikálie jsou jeho mozku dodávány syntetickou krví proudící v jeho vlastním oběhovém systému. Podobným způsobem je mozek okysličován - tím, že se občas nadechne."
"Zatím tomu rozumím," řekl Derec. "Pokračuj."
"Nemůže jíst v normálním lidském slova smyslu. To znamená, že jeho nutriční zásobník musí být čas od času obnovován. On o tom neví."
"Neví?" zavrtěla Ariel hlavou. "Proč jste mu to neřekli?"
"Utekl nám, než jsme mu stačili něco vysvětlit. Ze všeho nejdříve jsme jej chtěli otestovat. Nevěděli jsme, že nám uteče, než mu tuhle důležitou informaci stačíme říct." Chirurg l pohlédl na Chirurga2. "Protože naše testy nebyly kompletní, nevíme přesně, do jaké míry byla transplantace úspěšná.
"To je pravda," přitakal Výzkumník 1. "Je tu několik závažných skutečností týkajících se jeho zdravotního stavu, kterými si nejsme jisti Proto jsme podle prvního zákona oprávněni pomoci vám nalézt jej."
"Přemýšlel jsem o otázce, kterou mi před časem položila Ariel," řekl Derec. "Myslíte si, že Jeff za námi přišel z nějakého důvodu? Nebo to byla čistě náhoda?"
"Pravděpodobnost, že člověk, kterým v podstatě je, navštíví jediné další lidi, přebývající ve městě, čistě náhodou, je příliš nízká," řekl Chirurg 2.
"Docela možná je také skutečnost, že jej přilákaly pachy lidského jídla, které jste vysílali z vašeho příbytku," řekl Výzkumník 1. "Momentálně jíst nepotřebuje. Předchozí stravovací zvyklosti a podráždění centra potěšení v jeho mozku vůněmi jídel u něj však mohly způsobit touhu cítit chuť a vůni lidského jídla."
"Podruhé na to už určitě neskočí," řekla Ariel. "Měla jsem dojem, že ze všeho nejdůležitější je pro něj utéct odsud. Pokud však skutečně nepotřebuje jíst, kvůli jídlu sem určitě nepřišel."
"Logický předpoklad," přitakal Výzkumník 1. "V pořádku, nechme toho," přerušil je Derec. "Abychom si to shrnuli. Máme tu tři problémy. Chceme-li dostat toho chlapíka, Jeffa, musíme jej lokalizovat, identifikovat a chytit. Myslíte si, že jste schopni jej v té vaší pátrací akci najít? Jakým způsobem to chcete provést?"
"Do akce je zapojena celá robotí populace Města robotů," řekl Výzkumník 1. "Nemusejí přitom však zanechat svých povinností. Zřídili jsme prověřovací síť po obvodu celého města, která se pomalu stahuje do středu a nevynechá jediného robota. Žádný robot nebude pracovat s druhým, ani mu nedovolí odejít, dokud druhý robot nedokáže, že je schopen používat svůj komunikační kanál. Protože Jeff tuto schopnost postrádá, nakonec bude identifikován."
"Mohli jsme do jeho těla zabudovat rádiový systém," řekl Chirurg 1. "Zdálo se nám však, že by to bylo v rozporu s jeho lidskou identitou, proto jsme se nakonec rozhodli nedělat to."
"Dobře jste udělali," řekl Derec. "Mám však dojem, že tímto způsobem se vaše akce může protáhnout na hezky dlouhou dobu. Pokud je chytrý a dokáže unikat pozornosti, může se před vámi skrývat do poslední minuty. A když bude mít štěstí, možná se mu prstencem, který se kolem něj bude stahovat, podaří proklouznout."
Chirurg 2 zavrtěl hlavou. Zdálo se, že toto gesto se mu - na rozdíl od většiny Averyho robotů - zamlouvá. "Není to prstenec, ale pevný kruh. Dokonce i když se mu podaří přejít do dříve prověřené oblasti, aniž by byl identifikován, i tak bude vyzván každým robotem, který jej spatří. Prověřování neustane, dokud nedostaneme hlášení, že byl nalezen."
Derec souhlasně přikývl. "To není špatné. Přesto si stále myslím, že pokud se k tomu nebude stavět zcela lhostejně,

bude to trvat poměrně dlouho."
"V tom s vámi souhlasíme," řekl Výzkumník 1. "Může to sice trvat delší dobu, ale nakonec jej neomylně identifikujeme. Šance, že jej dostaneme, se však zvýší, budeme-li mít k ruce jednoho z vás, lidí. Jinak nám bude podle druhého zákona moci vydávat příkazy, dokud je naše povinnost vyplývající z prvního zákona nepřekoná."
"Co bychom podle vás měli dělat?" Ariel bezmocně zvedla ruce obrácené dlaněmi vzhůru a pohlédla na roboty. "My mu nemůžeme rozkazovat o nic víc než vy. A je silnější než vy."
Roboti mlčeli.
"S tím si budeme lámat hlavu později," rozhodl Derec. "Naším nejdůležitějším úkolem je najít ho a identifikovat. Možná přijdeme na nějaký způsob, jak celou proceduru zkrátit."
"Možná," řekl Výzkumník 1. "Jsme vám plně k dispozici."
"Tak to bychom měli," dodal Chirurg 2 zcela lidsky.

Na útěku

Jeff byl na útěku. V bolestné touze hovořit s lidmi se ukázal Derekovi a Ariel, a přesto měl panickou hrůzu z odhalení - třebaže nevěděl proč. Honička, živená zděšením robotů nad tím, že jeden z nich porušil první zákon - základní pravidlo jejich existence - nabírala na intenzitě. Stala se důkazem jejich podřízenosti prvnímu zákonu a zatímco Jeff byl na útěku, všichni humanoidní roboti v oblasti zanechali svých povinností a pustili se do pronásledování, tiše informováni o jeho přestupku prostřednictvím komunikačních kanálů dvou robotů, kteří náhodou byli svědky jeho fyzického útoku na lidi. Zatímco v šíleném zmatku běžel ulicemi, začali jej honit dokonce i funkční roboti, kteří k tomu dostali příkaz od vyspělejších humanoidních kolegů. Bez pozitronických mozků, roboti nebyli schopni žádných vlastních vyspělých úsudků, ale mohli alespoň plnit příkazy. Malí sběrači a kurýři mu začali všemi směry kličkovat pod nohama; obří konstrukční stroje, inteligentní natolik, že jejich obsluha nevyžadovala řidiče, se mu snažily zahradit cestu. K počtu humanoidních robotů, kteří jej honili ulicemi, se připojilo množství všemožně tvarovaných zařízení a strojů.
"Přidej, Jeffrey; no tak, přidej," pobízel sám sebe v duchu, a rytmus těch slov odpovídal dunivému tempu jeho běžících kroků. Dokonce začal znovu dýchat, možná proto, že stres v jeho mozku vyvolával větší spotřebu kyslíku, třebaže fyzická zátěž příčinou nebyla. Skutečně vhodná doba k přemýšlení o fyziologii, zkritizoval sám sebe v duchu.
Před sebou viděl všechny možné druhy robotů snažících se zablokovat mu cestu. Už ho téměř mají - ne! Napravo jej zval otevřený vchod do podzemních tunelů. Zamířil k němu - než však stačil vběhnout do otvoru, srazil se s velkým, krabicovitě utvářeným funkčním robotem s množstvím pružných chapadel končících různě tvarovaným nářadím. Jeff se zamračil - alespoň vnitřně - a při srážce s robotem reflexivně zaťal svou ocelovou čelist.
Odrazil se od robota a aby nespadl na zem, chytil se jednoho z jeho prodloužených chapadel. Náraz funkčního robota odstrčil dostatečně daleko, aby kolem něj mohl proklouznout a vběhnout na rampu vedoucí do podzemí. Málem ztratil rovnováhu, když se pod ním rampa rozjela a dál běžel dolů až do nejbližší pojízdné kabiny. Tentokrát už věděl, jak pracovat s ovládáním a rychle se rozjel do spoře osvětleného tunelu.
Když se ohlédl zpět, uviděl za sebou dav humanoidních robotů hrnoucích se dolů rampou a nastupujících do kabin. Funkční roboti byli tady v tunelech z honičky vyloučeni, protože kabiny byly navrženy pouze pro inteligentní, humanoidní pasažéry. Znovu se otočil čelem kupředu a snažil se ztratit mezi ostatními roboty jedoucími v kabinách. Přesunul se na jeden z pásů se střední rychlostí a pokoušel se vypadat nenucené. Jistým způsobem pro něj bylo takové splývání s davem naprostou novinkou, a přece to bylo po všech těch letech, kdy se na první pohled tolik lišil od ostatních, tak snadné. Někteří z pronásledujících robotů jeli vedle něj, jiní jej míjeli, ale nedokázali rozlišit mezi ním a ostatními. Neexistoval způsob, jak se dozvědět, zda se spolu roboti dorozumívají svými komunikačními kanály nebo ne, ale pokud tak činili, stejně nemohli vědět, kdo v nastalém chaosu odpovídá a kdo ne. Roboti jedoucí oběma směry, které viděl kolem sebe, zaujímali v kabinách zhruba stejnou pozici jako on.
Když na příští zastávce pár robotů před ním vjelo na výstupní plošinu, někteří z pronásledujících robotů je následovali. Jeff si uvědomil, že čím déle se zdrží v kabině, tím méně pronásledovatelů bude mít v patách. Zůstal tedy tam, kde byl, občas střídal pásy a snažil se působit dojmem, jako by uvážlivým způsobem cestoval za svým specifickým posláním. Zabralo to.
Jel a v duchu se usmíval. Už třikrát unikl robotům, kteří jej honili. Ne že by nad nimi zvítězil svými svaly - pokud se tento termín dal použít pro robotické paže. Musel je porazit rozumem, protože fyzicky byli stejně silní jako on. A kdyby jej opravdu dostali, trval by na svých lidských právech vyplývajících ze zákonů robotiky.
Neměli proti němu šanci.
Pouze jiní lidé měli nad roboty na základě zákonů stejnou moc jako on, třebaže ti samozřejmě byli mnohem slabší po stránce fyzické. Vůbec poprvé si uvědomil, že je vlastně nejsilnějším jedincem na planetě. Půjde-li na to chytře, může si tady dělat cokoliv, co bude chtít.
Samozřejmě, neměl ani ponětí o tom, jakým způsobem je město řízeno. Možná roboti mají nějaký druh městské rady nebo něco podobného. Na tom nezáleželo, protože kdyby jim odhalil svou identitu a začal jim vydávat příkazy, stejně by jej museli poslouchat. Na druhé straně ovšem musí zajistit, aby jej nechytili.
Mírně zavrtěl hlavou, pokoušeje si vzpomenout, proč vlastně nechce, aby jej chytili. Také nevěděl, proč se robotů bojí, když musejí poslouchat jeho příkazy. Nedávalo mu to smysl...
Možná by se k němu ti druzí dva lidé mohli přidat. Samozřejmě, museli by se podrobit stejné transplantaci jako on. Pak by všichni tři společně byli skutečně nepřemožitelní, nejenom s ohledem na roboty, ale také ve srovnání s jakýmikoliv jinými lidmi, kteří by kdy navštívili tuto planetu. I kdyby se těm dvěma jeho nápad nezamlouval, snad by to šlo provést bez jejich souhlasu. Koneckonců, jeho se taky nikdo neptal.

"Výborně," řekl si nahlas. "Spiknutí. Převzetí moci. Alespoň něčeho bych tady mohl dosáhnout."
Bedlivě sledoval roboty v kabinách kolem, dokud si nebyl jistý, že všichni, kteří jej pronásledovali, již opustili systém tunelů. Aby svou vzdálenost od nich ještě zvětšil, jel dál, pak na nahodile vybraném místě zastavil. Věděl, že je setřásl a pochyboval o tom, že by jej opět mohli tak snadno najít.
Jakmile byl zpátky na povrchu, vstoupil na pohyblivý chodník a jel, dokud se mírně nezorientoval. Bude-li se stále držet na dosah tunelů, může si tu chodit, kudy chce. A až nastane čas, kdy bude chtít hovořit se svými lidskými kolegy, bude tak moci učinit, aniž by se mu přitom roboti pletli do cesty.
Poté, co si zvolil pár orientačních bodů - velký, lesknoucí se dóm a podivnou, mnohostěnnou pyramidu, snažil se nalézt cestu zpět k příbytku lidí. Po celou tu dobu se pečlivě rozhlížel kolem po jakýchkoliv náznacích, že roboti po něm pátrají. Nikde neviděl nic podezřelého, ale přesto musel být opatrný.
Věděl, že už je blízko cíle, ale nadále v nepravidelných kruzích jezdil na pohyblivém chodníku kolem dokola, protože měl strach z případné léčky. Jeho lidští kolegové, jak si je nyní v duchu nazýval, nebyli nikde k vidění. Dopravní ruch v oblasti byl umírněný a zdálo se, že je tam poměrně bezpečno.
Začal se rozhlížet všemi směry, když vtom jeho pozornost upoutal známý tvar. Otočil se zpět a již podruhé spatřil robota tlačícího před sebou vozík na kolečkách. Impulzivně seskočil z chodníku a spěšně k němu zamířil.
"Sleduješ mne?" zeptal se.
Robot zastavil a otočil se. "Oslovil jsi mne?"
"Ano. Identifikuj se."
"Jsem Alfa."
Jeff zaváhal. "Alfa. To je všechno?"
"Ano."
"Nepřipomíná to žádné z jmen, která jsem na tomto místě slyšel. Proč se jmenuješ i vypadáš jinak?"
"Nebyl jsem zkonstruován na této planetě. Identifikuj se, prosím."
"Já jsem Jeff. Pokud jsi zde cizincem, tak máme alespoň něco společného. Myslel jsem, že mne sleduješ."
"Vůbec ne. Naše blízkost musí být čistě náhodná. Nicméně, možná bude v tvých silách pomoci mi."
"Ty by ses ke mně chtěl připojit? Ani jeden z nás nemá v této společnosti svoje místo. Já... sbírám přátele, dalo by se říci. Následovníky."
"Nejsem proti."
"Dobrá tedy. Co pro tebe mohu udělat?"
Alfa stáhl z vozíku na kolečkách kus hadru. Uvnitř ležel malý chlupatý tvor, s očima zavřenýma, špičatýma ušima ochablýma a sklopenýma. Z jeho kožichu vypadávaly chumáče hnědozlaté srsti a odhalovaly holou kůži pod nimi.
"Toto je inteligentní ne-člověk jménem Wolruf. Hladoví. Přišel jsem na tuto planetu společně s ní. Jídlo je tu však velmi zřídkavé. Mohl bys mi pomoci něco pro ni najít?"
"Tím si nejsem jistý," řekl Jeff a pochybovačně pohlédl na tvora. Připomínal mu psa. "Proč nepožádáš někoho jiného? Některého z robotů, co jsou tady doma?"
"To jsem udělal. Dospěl jsem však k závěru, že Wolruf není člověkem, nevztahují se na ni zákony robotiky a roboti tudíž nejsou povinni pomoci jí. Roboti, kterých jsem se ptal, nevěděli, kde pro ni mohu nalézt jídlo a nedokázali to o nic lépe než já. Zodpovědnost tím pádem zůstává na mně."
"Myslím, že jsi narazil na správného člo-jedince."
"Objevili jsme jezero, o kterém se domnívám, že je vodním rezervoárem a tam jsme našli pár rostlin, které ji pomáhají udržet naživu, ale to je vše. Předpokládám, že potřebuje koncentrované bílkoviny, a ty se v rostlinách nenacházejí."
"Nedávno jsem tu cítil jídlo - chci říci lidské jídlo - těsně tady v sousedství. Ve městě jako tohle musejí mít k dispozici nějaký automatický procesor na jídlo, něco podobného, jako bývá ve vesmírných lodích. Měl by být zkonstruován tak, aby z chemických surovin dokázal vyrobit jakýkoliv druh potravy."
"Já to cítil také," řekl Alfa. "Proto jsem vlastně přišel do této oblasti. Vítr se však chvílemi zvedá a pak opět ustává. Před nedávném jsem ten pach ztratil a když jsem jej opět zachytil, mezi roboty probíhala jakási výměna názorů. Protože jsem se rozhodl považovat bezpečnost Wolruf za prvořadou, byl jsem nucen vzdálit se z bezprostřední blízkosti."
"Chápu." Jeff se rozhodl neprozrazovat mu žádné další informace o příčině onoho rozruchu.
"Od té doby nejsem schopen zachytit žádné pachy podobného druhu."
"Ach tak. Dobrá." Jeff se odmlčel, nevěda, jak pokračovat. Toužil sehnat tomu malému psovitému tvoru nějaké jídlo, aby svého nového přítele přesvědčil. Na druhé straně nechtěl být znovu odhalen. Aby získal čas a zároveň uspokojil svou zvědavost, kývl směrem k vozíku. "Kde jsi sehnal tenhle vynález?"
"Postavil jsem si jej z odpadního materiálu na předměstí."
"Velmi šikovné. Dobrá. Hmm." Vozík na něj učinil dojem svou jednoduchostí. Robot, který dokázal něco takového sestavit z vlastních zdrojů a zároveň neměl žádné závazky vůči Městu robotů, by pro něj rozhodně mohl být užitečným spojencem.
Rozhodl se, že návrat do příbytku lidí nebude riskovat. Ani jim nehodlal přenechat svého nového přítele. Mohli by mu dát příkazy protiřečící jeho a možná by Alfu dokonce mohli poštvat proti němu. Ted nemůže věřit nikomu. Přesto však musí nalézt nějaké řešení.
Směrem k nim kráčel další humanoidní robot. Jeff se na místě rozhodl pro jiný druh rizika, takového, při kterém v nejhorším případě opět vezme nohy na ramena.
"Zastav a identifikuj se," řekl blížícímu se robotovi.
"Z jakého důvodu?" zeptal se robot. Zastavil však.
"Mám pro tebe instrukce."

"Jsem Předák architekt 112. Identifikuj se."
"Jmenuji se Jeff." Povzdechl si, pak svůj pohled upřel přímo na robota. "Jsem člověk."
Kromě Předáka architekta 112 i Alfa vzhlédl s novým zájmem.
"Možná máš závadu. Tvůj komunikační kanál je zřejmě vadný. Zdálo se mi, že říkáš, že jsi člověk," řekl Předák architekt 112.
"Nezdálo se ti to. Jsem člověk. Můj lidský mozek byl chirurgicky transplantován do robotického těla. Nicméně, zákony robotiky se na mne vztahují jako na člověka, to znamená, že musíš uposlechnout mé příkazy. Rozumíš?"
Předák architekt 112 si jej chvíli prohlížel. "Rozumím. Právě jsem se spojil s centrálním počítačem a byl jsem informován, že skutečně proběhla transplantace lidského mozku do těla vašeho typu a že nedávno vás spatřili v těsném sousedství této oblasti."
"Dobrá. Takže teď -"
"Také jste objektem pátrání. Lidský experimentální lékařský tým naléhavě žádá, abyste se ohlásil a spolupracoval s nimi."
"Na to zapomeň. Nemají právo honit mne. Neudělal jsem nic špatného." Podezřívavě si robota změřil. "Neřekl jsi jim doufám, kde jsem?"
"Nahlásil jsem vaši pozici na žádost centrálního počítače."
"Zmlkni a poslouchej moje příkazy! Podívej se na tuhle věc. V tom vozíku je malý - tvor, který umírá hlady. Jeho přítel zde se jmenuje Alfa. Nařizuji ti, abys sestrojil nebo zařídil konstrukci automatického stravovacího zařízení, z něhož by se mohl nakrmit tento, tento -"
"Jmenuje se Wolruf," opakoval Alfa. "Je to inteligentní ne-člověk."
"Ano, správně."
Předák 112 pohlédl na Wolruf. "Stačilo by povědět vám, kde je uskladněn již hotový chemický procesor? Tímto způsobem byste potravu získali mnohem rychleji."
"Ano, to bude v pořádku," řekl Jeff opatrně. "Nesmí ale patřit nikomu jinému. Bude jen pro ni. Chápeš?"
"Je to jediný procesor, o kterém vím," řekl Předák architekt 112. "V tomto naléhavém případě by měl být zcela vyhovující."
"Dobrá. V pořádku. Odveď Alfu a Wolruf na místo, kde se nachází, ať už je to kdekoliv. Alfo, dokážeš mu popsat, jaký druh jídla Wolruf potřebuje?"
"Ano."
"Dobrá. Uf - musím odsud okamžitě vypadnout, protože tenhle zrádce nahlásil moji pozici." Pohlédl na Předáka architekta 112. "Chtěl bych si s tebou ještě promluvit, Alfo, ale..." Nemohl před druhým robotem Alfovi říct, kdy a kde se setkají, protože robot by to znovu okamžitě nahlásil. "Na tom vlastně nezáleží. S tím si budu lámat hlavu později. Dávám ti tento příkaz: budu-li chtít setkat se s tebou na nějakém tajném místě, budeš spolupracovat. Jasné?"
"Ano," odpověděl Alfa.
"Dobrá. A teď si běžte po svém, vy dva."
Sledoval je zrakem jen tak dlouho, aby se ujistil, že odcházejí společně. Byl potěšen, že se mu podařilo vykonat dvě prospěšné věci současně: Alfa mu nyní byl zavázán, protože mu prokázal službu a Předáka architekta 112 přesvědčil, zeje člověk, pro kterého neplatí zákony. Kdyby postupoval uváženě a opatrně, skutečně by se mohl zmocnit vlády nad celým Městem robotů.
"Velmi dobře, Jeffrey. Doposud si vedeš výborně. Koneckonců, možná tvůj život přece jen má smysl, pokud chápeš, co tím myslím."
Posledním stavebním kamenem nezbytným k vytvoření mocné vlády byla podpora těch dvou. Neodvažoval se navštívit je osobně, dokud nezjistí, jaké vůči němu mají pocity, ale mohl by s nimi navázat bezpečný kontakt na dálku. Nejdříve se však musí dostat odsud.
Dobře, Jeffrey. Teď hezky zpátky do labyrintu. Ve tvém druhém domově tě nikdy nenajdou."
Stejně jako předtím použil k tomu, aby se zbavil pronásledovatelů, systém tunelů. Tentokrát odešel ještě dřív, než jej vůbec někdo začal honit. Dokud podzemní tunely nebudou zcela uzavřeny, zůstanou pro něj ideálním a bezpečným útočištěm. Díky kabinám byl izolován od ostatních robotů a tunely měly tolik stanic a odboček, že měl velmi dobrou šanci kdykoliv se v nich ztratit. Po další dlouhé jízdě si opět vybral nahodilou zastávku, vyšel ven a zamířil k okraji nejbližšího pohyblivého chodníku.
Jak tak čekal, až kolem něj jeho směrem pojede nějaký humanoidní robot, přemýšlel o možnosti, že roboti by systém tunelů skutečně mohli uzavřít. V rozporu se zákony robotiky by to nebylo. Toto bláznivé město možná má další místa, kde by mohl nerušeně přespat a určitě by mu nabídlo i jiné způsoby, jak se zbavit pronásledovatelů. Zatím však neměl čas objevit je.
"Hej, kde jste všichni? Co se děje?"
Zmateně se rozhlédl kolem. Všude jinde ve městě kolem sebe viděl větší či menší počet humanoidních robotů. Nyní jich viděl pár v určité vzdálenosti, ale žádní nepřicházeli jeho směrem.
"Hou, hou, Jeffrey, starý brachu. Že by se konečně umoudřili, co? Něco tu nehraje. Nemá smysl tady jen stát a čekat. Uděláme si malý výlet, znovu navštívíme tunel a podíváme se někam jinam."
Se strachem z možné léčky se otočil a zamířil zpět k zastávce tunelu. O okamžik později již opět v jedné z kabin projížděl podzemním systémem tunelů a nenápadně se rozhlížel po robotech v kabinách kolem. Co když i oni jsou součástí léčky? Možná ho jen vedou, pozorují a usměrňují tam, kde jej chtějí mít.
"Jen klid, hochu," řekl si v kabině nahlas. "Určitě nic nevědí s jistotou. Prostě se jen snaž vypadat jako všichni ostatní, jasné?" V duchu se dal do smíchu. "To je ono. Jen zůstaň v klidu a chovej se jako všichni ostatní."

Učinil tak, pokradmu se rozhlížeje po robotech cestujících tunely. Zdálo se, že žádný z nich mu nevěnuje pozornost.
"Že byste té honičky už nechali, co? Ono to přece jen nakonec vyjde. Můj plán bude fungovat. Jen do toho."
Přesto to ještě nějakou dobu trvalo, než se rozhodl, že se může bezpečně vrátit na povrch. Vybral si další nahodilou zastávku a vystoupil na denní světlo. Znovu byl v části města, kde na pohyblivých chodnících proudilo množství humanoidních robotů, stejně jako byl zvyklý vídat předtím. V dálce se ve slunečních paprscích leskla vysoká pyramida, kterou si zvolil za svůj orientační bod.
Mávl rukou na prvního humanoidního robota, který jel kolem a identifikoval se jako člověk. Stejně jako poslední robot, jemuž se takto představil, Předák údržby energetických bloků 3928 si jeho tvrzení ověřil kontaktem s centrálním počítačem.
"Jsem rád, že jste Jeffrey Leong, člověk," řekl Předák údržby energetických bloků 3928.
"Dobrá. Pak tedy víš, že ze druhého zákona -"
"Jako pozitronický robot jsem se zákony robotiky obeznámen."
"V pořádku!" vykřikl Jeff. "Pak tedy určitě pochopíš tohle - už mi neskákej do řeči! Chápeš, ty zabedněnce?"
"Chápu," odpověděl robot nevzrušeně.
"To máš štěstí. Když o tom tak přemýšlím, to tvoje jméno je moc dlouhé. Odtedka budeš odpovídat na Hlava plechová. Jasné?"
"Ano."
"Jak se jmenuješ?"
"Jmenuji se Předák údržby energetických bloků 3928. Budu odpovídat také na jméno Hlava plechová."
"Dobrá... to by byla jedna věc," řekl Jeff se smíchem. "Teď mě poslouchej. Chci navázat kontakt se dvěma lidmi žijícími zde ve Městě robotů. Už jsem se s nimi setkal a myslím, že jsou zde jediní. Aktivuj svůj komunikační kanál nebo co to máš a spoj se s nimi. Je to příkaz," dodal, naklonil se blíž a pohlédl přímo do očních štěrbin robota.
"Právě jsem tuto informaci ověřil v centrálním počítači. Mohu se jeho prostřednictvím spojit s terminálem v jejich příbytku. Nicméně, postrádám schopnost přímo reprodukovat váš hlas."
"Ano? A nelžeš mně, Hlavo plechová?"
"Tuto schopnost také postrádám."
"Hmm - možná. To bys měl. Pokud tady ovšem všechno není jiné, než by mělo být. Já si totiž myslím, že tohle město není normální. Jak ti potom mohu důvěřovat, že řekneš to, co budu chtít? Co když si obsah trochu překroutíš? Nebo mně nenahlásíš přesně to, co odpovědí? Co ty na to?"
"Postrádám schopnost podvádět."
"Co potřebuješ k tomu, abys mohl můj hlas vysílat přímo? Mikrofon a ještě něco k tomu, viď?"
"Ano."
"V tom případě jdeme něco najít. Vezmeš si to a zkontaktuješ mne s nimi přímo. Jdeme."

Transplantát

Ariel seděla před počítačem a snažila se přijít na další věci, které by jí mohly prozradit něco o Jeffovi a o tom, kde se ve Městě robotů vzal. Derec společně s lékařským týmem osnoval někde venku plány na Jeffovo dopadení. Pátrání po Jeffovi poskytlo doslova druhý dech Derekovým a Arieliným snahám dostat se z planety, a skutečnost, že jej viděli na vlastní oči, činila jejich šance ještě reálnějšími. Třebaže Jeffovo plavidlo při přistání ztroskotalo, Ariel zas měla o poznání lepší náladu.
Právě se odvrátila od monitoru, aby si trochu odpočinula, když vtom se z reproduktoru ozval hlas.
"Haló! Hej, vy tam! Odpovězte mi."
Sklouzla zpět do židle, zmatena divným pozdravem. Postrádal onu chladnou zdvořilost, tolik typickou pro roboty.
"Identifikuj se," ozvala se opatrně.
"Nemusím se identifikovat, když nechci. Tady je robot, který vás dva srazil k zemi. Pro mne zákony neplatí." Odmlčel se. "Je ti jasné, o čem mluvím?"
"Jeff," vyhrkla Ariel vzrušeně. "Ehm, nazdar. Kde jsi?"
Z reproduktoru se ozval podivně zkreslený robotí smích. "Já vám na lep neskočím. Jak to, že víš, jak se jmenuji? A jak se jmenuješ ty? Vzpomínám si, že jsi docela hezká."
"Jsem Ariel." Chtěla, aby vydržel mluvit co nejdéle, protože doufala, že se jí možná podaří přesvědčit ho, aby znovu přišel do jejich příbytku. Pokud ne, možná se alespoň podřekne a poví něco, co by mohlo prozradit, kde se momentálně nachází. "Mohu ti něčím pomoci? Proč nás voláš?"
"Znáš moje jméno, to znamená, že jsi mluvila s těmi robotími doktory, viď? Takže víš, jak se to všechno semlelo a proč je ze mě tohle."
"Ano, a taky nám řekli, že se k nim v zájmu svého zdraví musíš vrátit. Ještě neprovedli všechny testy a ty sám nevíš, jak se o sebe postarat. Utekl jsi, než ti to stačili vysvětlit." Pohlédla na klávesnici, přemýšlejíc o tom, zda by se prostřednictvím centrálního počítače mohla během rozhovoru s Jeffem nepozorovaně spojit s lékařským týmem.
"Ach, jistě, musím přijít ve svém vlastním zájmu, co? Zatraceně, na to zapomeň. Tak hloupý nejsem."
"Jeffe, čeho se bojíš? Jsou to jen roboti. Nemohou udělat nic, čím by ti ublížili." Opatrně, tak, aby Heft na druhém konci nic neslyšel, začala psát na klávesnici.
"Nenech se jimi oblbnout, ty hloupá. Pokud chtějí nám lidem pomáhat, proč tě ještě netransplantovali? Líbilo by se ti to. Tvému příteli taky. Mimochodem, jak se jmenuje?"
"Derec. Co myslíš tím, že mě netransplantovali? Tobě se snažili pomoci, protože jsi utrpěl zranění během nárazu při

přistání. Proč já bych měla chtít, aby mně transplantovali mozek?" Nepřestávala psát.
"Ano, pomohli mně. Jenomže to není všechno. Copak to nechápeš, Ariel? Mně se to takhle líbí. Je měn takto lépe."
"Lépe? Chceš říct, že se ti líbí přebývat v těle robota?" Šokovaně přestala psát. "Myslela jsem, že zuříš vzteky, že ti to provedli. Měla jsem dojem, že jsi rozčílený."
"Rozčílený? Proč, zpropadeně? Jsem nejsilnější an této planetě."
"Co tím chceš říct?" Odeslala zprávu pro Dereca a lékařský tým, v níž je vybídla, aby se vrátili, jak nejrychleji budou moci a vysvětlila důvod. Mezitím se mohou pokusit zachytit Jeffovo vysílání a tajně odposlouchávat. Tím nejlepším, co by momentálně mohli udělat, by bylo triangulací zaměřit jeho paprsek.
"Co tím chci říci? Ty to nechápeš? Vždyť je to samozřejmé! Jsem silnější než ty nebo kterýkoliv jiný čověk a neplatí pro mne zákony. Jsem na nich zcela nezávislý. Mám fyzickou sílu robota a všechna privilegia lidské bytosti. Mohu si dělat cokoliv, co budu chtít. Cokoliv. Chápeš to?" Poslední slova už na ni křičel.
Váhala, překvapena zvukem frustrovaně křičícího robotího hlasu. "Rozumím," řekla klidně. "To je v pořádku, Jeffe. Rozumím."
"Opravdu?" zeptal se podezřívavě.
"Jistě. Dává to smysl. Jsi unikátní. Žádný člověk ještě nežil takovým způsobem, jako nyní žiješ ty. Jsi první. Ehm, pověz mi, jaké to je. Musí to být velmi zajímavé." Protože neměla tušení, kde by se Derec a lékařský tým mohli nacházet, nedokázala odhadnout čas jejich příchodu. Jediné, co mohla dělat, bylo zdržet jej co nejdelším rozhovorem.
"jaké to je?" opáčil překvapeně. " Nu... je to jiné. Velmi jiné. Vypadáš jako všichni ostatní. Nikdo neví, kdo jsi. Tvoje tělo dokáže zajímavé věci. Například lépe vidíš a slyšíš a máš dokonalejší čich. A taky můžeš spát vestoje."
Dala se do smíchu. "Cože?"
"Na to zapomeň," řekl najednou příkře. "Nikomu se o tom nezmiňuj. Zapomeň, že jsem ti to vůbec říkal."
"Tobě se líbí spát vestoje?"
"Řekl jsem, abys na to zapomněla!" vykřikl. "Kromě toho, tohle přece dokáže každý robot. Zastavit se, chci říct znehybnět. Oni samozřejmě nespí. To je všechno, co jsem tím chtěl říct. Umí to přece všichni, ne? Cože?"
"Ano, to umí. Nerozčiluj se, prosím. To je v pořádku." Zaváhala, protože netušila, co jej tak najednou vyvedlo z míry.
"Kolik je ti let, Jeffe?"
"Ehm - osmnáct. Tak nějak. Ve svém současném životě jsem starý teprve několik dní." Zasmál se, až příliš ostře. Pak se náhle odmlčel. "Ve skutečnosti vlastně nevím, jak dlouho jsem měl tohle tělo předtím, než jsem se probudil. Už nemám narozeniny, v tomhle těle ne."
"Osmnáct? Skutečně? Myslela jsem, že jsi starší. Byl jsi někde ve škole, než ses dostal sem?" Snažila se znít tak zúčastněně, jak jenom dokázala.
"Byl jsem na cestě do koleje," odpověděl tiše.
Uvědomila si, že tady jde o téma příliš citlivé, a proto je raději změnila. "Odkud jsi, Jeffe?"
"Z planety Aurora."
"Skutečně?" rozzářila se Ariel. "Já jsem taky z Aurory a jsem o maličko mladší než ty. Vlastně -" Zaváhala, pak se rozhodla říci pravdu. " Jmenuji se Ariel Welshová."
"Ariel Welshová...opravdu? Ta slavná?"
"Ano..." ta vzpomínka ji zabolela. "myslím, že ano. Juliana Welshová je moje matka."
"Takže tady jsi skončila! No páni! Skutečně mluvím s tebou? Byla jsi ve všech zprávách, všude se mluvilo jen o tobě." Jeho hlas najednou odpovídal jeho věku, byl zcela bezelstný.
Ariel mlčela.
"To je ono," řekl najednou rozhodným hlasem. "Poruč robotům, aby tě transplantovali. Jsi přece nemocná, ne snad? V robotím těle nemocná nebudeš. Pokud infekce samozřejmě už nepronikla do mozku. Takže jim to nařiď, jasné? Potom se můžeš přidat ke mně."
Ariel zapřemýšlela. Kdyby to vyšlo, možná by to zastavilo postup nemoci. Její tělo by zmrazili, dokud nebude objeven lék a ona by mohla žít dál jako robot. Jak je možné, že ji to nenapadlo dřív?
"Hej! Jsi tam? Ariel!" vykřikl Heft.
Samozřejmě, v tom případě by musela zůstat ve Městě robotů. Jako robot by se cítila lépe. Ani by neměla pocit, že její čas se krátí. Pravděpodobná délka biologického života jejího těla by začala znovu odtikávat až v okamžiku, kdy by jí její tělo vrátili, pokud by to vůbec někdy šlo provést. Její mozek v robotickém těle by přirozeně stárl, ale infekce by jej možná nezasáhla, nebo alespoň ne tak rychle. Mohla by lékařskému týmu nařídit, aby se snažili objevit nějaký lék. Vyžadoval by to přece první zákon, ne snad?
"Jsi tam ještě?" zeptal se Jeff naléhavě.
"Ano! Ano, jsem tady. Neodcházej - zajímá mě to."
"Opravdu?" zeptal se nevěřícně. Pak opět normálním hlasem pokračoval: "To je jasné, že tě to zajímá. Věděl jsem, že bude. Takto je to mnohem lepší. Spolu bychom se mohli zmocnit vlády nad městem. Ale co s ním, s Derekem?"
"Ehm? Co jako s ním?"
"Mám na mysli transplantaci, samozřejmě! Posloucháš mě vůbec? Co se to s tebou děje?"
"Ten nemá k transplantaci důvod."
"Samozřejmě, že má! Právě to se ti snažím vysvětlit! Bude mít lepší zrak, sluch, všechno. Bude se mu to líbit. A všichni tři společně se zmocníme vlády nad celou planetou. Roboti nás budou muset poslouchat. Přemýšlej o tom - celá planeta jen pro nás."
"Nejsem si jistá, zda to Derec pochopí." V duchu si dodala, že je zde také problém Derekovy ztráty paměti: transplantace by ji neodstranila.

"Samozřejmě, že to pochopí. Vždyť je to tak snadné. Bude pro."
"Proč bychom měli chtít zmocnit se planety?"
"Aby byla naše, to je přece jasné. Co je to za nesmyslnou otázku? Abychom tu mohli vládnout."
"Já myslím, že roboti to tu spravují velmi dobře, nemyslíš? Všechno běží hladce a bez problémů."
"Jenomže by to bylo naše! Copak to nechápeš? Celá planeta by patřila jen nám."
"V pořádku, Jeffe, v pořádku. Já si ale stejně myslím, že vlastnictví by moc neznamenalo. Roboti nás poslouchají i tak, takže bychom si moc nepomohli."
"Uvidíš! Až transplantují tvůj mozek, pochopíš to. Pak na to přijdeš, stejně jako já."
Ariel začala odpovídat, pak si ale uvědomila, že na druhém konci je ticho: byl pryč. Zhluboka si vydechla a opřela se v křesle, aby se zbavila nahromaděného napětí. Už jí nevadilo, že bude muset ještě chvíli čekat, než přijdou ostatní; Jeff jí poskytl pár věcí k přemýšlení.
Když Derec vpadl do místnosti, provázen starostlivými, ale zcela nevzrušenými robotími společníky, byl téměř bez dechu. "Je tam ještě? Chci s ním mluvit."
"Příliš pozdě," odpověděla Ariel. "Snažila jsem se ho zdržet, jak nejdéle to šlo, ale už jsem si s ním neměla o čem povídat."
"Část jsme toho slyšeli, ale ne příliš."
"Musel používat nějaký nadmíru primitivní rádiový vysílač," řekl Chirurg 2. "Kvalita příjmu během naší jízdy městem velmi kolísala."
"Víš, kde je?" zeptal se Derec.
"Ne. Byl velmi podezřívavý a, ehm, řekla bych, že trochu divný." Pohlédla na roboty. "Byl takový i předtím?"
"Jaký?" otázal se Výzkumník 1.
"Zněl téměř jako paranoik. A procházel znatelnými výkyvy nálady. V jednom okamžiku se smál, ve druhém zuřil jako nepříčetný. Pak na všechno zapomněl a hovořil, jako by se nic nestalo." Zavrtěla hlavou. ,;Prostě nebyl normální."
"Ne," řekl Výzkumník 1. "Během krátké doby po svém probuzení, kterou strávil s námi, takový nebyl."
"Tehdy se nacházel v pooperačním stavu," poznamenal Chirurg 1. "Byl překvapen, možná šokován. Když jsme jej nalezli, byl v bezvědomí. Jeho chování během krátkého časového úseku po probuzení možná nepředstavovalo pravou podstatu jeho osobnosti."
"Chceš říct, že se tak divně možná chová odjakživa a že má emocionálně nestálou povahu?" zeptal se Derec.
"Možná," odpověděl Výzkumník 1. "Naše údaje jsou příliš omezené, než abychom na jejich základě mohli dospět k rozumnému úsudku."
"Mám jinou teorii," řekla Ariel. "Myslíte, že by se s ním mohlo dít něco divného?"
"Objasněte svůj dotaz, prosím," řekl Výzkumník 1.
"Inu, hodně toho prožil," řekla. "A chvílemi jeho hlas zněl docela normálně a přátelsky. Byl na cestě někam do koleje. Pokud jej přijali na univerzitu na nějaké vnější planetě, mimo Auroru, pravděpodobně byl dobrým studentem."
"Souhlasím," řekl Derec. "Takže ty si myslíš, že jeho povahu nějakým způsobem změnila transplantace?"
Tázavě se otočili k Výzkumníkovi l.
"Nakolik je to pravděpodobné?" zeptala se Ariel.
"Je to možné. Procento pravděpodobnosti nelze za daných okolností stanovit."
"Dobrá - co si myslíte, že by nemuselo být v pořádku?"
Rozhodla se nevysvětlovat důvod svého nového zájmu o transplantaci.
"Bez přesných lékařských údajů mohu nabídnout pouze dvě vysvětlení. Jedním z nich je emocionální šok z toho, co zjistil po probuzení - šok, který vedl až ke změně chování. Druhým je to, že v jeho mozku nastala určitá chemická nerovnováha, která ovlivňuje jeho chování. Může jít o nutriční nebo hormonální příčinu, anebo jsme se během operace dopustili chyby."
"Můžete mu nějak pomoci?" zeptala se Ariel. "Samozřejmě, pokud jej chytíte. Nijak daleko by zatím utéct neměl."
"To závisí na skutečné povaze problému," odpověděl Výzkumník 1.
"My však chceme Jeffův problém vyřešit do důsledků," řekl Chirurg 1. "S vaší pomocí, Dereku."
"Cože? S mojí?"
"Jsme schopni provádět složité chirurgické operace," řekl Chirurg 1. "Máme k dispozici množství informací ohledně lidské fyziologie a terapie. Postrádáme však jisté základní informace týkající se zevrubné anatomie lidského těla a různých detailů."
"O tom já přece nic nevím," namítl Derec. "A myslím, že takové údaje nejsou ani v centrálním počítači."
"Nic takového nepožadujeme," řekl Výzkumník 1. "Potřebujeme vaše tělo jako model."
Ariel málem vyprskla smíchy.
"Jak to hodláte provést?" zeptal se Derec opatrně. "Co tím chcete říct, jako model?"
"Potřebujeme informace týkající se celkové fyziologie mladého lidského muže, se zvláštním zřetelem na uspořádání vnitřních orgánů, abychom mohli opravit Jeffovo tělo do původního zdravého stavu. Vaše tělo by mohlo posloužit jako druh mapy."
"Promiňte, že se ptám," řekl Derec, "ale co přesně po mně budete chtít? Především bych, ehm..."
"Nebudete vystaven žádnému riziku," řekl Výzkumník 1. "Koneckonců, první zákon by nám nedovolil riskovat ve vašem případě stejným způsobem, jako jsme byli nuceni učinit v záležitosti Jeffa. Jsme schopni sestrojit skanovací systémy, které nám i bez chirurgických procedur nebo chemických látek odhalí to, co potřebujeme vědět."
Derec si viditelně oddechl. "Dobrá, souhlasím. Předtím však musíme Jeffa dostat."
"To je samozřejmé," odpověděl Výzkumník 1. "Nicméně, tyto přístroje momentálně neexistují - teprve musí být

sestrojeny. Nebude to trvat dlouho. Šance, že se nám to podaří, jsou velmi vysoké Nebezpečí představují pouze Jeffovy omezené znalosti o jeho zdravotním stavu a možnost vážného poškození mozku případným úrazem. Jakoukoliv poruchu v ostatních částech těla lze samozřejmě bez problémů odstranit."
"Poškození mozku by vyžadovalo nesmírné trauma," namítl Chirurg 2. "Ochrana lebky byla navržena speciálně pro něho, tak jak to vyžadoval první zákon, a je vysoce efektivní."
"V pořádku," řekl Derec. "V každém případě od něj potřebujeme informace a čím příčetnější bude, tím lépe. Odpovědi nějakého šílence nám moc platné nebudou."
"Už se o něm odmítám bavit," řekla Ariel unaveně. "Co vy? Podařilo se vám tam venku alespoň něco? Nebo jste neměli dost času?"
"Přeorganizovali jsme systém pátrací akce," řekl Výzkumník 1. "S ohledem na Jeffův zdravotní stav bylo urychleno zavírám prstence. Do akce jsme zapojili také některé ze zbývajících robotů uvnitř kruhu, zde ve středu města. Takto jej možná budeme schopni nalézt o něco dříve."
"Domnívám se, že hovorovou frází je .vykouřit jej'," řekl Chirurg 1. "Mám pravdu?"
"Ano," zasmála se Ariel.
"Říkal jsem jim, že stále větší tlak a stres by u Jeffa mohly způsobit mentální poruchu," poznamenal Derec.
"Také si to myslím," přitakala Ariel. "Stává se velmi vznětlivým."
"Možná je jen dobře, že roboti jej hledají, když je tak divoký." Derec se otočil k robotům. "Myslím, že nyní nám opět nezbývá nic jiného než čekat, alespoň prozatím. Spojíme se s vámi okamžitě, jakmile budeme mít něco nového."
"Výborně," řekl Výzkumník 1. "Vrátíme se na naše pracoviště a připravíme skanovací systémy."
Když odešli, Ariel vstala, takže Derec měl volný přístup k počítači. Ten však místo toho zamířil do svého pokoje.
"Dereku?" řekla tiše, stojíc tam s rukama založenýma na hrudi.
"Ano?" Otočil se ve dveřích.
"Když jsi s nimi byl venku, hovořili s tebou o transplantaci?"
"Ne, vlastně ne. Proč?"
"Přemýšlela jsem o tom, co říkal Výzkumník 1. O tom, že Jeffovo chování se možná změnilo v důsledku šoku, když se probudil a zjistil, co se s ním stalo. To by otřáslo každým, viď?"
"Jistě. Proč o tom se mnou mluvíš?"
"Pokud je tomu tak, pak transplantace ve skutečnosti byla úspěšná. Mám na mysli operaci samotnou a všechny ty úpravy, které provedli s jeho robotickým tělem."
"Ano, myslím, že ano. Nezapomeň ale, že si tím nejsou jistí. Je to jen jedna z možností." Podezřívavě dal hlavu na stranu. "Proč tě to najednou tak zajímá?"
Rozpačitě pokrčila rameny. "Jenom jsem o tom přemýšlela. Poté, co jsem hovořila s Jeffem. Říkal, že to není tak špatné."
"Není tak špatné? Byt robotem zvenčí a člověkem uvnitř?" Začal se usmívat, chtěl říct něco žertovného, ale pak jeho obličejem najednou přelétl výraz pochopení. "Hej, počkej! Nechceš snad...?"
"Ne, ve skutečnosti ne." Zahanbeně se odvrátila. "Jenom jsem o tom chtěla vědět víc, to je všechno."
"Chceš říct, že jsi o tom uvažovala? O tom, že sama sebe necháš předělat v robota?"
Aniž by se k němu otočila, přikývla.
"A co potom - zůstat tady? Na tomhle šíleném místě?" V jeho hlase zněl údiv i hněv zároveň.
"Je to lepší než zemřít!" Prudce se k němu otočila. "Nebo být po celou dobu zmrazená a možná se už nikdy neprobudit! Co když na to neexistuje lék nikde? Možná by tihle roboti mohli nějaký objevit, kdybych tu zůstala dostatečně dlouho." Cítila, jak se jí derou slzy do očí.
"Nu..." Nejistě se odmlčel. "A co tohle? Co když roboti někde udělali chybu? Možná proto se Jeff začíná chovat divně. Riziko je příliš velké. Rozhodně by to bylo horší než snažit se najít lék na nějaké jiné planetě."
"Pokud se odsud budeme vůbec kdy schopni dostat. Dereku, co když se nám to nikdy nepodaří? Přece nemusím ztratit úplně všechno..."
"Nu... já nevím. Možná ne."
"Co když Jeff byl divný vždycky? Nikdo ho tady nezná. Možná se vůbec nezměnil, je stejný jako předtím. Co ty na to?"
Derec pokrčil rameny. "Možná máš pravdu. Sama jsi přišla s teorií, že se chová nenormálně. Jediné, čím jsem si jistý, je to, že pokud transplantaci neprovedou správně, může tě to zničit rychleji než tvoje nemoc."
Odvrátila od něj pohled.
Váhal, pozoroval ji. Když už neřekla nic, šel do svého pokoje.
Ariel odešla do své vlastní ložnice, padla na postel a nepřítomně hleděla do stropu. Pak si uvědomila, že toto řešení by jí stejně nebylo k ničemu platné. Jedním z důsledků její nemoci, předtím než způsobí smrt, mělo být šílenství. Dokonce ani transplantace jako Jeffova by její mozek nezachránila.

Kruh se zavírá

Jeff stál na pevném bočním rameni pohyblivého chodníku, na konci vysokého, obloukovitě tvarovaného nadjezdu. Několik pater pod ním se po širokém bulváru pohybovali roboti a vozidla. Na jednom rohu spolu hovořilo pět humanoidních robotů. Pozoroval, jak se ke dvěma z nich blíží další tři a viděl, jak jim pár stojící u sebe zablokoval cestu a začal s nimi hovořit.
Na takovou dálku nedokázal říct, o čem spolu mluví, věděl však, že obvykle se spolu roboti dorozumívají prostřednictvím svých osobních komunikačních kanálů. Nejpravděpodobnějším důvodem k použití mluveného slova bylo pátrání po něm. To, že postrádal komunikační zařízení, bylo poznávacím znamením, které žádným způsobem

nemohl kamuflovat.
"Tím směrem jít nemůžeš, Jeffrey," řekl do mírného vánku, který jeho hlas unášel opačným směrem, takže ani ten nejcitlivější robotický sluch by nebyl schopen zachytit jej. "Myslí si, že zavírají kruh. Nu, možná ano a možná taky ne. Uvidíme."
Vstoupil na nejpomalejší pruh pohyblivého chodníku a jel po něm, nehybný a tichý, obezřetně se rozhlížející všemi směry. Se svými optickými čidly, zvětšujícími na dálku, byl schopen rozpoznat malé hloučky rozmlouvajících robotů dřív, než si oni stačili všimnout jeho. Měl dojem, že roboti se chovají nanejvýš podivně.
Zdálo se mu, že hloučky robotů přicházejí do středu města ze všech stran. Pohybovaly se však stále pomaleji, protože s tím, jak se přibližovaly k srdci městské oblasti, populace byla stále hustější. To mu poskytovalo čas, aby vymyslel, jak uniknout.
"Čas na další průzkum, Jeffrey, starý brachu. Hlavně se chovej nenápadně a nedovol, aby tě někdo špehoval. Chápeš to? Samozřejmě, že to chápeš, ty troubo, vždyť já jsem ty." Zasmál se nad svým žertíkem a připravil se na přestup. Před ním byl spojovací uzel, kde se jeho chodník protínal s pásy vedoucími jinými směry.
Jeff už věděl, kde hledat místa, odkud je nejlépe vidět - buď vyvýšené části pohyblivých chodníků nebo otevřená prostranství s neomezeným výhledem na město. Roboti zapojení do pátrací akce se vůbec nepokoušeli zamaskovat, co dělají, takže Jeff byl schopen odhadnout, jak rychle pokračují. Kruh byl už překvapivě těsný a stále se zužoval.
"Je načase podívat se na. ty jejich čachry zblízka. Postaráme se o to, Jeffe. Myslíš, že si s tím dokážeš poradit? Samozřejmě, že dokážu. Zmlkni a dej se do práce."
Doufal, že se mu podaří alespoň něco odposlechnout. Problémem bylo naslouchat, aniž by vzbudil pozornost pátrací čety. Nadále pokračoval v jízdě po chodnících, dokud nenarazil na hlouček robotů, hovořících spolu pod jedním z viaduktů. Jakmile se ocitl dostatečně blízko, znovu vstoupil na jedno z nehybných ramen a tak dlouho vylaďoval svou sluchovou citlivost, dokud zřetelně neslyšel jejich rozhovor.
"Zkontaktovali jsme se s vámi třemi prostřednictvím vašich komunikačních kanálů," říkal jeden robot. "Věříme, že jste reagovali všichni tři, ale přejeme si s vámi promluvit i jednotlivě."
"Identifikuj se," řekl druhý.
"Jsem Předák kanalizace 31. Momentálně jsem zproštěn svých pracovních povinností a jsem velitelem tohoto týmu robotů. Společně pátráme po člověku s fyzickým tělem robota. Proto jsme vás zastavili."
Následoval prodloužený okamžik ticha. Jeff pochopil, co se děje. Pátrací tým porovnával spojení prostřednictvím komunikačních kanálů s kontaktem pomocí očních senzorů a s mluveným slovem, takže neexistovala šance, že by jej nechali projít omylem nebo že by se mohl ztratit v davu.
"Budu ti svou odpověď opakovat nahlas," řekl Předák kanalizace 31 jinému robotovi. "Mozek toho člověka byl úspěšně transplantován do těla robota. Proto má sílu a vzhled robota, ale autoritu člověka vyplývající ze zákonů. Nyní ti položím otázku nahlas. Odpověz, prosím, prostřednictvím svého komunikačního kanálu."
Následoval nový okamžik ticha, pak další rozhovor ve stejném duchu.
Jeff vstoupil zpět na chodník a ujížděl pryč. Byl přesvědčen, že předstírat skutečnost, že je vybaven komunikačním zařízením, není možné. Robot byl ve svém testování velmi důkladný a navíc jej provázeli další dva. V zápase se třemi roboty, kde síla každého z nich se rovnala jeho, by neměl šanci.
Obezřetně se přiblížil k zastávce tunelu. Pokud roboti neuzavřeli celý systém, určitě jej budou v určitých úsecích sledovat, a možná budou v tunelech prověřovat sami sebe. Rozhodně nejsou tak nedbalí, aby něco takového opomněli. Možná však na tunely zatím nedošlo.
"Tady je prozatím čisto," mumlal si pro sebe, když mířil k zastávce tunelu. "Vchod nikdo nehlídá. Výborně. Ted1 hezky nenápadně - stejně jako doposud - a dávej pozor na případné prohlídky v tunelu samotném. Jasné? Samozřejmě, máš pravdu. Já taky. Já tě znám, neboj. Zmlkni a jdi. V pořádku, jen klid..."
Nadále mumlal sám k sobě, nyní zcela vážně, a přitom volným krokem mířil k zastávce. Cestou jej minulo několik osamělých humanoidních robotů a také větší dav funkčních robotů všech typů a velikostí, ale z těch Jeff strach neměl. Každý pátrací tým, který cestou viděl, měl až doposud tři členy a zastavovali všechny humanoidní roboty, které potkali. Nechodili tu jen tak, jako tito.
U vchodu do tunelu se zastavil a nenápadně se rozhlédl kolem. Zdálo se, že vše je v pořádku. Vstoupil na rampu a vjel dolů. "Možná, že tě přece jen štěstí neopustí, Jeffrey, starý brachu. Samozřejmě, že ne, proč by taky mělo? Nu, jen si příliš nedůvěřuj."
Šli po něm. Věděl, že po něm jdou. Neměli právo honit jej, nedopustil se přece ničeho špatného a nikomu neublížil, dokonce ani žádnému z robotů. Tak či tak, byli to jen roboti. Ne, neměli právo honit jej.
Co když se s nimi stalo něco špatného? Co když ignorují zákony robotiky? Celé tohle město přece řídí sami, ne snad? Mohli si změnit pravidla. Určitě tady vyrábějí další roboty. Co když vyrobili pozitronické mozky, do kterých nejsou zabudovány zákony? Určitě tomu tak bude. Jak by ho jinak vůbec mohli honit? Pokoušejí se ho chytit a porušit některý ze zákonů.
Proto ho chtějí dostat. Neplatí pro něj zákony a není jedním z nich. Předtím jenom předstírali, že se řídí zákony robotiky,
Na konci rampy se obezřetně rozhlédl kolem, ale nic podezřelého neviděl. Nastoupil do jedné z kabin a na tlačítkách před sebou vyťukal cíl cesty.
Nestalo se nic.
Po chvíli se rozzářil zelený instrukční nápis, oznamující: "Dočasné uzpůsobení ovládacího systému vyžaduje použití robotického komunikačního zařízení. K aktivaci kabiny zadej standardní směrový kód."
Vyrazil z kabiny, jako by mu hořelo v patách, pak se rozpačitě rozhlédl kolem. Kdyby některý z pátracích robotů viděl, jak se mu nepodařilo aktivovat kabinu, na místě by jej poznali. Naštěstí si ho nikdo nevšiml.

Tak oni mu vzali jeho milované tunely. Dobrá. To ovšem neznamená, že mají vyhráno. Koneckonců, jsou to jenom roboti. On je člověk - "Je to tak?" řekl nahlas. "Samozřejmě, máš pravdu. A teď zmlkni nebo se prozradíš."
Pomalu vyjížděl vzhůru po rampě, rozhlížeje se všemi směry, dokud nevyjel na povrch. "Stále jsme zamaskovaní, stále přestrojení. Přiblížíme se k doupěti nepřítele a uvidíme, co se vidět dá. Dobře, velmi dobře."
Rozhodnutý mlčet tak dlouho, jak jen dokáže, znovu se vydal k příbytku Dereka a Ariel. Věděl, že žijí blízko středu města, určitě někde v centrální oblasti a odhadoval, že pátrací akce směřuje právě na to místo. To znamená, že nejdéle se mu bude dařit unikat pozornosti tam a pokud bude mít štěstí, možná zaslechne něco, co mu pomůže k zdařilému úniku.
"Hlavně si pamatuj," nabádal sám sebe, "nedopusť, aby tě spatřili. Nemyslím, že by dokázali rozlišit jednotlivé roboty, ale přesto by tě mohli poznat, starý brachu. Jasné? V pořádku. Zmlkni, už k sobě zas mluvíš nahlas."
Poznal tu budovu a vchod do jejich příbytku poměrně snadno, ale žádné další plány neměl. Protože roboti nechodí jen tak nečinně sem tam, nemohl si dovolit bloumat kolem a hlídat vchod.
Jedním z důvodů, proč byl v systému tunelů bezpečný a nemohli jej identifikovat, byla skutečnost, že byl izolován v kabině. Dalším bylo to, že samotný pohyb v kabině mu poskytoval zdání zaneprázdněnosti, stejné jako u všech ostatních legitimních obyvatel Města robotů. Vstoupil na pohyblivý chodník a rozjel se na něm s předstíraným účelem, v naději, že chodníky alespoň na čas nahradí tunely.
Jako obvykle si vybral trasu, kterou v nepravidelných kruzích jezdil kolem lidského obydlí, jež pro něj nyní bylo centrálním orientačním bodem. Během prvních dvou okruhů se rozhlížel po pátracích týmech, ale nikde žádné neviděl. Pak se do jisté míry uvolnil a změnil svou trasu tak, že kolem lidského obydlí projížděl častěji.
Derec ani Ariel nebyli nikde k vidění. Napadlo jej, zda by nebylo lepší promluvit si spíš s Derekem než s Ariel, třebaže ona o něm řekla, že by o transplantaci určitě měl menší zájem. Nebyla ohledně Dereka moc optimistická, ale možná se mýlila.
Zatím však s Derekem mluvit nechtěl, protože Ariel mohla mít pravdu. Kdyby opět hovořil nejprve s ní, možná by ji přesvědčil, aby se dala operovat a pochopila by, proč je to tak žádoucí. Pak by společně přemluvili Dereka, aby se k nim přidal.
Nezbývá mu než čekat a pozorovat.
Do té doby, než ztratil přehled o poctu okruhů, které již absolvoval, začínala se jej zmocňovat nuda. Možná ti dva jen zřídkakdy, pokud vůbec někdy, opouštějí své obydlí. Nebo vůbec nejsou doma, ale chodí někde po městě - pravděpodobně jej hledají. Při té představě se zasmál, či spíš divoce zachechtal. Stačilo by jim vrátit se domů a jejich pátrání by mohlo skončit.
"Ne, nemohlo," řekl nahlas, najednou zcela vážně. "Stále bych se před nimi musel schovávat. Musel bych být opatrný, ne snad? Samozřejmě, že bys musel. A teď bud ztticha."
Nedaleko vchodu do jejich příbytku sestoupil z pohyblivého chodníku, jen proto, že jízda stále dokola už jej unavovala.
"Skutečného robota by to neomrzelo nikdy," řekl si. "Skutečný robot by to zkrátka opakoval, dokud by to bylo zapotřebí. Ty ale ne. Proto také jsi stále člověkem, ne snad? Samozřejmě, máš pravdu."
Stál na jednom z ramen pohyblivého chodníku. "Zapomněl jsi mi říct, abych zmlkl," dodal. "Dobrá, zmlkni. Díky."
Na pohyblivém chodníku k němu přijížděl humanoidní robot. Přijel až k Jeffovi, sestoupil a zamířil k němu. "Identifikuj se," řekl. "Použij svůj komunikační kanál, prosím."
"Ehm -" Jeff na něj hleděl šokován. Robot byl sám, bez dalších členů pátracího týmu. Zřejmě změnili svou taktiku. Robot jej zaskočil zcela nepřipraveného. "Já, ehm, co chceš?"
"Nepřijímám tě," řekl robot. "Pojď se mnou, prosím. Dostal jsem příkaz přivést všechny roboty s nefunkčním komunikačním zařízením na vyhrazené místo nedaleko odtud."
"Víš proč?" Jeff se nehýbal. Přemýšlel tak rychle, jak jen dokázal. Kdyby ho jen tak napadlo něco rozumného...
Robot na něj mlčky hleděl. Teprve po chvíli si Jeff uvědomil příčinu jeho mlčení.
"Odpověz mi, prosím, nahlas," řekl Jeff, "Nepřijímám tě o nic víc, než sám dokážu vysílat."
"Ano," řekl robot hlasitě. "Vím proč."
"Pověz mi to."
"Hledáme Jeffa Leonga. Je to lidský mozek v robotickém těle. Postrádá komunikační zařízení. Sekundárním výsledkem naší akce má být identifikace všech robotů, jejichž komunikační zařízení selhalo, aniž by si toho sami všimli, takže budou moci být opraveni."
"Identifikuj se."
Jsem Předák kvality ovzduší 6."
"Kdo vydal tento příkaz?"
"Lidský výzkumník 1."
"Ano, toho znám. Jinými slovy, další robot."
"Ano, samozřejmě."
"Nesnaž se mě ukecat, ty hromado šrotu. Vím něco o robotech ještě z té doby, co jsem žil na Auroře. Když ti člověk dá příkaz, který je v rozporu s příkazem od robota, z druhého zákona vyplývá, že jsi povinen uposlechnout člověka, jasné?"
"Za předpokladu, že nezasahují další vlivy, tak ano."
"Další vlivy?" zeptal se Jeff podezřívavě. "Jako například co? Nepokoušíš se doufám porušit zákony?"
"Ne, to rozhodně ne. Příkladem dalšího vlivu by mohlo být prioritní naprogramování. Dále pak působení prvního zákona, který je samozřejmě nadřazen zákonu druhému a třetímu. Není ti to snad známo? Pokud mne testuješ, pověz mi, podle jaké autority na to máš právo. Identifikuj se."

Byl v pasti a musel se z ní dostat.
"Jsem Jeff Leong, lidský robot, kterého hledáte. Nekontaktuj se s nikým!" vykřikl najednou. "Poslouchás mne? Vím, jak zatraceně rychle dokáží pracovat ty vaše pozitronické mozky!"
"Poslechl jsem váš příkaz. Chtěl jsem ohlásit vaši pozici, ale hlášení jsem zrušil."
"No vida!" Jeff se dal do smíchu. "Takže ty mě přece jen posloucháš? Velmi dobře."
"Vaše příkazy jsou nadřazené instrukcím, které jsem dostal od Lidského výzkumníka l, protože naprogramování samotné nebylo vzato v úvahu. Dal mi pouze jednoduchou instrukci. Pokud vydáte příkaz, který bude v protikladu s mým naprogramováním, neuposlechnu vás."
"Hmm. Uvěřil jsi mi zatraceně rychle. Jsi si jistý, že mně věříš?" naléhal.
"Ano, nejsem schopen lhát."
"Proč mi věříš?"
"Kdybyste měl pozitronický mozek, nemohl byste lhát a tvrdit něco jiného. Proto musíte být člověkem, nebo alespoň lidským mozkem v těle robota."
"Dobrá, dobrá, to stačí. Poslyš, Jeffrey, pověz mi, proč tě nenapadlo poroučet takto robotům už předtím? Nejsi prostě sám sebou. Tím je to." Zachechtal se pro sebe. "Určitě nejsi, viď, že ne?"
"Máte pro mne nějaké další instrukce?" zeptal se Předák kvality ovzduší 6 stejně nezúčastněným hlasem jako předtím.
"Ach, ano - to se vsaď, že mám. Prvním příkazem je, abys nikomu neprozradil, kdo jsem. Rozumíš? Jsem prostě jedním z mnoha robotu tady ve městě. Jasné?"
"Rozumím."
"Dobrá. My dva tečí budeme týmem. Já ti budu dávat příkazy a ty je budeš vykonávat. Protože máš funkční komunikační zařízení, pomůžeš mi vyhýbat se všem pátracím týmům. Pokud zjistíš přítomnost některého z nich, předem mne upozorníš a pomůžeš mi vyhnout se jim. Jdeme odsud. Chápeš?"
"Pochopil jsem, že někam jdeme. Nerozumím, jaké ‚odsuď máte na mysli."
"Všechno ti časem vysvětlím," řekl Jeff, který robota zamyšleně pozoroval. "Dobře, dobře. Myslím, že spolu budeme vycházet. Víš, zmocnit se tohoto města bude mnohem snadnější, než jsem si myslel. Teď spolu půjdeme k nejbližší zastávce tunelu. Víš, kde je?"
"Ano. Následujte mne."

Derec přežvykoval slaninu a vymetal vnitřek chemického procesoru, když vtom se Ariel napřímila ve své židli před počítačem.
"Dereku, něco tu máme. Našli ho. Tak nějak."
"Co tím myslíš, tak nějak? Co je tam?" Pospíchal k ní, naklonil se a četl jí přes rameno.
"Do počítače právě přišlo upozornění. Stojí tam jenom: ‚Jeff Leong nalezen'."
"To je všechno? To nevypadá na řádnou zprávu. Vsadil bych se, že byla nějakým způsobem přerušena - možná Jeff toho robota zneškodnil nebo něco jiného." Naklonil se před ni, rychle zmáčkl klávesy pro lokalizaci zdroje zprávy a přečetl souřadnice. "Hej - je venku, přímo před námi! Pojď honem!"
Otočil se a vyběhl ven, s Ariel v patách.
Na ulici se udýchaně zastavil a rozhlédl se kolem. V dohledu byli různí humanoidní roboti, ale žádný nedělal nic neobvyklého. Neexistoval způsob, jak by rozlišil jednoho od druhého.
"Dereku, co tamhleti dva?" Ukázala na pár humanoidních robotů, kteří právě odbočovali za roh. "Zdá se mi, že jeden z nich vypadá jako Jeff. Co ty na to?"
"Hmm, mohl by to být on... Za rohem je vchod do tunelů. Myslim, že to chápu. Poručil tomu druhému robotovi, aby za něj řídil kabinu. Pokud jej robot poslechne, dostane se s jeho pomocí kamkoliv. Celá pátrací akce bude k ničemu. Pojď!"
Otočil se, rozběhl se zpět do jejich příbytku a posadil se k počítači.
"Co to děláš? Neměli bychom se raději pokusit chytit je?"
"Právě to děláme. Už to mám - cíl, který si zvolil - jen pár zastávek odtud. Je pěkně mazaný. Místo aby jel tak daleko, jak jen to bude možné a riskoval odhalení, bude prostě raději jezdit sem a tam v krátkých nepravidelných úsecích. Možná bych nějak mohl upozornit roboty v příslušné části města -"
"To všechno je ztráta času!" vykřikla Ariel. "Podívej se, kam se chce dostat - je to přímo vedle Základny Klíče. Stále ještě mu kus cesty chybí. Musíme se tam dostat dřív než on!"
"Cože? Jak?" Derec se k ní otočil, ale Ariel už vybíhala ze dveří. Krátce zaváhal, pak vstal a rozběhl se za ní.

Jeff a Předák kvality ovzduší 6 se spolu samozřejmě museli vejít do jedné kabiny a byli v omezeném prostoru velmi stěsnaní. Jeff byl rozhodnutý jet zatím jen kratší vzdálenost, aby vyzkoušel spolehlivost Předáka kvality ovzduší 6. Stále v duchu přemýšlel o tom, jaký druh naprogramování - které bylo nadřazené jeho příkazům - měl robot na mysli.
Předák kvality ovzduší 6 aktivoval kabinu a spolu se rozjeli tunelem.
Díky omezenému prostoru kabiny mu jejich výlet připadal delší, než ve skutečnosti byl. Konečně zajeli na výstupní plošinu a vyšli z kabiny. Jeff jako první zamířil po rampě vzhůru.
Ve slunečních paprscích se leskl velký bronzový dóm, který tak často viděl vystupovat v panoramatu města. Nevěděl, k čemu budova slouží, ale už nejednou ji použil jako vynikající orientační bod. Předák kvality ovzduší 6 jej nadále věrně provázel, takže Jeff dospěl k přesvědčení, že robotovi se přece jen dá věřit.
"Dobrá práce, kamaráde," řekl robotovi. "Nu, myslím, že teď bychom si mohli udělat delší výlet, možná na okraj města. Nepochybně to tu znáš lépe než já. Máš nějaký návrh?"
"Zaznamenávám příchod dvou lidí z jednoho směru a robota z jiného."

"Cože? Kde?"
"Tam." Předák kvality ovzduší 6 ukázal na průhledný horizontální žlab. Z válce u nákladního doku poblíž právě vystupovali Derec a Ariel. "A tam. Robota zatím není vidět, ale za chvíli vyjde zpoza rohu. Chtěl se se mnou zkontaktovat pomocí komunikačního kanálu."
"Neodpověděl jsi, doufám?" zabručel Jeff tiše.
"Ne."
"Dobrá. Znehybni - nemluv ani žádným způsobem nekomunikuj, dokud nenařídím jinak."
Jeff sám ztuhl v tom samém okamžiku, právě tehdy, když k nim přibíhali Derec s Ariel.
"Jsi to ty, Jeffe?" vyhrkla Ariel udýchaně.
Jeff se nehýbal. S uspokojením v duchu konstatoval, že Předák kvality ovzduší 6 uposlechl i jeho poslední příkaz.
"Jeden z vás má pozitronický mozek," řekl Derec. "Nařizuji mu, aby mi odpověděl. Který z vás je Jeff?"
Jeff strávil dlouhý okamžik čekáním, a v duchu si vydechl úlevou, když zjistil, že jeho příkaz Předáku kvality ovzduší, aby mlčel, je prioritní. Možná se mu z tohoto problému ještě nějak podaří vyváznout.
"Vy jste Derec a Ariel?" zeptal se další robot, který se k nim připojil. "Jsem Plánovač asistent 3. Účastnil jsem se pátrání po Jeffu Leongovi a zachytil jsem vaše upozornění z centrálního počítače."
"Děkuji, že jsi přišel," řekl Derec. "Zdá se, že tu máme problém. Ani jeden z nich nereaguje."
"Tak to vidím i já. Pokouším se s nimi komunikovat prostřednictvím svého komunikačního kanálu od té doby, co jsem zachytil vaši zprávu, a také jsem nedostal odpověď."
Ariel stála vpravo od Jeffa a hleděla do jeho očních štěrbin. "Myslím, že tohle je Jeff. Sice nijak nevynikám v rozlišování jednoho robota od druhého, ale všichni mají mírné rozdíly. Tento vypadá jako on. Jsi to ty, Jeffe?"
"V pořádku," řekl Derec. .Myslím, že se s ním ještě trochu zapotíme. Musíme je dát dohromady s ostatními roboty, jejichž komunikační zařízení nefungují. Byli nalezeni tuším ještě dva či tři. Plánovači asistente 3, zařiď to, prosím. A zajisti, aby se k nám připojil lékařský tým."

Léčka

Pět podezřelých robotů bylo odvezeno do Lidského lékařského experimentálního střediska. Dva byli ztuhlí v divných pozicích a vůbec nekomunikovali. Další tři se pohybovali, očividně se snažili spolupracovat a byli schopni mluvit nahlas.
Jakmile Derec s Ariel vstoupili do budovy, zavrtěla hlavou a řekla: "Jsem si jistá, že tamten je Jeff. Není třeba ztrácet čas s ostatními."
"Já o tom nepochybuji," přitakal Derec. "Problém spočívá v tom, že jejich těla jsou zcela stejná, takže lékařský tým je nedokáže rozlišit a nejsem si jistý, zda to dokážeš ty. V každém případě to vypadá tak, že na něj budeme muset něco vymyslet a donutit jej přiznat se."
"Vítejte do našeho zařízení," řekl Výzkumník l. „Následujte mne prosím dolů halou. Ve zkušební místnosti na vás čekají podezřelí roboti. Je dost velká, abychom se tam všichni pohodlně vešli."
Vedl je do místnosti, prosté veškerého nábytku a vybavení. Ze značek na podlaze Derec usoudil, že byla vyhrazena čistě pro tento projekt. Pět podezřelých stálo v řadě u jedné ze zdí.
"Dereku," ozval se jeden z nich.
Překvapeně vzhlédl. "Alfa? Jsi to ty, Alfo?" S úsměvem zamířil k jednomu z robotů, který se po fyzické stránce lišil od ostatních. Násilím potlačil impulz obejmout jej jako starého přítele. "Nazdar. Jak ses sem dostal?"
"Nazdar," odpověděl Alfa. "Podařilo se mi získat malé vesmírné plavidlo a vystopovat zdroj zničení asteroidu až na tuto planetu. Přišla se mnou i Wolruf. Před nedávném jsem byl zajat pátracím týmem a dopraven sem."
"Ve vesmírném plavidle?" Derec potlačil radostný úsměv a koutkem oka pohlédl na Ariel. "A co Wolruf? Jak se jí vede?"
"Zotavuje se po obtížné cestě."
"Zotavuje?" opakovala Ariel s obavami v hlase. "Bude ale v pořádku, že ano?"
"Ano."
"To jsem rád," řekl Derec. "Dělali jsme si o vás starosti. Až to bude možné, navštívíme ji. Co vaše vesmírné plavidlo? Je stále funkční? A je někde tady?"
"Ano."
"Vystup z řady, Alfo." Derec se s úsměvem otočil ke členům lékařského týmu. "Tenhle Jeff není. Sám jsem Alfu dával dohromady."
"Vítám tě, Alfo," řekla Ariel, poskakujíc vzrušením na špičkách prstů. "Moc ráda tě vidím. Nechápu ale, proč tě chytili. Ty přece máš komunikační kanál, ne snad?"
Zdravím vás, Katherine. Moje komunikační zařízení bylo původně nastaveno na mírně odlišnou frekvenci. Změnil jsem ji, ale přesto jsem byl zadržen, protože můj komunikační kanál je zřejmě odlišný."
"Už nejsem Katherine. Teď se jmenuji Ariel Welshová."
"Nerozumím," řekl Alfa.
"Vysvětlíme ti to později," skočil jim Derec do řeči. "Teď se musíme dát do práce. Zbývají nám ještě čtyři," řekl a pohlédl na ostatní. "Výzkumníku l, jak dopadly výsledky tvých testů?"
"Podle našich standardních skanovacích procedur jsou těla všech čtyř v dobrém stavu, až na to, že všichni mají vadné komunikační zařízení. Hlavy skanovány nebyly. Dva mluvící roboti udali identifikaci, která byla ověřena centrálním počítačem. Jejich komunikační zařízení prostě selhala."

"Propusťte je," řekl Derec. "Alfo, ty zůstaň tady, dokud nevydám další příkaz."
"Hlaste se v nejbližším opravárenském středisku," řekl Výzkumník 1.
Dva prověření roboti odešli.
"Tak to bychom měli." Derec stál před dvěma zbývajícími roboty, a střídavě hleděl z jednoho na druhého. "Jeden z vás je stoprocentně Jeff. Pokud jsi neusnul, o čemž za daných okolností pochybuji, slyšíš mě. Tohle se ti nepodaří. Hned se vrátíme." Otočil se, pak se zastavil, ohlédl se přes rameno a usmál se. "Teď nesmíš nikam odejít. Prozradil by ses."
"Chirurgu l, ty zůstaň zde a dávej na ně pozor. Výzkumníku, ty a Ariel se mnou pojdte na chvíli ven."
Derec se zastavil v hale, ale Výzkumník l zavrtěl hlavou. "Zde to není bezpečné. Pokud se mnou chcete mluvit skutečně v soukromí, musíme jít do jiné místnosti, kde mohu vytvořit zvukovou kamufláž. Nezapomeňte, že Jeff má robotický sluch."
"Veď nás." Derec jen se sebezapřením nezačal tančit radostí. Alfa má někde venku vesmírný člun - jakmile společně s Ariel odhalí Jeffa, mohou jej předat robotům, a odletět. Zatímco následovali Výzkumníka l do vyhrazené místnosti, všiml si úsměvu na Árie line obličeji a hravě do ní strčil loktem. Ona mu to oplatila, mnohem prudčeji, přesto však stále s úsměvem.
Vstoupili do místnosti, která zřejmě byla operačním střediskem. Výzkumník l stiskl tlačítko na jednom ze skanovacích zařízení a místností se rozlehl slabý hukot.
"Ted" nás ti dva neuslyší. O čem si se mnou přejete mluvit?" zeptal se robot.
"Ti dva?" podivila se Ariel. "To nechápu. Jen jeden z nich je nehybným robotem, ne snad?"
"Nehybný neznamená nefunkční," řekl Výzkumník 1. "Musíme být opatrní."
"Přesně tak," přitakal Derec. "Myslím, že věci se mají takto - oprav mne, jestli se mýlím. Jeff nás uviděl včas, aby stačil druhému robotovi nařídit, ať znehybní a znovu se začne hýbat, až mu to sám nařídí. Kdysi jsem v podstatě to samé prováděl s Alfou. K to-mu, aby uslyšel případné Jeffovy instrukce, musí si druhý robot ponechat sluchovou senzitivitu a alespoň částečnou mentální aktivitu. Mám pravdu?"
"Správně," odpověděl Výzkumník 1.
"Co kdybychom to zkrátili?" navrhl Derec. "Nemohli byste jednoduše skanerem prohlédnout jejich hlavy a zjistit, ve které se nachází biologický mozek?"
"To nejde," odpověděl Výzkumník l. "Při konstrukci jeho speciální lebky byly použity materiály výjimečně odolné vůči vstupu jakéhokoliv druhu energie, stejně jako vůči fyzickému nárazu. Nastavení našich skanovacích paprsků na takovou intenzitu, která by; umožnila proniknout jeho lebkou, by ohrozilo mozek pod ní."
"Počkej," zasáhla Ariel. "Stačilo by použít skanovací paprsek o normální intenzitě a pokud se v jedné hlavě bude nacházet pozitronický mozek a z druhé nezjistíte nic, výsledek bude zřejmý."
"Ani toho se neodvažujeme," namítl Výzkumník 1. "Lebka byla testována před použitím, ovšem ne s lidským mozkem uvnitř. Dokonce i normální skanování by mohlo být nebezpečné. První zákon nám nedovoluje takto riskovat."
"V pořádku. Vůbec mne to nepřekvapuje," řekl Derec.
"Nicméně, stále pro ně platí zákony," řekla Ariel. "Předpokládám, že naše testy budou účinné."
"Ano. Musíme vycházet z následující skutečnosti," začal Výzkumník 1. "Kdyby Jeff měl pozitronický mozek, musel by se řídit zákony - kdyby například jeden z vás byl v nebezpečí, musel by vám přijít na pomoc. Nicméně, jako člověk může dovolit, aby vám bylo ublíženo, když bude chtít."
"Problém spočívá v tom," řekl Derec, "že Jeff zná zákony a může "se tudíž chovat stejně jako robot."
"Také nevíme, co nařídil tomu druhému," řekla Ariel. "Jestliže druhý robot ví, že chceme provádět testy, nebude věřit, že se nacházíme ve skutečném nebezpečí a také by zákony nemusel uposlechnout. Stále by se chovali zcela stejně."
"Pustíme se do toho a uvidíme, co se stane," řekl Derec. "Začneme testem číslo jedna, pak provedeme číslo dva a tři."
Derec a Ariel odešli zpět do místnosti s podezřelými roboty. Lékařský tým společně s Alfou musel odejít. Kdyby se nechovali podle zákonů, skutečný robot by poznal, že se jedná o test; kdyby reagovali, jen by překáželi.
"Už toho mám po krk," zařval Derec na Ariel. "Jsi blázen." Před zraky obou robotů se k ní prudce otočil.
"Ach, cože?" zeptala se naoko nechápavě. Pak, podle jejich dohody, se rozmáchla zaťatou pěstí a uhodila Dereka do břicha.
Třebaže úder očekával, Derec se při nárazu ohnul vpůli - částečně pod silou úderu, částečně jen naoko. Oba roboti se bleskově rozhýbali a vyskočili kupředu. Pokud jeden z nich byl byť jen o stín rychlejší než druhý, nebylo možné určit, který.
"Nechtě mě být! Jeho taky!" vykřikla na ně Ariel. Roboti poslechli, ale zůstali stát mezi nimi, dostatečně blízko, aby zabránili dalšímu násilí.
Derec s lapáním po dechu vzhlédl a zjistil, že jsou oba znovu částečně deaktivovaní. Byl čas na další test. Pohlédl na Ariel koutkem oka, a když viděl, že je připravená, skočil jí po krku, jako by ji chtěl uškrtit.
Oba roboti jej okamžitě popadli svýma silnýma rukama a drželi jej znehybnělého a zcela bezmocného.
"Nechtě mne být," nařídil jim. Nyní, poté co byl akt násilí zopakován, první zákon nadále svou intenzitou převyšoval druhý, dokud roboti neusoudí, že hrozba pominula.
"Ty," řekla Ariel a chytila jednoho z robotů za paži. "Běž ven a stůj v hale. Druhý zůstane tu a bude mne chránit. A ty - Derec už mně neublíží. Vím to. Můžeš stát poblíž, jestli se takto budeš cítit lépe. Bude-li to nezbytné, zasáhni."
Když oba roboti splnili, co jim nařídila, Derec a Ariel spolu chvíli hovořili jako nejlepší přátelé, aby robotovi dokázali, že bezprostřední hrozba násilím pominula. Pak jim roboti dovolili znovu odejít do operační místnosti, aby si spolu opět mohli v soukromí promluvit.
"Jeff je zatraceně dobrý," připustil Derec. "Každičkou vteřinu dělal to samé co robot - ať už byl kterýmkoliv z nich." Zašklebil se na ni. "Máš velice dobrou trefu."

Ariel pokrčila rameny. "Nu, říkal jsi přece, že to musí vypadat přesvědčivě. Přece jen jsme něco zjistili. První zákon vyburcuje skutečného robota, ovšem jen po dobu trvání konkrétní situace. Pak opět znehybní, tak jak mu to Jeff nařídil."
"Raději bychom je měli držet odděleně. Pokud se Jeff chová přesně podle toho, co dělá robot, nikdy se nemůže splést."
"Dobrý nápad. Připraven pro test číslo tři?"
"Jdeme na to," přikývl Derec.
V chodbě mu Chirurg l podal malý šedivý válec, velikostí přizpůsobený lidské dlani. Byl to laser, používaný pro různé druhy oprav robotických těl, schopný výkonně proříznout jakoukoliv část robotova těla. Derec jej potěžkal, pohodlně si jej přizpůsobil v dlani a když vstoupil do zkušební místnosti, zvedl jej.
"S tímto ti teď uříznu nohu," řekl podezřelému robotovi. "Za to, že ses pletl do něčeho, do čeho ti nic není." Nastavil laser na plný! výkon a nařídil paprsek na robotův kolenní kloub. "Třetí zákon praví, že nemůžeš dovolit, aby se to stalo. Je to tak?"
Robot uklouzl na stranu a uhnul před paprskem. Derec jej s nín sledoval a robot před ním dál uhýbal. Když Derec začal střílet jeho končetinách, jako by v ruce držel palnou zbraň, robot tančil kolem, uskakoval, couval, utíkal, upřeně sledoval paprsek.
"Mám tě," zabručel Derec. "Ha! Blízko! Ha! Znovu. Málem. Ha! Zastav se! Uříznu ti nohu -"
Robot se svými rychlými a spolehlivými robotickými reflexy před paprskem stále uhýbal.
Derec se triumfálně zasmál a vypnul laser. "Mám tě, Jeffe. Sedl jsi na lep. Nařídil jsem ti, aby ses zastavil a ty sis v tom okamžiku neuvědomil, že druhý zákon je nadřazený třetímu. Nezastavil jsi!"
Robot okamžitě znehybněl, ale Derec už si byl jistý.
"Teď už mne neoklameš, na to je příliš pozdě. Pozitronický mozek by pořadí zákonů nezapomněl ani na zlomek sekundy, za žádných okolností." Derec zavolal ostatní a vysvětlil jim situaci.
"Důkaz je přesvědčující," řekl Výzkumník 1. "Protože druhý podezřelý je tímto na základě eliminace vyloučen a je téměř jisté, že se jedná o robota, můžeme jej poslat do opravárenského střediska a tím se zbavit sebemenších pochybností."
"Výzkumníku l," řekl Chirurg l varovně.
"Půjdu s ním," řekl Výzkumník l. "Opravárenská četa musí postupovat velmi opatrně, pro případ, že bychom se mýlili. Postarám se o to, aby v žádném případě nedošlo k porušení zákonů."
Derec ukázal prstem na Jeffa. "Víme, kdo to je, ale dokud se nezačne chovat normálně, stejně nám toho moc neřekne."
Ariel zachytila jeho pohled a pokývla hlavou ke dveřím. Derec ji následoval. Společně se vrátili do operační místnosti, aby si promluvili. Chirurg l zůstal u Jeffa.
"Možná bychom na něj mohli něco vymyslet," řekla Ariel.
"Dobrá. Ale co?"
"Přestat ho tak hlídat. Stále se snaží chovat jako robot, protože tu přetrvává nepatrná šance, že pozitronický mozek by mohl tímto způsobem selhat. Jestliže se však pokusí utéct, a my ho dopadneme, už se z toho nevykroutí."
O pár minut později se všichni shromáždili v testovací místnosti před Jeffem, až na robota, který nadále nehybně stál v hale.
"Rozhodli jsme se přejít do další fáze," řekl Derec. "Výzkumníku l, doprovoď prosím druhého robota do opravárenského střediska."
Výzkumník l opustil místnost.
"A teď," řekl Derec, "Alfo, odejdi prosím z místnosti, ale zůstaň venku v hale - na jejím konci, abys nepřekážel. Přijdeme za tebou a promluvíme si spolu."
"Ano, Dereku." Alfa odešel.
"Chirurgu l," řekla Ariel. "Už si nejsme stoprocentně jisti tím, že tento robot je skutečně Jeff. Vrať se ke svým povinnostem. Derec a já se zatím jdeme poradit, co dělat dál."
"Dobře," přikývl Chirurg l a odešel z místnosti.
Derec ležérně položil paži Ariel přes rameno a společně zamířili ke dveřím. "Možná bychom si měli dát něco k jídlu a trochu si odpočinout. Pak budeme pokračovat."
Ariel za nimi zavřela dveře. Alfa nehybně vyčkával na vzdáleném konci chodby; oni zamířili opačným směrem. Mlčky - protože nevěděli, jak dobře Jeff slyší - vyšli ven a rozhlédli se kolem sebe.
Lidské experimentální středisko bylo jednoduchým, naplocho položeným kvádrem. Nemělo obdivuhodný geometrický tvar většiny budov Města robotů; postavili jej bez jakýchkoliv zbytečných příkras. Jediným místem kam se mohli ukrýt, bylo za roh.
Posadili se na chodník těsně za rohem, podle předchozí dohody stále bez jediného slova. Počítali s tím, že Jeff bude opatrný, takže byli připraveni na to, že možná budou muset čekat hezky dlouho. Chirurg l, také podle dohody, začal vykonávat svou "běžnou práci" v místnosti naproti Jeffově. Se svým robotickým sluchem vyladěným na maximum také vyčkával, až se Jeff odhodlá k útěku.
Derec zjistil, že se usmívá v očekávání, že budou moci použít Alfovo vesmírné plavidlo. Pomohou robotům a pak konečně budou moci odejít z planety. Za těchto okolností nebylo čekání zas tak hrozné. Pohlédl na Ariel, která se také potěšené usmívala. Potlačujíce smích, ani spolu nemuseli hovořit, aby se jeden ke druhému cítili velmi blízko.
Den pokračoval a Jeffova trpělivost byla přinejmenším tak dobrá jako jejich. Derec si všiml, že Ariel čeká se stejnou ochotou jako on sám. Přemýšlel o tom, že brzy někam odletí a on konečně zjistí, kým je nebo někde dokonce objeví lék na svou ztrátu paměti. Ariel možná zase sní o nalezení léku na svou vlastní nemoc.
Konečně před budovu vyšel jediný robot a středně hlasitě zavolal: "Dereku!"
Poznal hlas Chirurga 1. Oba vyskočili. Za rohem právě obezřetnými, pomalými kroky vystupoval ze dveří Jeff.

"Máme tě!" vykřikl Derec a namířil na něj prstem. "Vzdej to." Rozběhli se k němu, aby mu zablokovali cestu.
Jeff po obou máchl svými mocnými robotickými pažemi. Tři zákony pro něj neplatily. Platily však pro Chirurga l, který na Jeffa skočil zezadu a strhl jeho ruce zpět.
"Alfo!" zavolal Derec. "Pojď sem!"
"Pusť mě," zařval Jeff na Chirurga l, marně sebou škubaje.
"Nesmíte ublížit jim ani sobě," odpověděl Chirurg 1.
"Nemám v úmyslu nikomu ubližovat," křičel Jeff vztekle. "Nařizuji ti, aby mě pustil."
"Drž jej, doktore," řekla Ariel, stojíc v bezpečné vzdálenosti.
Derec viděl, že Chirurg l váhá, což bylo pravděpodobně způsobeno pozitronickým konfliktem pramenícím ze skutečnosti, že Jeff skutečně nikdy neprojevil touhu někomu ublížit. Váha protichůdných lidských příkazů byla téměř neutrální. Předtím i nyní do nich Jeff jenom strčil, aby mohl odejít.
"Pusť mne a znehybni," nařídil Jeff. Vykroutil se z jeho sevření a dal se do běhu.
Chirurg l neznehybněl, ale pohyboval se pomalu, váhavě, jako by procházel rozporuplným dilematem.
"Alfo!" zavolal Derec, když jej viděl vycházet z budovy. "Tohle je Jeff. Nutně potřebuje lékařskou pomoc a neví o tom. Platí zde první zákon - zastav jej!"
Jeff se překvapeně zastavil a otočil se zpět. Chirurg l byl opět přinucen k akci prvním zákonem, který překonal rozporuplnou situaci zákona druhého. Srazil Jeff a na kolena a Alfa se k němu rozběhl, aby znehybnil jeho ruce.
Jeff máchl pěstí a uhodil Chirurga l do zadní části hlavy. Také zvedl koleno a kopl nohou do Alfy. Chirurg l jej však nepouštěl, nedovoloval mu uniknout.
Tři roboti spolu zápasili a Derec jen nečinně přihlížel. Věděl, v čem je problém: Alfa a Chirurg l se nemohli snažit porazit Jeffa bez rizika, že mu ublíží, a v závěru boje byli obzvlášť opatrní, protože zatím nikdo v reálných podmínkách neotestoval pevnost lebeční konstrukce chránící Jeffův mozek. Na druhé straně Jeff do nich mohl ve snaze osvobodit sám sebe neomezeně bušit, kopat, rvát je a kroutit jejich těla jakýmkoliv možným způsobem.
Derec bezmocně poskakoval kolem tří zmítajících se těl. Proti dvěma protivníkům neměl Jeff šanci, ale protože oba roboti byli omezeni prvním zákonem, nemohli svou sílu uplatnit naplno a stále se jim nedařilo znehybnit jej. Ariel tázavě hleděla z robotů na Dereka - pak se otočila a rozběhla se hledat pomoc.
Alfa nyní ležel na zádech a Jeff se pokoušel zvednout z jeho těla, zatímco Chirurg l mu opět sevřel ruce za zády. Jeffovi se podařilo dát pod sebe jednu nohu. Snažil se vstát. Svou obyčejnou ruku měl Alfa přimáčknutou pod svým tělem a druhou mu Jeff tiskl nad loktem.
Tu druhou.
"Alfo!" vykřikl Derec. "Učiň svou ruku ohebnou - uvolni ji. Použij ji jakkoliv potřebuješ, abys jej zastavil!"
Alfova ruka okamžitě ztratila loketní kloub a stala se ohebnou po celé své délce. Robot ji zkroutil dozadu, sevřel Jeffovo zápěstí a odtrhl jeho ruku. Pak paži ohnul znovu, sevřel kloub Jeffovy paže a znehybnil jej.
Chirurg l pustil Jeffovy ruce a chytil jej v kolenou. Poté Alfa a Chirurg l vstali a zvedli Jeffa nad zem, zatímco Ariel přiběhla s párem dalších robotů, kterým vydala příkaz na základě prvního zákona.
Jeff sebou stále zmítal v rukou svých protivníků. "Vy hromady Šrotu! Vy zrádcovské plechové hlavy! Nemůžete mě držet! Jsem člověk, rozumíte? Pusťte mě! Okamžitě! Nařizuji vám dát mě dolů!"
"Mohli byste ho nějakým způsobem uklidnit?" zeptal se Derec. "Takto jej stále držet nemůžete. Myslím, že by neškodilo uspat jej."
"Dáme mu sedativa," řekl Chirurg l, který pevně svíral Jeffovy nohy. "Myslím, že zdárně pokračujeme. Až se vrátí Výzkumník l, musíme spolu probrat vhodnou terapii. Během fyzického konfliktu můj pozitronický mozek prodělal stav váhání nad problematikou prvního zákona, který musí být uložen do paměti." Ustoupil o krok dozadu, ve snaze vyhnout se křečovitému kopanci od Jeffa. Popadli jej i druzí dva roboti, aby zajistili, že kyborg jim nebude moci utéct.
"Zabiju vás! Všechny vás dám do šrotu!" křičel Jeff. Jen počkejte, až mně to tu bude všechno patřit!" Zmítal sebou a kopal kolem sebe.
"Jděte a proveďte, co je třeba," řekl Derec. "My se budeme zdržovat poblíž."
"Do operačního střediska," zavelel Chirurg 1. Roboti vpochodovali do budovy, nesouce mezi sebou své křičící břemeno.
Derec si vydechl úlevou a otočil se k Ariel, připraven říct jí něco veselého. Když spatřil výraz zklamání v jejím obličeji, zastavil se.

Wolruf

Jeff opět procitl do šerého světla, tentokrát však již věděl, kde je. Nebyl připojen k žádným monitorům. Jeho oči se rychle přizpůsobily; ve skutečnosti si na to zvykl a déle již zpočátku šokujícím dovednostem svých očních senzorů nevěnoval pozornost. Cítil, že je něčím pevně připoután k lůžku.
Dostali jej. Všechno si zřetelně pamatoval - za pomoci té bandy robotů se Chirurgovi l podařilo vpíchnout mu nějakou látku do krku. Jeff se domníval, že vnikla přímo do jednoho z nutričních kanálů v jeho mozku. Věděl, že dlouho spal a ještě stále se cítil ospalý a malátný.
Byl v tiché místnosti sám, ale slyšel slabé zvuky zpoza zdi. Jeho nepřátelé tam pravděpodobně mají válečnou poradu. Soustředil se na maximum a když vyladil svou sluchovou ostrost, rozlišil pár známých hlasů.
"Zhodnotíme-li situaci na základě prvního zákona, problém je následující," říkal právě Chirurg 1. "Máme důvod domnívat se, že v důsledku transplantace lidského mozku do robotického těla došlo k. jeho poškození. Pokud je tomu tak, pak po nás první zákon vyžaduje, abychom transplantát předělali. To bude možné učinit, jakmile podrobným

skanováním Derekových vnitřních orgánů získáme znalosti potřebné k opravení Jeffova těla."
"V čem vlastně spočívá problém?" zeptala se Ariel.
"Problémem je Jeffův nesouhlas," odpověděl Chirurg 1. "Tím, že po transplantaci došlo k negativní reakci, si nejsme stoprocentně jistí. Pokud to nebude vyplývat z prvního zákona, nemůžeme jeho mozek transplantovat - ba dokonce ani testovat - bez jeho svolení."
"A není pochyb o tom, že on jen tak souhlasit nebude," poznamenal Derec.
"To máš pravdu, ty hlavo zabedněná," zamumlal si Jeff pro sebe. "Máš absolutní pravdu. Vy byste mně chtěli vzít moje tělo? Zase mě chcete předělat ve slabocha? Zabránit mně zmocnit se této planety? To se vám nepodaří."
"Kdy by se měl probudit?" zeptal se Výzkumník 1.
"Každou chvíli," odpověděl Chirurg 1.
"V tom případě navrhuji, abychom jednak byli při našem rozhovoru obezřetnější, protože by nás mohl slyšet," řekl Výzkumník l, "a jednak, abychom s ním tuto záležitost prokonzultovali a ujistili se, že chápe naše stanovisko."
"Dobrý nápad," řekl Derec. "Alfo, ty a Wolruf zůstanete tady. Všichni se tam nevejdeme."
V okamžiku, kdy se otevřely dveře a šero v místnosti prořízl obdélník bílého světla, Jeff vykřikl: "Pusťte mě. Nemáte právo držet mě tady jako vězně - žádný z vás! Pusťte mě!"
Seřadili se v nohách jeho lůžka, rameno vedle ramene, a tiše jej pozorovali: Výzkumník l a Chirurg l po levici, Derec s Ariel po pravici.
"Zatraceně! Nechápete snad svoje vlastní zákony?" křičel Jeff na roboty.
"Ano," odpověděli oba jednohlasně. S obavami pohlédli na Dereka a Ariel.
"Víš, Jeffe, ono to není zas tak jednoduché," promluvil Derec. "Podívej se, je tu možnost, že po zdravotní stránce -"
"To určitě," zabručel Jeff. "Chci vstát a vypadnout odsud. Řekl bych, že to je velmi jednoduché. Takže mě pusťte a nechtě mě jít. Proč jste mě vůbec honili? Vždyť jsem nic neprovedl."
"Nejsi to ty, Jeffe," řekla Ariel zúčastněně. "Ještě nedávno ses tu rozkřikoval, že převezmeš vládu nad celou planetou. Pamatuješ si, jak jsi se mnou mluvil pomocí rádia? Tehdy jsi říkal, že by nám to tu všechno mohlo patřit. Já si ale nemyslím, že tohle jsi skutečný ty."
"Jsem takový, jaký jsem," řekl Jeff panovačně. "Udělali mne nového, a proto jsem teď tohle já. Nemáte právo předělávat mne znovu."
"Jediné, co po tobě v tomto stadiu skutečně chtějí," řekl Derec, "je provést pár testů. Potřebují zjistit, jestli ve tvém mozku nedošlo ke vzniku chemické nerovnováhy, kterou způsobila právě transplantace a -"
"Udělali ze mne šílence? Tak takhle je to? Chceš říct, že jsem cvok? Ne, já nejsem blázen, tím jsem si jistý. Vím, že se mne chcete zbavit. Nelíbí se vám představa, že by vám měl vládnout někdo tak mocný jako já, že ano? Co vy na to?"
Jeff se dal triumfálně do smíchu.
"Jeffe," řekla Ariel, "musejí jednat podle zákonů, a nemohou to udělat plně, dokud neprovedou všechny potřebné testy a tak se přesně dozvědí, jak na tom jsi."
"Zatraceně!" vykřikl Jeff rozčileně. "Pokud se musejí řídit zákony, proč mě nepustí, když jim to nařizuju? Co?"
"Mají mnohem větší zodpovědnost," namítl Derec. "Protože v tomto stavu ses ocitl jejich přičiněním, zákony po nich vyžadují, aby se ujistili, zda jsi skutečně v pořádku. Testy samotné ti nemohou nijak ublížit ani tě změnit."
"Skutečně? Jak to víš?" Jeff se rozhlédl po všech přítomných. "Předpokládám, že ta transplantace mě taky neměla nijak uškodit a teď najednou říkáte, že jste se zřejmě dopustili chyby. Co když uděláte další? Co vy na to?"
Derec pohlédl na roboty, kteří nadále mlčeli.
"Necháme jej chvíli o samotě," řekl Derec. "Pojďme."
Než odešli, Výzkumník l se otočil k jednomu z přístrojů v místnosti. Jeff pochopil jeho účel. Bílý šum sníží jeho schopnost dál odposlouchávat.
Když se za nimi zavřely dveře a Jeff znovu osaměl, rozhodl se vyzkoušet sílu svých pout. Neviděl přesně, kde jsou, protože ležel naznak, ale byla odolnější než on. Pokud se odsud má dostat, aniž by s ním roboti něco prováděli, bude si muset svobodu vydobýt pouhými argumenty.
Teď jde jen o to, jak to udělat.
Když byli zpět ve zkušební místnosti, Derec se s přehnaným pokrčením ramen otočil ke svým společníkům. "Nu? Co teď?"
Lituji, že vyrušuji," řekl Alfa, "ale musím vás informovat o zásadní změně mé identity."
"Cože?" zeptal se Derec nechápavě. "O čem to mluvíš?"
"V okamžiku, kdy jste v zájmu zneškodnění Jeffa vydal příkaz k použití mé buněčné paže, přijal jsem od ní signál měnící moje jméno z Alfy na Mandelbrota."
"Mandelbrot?" vyhrkla Ariel. "Proč?"
"To nevím."
"Co to znamená?" zeptal se Derec. Byl tímto přerušením svého sledu myšlenek o Jeffovi podrážděn, ale nedokázal onu záhadu s Alfou ignorovat.
"Neznamená to pro mne nic než jen změnu jména," řekl Mandelbrot.
"A přišlo to k tobě z buněčné paže, když jsem ti dal příkaz, jak ji použít." Derec se na okamžik zamyslel. "To znamená, že tato instrukce musela být ve tvé paži zakódovaná už předtím. Jakmile jsi ji učinil ohebnou, byl spuštěn signál..."
"Že by se jednalo o nějaké bezpečnostní opatření?" zeptala se Ariel. "Možná varování. Mám pocit, že v naprogramování celé této planety hrají značnou roli strach a obavy o bezpečnost. Jeho paže pochází z Averyho robota na asteroidu, že ano?"
"Ano," přisvědčil Derec. "Netuším, co by ten signál mohl znamenat. Možná byl spuštěn při kombinovaném použití

některých Averyho a některých standardních robotických součástí pohromadě. Také je docela dobře možné, že přitom byl ven vyslán další signál, který má Averyho přivolat zpět."
"Pokud je naživu."
"Ano." Derec zavrtěl hlavou. "Nás teď ale zajímá něco jiného. Vraťme se k Jeffovi."
"Tato teorie odpovídá další významné změně, která se se mnou udala," ozval se Mandelbrot znovu.
"Co zase?" zeptal se Derec netrpělivě.
"V okamžiku změny jména došlo k vymazání paměti týkající se souřadnic této planety."
Derec i Ariel se k němu prudce otočili.
"Jde o nenahraditelnou ztrátu?" zeptal se Derec. "Dokážeš i nyní naprogramovat loď tak, aby odsud mohla odletět k některé z hlavních tras?"
"Vezmeme-li v úvahu povážlivou délku vesmírných tras, domnívám se, že ano. Nicméně, tato ztráta paměti naznačuje, že signál vyslaný z mé paže definitivně souvisí s bezpečností a přáním zachovat izolovanost této planety."
"Dobrý postřeh," řekl Derec, "ovšem jakmile toto místo opustíme, tyto problémy mě už nebudou zajímat. Vraťme se zpět k Jeffovi."

"Předpokládám, že vaše snaha se opět minula účinkem," řekl Mandelbrot. "Mohu vám být nějakým způsobem nápomocný?"
"Zatím jsem nepřišel na to, jak," odpověděl Derec. "Potíž je v tom, že roboti s ním nemohou dělat nic bez jeho svolení a Ariel a já, kteří svolení nepotřebujeme, nemáme náležité dovednosti, abychom to zvládli sami. Má někdo nějaký návrh?" Rozhlédl se po všech přítomných.
"Máte k dispozici něco - cokoliv - čím byste mohli zjistit, že Jeffovi přeskočilo?" zeptala se Ariel. Pak si v rozpacích přikryla ústa. "Promiňte. Nemyslela jsem to doslovně."
Derec se suše usmál. "Všichni jsme vystaveni napětí."
"Nepřišli jsme na nic," řekl Výzkumník 1. "Důkaz potřebný k tomu, abychom dosáhli neoddiskutovatelného závěru, je dostupný pouze prostřednictvím přímé analýzy jeho fyzického stavu."
"Zatraceně!" Ariel se otočila k Výzkumníkovi 1. "A co my? Nemohli byste nám vysvětlit, jak vám alespoň částečně pomoci? Kdybychom pro vás odebrali vzorky tekutiny a vy je pak analyzovali - šlo by to udělat takto?"
Výzkumník l váhal dostatečně dlouho, aby v jeho odpovědi byly znát jisté pochybnosti. "Přijatelnost tohoto druhu opatření by v konečném důsledku závisela na tom, jak obratní byste byli. Domnívám se, že získat vzorek syntetické krve by nemělo být obtížné. Bohužel zde nejsou žádné rezervy pro případ, že by došlo k omylu. Na rozdíl od přirozeně vyvinutých biologických těl má Jeffovo robotické tělo přesně takové množství tekutiny, jaké potřebuje. Odběr příliš velkého množství by se mohl stát osudným."
"Mohli byste vyrobit další," navrhl Derec, "a během procedury mu pak dát transfuzi."
"Transfuzi byste také docela dobře mohli zvládnout sami," řekl Chirurg 2. "Budete však muset dát pozor na přeplavení jeho systému. Také nesmí dojít ke smíchání nové tekutiny se starou, jinak by analýza byla k ničemu. Poté bychom mohli za neustálého sledování monitorů provést složitější procedury. Prakticky to ovšem provést nelze, protože i sebenepatrnější riziko ohrožení Jeffova stavu by představovalo překročení prvního zákona."
Derec zklamaně přikývl. "O tom se s vámi nemohu dohadovat. Ve skutečnosti si sám nejsem jistý, jestli bych dokázal nést zodpovědnost za jeho život."
Ariel si povzdechla. "V tom případě potřebujeme od toho bláznivého kluka svolení. Máte nějakou představu, jak je získat?"

Jeff nebyl unavený, zavřel však oči a odpočíval, protože nemohl dělat nic jiného. Byl vězněn nepřáteli, kteří se obávali jeho síly. Naděje se však nevzdal. Až převezme moc, bude si moci dovolit být k nim shovívavý.
Zaslechl zvuk otevíraných dveří a otevřel oči. Otočil hlavu a pohlédl tím směrem, neviděl však nic. Pak se dveře opět zavřely. Když uslyšel tiché ťapkavé kroky na podlaze, ztuhl.
"Kdo je tu?" otázal se podezřívavě.
"Wolruf," ozval se podivný hlas.
"Cože?"
Psovitý tvor opatrně vylezl do noh Jeffova lůžka. Když ji viděl poprvé, neměla daleko k smrti vyhladověním. Nyní se její hustá skvrnitá hnědozlatá srst leskla, oči měla ostražité a živé. Velikostí i tvarem připomínala velkého psa, nedorostlého bernardýna, ale tvář měla plochou, bez vyčnívajícího čenichu a její vysoko vztyčené uši byly nezvykle špičaté. Namísto tlapek měla "ruce" zakončené neohrabaně vyhlížejícími, šedou kůží pokrytými prsty.
"Prro lidi jsem Wolruf. Ve skutečnosti jsem -" Vydala nevyslovitelný zvuk a obnažila zuby v něčem, co mohlo být hravým úsměvem.
"Wolruf?"
"Prrišla jsem ti poděkovat za to, že jsi mne nakrmil," řekla Wolruf. "Alfa mi pověděl, že jsi mi zachrránil život."
"Ano? A co po mně chceš teď?"
"Nechci nic," odpověděla Wolruf. "Děkuji ti."
Jeff ji okamžik pozoroval. "Nyní vypadáš dobře. Stará se o tebe ten - Alfa - pořádně?"
"Všechno je v porrřadku."
"On jenom nevěděl, jak si tady ve městě poradit, viď?"
"Ne. Tady ve Městě rrobotů je to podivné."
"Počkej, už si vzpomínám. Roboti ti nechtěli pomoct, protože nejsi člověk."

"Máš prravdu."
Jeff se zasmál robotím hlasem, kterému stále ještě nepřivyki "Ano, ano, Jeffrey. Toto město patří tobě. Jen ty dokážeš vidět potřeby lidí zde žijících. Jen ty můžeš udělat to, co nikdo jiný." Zachytil Wolrufin pohled. "Mám pravdu? Co? Ty bys to měla vědět."
Dobrácky na něj mrkla.
"Tak co? Mám pravdu?" naléhal.
"Prravdu," odpověděla. "Mám ale starosti."
"Cože?" opáčil Jeff nepřítomně. "Je tu ještě něco, s čím bych ti mohl pomoci?"
"Dělám si starrosti o svého prrřitele."
Jeff zaváhal. "Ano? A o koho?"
"O tebe," řekla Wolruf a pokývla k němu hlavou.
Chtěl jí odseknout něco ironického, ale Wolrufina upřímnost mu v tom zabránila.
"Byl jsi tady mým prvním novým prrřítelem," řekla Wolruf. "Zachrránil jsi mi život. Nechci, aby se ti něco stalo."
"To říká každý," namítl Jeff, ale tentokrát jeho hlas postrádal typickou hněvivou podezřívavost, která v něm byla slyšet předtím.
"Zachrránil jsi mi život," opakovala Wolruf.
"Myslím, že ano. Chceš tím říct, že mně to hodláš oplatit?"
Pokrčila svými huňatými rameny. "Nechci tě do ničeho nutit."
"Možná jsi prvním stoupencem, kterého tu mám," řekl Jeff obdivně. "Roboti mne musí poslouchat. Derec a Ariel to ještě... cele nepochopili, pokud se to tak dá říci. Tak či tak, co ti momentálně dělá největší starosti?"
"Možná jsi nemocný."
Jeff ztuhl. "Nemocný? Jak bych mohl být nemocný, když nemám normální tělo?"
"Tvůj mozek je možná nemocný. Mohl by. Možná je v porrřadku."
"To oni tě poslali, viď? Abys mě přemluvila."
"Ne. Ti jsou prrřiliš zaneprázdnění, než aby mysleli na nějakou Wolruf. Zapomněli na mě. Odešla jsem, zatímco mluvili a oni si toho vůbec nevšimli. Prrřišla jsem za tebou."
"Skutečně?" Jeff byl překvapen. "Jenom tak, navštívit mne?"
"Jsi ve Městě rrobotů sám. Jediný svého druhu. Moc dobrrře to znám. Možná jsi nemocný a nevíš o tom. Dalo by se to zjistit."
Jeff pohlédl ke stropu. Teď, když se o tom Wolruf zmínila, uvědomil si, že si skutečně připadá osamělý. Možná je taky nemocný.
"Nevěřím jim," řekl Wolruf. "Mohl bych se zmocnit vlády nad tímto městem - nad celou planetou. Oni mně v tom chtějí zabránit." Cítil však, že veškeré nadšení z něj vyprchalo. Byl unavený, citově vyčerpaný.
"Rrroboti ti nemohou úmyslně ublížit," připomněla mu. "Mohou se sice ojediněle dopustit chyby, ale úmyslně člověku ublížit nemohou."
"Derec a Ariel -"
‚Ani těm roboti nedovolí, aby ti ublížili. Podle výsledků testů poznají, zda jsi nemocný nebo ne."
Jeff zavřel oči a povzdechl si.

Derec si nevšiml, jak Wolruf odchází od skupiny ve zkušební místnosti, ale uviděl ji, jak se vrací. Malý tvor na něj pohlédl a obnažil zuby v typickém úsměvu.
"Co je, Wolruf?" zeptal se.
"Jeff si to rozmyslel. Podrobí se testu."
Všichni přítomní se k ní otočili.
"Jsi si tím jistá?" zeptal se Výzkumník l.
"Vidím, že jsem tě předtím podcenil," řekl Derec. "Připomínej mi, že už to nemám udělat nikdy znovu."
"Jak se ti to podařilo, Wolruf?" zeptala se Ariel nevěřícně.
"Jenom jsem si s ním popovídala," odpověděla Wolruf. "Vy s ním rraději nemluvte, nebo si to rozmyslí."
"Vezmeme si tvou radu k srdci," řekl Derec. "Výzkumníku l, ty a Chirurg l jděte napřed a proveďte potřebné testy. I vy s ním mluvte co nejméně. Řekl bych, že jeho chování je stále velmi nepředvídatelné."
"O testy se postarám já," řekl Výzkumník 1. "Mohu vás požádat, abyste mezitím Chirurgovi l dovolil provést skanování vašeho těla, o kterém jsme spolu již hovořili? Zařízení je připraveno a centrální počítač dokáže informace zpracovat bez ohledu na Jeffův stav a vůli."
"Jistě." Derec se otočil k Ariel a Mandelbrotovi. "Jakmile budu hotov -"
"Jasně. Budeme čekat," řekla s úsměvem. "Wolruf taky."
Derec následoval Chirurga l do malé místnosti, kde si pak na robotovu žádost nahý lehl na studenou podložku. Robot k jeho tělu Připojil množství senzorů, od nichž vedly kabely k těm nejhrůzostrašněji a nejprimitivněji sestaveným přístrojům, jaké kdy Derec viděl na této planetě. Pro tentokrát měla naléhavost větší váhu než efekt minimalistického návrhářství; roboti prostě museli co nejrychleji sestrojit funkční přístroje, bez ohledu na pohodlí a vzhled.
Zatímco Chirurg l vysílal vibrace o různé intenzitě skrze jednotlivé části jeho těla a prosvěcoval jej neviditelnými paprsky, Derec v duchu uvažoval o tom, že jakmile bude situace s Jeffem vyřešena, roboti konstrukci těchto zařízení buď vylepší nebo je vyřadí nadobro. Nedovolí, aby v Městě robotů, které je jinak po všech stránkách bezchybné, existovala anomálie jako tato. Přesto si nemohl pomoci, ale pociťoval škodolibé uspokojení nad tím, že ne vždy jsou roboti skutečně dokonalí.

Jakmile skanování skončilo, Derec se oblékl, zatímco Chirurg l sledoval monitory.
"Informace jsou dostačující," řekl Chirurg 1. "Budeme s jejich pomocí schopni uvést Jeffovo organické tělo do původního zdravého stavu a zaručit mu dostatek sil nezbytných k zotavení po provedení operace. Výzkumník l se se mnou spojil prostřednictvím komunikačního kanálu a vyžaduje naši přítomnost v testovací místnosti."
Když přišli na místo, Výzkumník l je očekával.
"Nu?" otázal se Derec. , Jak je na tom?"
"Zdá se, že Arielina teorie byla pravdivá. Úroveň jistých hormonů, které ovlivňují náladu a chování člověka, byly vyšší, než jsme původně měli v úmyslu. Za omezeného přílivu krve došlo k množství odchylek od původně stanovených hodnot."
"Věděla jsem, že předtím nebyl tak špatný," řekla Ariel.
„Já taky," přitakala Wolruf.
"Co s ním teď chcete dělat?" zeptal se Derec. "Už jste s ním o tom hovořili?"
"Ne. Chirurg l a já musíme probrat detaily. Pokud se mnou Chirurg l bude souhlasit, pak Jeff Leong není zodpovědný za své chování. V tom případě budeme toho názoru, že naše snaha pomoci mu v rámci prvního zákona je nadřazená veškerým jeho příkazům podle zákona druhého."
"No páni," vydechla Ariel. "Máte to chytře vymyšlené."
"Myslím," řekl Derec, "že je načase, abychom se postarali o jistou osobní záležitost. Výzkumníku l, nepotřebuješ momentálně naši další pomoc? Pokud ne, máme před sebou důležitý úkol."
"V tomto okamžiku vaši pomoc nevyžadujeme," řekl Výzkumník 1. "Uvědomím vás později v průběhu dne."
"Souhlasím." Derec se se širokým úsměvem otočil k Mandelbrotovi. "Tak a teď, příteli, ukaž nám vesmírné plavidlo, ve kterém jsi přiletěl. Musím je vidět, podívat se, v jakém je stavu a všechny ty další věci. Kde je?"
"Venku, těsně za hranicemi města. Nedaleko toho místa končí jeden z tunelů."
"Jdeme - ty, Wolruf, Ariel a já."
Cesta za obvod města byla dlouhá a jednotvárná, oživená pouze vzrušením, které vzájemně sdíleli Derec a Ariel. Jakmile dosáhli hranic města, kde končily stavební práce, museli se vydat pěšky. Mandelbrot naštěstí zvolil k přistání široké, otevřené prostranství s nízkým polštářem širokolistého modrého porostu.
"Už to vidím!" vykřikla Ariel, ukazujíc na srpek modrostříbrného odlesku slunečních paprsků zpoza mírného pahorku před nimi.
Derec dychtivě vzhlédl, a třebaže většina plavidla stále ještě nebyla vidět, bezprostředně pocítil náhlou tíži zklamání. Neřekl však ani slovo, dokud nevyšplhali na vrchol výběžku a nepohlédli dolů na lesknoucí se, nepoškozené plavidlo. Ariel se také zastavila překvapením.
"Je to záchranný modul," řekl Derec nepřítomně. Byl tak malý, že byl celý schován v mírně zvlněné krajině.
"Správně," přitakal Mandelbrot. "Poněkud pozměněný záchranný modul. Upravil jsem jej."
"Alfo," vydechl Derec a zavrtěl hlavou. "Chci říci, Mandelbrote."
"Registruji zklamání," řekl Mandelbrot. "Co je jeho příčinou?"
"Ať se jmenuješ jakkoliv," naříkala Ariel, "chtěli jsme se dostat odsud. V téhle malé lodi je však místo jen pro jednoho."
"Cestovala jsem s ním," namítla Wolruf.
"Mandelbrote, proč jsi nám neřekl, že to unese jen jednoho plně vzrostlého člověka?" zeptal se Derec. "Ptal jsem se tě, kde plavidlo je, v jakém je stavu, a další věci."
"V tu dobu vás zajímalo pouze dobro Jeffa Leonga. Předpokládal jsem, že plavidlo chcete pro něho. K tomu účelu by plně vyhovovalo."
"Ano." Derec si dlouze povzdechl. "Tak takhle je to." Nenucené vzal Ariel kolem ramen. "Já si ale myslím, že mnohem důležitější je dostat z planety Ariel. Má - něco, o co je třeba se postarat."
Uchopila jeho dlaň a stiskla ji, pravděpodobně z vděčnosti, že se nezmínil o její nemoci.
"Jak jsi modul upravil?" zeptal se Derec.
"Vybavil jsem jej automatickými řídicími schopnostmi. Také jsem v něm vytvořil přídavný prostor pro Wolruf. Já sám jsem použil prostor, který je určen pro lidi, ale samozřejmě jsem neměl žádné požadavky ohledně zásob nutných k přežití. Zbývající prostor využila Wolruf."
Derec přikývl. Dál si zamyšleně prohlížel malé plavidlo.
Nikdo nepromluvil. Zdálo se, že všichni chápou, co si Derec pra? ve uvědomil a co to pro něj znamená. Když se konečně po dlouhé době odvrátil, beze slova jej následovali k zastávce tunelu.
Jakmile se vrátili do lékařského zařízení, Výzkumník l a Chirurg l právě opouštěli operační místnost.
"Už jste skončili?" zeptala se Ariel překvapeně. "Jak je mu?"
"Až doposud byla procedura úspěšná" řekl chirurg 1. "Na rozdíl od transplantace do jeho robotického těla,které nevyžadovalo žádnou dobu k zotavení, bude jeho lidské tělo potřebovat poměrně dlouhé rekonvalescenční období a naši pečlivou pozornost.""Nejdůležitějším faktorem je nyní jeho biologická regenerační schopnost, s níž máme velmi malé zkušenosti," řekl Výzkumník 1. "Nicméně, zjistili jsme -"
"Myslím, že bude v pořádku," zasáhl Derec. "Mám pravdu?"
"Přesně tak," přitakal Výzkumník 1.
"A jak se k tomu všemu staví?" zeptala se Ariel. "Bude po emocionální stránce opět normální?"
"V tomto ohledu musíme čekat na výsledky testů. Nyní bude mnoho hodin spát," odpověděl Chirurg l. "Jakmile se probudí, budeme jej muset uklidnit sedativy, abychom zabránili šoku ze zjištění, že má opět své původní lidské tělo."
"Pokud se jeho tělo skutečně zotaví," řekl Výzkumník l, "veškeré jeho sérové úrovně se vrátí zpět k normálu. Předpokládám, že účinek nebude okamžitý, ale i v tomto ohledu jsou naše zkušenosti mizivé."

Ariel přikývla.
"Musíme jít," řekl Derec. "Chci se dostat do centrálního počítače a zjistit pár věcí o možných úpravách jistého malého plavidla. Informujte nás o Jeffreyho stavu prostřednictvím počítače v našem příbytku, ano?"

Odlet

Derec shromáždil tým funkčních robotů, kteří se pod Mandelbrotovým vedením měli postarat o záchranný modul. Počítač, který uznal, že to bude ku prospěchu Ariel, opustí-li planetu, je zprostil běžných povinností. Nešlo o požadavek, na nějž by se jednoznačně vztahoval první zákon, avšak při nepřítomnosti výraznějších námitek byl argument dostačující.
Derec zklamaně zjistil, že v modulu nelze provést úpravy potřebné k tomu, aby plavidlo uneslo jednoho lidského pasažéra navíc. Překvapen tím však nebyl. Modul byl prostě příliš malý. S intelektuálním zápalem sledoval společně s Ariel roboty stavějící hangár poblíž místa, kde Mandelbrot s modulem přistál, a kde měly být provedeny menší opravy. Měl pocit, že Ariel o lodi nebo o tom, kam se s ní vydá, nechce mluvit. Bylo zřejmé, že o Auroře nemůže být řeč a žádný z nich nevěděl, kde by vlastně měla hledat lék. Ariel byla podivně zasmušilá.
Poprvé se rozzářila, když se přes jejich terminál ozval Výzkumník 1. Oznámil Derekovi, že Jeff je při vědomí a poprvé od doby, kdy provedli zpětnou transplantaci, mohla být vysazena chemoterapeutika. Ariel naléhala, aby jej oba šli ihned navštívit.
Našli Jeffa ležet na vzduchovém polštáři. Na sobě měl volný plášť z jemné látky, splývající z jeho těla v četných záhybech. Výzkumník l jim předtím řekl, že Jeff ví o množství jizev, které má na těle, třebaže ty mohou být v budoucnu odstraněny. Derec pohlédl na Jeffovo štíhlé tělo a asiatský obličej a pomyslel si, že spíš než na osmnáct, vypadá stejně starý jako on.
Jeff svýma tmavýma očima podezřívavě hleděl z jednoho na druhého. Mlčel.
"Jak je ti?" zeptala se Ariel.
Pohlédl na ni a dlouhou chvíli neříkal nic. "Lidsky," odpověděl tiše. "Myslím."
"Cítíš se lépe?" zeptal se Derec.
Jeff rozpačitě pokrčil rameny.
"Hněváš se?" zeptala se Ariel.
"Kvůli čemu?" zeptal se Jeff opatrně.
Derec s nepříjemným pocitem pohlédl na Ariel. Nemluvil s Jeffem tak často jako ona a nevěděl, jak se k němu chovat.
"Už nejsi robotem," odpověděla.
Jeff sotva znatelně zavrtěl hlavou. "Já, ehm... mám pocit, jako bych byl obklopen mlhou. Jako by to všechno byl pouhý sen, ne skutečnost. Ano, vzpomínám si..." Najednou ostře vzhlédl, vyčkávaje na jejich reakci.
Derec opět pohlédl na Ariel.
"Nebo podle vás lžu?" V Jeffově hlase se objevil náznak povědomé vyzývavosti. "Určitě si myslíte, že se jen pokouším vyhnout odpovědnosti. Raději běžte pryč."
"Pojď," řekla Ariel tiše, tahajíc Dereka za rukáv. "Necháme o samotě."
Vedla Dereka do místnosti, kde roboti předtím prováděli zkušební testy. Nyní v ní opět bylo umístěno původní vybavení, ale nadále zůstávala příhodným místem pro rozhovor, zvláště nyní, kdy Jeff už neměl robotický sluch.
"Musíme poslat jeho, ne mne," řekla Ariel bez obalu.
"Cože?" Derec ztuhl překvapením.
"On odsud musí odletět, ne já."
"Ten může počkat, stejně jako já. Ariel, ty jediná potřebuješ pomoc. Kdyby to Jeff věděl, určitě by proti tomu neměl námitky."
"Dereku, viděl jsi, jak se na nás díval? Ještě se nevzpamatoval ze svého - zážitku. Stále si myslí, že mu chceme nějak ublížit."
"Když odejdeš ty, zůstaneme tu já a on. Nakonec se spolu spřátelíme, tak jako jsme to udělali my dva. Jako jediní lidé na planetě budeme muset."
"Ne, Dereku. Musíme mu dokázat, že nám na něm záleží, že lidé pomáhají ostatním jen proto, že ti druzí to potřebují, ne ze zištných důvodů."
"Ať to v tom případě dokáže on - tím, že pomůže tobě! Ty se odsud potřebuješ dostat naléhavěji než on. To by mělo být rozhodujícím kritériem naší volby."
"Možná bych neměla odcházet, alespoň ne hned."
"Cože? Co tím chceš říct, že bys neměla odcházet?"
"Dereku, nevím, kde hledat lék. Mohla bych odsud prostě odletět a bloumat nazdařbůh, ovšem to není velmi spolehlivé. Když zůstanu tady, Výzkumník l by ode mne mohl získat kulturu nemoci a začít pracovat na vývoji léku. Možná to bude trvat dlouho, ale přesto je tu naděje."
Zaváhal, pak se rozhlédl po neznámých přístrojích v místnosti. "Úroveň lékařských znalostí robotů má spoustu trhlin... ale domnívám se, že teoreticky by z prvního zákona mohl vyplynout požadavek, aby se o to pokusil."
A jakmile se to rozběhne, mohu využít druhé nejbližší příležitosti a odejít."
"Mohla bys tu Výzkumníkovi l nechat kulturu, a přesto odejít."
Ariel zavrtěla hlavou. "Nechat tu Jeffa mně prostě nepřipadá čestné. Musíme ho přesvědčit, že s ním skutečně máme dobré úmysly."
"Je to jediný důvod?"

"Ehm, vlastně ne." S rozpačitým úsměvem pohlédla stranou. "A vůbec, proč ty se mě snažíš zbavit?"
Derec si založil ruce na hrudi a pokrčil rameny. "Vzpomínáš si na to, co se stalo tehdy, když nás sem přenesl Klíč? Říkal jsem ti, že tu zůstanu s roboty a udělám to, co po mně chtěli. Na oplátku jsem je mohl požádat, aby tebe pustili."
Ariel přikývla. "Chtěla jsem tu zůstat s tebou."
"Nu, vždycky jsem byl rád, že ses rozhodla zůstat, ale... prostě si myslím, že by pro tebe bylo lepší, kdybys odešla. To je všechno." Znovu pokrčil rameny. Cítil, jak mu rudne obličej.
"Ty chceš, abych tu zůstala, vid?" Musela se mírně sehnout, aby mu mohla pohlédnout do sklopených očí. Obdařila jej hravým, vědoucím úsměvem. "Je to tak?"
"Nu..." Sám se začal usmívat a když kolem něj položila svoje ruce a dlouze jej objala, byl mile překvapen, třebaže v rozpacích. "Ať je to jakkoliv, dokud jsem tady..." Vzpamatoval se právě tolik, aby jí její objetí oplatil, když jej poplácala po zádech a odtáhla se.
"Pojď," řekla se smíchem. "Jdeme za ním."

Jeff držel v ruce blýskavý kovový čtyřúhelník, otáčel jej na všechny strany a prohlížel si sám sebe. Výzkumník l mu jej přinesl v odpověď na jeho žádost o zrcadlo; roboti osobní zrcadla nevlastnili ani po nich netoužili. Přejížděl si prsty po čelisti, pak si mírně stiskl tváře, takže jeho ústa se našpulila. Poté se na sebe usmál a zvedl obočí nahoru a dolů.
"Už jsi to zase ty," řekl sám sobě téměř šeptem. "Opět jsem to Já." Pomalu jej však opouštěl impulz hovořit sám k sobě, takže zmlkl.
Přesto se stále nemohl odpoutat od pohledu v zrcadle. Byl to on, stejný jako předtím. Vrátil se. Jeff Leong, osmnáctiletý, živý a bylo mu stále lépe, pokud už ne zcela dobře.
Když uslyšel klepání na dveře, sklonil zrcadlo. "Ano?" ozval se tiše.
Dveře se pootevřely a štěrbinou nahlédla dovnitř Ariel. "Chtěli bychom s tebou na chvilku mluvit."
Jeff znehybněl napětím. "Ano?"
Ariel s Derekem vstoupili do místnosti. "Jenom jsme ti chtěli říct, že jakmile se docela uzdravíš, máme pro tebe připravené ve; mírné plavidlo, které ti umožní odletět z planety. Pokud se zotav: rychle, mohl bys ještě stihnout začátek nového semestru."
Na okamžik pozorně sledoval jejich obličeje. "Co za to?"
Ariel na něj nechápavě pohlédla.
"Je to zadarmo," odpověděl Derec.
"Vy mně dáte vesmírné plavidlo, zásoby a palivo zadarmo? Co chcete, abych za to pro vás udělal?"
"Nic!" řekl Derec podrážděně. "Poslyš, proč -"
Ariel jej umlčela tím, že mu položila ruku na paži. "Jeffe, považuj to za půjčku, jestli chceš. Jednoho dne sem pro nás můžeš někoho poslat, aby nás vyzvedl. My také nemáme peníze a víme, že je nemáš ani ty - ale jestli někdy dostaneš šanci udělat to pro nás, bude to znamenat mnohem víc než peníze."
"Nejsem žádný navigátor," namítl Jeff. "Nevím, jestli bych sem někoho dokázal poslat zpět, nebo jestli bych tuhle planetu dokonce uměl najít sám. Tohle byste měli vědět."
"To je od tebe čestné," řekla Ariel. "Víme, že Mandelbrot ztratil všechna data, když přestal být Alfou, takže ten nám taky nemůže být užitečný."
Jeff přesunul pohled na Dereka.
Derec přikývl. "Až se uzdravíš, všechno to bude tvoje."
Jeff na ně jen mlčky hleděl, nejistý, zda jim má věřit nebo ne. Od okamžiku, kdy poprvé procitl na této planetě, mu v podstatě vše, co viděl, slyšel nebo udělal, připadalo neuvěřitelné. Derekův a Arielin návrh se od toho v ničem nelišil.
"Slyšel jsi, co jsme říkali?" zeptala se Ariel.
"Ano," odpověděl tiše a velmi obezřetně.
Nejistě pohlédli jeden na druhého, zatímco Jeff je mlčky pozoroval. Pak bez jediného dalšího slova odešli.

Jeffův zdravotní stav se rychle zlepšoval a Derec předpokládal, že první zákon nutí robotí lékařský tým být ve svých úsudcích mnohem obezřetnější a konzervativnější, než by byli lidští lékaři. Třebaže transplantace mozku byla úspěšná, stále ještě se musela zhojit tělesná zranění. Nadále byl svým typickým způsobem tichý a opatrný, ale už se nechoval sobecky ani nikoho neurážel. Jeho předchozí chování zmizelo s jeho robotím tělem.
Derec Ariel navrhl, aby se s Jeffem šli před odletem rozloučit. Jakmile se zotavil natolik, aby byl schopen podniknout dlouhou cestu, Mandelbrot nastavil počítač v záchranném modulu a poskytl mu rychlokurz ohledně ručního ovládání. Počítač měl lokalizovat nejbližší vesmírnou trasu a tam bude modul čekat a vysílat nouzový signál. Nikdo, včetně robotů, se neptal, zda Jeff bude nalezen předtím, než mu dojdou zásoby.
Jeff byl tichý a obezřetný dokonce i v posledních okamžicích před odletem. Výzkumník l si však byl jistý, že psychické účinky jeho prožitků míjejí.
"Už je opět sžitý s vlastním tělem," řekl Výzkumník 1. "Veškeré sérové úrovně jsou na normálu."
Zatímco stáli u hangáru a čekali, až Jeff vstoupí do lodi, Ariel poznamenala: "Jsem si jistá, že jakmile se vrátí zpět do normální lidské společnosti, bude opět v pořádku."
"Abych pravdu řekl, netváří se moc vděčně," řekl Derec. "Koneckonců, vždyť odcházet nemusí. Stejně dobře by mohl jít jeden z nás."
"Psst," umlčela jej Ariel.
Jeff zamířil rovnou k nim. Stále šel pomalu, někdy i tápavě, ale jinak byl plně pohyblivý. "Jenom jsem vám chtěl říct, že pokud dokážu zjistit, kde se tato planeta nachází, oznámím to lidem od pátrací služby."

"My víme, že to uděláš," řekla Ariel. "Šťastnou cestu."
"A díky za, ehm, šanci odejít." Ostýchavě odvrátil pohled.
"To je v pořádku," řekl Derec. "Dávej na sebe pozor."
Jeff s mírným úsměvem pohlédl na Výzkumníka l a Chirurga l. "Bylo velmi zajímavé vás dva poznat. Děkuji vám za to, že jste nine dali zpátky dohromady."
"Není za co," odpověděli oba současně.
Rozhlédl se kolem po všech přítomných a zrakem spočinul na Wolruf. "Jsi v pořádku, truhlíku?"
"V porrřadku," odpověděla Wolruf s huňatým přikývnutím, při kterém se roztřásly její špičaté uši. "Buď po cestě opatrný."
"Ehm... na shledanou." Jeff zaraženě pokývl hlavou a následoval Mandelbrota k lodi. Robot měl dohlédnout na to, aby bylo vše v pořádku připraveno pro start.
O okamžik později už byl v lodi, která s burácením stoupala vzhůru k obloze, dokud se nestala jen štěpinou lesknoucí se v záři slunečních paprsků.
Derec ji s krkem bolavým od toho, jak neustále vyvracel hlavu nahoru, sledoval jak stoupá a mizí v hlubinách oblohy.
"Naše největší přání," řekl, "a my se ho dobrovolně vzdali."
Ariel mu opřela dlaně o ramena a položila mu hlavu na hruď. "Udělali jsme správně, Dereku. Kromě toho, ještě není všemu konec."
Pohlédl na ni a usmál se. "Ne - to zdaleka ne."
Společně se obrátili a v čele malé skupinky zamířili zpět do Města robotů.

Arthur Byron Cover
ZÁZRAK
Úvod (Isaac Asimov): Smysl pro humor 153
Jaké to je být robotem? 159
Utišený pohyb 168
Ničitel obvodů 194
Ariel a mravenci 208
Zapomeň nebo 219
Svět hry 233
Dávná vzpomínka 251
Být či co? 256
Společnost má společnost 260
Vše o Averym 261
Sny zpoza opony 271
Teorie všeho 274
Sbohem na dálku 285

ÚVOD
Smysl pro humor
ISAAC ASIMOV

Je vůbec možné, aby robot pociťoval touhu stát se člověkem?
Na tuto otázku byste mohli odpovědět další otázkou. Cítí chevrolet touhu stát se cadillakem?
Druhá otázka budiž nevysloveným konstatováním, že stroj žádné touhy nemá.
Robot ovšem není jen obyčejným strojem, alespoň co se schopností týče. Robot je strojem, který v rámci možností co nejvíc připomíná člověka a někde mezi robotem a člověkem existuje hraniční čára, kterou možná lze překročit.
Vemte si příklad ze života. Žížala netouží stát se hadem; hroch by se nechtěl stát slonem. Nemáme důvod domnívat se, že tito tvorové si uvědomují své vlastní já a sní o něčem víc, než čím jsou. Šimpanzové a gorily jsou, jak se zdá, zcela uvědomělí, a přesto by bylo nelogické myslet si, že touží stát se lidmi.

Člověk však sní o posmrtném životě a touží stát se jedním z andělů. Život překročil hraniční čáru. V jistém bodě vznikl druh, který si nejenom uvědomuje svou existenci, ale také je sám se sebou nespokojen.
Možná jednoho dne bude stejná hraniční čára překročena v konstrukci robotů.
Pokud by ale robot zatoužil stát se člověkem, v jaké oblasti by se tato jeho touha projevila? Možná by chtěl mít právní a sociální statut, který člověk získává zcela automaticky. O tom ostatně pojednává moje povídka "Dvěstěletý člověk", kde je můj robotí hrdina v úsilí dosáhnout tohoto statutu ochoten vzdát se všech svých robotích předností, jedné po druhé, včetně své nesmrtelnosti.
Ten příběh však byl spíš filozofický než realistický. Co je na člověku takového, co by mu robot případně mohl závidět - jaká lidská fyzická nebo duševní vlastnost? Žádný rozumně uvažující robot by člověku jistě nezáviděl jeho zranitelnost nebo neschopnost vypořádat se se změnami životního prostředí, lidskou potřebu spánku či sklon k primitivním chybám, náchylnost k infekčním a degenerativním chorobám, nebo neschopnost zaviněnou nelogickými bouřemi emocí.
Mnohem pravděpodobněji by člověku mohl závidět jeho vlohy k přátelství a lásce, jeho nesmírnou zvídavost, jeho hlad po vědomostech a prožitcích. Ačkoli, rád bych podotkl, že robot, který touží stát se člověkem, by pravděpodobně brzy přišel na to, že to, čemu by chtěl porozumět nejvíc a co by zřejmě nikdy pochopit nedokázal, je lidský smysl pro humor.
Smysl pro humor v žádném případě není všeobecnou lidskou vlastností, třebaže je vlastní všem kulturám. Poznal jsem lidi, kteří se nikdy nesmáli a když jste se pokoušeli žertovat, hleděli na vás s nepochopením či dokonce s pohrdáním. Pro příklad nemusím zacházet dál než ke svému otci, který vždy lhostejně krčil rameny nad mými nejlepšími vtipy, jako by nestály za pozornost seriózního člověka. (Maminka se mým vtipům naštěstí smála, a to naprosto bez zábran, jinak bych zřejmě vyrostl v emocionálně okleštěného jedince.)
Na smyslu pro humor je zvláštní to (pokud jsem si správně všiml), že žádný člověk nepřizná, že ho postrádá. Lidé se vám klidně přiznají, že nenávidí psy a nemají rádi děti, bez zábran budou nadávat na daně ze svého příjmu i na zákonné životní partnery, ba dokonce nebudou namítat nic proti tomu, že jiní je považují za nelidské nebo nečestné, a to z toho prostého důvodu, že oni sami sebe považují pouze za realistické či obchodně zaměřené.
Obviňte je však z nedostatku smyslu pro humor a budou kdykoliv připraveni zarputile to popřít, bez ohledu na skutečnost, jak očividně a často tento svůj nedostatek dávají najevo. Můj otec například vždy tvrdil, že má velmi pronikavý smysl pro humor a že nám to dokáže, jakmile někde uslyší vtip, který stojí za zasmání (což, pokud se dobře pamatuji, se nikdy nestalo).
Proč tedy lidé nesnášejí obvinění, že postrádají smysl pro humor? Domnívám se, že prostě uznávají (třebaže jen podvědomě, ne otevřeně), že smysl pro humor je typicky lidský, ba dokonce lidštější než jakákoliv jiná lidská vlastnost, a brání-li se proti obvinění, že postrádají smysl pro humor, ve skutečnosti tím popírají nařčení, že jsou méněcennými.
Pouze jednou jsem ve svém příběhu zpracoval téma smyslu pro humor. Ta povídka se jmenovala "Šprýmař" (Jokester) a vyšla v prosinci roku 1956 v časopise Infinity Science Fiction. Nejnověji se pak objevila v mé sbírce "To nejlepší z Isaaca Asimova" (The Best Science Fiction of Isaac Asimov), kterou vydalo nakladatelství Doubleday v roce 1986. Protagonista příběhu trávil čas tím, že počítači vyprávěl vtipy (v celém příběhu jsem jich odcitoval šest). Samozřejmě, počítač je nepohyblivým robotem; nebo, což je vlastně to samé, robot je pohyblivým počítačem; takže příběh pojednává o robotech a vtipech. Ústřední problém, na který je hledáno řešení, však nespočíval v samotné podstatě humoru, ale ve zdroji všech uvedených vtipů. Jistě, příběh nabízí také odpověď, ovšem chcete-li ji znát, musíte si povídku přečíst.
Já však netvořím pouze vědeckofantastickou literaturu. Píšu cokoliv, co tu mou pilnou hlavičku napadne a moji nejrůznější vydavatelé mají (jakýmsi z mé strany nezaslouženým dílem štěstěny) zvláštní dojem, že by bylo přímo ilegálním činem nevydat jakýkoliv rukopis, který jim předám. (Buďte klidní, já jim to jejich divné přesvědčení vyvracet nebudu.)
A tak, když jsem se rozhodl napsat knihu vtipů, učinil jsem to. Vydalo ji v roce 1971 nakladatelství Houghton-Mifflin pod názvem "Pokladnice humoru Isaaka Asimova" (Isaac Asimov's Treasury of Humor). Převyprávěl jsem v ní 640 vtipů ze svého paměťového repertoáru. (Mám jich dost i na pokračování, které by se mělo jmenovat "Isaac Asimov se směje znovu" [Isaac Asimov Laughs Again], ale bez ohledu na to, jak dlouho vysedávám u klávesnice a jak rychle píšu, nějak mně nezbývá čas, abych se mohl pustit do jejich sepisování.) Vtipy ve své knize jsem zpestřil svými vlastními úvahami na téma, co je vlastně směšné a jak člověk může z něčeho legračního udělat věc ještě legračnější. Pochopte prosím, že na světě existuje asi tolik nejrůznějších teorií humoru jako lidí, kteří na toto téma píší a ani jediné dvě se neshodují. Některé jsou samozřejmě mnohem hloupější než jiné, takže jsem vůbec nebyl na rozpacích z toho, že jsem k oné všeobecné hoře už existujících teorií a nejrůznějších komentářů na dané téma přidal pár svých vlastních myšlenek.
Abych to řekl co nejvýstižněji - domnívám se, že nezbytnou ingrediencí každého dobrého vtipu je náhlý zvrat v logice. Čím radikálnější je změna, tím náhleji je vyžadována, tím rychleji si ji posluchač uvědomí, a tím větší následuje výbuch smíchu.
Dovolte mi uvést zde jako příklad vtip, který jsem si sám vymyslel:

Jim přijde do baru a nalezne tam svého nejlepšího přítele, Billa, jak se krčí u stolku v rohu, upíjí ze sklenice piva a tváří se velmi vážně. Jim se k němu posadí a zúčastněně se zeptá: "Co se stalo, Bille?"
Bill si povzdechne a odpoví: "Moje žena včera utekla s mým nejlepším přítelem."
Jim šokovaným hlasem vyhrkne: "O čem to mluvíš, Bille? Já jsem přece tvůj nejlepší přítel."
Načež Bili tiše odpoví: "Už ne."

Doufám, že vidíte onen náhlý zvrat v logice. Bylo by přirozené předpokládat, že chudák Bill je zasmušilý nad tragickou ztrátou. Teprve po posledních dvou slovech si uvědomíte, zcela najednou, že ve skutečnosti je potěšen. A průměrný muž je ohledně své ženy natolik rozkolísaný (jakkoli ji může milovat), aby tuto ojedinělou změnu dokázal uvítat s radostí.
Vraťme se zpět k robotům. Pokud by robot byl sestrojen tak, aby měl mozek, který reaguje pouze na logiku (a jaký užitek by měl jakýkoliv jiný druh robotího mozku pro lidi, kteří by roboty chtěli zaměstnávat pro své vlastní účely?) náhlý zvrat v chápání by u něj byl obtížně dosažitelný. Znamenalo by to, že zákony logiky jsou špatné, nebo postrádají nezbytnou pružnost. Kromě toho, bylo by nebezpečné zabudovávat do robotova mozku jakékoliv pocity rozpolcenosti. My od něj vyžadujeme pouze jasná rozhodnutí, nikoliv hamletovské úvahy typu "být či nebýt".
Představte si tedy, že robotovi povíte vtip, který jsem vám právě řekl. Skončili jste a robot na vás vážně hledí. Pak se začne vyptávat.
Robot: "Proč ale Jim už není Billovým nejlepším přítelem? Neřekl jste, že by udělal něco, čím by Billa rozhněval nebo dokonce zklamal."
Vy: "Nu, to není tím, že by Jim něco udělal. Jde o to, že někdo jiný provedl Billovi něco jiného, pro Billa tak báječného, že ten neznámý v Billových očích okamžitě převýšil Jima a stal se Billovým nejlepším přítelem."
Robot: "Kdo to ale udělal?"
Vy: "Samozřejmě ten člověk, který utekl s Billovou ženou."
Robot (po chvíli přemýšlení): "Tak to ale nemůže být. Bili přece určitě měl svou ženu rád a musel nad její ztrátou cítit velký zármutek. Toto přece lidští muži cítí ke svým ženám a takto reagují na jejich ztrátu."
Vy: "Teoreticky ano. Tady však vychází najevo, že Bili svou ženu nesnášel a byl rád, že mu s ní utekl někdo jiný."
Robot (po další chvilce uvažování): "Vy jste ale neřekl, že to bylo takto."
Vy: "Já vím. Právě v tom spočívá ten vtip. Vedl jsem tě jedním směrem a pak jsem tě najednou nechal uvědomit si, že jsi šel špatným směrem."
Robot: "To znamená, že vést člověka úmyslně špatným směrem je směšné?"
Vy (vzdáváte to): "Nu, víš co, raději budeme pokračovat ve stavbě domu."
Podstata některých vtipů je založená na zcela nelogických reakcích lidí. Vezměte si například tento:

Nenapravitelný sázkař si před dostihem šel vsadit k okénku. Ještě předtím se zastavil, se zanícenou modlitbou k Pánu na rtech.
"Bože," mumlal si s hory přenášející upřímností, , já vím, že moje sázení neschvaluješ, ale prosím tě, dej, ať, alespoň tentokrát, jednou jedinkrát vyhraj u tolik, co prohraju. Vždyť já tak strašně potřebuju peníze."

Pokud byste byli tak bláhoví a pověděli tento vtip robotovi, okamžitě by namítl: "Ale když tolik co prohraje, vyhraje, tak odejde z dostihů s naprosto stejnou částkou peněz, s jakou přišel. Je to tak?"
"Ano, je to tak."
"Když tedy tak naléhavě potřebuje peníze, jediné, co musí udělat, je nevsadit si a bude to stejné, jako kdyby vyhrál."
"Ano, jenomže on cítí iracionální potřebu hrát."
"I za cenu toho, že prohraje?"
"Ano."
"To ovšem nedává smysl."
"Jenomže vtip spočívá v tom, že ten sázkař to prostě nechápe."
"Chcete říct, že je směšné, když člověk postrádá jakýkoliv smysl pro logiku a nechápe ani ty nejjednodušší věci?"
"Víš co, raději jdi znovu stavět dům."
Řekněte mi, liší se tato imaginární situace nějak výrazně od jednání s naprosto suchopárným člověkem, zcela postrádajícím smysl pro humor? Kdysi jsem svému otci řekl tento vtip:

Domácí, paní Jonesovou, probudily uprostřed noci podivné zvuky za dveřmi jejího pokoje. Když vyhlédla ven, spatřila jednoho ze svých nájemníků, Robinsona, jak tlačí vzhůru do schodů vystrašeného koně.
"Co to děláte, pane Robinsone?" vyjekla.
"Vedu koně do koupelny," odpověděl.
"Ale proč, proboha?"
"Nu, víte, on ten Higginbotham je tak strašně moudrý. Cokoli řeknu, na všechno povýšeným hlasem odpoví: ‚Já vím. Já vím.' Až ráno půjde do koupelny, vyběhne ven a bude řvát: ‚V koupelně je kůň!' A já zívnu a řeknu jen: ‚Já vím.'"

A jaká byla reakce mého otce? Řekl: "Isaaku, Isaaku. Jsi městský chlapec, takže tomu nerozumíš. Nemůžeš přece vytlačit koně do schodů, když sám nechce jít."
Abych pravdu řekl, ta jeho poznámka mně připadala ještě směšnější než vtip samotný.
Nicméně, nevidím žádný důvod, proč bychom nemohli chtít, aby robot oplýval smyslem pro humor. Potíž je v tom, že jej možná bude chtít i on sám - jenomže jak bychom mu jej dali?

Jaké to je být robotem?

"Mandelbrote, jaké to je být robotem?"
"Promiňte, pane Dereku, ale váš dotaz postrádá smysl. Třebaže je jistě pravdou, že o robotech se dá říci, že prožívají pocity, jistým způsobem vzdáleně analogické specifickým lidským emocím, pocity v doslovném slova smyslu neznáme."
"Je mi líto, starý brachu, ale já se prostě nemohu zbavit dojmu, že se jenom vykrucuješ."
"To je nemožné. Samotná podstata pozitronického naprogramování vychází z toho, že roboti vyjadřují fakta přesně a doslovně."
"Počkej, a není možné, že rozdíly mezi vnímáním člověka a robota by mohly být, celkem vzato, pouze sémantické? Určitě se mnou souhlasíš v tom, že mnohé z lidských emocí jsou jen vedlejšími produkty chemických reakcí, které ve svém konečném důsledku ovlivňují nálady a vjemy. Což znamená, že lidé jsou vlastně vydáni na milost svým tělům."
"Ano, tato skutečnost byla prokázána, alespoň k uspokojení vážených autorit."
"V tom případě by tvoje pocity analogicky měly být pouze vedlejšími produkty bezchybně fungujících obvodů a strojových součástí. Vesmírná loď může mít stejné .pocity', když - za předpokladu, že všechny její součásti pracují na plný výkon - vnikne do hyperprostoru. Domnívám se, že jediným rozdílem mezi tebou a jí je mysl, která vše zaznamenává."
Mandelbrot chvíli mlčel. Jeho integrály byly příliš zaneprázdněné tříděním Derekových úvah do příslušných kategorií jeho paměťových obvodů. "Nikdy předtím jsem tento problém neanalyzoval podobným způsobem, pane Dereku. Zdá se však, že vaše srovnání člověka a robota, a robota a vesmírné lodi je v mnoha ohledech nesmírně výstižné."
"Podívejme se na to takto, Mandelbrote. Jako člověk jsem na uhlíku závislou životní formou, tím nejdokonalejším výsledkem eonů vývoje myšlení biologických životních forem. Vím, jaké to je mít pocity, protože mám mysl, abych dokázal pochopit propast mezi člověkem a ostatními formami zvířecího života. A za pomoci pečlivého, selektivního srovnání si dokážu představit - jakkoliv omezeně - co asi nižší životní forma prožívá během svého dne. Ba co víc, mohu komunikovat s ostatními a vžívat se do toho, co cítí oni."
"Moje logické obvody vaše úvahy přijímají a zpracovávají."
"Dobrá tedy, skrze analogii či metaforu nebo prostřednictvím příběhu jsem schopen vysvětlit druhým, co cítí červ, krysa, kočka nebo dokonce dinosaurus, když loví potravu, ukládají se ke spánku, čichají ke květinám nebo dělají cokoliv jiného."
"Nikdy jsem neviděl žádného z těch tvorů a zajisté nechci předstírat, že bych chápal, jaké to je pro každého z nich cítit se tím, čím je."
"Aha! Ale pochopil bys - prostřednictvím náležité analogie - jaké to je být vesmírnou lodí."
"Možná. Nebyl jsem však vybaven naprogramováním nezbytným' k tomu, abych těmito schopnostmi oplýval. Kromě toho, netuším, jak by mi tyto vědomosti mohly pomoci dodržovat standardní chování podřízené třem zákonům."
"Byl jsi však naprogramován tak, abys tyto schopnosti dokázal nabýt a tvoje tělo často reaguje někdy v souladu, jindy v protikladu s tvými vjemy."
"Mluvíte čistě teoreticky?"
"Ano."
"Snažíte se mi tímto způsobem formálně nastínit konkrétní problém?"
"Ano."
"Přirozeně učiním vše, co bude v mých silách, abych vám vyhověl, pane Dereku, ale musím vás upozornit, že můj integrál zvědavosti a logické obvody jsou předurčeny zabývat se pouze jistými druhy problémů. Zdá se, že ten, který mi předkládáte, je pro moje potenciály příliš subjektivní."
"Není snad abstraktní, a tudíž do jisté míry subjektivní, veškerá logika, alespoň co se přístupu k ní týče? Určitě se mnou budeš souhlasit v tom, že prostřednictvím svých předem naprogramovaných logických drah jsi schopen na základě dvou známých, nevyvratitelných faktů se dobrat skutečnosti třetí."
"Samozřejmě."
"Mohl bys v tom případě na základě tohoto postupu zjistit, jak se cítí vesmírná loď nebo jakýkoliv jiný stroj s dostatečně vyspělou inteligencí?"
"Jestliže to formulujete takto, pak samozřejmě ano, přestože stále nechápu, jaký užitek by taková snaha mohla mít pro mě - či pro vás."
Derec pokrčil rameny. Ve Městě robotů panovala noc. Společně s Mandelbrotem se byl venku projít. Po dlouhém dnu stráveném u počítače studiem problémů komplikujících jejich odchod z této izolované planety cítil potřebu protáhnout si svaly. Nyní však seděli na vrcholu hranolovitě tvarované věže a pozorovali hvězdy. "Hmm, nevím, jestli to bude mít nějaký užitek, snad až na to, že bude ukojena moje zvědavost. Prostě jenom mám dojem, že bys měl mít určitou představu o tom, jaké to je být robotem, dokonce i když postrádáš prostředky, abys tyto pocity mohl vyjádřit."
"Taková schopnost by vyžadovala adekvátní jazyk a ten zatím nebyl vynalezen."
"Hmm. Asi máš pravdu."
"Nicméně, právě jsem dospěl k úvaze, která by mohla mít jistou hodnotu."
"O co se jedná?"
"Kdykoliv mne vy nebo paní Ariel nepotřebujete, jsem prostřednictvím komunikačního zařízení v kontaktu s roboty tohoto města. Ti nepřemýšlejí o tom, jaké to je cítit se robotem, avšak značné množství své zbývající energie věnují uvažování o dilematu, jaké to je být člověkem."
"Ano, to svým způsobem dává smysl. Cíl robotů vypracovat zákony člověčenství je nadmíru unikátním jevem a velmi mne překvapil!"

"Možná zas tak unikátní není, pane Dereku. Koneckonců, mohu-li vám to připomenout, vycházíte ze svých zkušeností z průběhu několika málo týdnů. Moje vědomosti historie jsou ve svém rozsahu také poněkud omezené. Nikdy by mne však nenapadlo činit závěry takovým způsobem, jako to děláte vy, což moje logické obvody vede k přesvědčení, že vaše konverzace a uvažování jsou ovládány podvědomím, takže jsou v nich patrné veškeré problémy, s nimiž se potýkáte."
Derec se s nepříjemným pocitem zasmál. Nad něčím takovým dosud nepřemýšlel. Je zvláštní, pomyslel si, že robot o tom uvažoval. "Moje podvědomí? Možná. Mám dojem, že když lépe porozumím světu, v němž žiji, pak mohu lépe pochopit sebe samého."
"Já věřím, že pomáhám-li člověku lépe poznat sebe sama, jednám v souladu se třemi zákony a moje obvody přitom zaznamenávají pocit, který byste mohl nazvat potěšením."
"To mě těší. A teď, jestli mne omluvíš, bych byl chvíli rád o samotě." Derec na okamžik pocítil nejasný záchvěv podráždění a měl strach, že by Mandelbrota mohl začít urážet. To nechtěl. Koneckonců, byl to robot, kterého - po všem, co spolu doposud prožili - nemohl než považovat za svého dobrého přítele.
Pokud se však Mandelbrot cítil dotčeně, nedal to najevo. Byl nevyzpytatelný, stejně jako vždy. "Samozřejmě. Počkám na vás dole."
Derec si pro větší pohodlí přehodil nohu přes nohu a vrátil se zpět k pozorování hvězd a linií města prostírajícího se pod ním a do daleka, třebaže myšlenkami byl stále ve svém nitru. Za normálních okolností nepatřil mezi hloubavé typy, ale dnes měl stísněnou náladu a snadno se podvolil obavám a nejistotě, které jindy měl pevně držel pod kontrolou a nedovolil jim ovlivňovat logické uvažování, jež potřeboval při potýkání se se svými nesnázemi.
V duchu se nad sebou a svými pocity usmál. Možná všechno bere příliš vážně, což mohlo být důsledkem toho, že v poslední době četl hodně Shakespearových děl. V hrách tohoto pradávného "nesmrtelného barda" našel prostředek duševního úniku a relaxace. Bylo to zvláštní, ale zjišťoval, že čím podrobněji zkoumá texty, tím, více se dozvídá o sobě samotném. Měl pocit, jako by konkrétní události a postavy v těchto hrách zobrazené promlouvaly přímo k němu, jako by měly souvislost se situací, v níž se ocitl, když se probudil, zbaven paměti, v záchranném modulu na povrchu umělého asteroidu. Připadalo mu to už tak dávno.
Nemohl si pomoci, ale musel přemýšlet o tom, proč na něj ty hry mají takový vliv. Jako by jejich prostřednictvím začínal nově chápat sebe samého.
Opět pokrčil rameny a znovu se zahleděl na hvězdy. Nejenom proto, aby pátral po vodítkách k lokalizaci světa, na němž se nacházel. Pozoroval je tak, jak to před ním činily nesčetné zástupy mužů a žen v průběhu historie lidstva. Pokoušel se představit si, jak se na ně asi dívali lidé Shakespearových časů. Předtím, než se dozvěděli, jak vlastně vznikl vesmír, kde se v něm v poměru k němu nachází Země, nebo jak sestrojit plavidlo na principu hypervesmírného pohonu. Jejich bádavé, ale po vědecké stránce neznalé mysli musely hvězdy obdivovat jen pro jejich chladnou divokou krásu. Nemohl si pomoci, ale něco takového bylo mimo rozsah jeho schopnosti vcítění se do jejich pocitů.
Možná, že jedna z těch hvězd na obloze je sluncem jeho vlastního světa. Někde tam, pomyslel si, někdo zná odpověď na moje otázky. Je tam někdo, kdo ví, kým skutečně jsem a jakým dílem osudu jsem se tehdy ocitl v záchranném modulu.
Pod ním se prostíralo město věží, pyramid, krychlí, a tetragonů, z nichž některé, zatímco je pozoroval, se měnily, v souladu s naprogramováním města. Tu a tam se ve světle hvězd odráženém zdmi města zaleskl trup robota, podílejícího se na těchto změnách a vzniku nových tvarů. Roboti nikdy nespali. Město spánek neznalo. Bez ustání se nepředvídatelně měnilo.
Město samo jako by bylo gigantickým robotem, sestávajícím z miliard miliard kovových buněk, natěsnaných jedna na druhé a fungujících podle předem daných kódů akce a reakce přítomných v jejich jádrech. Třebaže tvořeno anorganickou hmotou, město bylo živou věcí, triumfem návrhářské filozofie, kterou Derec nazýval "minimalistickým inženýrstvím".
Pocítil touhu vystoupit na vrchol právě této věže - přišel dveřmi a výtahem, které se před ním objevily, když je potřeboval - proto, aby se seshora podíval na její strukturu, vyrůstající z ulice, vlnící se jako had, jako obří, k nebi stoupající stuha. Jakmile dosáhla předepsané výše, buňky se roztáhly a vytvořily pevnou strukturu. Možná se během onoho procesu také množily.
Zatímco se díval, dvě věže přímo proti němu splynuly v jednu a začaly vrůstat zpět do ulice, jako by samy sebe spouštěly obřím výtahem. O kilometr dál po jeho pravici se začala měnit skupina budov různé výše, které postupně splynuly v jedinou rozměrnou konstrukci krychlového tvaru. Takto zůstaly zhruba tři minuty, načež se metamorfózou změnily v řadu krystalů.
Před časem by jej takový pohled naplnil pocitem bázně a údivu. Nyní se pro něj stal zcela přirozeným. Nebylo divu, že se pokoušel zabavit sám sebe zapojením do činnosti, o níž se domníval, že mu poskytne duševní rozptýlení.
Zničehonic ze středu města vytryskla oslepující záře. Derec v panice odvrátil pohled. Zpočátku si myslel, že to byla nějaká exploze. Když však vteřiny míjely a záře neuhasínala, uvědomil si, že její zrod nebyl provázen žádným zvukem. Ať byla její podstata jakákoliv, objevila se tak přirozeně a nenásilně, jako by někdo otočil vypínačem.
Vyjeveně pomalu sundal prsty z očí a odvážil se pohlédnout přímo do středu záře. Rozplývala se v sérii snadno definovatelných barev - nejrůznějších odstínů karmínové, okrové a modré. Barvy se měnily s tím, jak se měnila tetragonální pyramida, z níž vycházely.
Stavba byla situována poblíž hranic města. Na špičce vrcholu pyramidy odvážně balancovalo osmistěnné těleso, zvolna se otáčející jako káča. Z Derekovy vyvýšené pozice připomínala stavba díky svým zářivým měnícím se světlům obří dětskou hračku.
Pozoroval ji a cítil, že všechny jeho obavy jej opouštějí. Jeho vlastní problémy jako by najednou byly bezvýznamné ve

srovnání s nádherou onoho pohledu. Jaké je toto město jen schopno krásy!
Brzy byl jeho pocit klidu potlačen narůstající zvědavostí, nepokojným nutkáním vědět víc, které rychle přerostlo ve všepřekonávající, neústupnou touhu. Ano, půjde tu věc prozkoumat a pak se vrátí do svého domu, sedne si k počítači a znovu se vrhne do systematického prozkoumávání tajuplných hlubin naprogramování města.
Stejně jako Shakespearovy hry mu ona podivná struktura nabízela možnost alespoň dočasného úniku od jeho problémů. Kromě toho - člověk nikdy neví - možná právě tam najde něco, co by jemu a Ariel mohlo pomoci dostat se z této neskutečné planety.
"Tak tady jsi!" ozval se známý hlas za ním. "Co tu děláš?"
Když vzhlédl, spatřil Ariel, která na něj shlížela s nohama mírně rozkročenýma a rukama v bok. Vítr si pohrával s pramínky jejích vlasů, čuchal jí je před nosem a ústy. V očích jí hrála neposedná světýlka. Najednou jako by zapomněl na celé město a všechno ostatní a měl oči jen pro ni. Její neočekávaná přítomnost mu vyrazila dech.
Ne, přiznal si v duchu, není to jen její přítomnost - je to ona - se vším všudy!
"Ahoj. Právě jsem na tebe myslel," podařilo se mu říct, byť za cenu mírného zajíknutí, které, alespoň jemu, připadalo až bolestně průhledné.
"Lháři," řekla s kombinací sarkasmu a vřelosti. "To ale nevadí. Taky jsem tě chtěla vidět."
"Všimla sis té budovy?"
"Samozřejmě. Než jsi mě zaregistroval, stála jsem tu pěknou chvíli. Je to úchvatné, viď? Vsadím se, že už jsi přemýšlel o tom, jak ji prozkoumat."
"Ehm, samozřejmě. Jak jsi mě našla?"
"Vystopovala tě Wolruf. Čeká s Mandelbrotem dole."
"Co tam dole Wolruf dělá?"
"Nelíbí se jí chladný vzduch tady nahoře, říká, že ji příliš rozlítostňuje a že se jí pak stýská po divokých polích za chladných podzimních nocí tam doma v jejím světě." Ariel se posadila vedle něj. Zvrátila hlavu dozadu a zapřela se dlaněmi. Téměř se ho přitom dotkla prsty své pravé ruky.
Derec vnímal teplo vyzařující z jejích prstů. Toužil natáhnout ruku o centimetr dál a dotknout se jich, ale místo toho se opřel o lokty, s rukama těsně přitaženýma k tělu.
"Co tady vůbec děláš?" zeptala se.
"Mám prostě přestávku," odpověděl.
"Hmm?"
Okamžik ticha, které se mezi nimi rozhostilo, byl až podivně zarážející. Ariel zamrkala, pak pohlédla na rotující budovu. Derekovy myšlenky se během toho okamžiku promíchaly jako karty. Měl na mysli tolik věcí, které by jí rád řekl. Místo toho se však rozhodl být neutrální: "Jenom jsem si na chvíli potřeboval odpočinout od jistých věcí."
"To je dobře. Občas je rozumné hodit za hlavu všechny starosti. Už jsi přišel na způsob, jak se odsud dostat?"
"Ne. Musím ti ale říct, že když toto místo srovnám se všemi ostatními, kterými jsme doposud prošli, není to tu zas tak špatné."
"Hlavně mi nepřipomínej to, jak jsem se probudila v nemocnici. Jak bych byla šťastná, kdybych už v životě neviděla žádného diagnostického robota."
"Lepší by ale bylo, kdyby ti nějaký přišel do cesty," řekl Derec a vzápětí svých slov litoval.
Arielin obličej potemněl rozhořčením. "Proč? Jen proto, že trpím nemocí, která mne pomalu zbavuje zdravého rozumu?"
"Ehm, nu, ano."
"Velmi vtipné, pane Normální. Nenapadlo tě nikdy, že se mně moje nemoc zamlouvá, že možná dávám přednost způsobu, jakým moje mysl funguje teď, před tím, jak pracovala v době, kdy jsem ještě byla ‚normální'?"
"Uf, ne, to mě nenapadlo, a kromě toho si nemyslím, že to je pravda. Poslyš, Ariel, jenom jsem se snažil žertovat. Nechtěl jsem tě urazit, ba dokonce ani vzpomenout to téma. Prostě to ze mě vypadlo."
"Zvláštní, že mě to nepřekvapuje." Ariel se od něj odvrátila s pokrčením ramen.
"Chci, abys byla zdravá. Dělám si o tebe starosti."
Otřela si obličej a čelo. Potila se?
Derec to v šeru nepoznal. "Poslyš, musíš pochopit, že v poslední době mám chvíle, kdy se jen s obtížemi dokážu na něco soustředit," řekla. "Není tomu tak stále. Přichází to a odchází. Dokonce i přesto někdy mívám pocit, jako by mi někdo kleštěmi rval mozek z hlavy. Jeden z takových okamžiků mám právě za sebou."
"To je mi líto. Nevěděl jsem." Derec najednou cítil, jako by jeho vlastní srdce také bylo sevřeno v kleštích. Centimetry mezi nimi jako by byly nepřekonatelnou propastí. Napadlo jej, jestli také není šílený, když myslí na to, že tu propast překročí a vezme ji do náruče. Přemýšlel o tom, zda by se dokázala uvolnit, kdyby si přitiskl její hlavu na svou hruď.
Rozhodl se změnit téma, v naději, že tím změní také téma nevyslovené. "Víš, přestože stále nevím, kým jsem, myslím, že od té doby, co jsem se probudil v těžebním komplexu na asteroidu, podařilo se mi zjistit spoustu věcí. Například to, že mám zatraceně dobré instinkty. Především co se týče schopnosti poznat, kdo jsou mí přátelé."
"Ano?"
"Ano. A na základě svých úvah jsem přišel k závěru, že bys mohla být jedním z nich."
Ariel se usmála. "Ano? Opravdu si to myslíš?"
Derec jí úsměv oplatil. "Pro mne to znamená vědět, pro tebe zjistit."
"No dobrá, dokážu s tím žít." Našpulila rty. "Tak mi pověz, pane Geniální, jak ta budova zapadá do naprogramování města?"
"To nevím. Vypadá to spíš na nějakou anomálii."
"Jak se ten tvar jmenuje?"

"Tetragonální pyramida."
"Mně to připadá jako dvě spojené pyramidy."
"Proto se tomu říká tetragonální."
"Podívej, jak se leskne, jak se míhají její barvy. Myslíš, že to je dílo doktora Averyho? Má tu na svědomí všechno ostatní."
"Pokud se ptáš, zda něco takového naplánoval, tak tím si nejsem jistý."
"Co tím chceš říct?" zeptala se udiveně.
"Jen to, že ta struktura by mohla do jisté míry z naprogramování vyplývat, ale zda to Avery věděl nebo ne, když Město robotů uvedl v činnost, to nemohu říct."
"Kdybys to měl odhadnout -"
"Řekl bych, že tady o Averyho dílo nejde. Naprogramování centrálního počítače jsem studoval velmi podrobně, nemluvě o vzorcích buněk odebraných jak z města, tak od různých robotů, a v žádném případě by mě nenapadlo, že... něco tak dech beroucího je vůbec možné."
"Všiml sis, jak ty odstíny rudé vytvářejí iluzi hloubky, jako by tam protékala krystalizovaná láva? A jak hodně ty modré plochy připomínají aurorskou oblohu?"
"Je mi líto, ale nevzpomínám si, že bych kdy viděl tekoucí lávu a na oblohu nad Aurorou mám jenom matné vzpomínky."
"Ach tak. Vidím, že teď bych se ti zas měla omluvit já."
"Zapomeň na to. Půjdeme. Zblízka je ta budova možná ještě krásnější."
"Určitě! Ale co Wolruf a Mandelbrot? Na Wolruf to možná učiní dojem, ale nevím, jak u robota jako Mandelbrot dojde k vybuzení integrálu zvědavosti při pohledu na něco, na co není připraven svým naprogramováním."
Derec zavrtěl hlavou. "Tím bych si tak jistý nebyl. Pokud jsou moje domněnky správné, pak to má na svědomí právě robot. Zajímalo by mě, který z nich to je. A taky bych rád věděl, jestli to bude zajímat Mandelbrota."
"Uvidíme. Nepochybně s ním strávíš celé hodiny tím, že se budeš snažit objasnit kdovíjaký nepodstatný detail, místo aby ses pokoušel dostat nás odsud," poznamenala Ariel jízlivě. "Copak tebe ti roboti nikdy neomrzí?"
Derec si uvědomil, že Ariel za svou náhlou změnu nálady nemůže. Přesto si však nemohl pomoci, aby jí neodpověděl: "Vždyť není vzteklá, beruška to je. Krev horkou nemá, jitřním chladem dýše."
K jeho nemalému překvapení Ariel propukla v smích.
A hodně ke své zlosti se Derec cítil uražen. Měl to být jeho soukromý vtip. "Co je na tom tak směšného?"
"Jen to, že cituješ Zkrocení zlé ženy. Četla jsem tu hru včera večer a když jsem přišla k těmto řádkům, nahlas jsem se podivila, jestli je někdy řekneš ty mně."
Dereka jako by okradli o poslední špetku potěšení. "Chceš říct, že i ty čteš Shakespeara?"
"Copak to jde nečíst ho? Necháváš ty výtisky válet všude kolem. Pojď. Jdeme dolů. Vím, kde je zaparkovaný pár rychlých skútrů, které čekají jen na to, až je nastartujeme."

Utišený pohyb

Ariel a Derec našli Mandelbrota a Wolruf v hale, kde stáli před jedním z automatů. Derec sám centrálnímu počítači zadal požadavek, aby se automaty objevily přinejmenším v deseti procentech budov ve městě. Udělal to proto, aby zajistil, že oni tři na planetě, jediní, kteří vyžadovali potravu, k ní kdykoliv budou mít víceméně snadný přístup.
Jakmile společně s Ariel vystoupil z výtahu, Derec si všiml, že Wolruf stojí na čtyřech a před sebou má tác se syntetickou směsí. Vypadala jako červené zelí a rychle mizela v její mocné tlamě. Mandelbrot stále znovu mačkal tlačítka automatu a žádal o nové dávky. Oba se zdáli být do své činnosti tak zabraní, že žádný z nich si nevšiml příjezdu výtahu ani zasyčení otevíraných dveří.
"Promiň, vím, že moje chápání kulinářských potřeb je omezené, protože roboti se zúčastní příležitostí, při nichž se jí, pouze z diplomatických důvodů," řekl Mandelbrot, "ale není tu vzdálená možnost, že větší konzumace vyústí v časově nevhodnou potřebu vyloučení objemného množství potravy?"
"To nejlépe vím já sama," řekla Wolruf, která si mocně říhla před dalším soustem. "Dnes jsem ještě nejedla!"
Derec se natáhl na špičky, aby dosáhl Ariel k uchu (byla o několik centimetrů vyšší než on) a koutkem úst jí pošeptal: "Je to jenom moje bujná fantazie nebo se Wolruf cpe na celý měsíc dopředu?"
"Má velkou chuť k jídlu v důsledku svého dravého metabolismu," zašeptala Ariel v odpověď.
Derec zvedl obočí. "Doufám, že to nedělá od té doby, co jsi přišla na střechu. Pokud bude suroviny spotřebovávat tímto tempem, brzy by mohla zažít energetickou krizi."
"Její lidé mají ve zvyku hodně jíst. Možná je to projev jejich jiných tělesných potřeb."
"Chceš říct, že tvorové jejího druhu byli v počátku svého evolučního vývoje masožravci, kteří se pak stali vegetariány a velké množství potravy je osvobozovalo od potřeby zabíjet pro jídlo?"
"Násilnické sklony nebyly přesně tím, co jsem měla na mysli."
"Hmm. Když tak vidím tu její chuť k jídlu, vůbec se nedivím, že její národ nevěděl nic o cestách do vesmíru, dokud jejich svět nebyl jako první navštíven cizími tvory. Byli jednoduše příliš zaneprázdněni říháním, než aby měli čas na vědecké bádání."
Derec svou poznámku řekl samozřejmě jen v žertu, ale Ariel vypadala upřímně šokované. "Víš co, Dereku? Tvůj sklon k vulgárnímu humoru mne nikdy nepřestane vyvádět z údivu."
"V porrřadku, já dobrrře slyšim, co si povídáte," řekla Wolruf, konečně vzhlížejíc od plastikového tácu. "Prro náš drruh je prrřirozené jíst stále dokola, dokud máme jidla hodně. Je to hluboce zakorrřeněný instinkt zrozený ze strastí a útrap

dlouhých staletí lovu."
Mandelbrot přestal mačkat tlačítka, otočil se a pohlédl na psovi-tou. "Promiň, Wolruf, možná není na místě, abych vedl konverzaci tohoto druhu, ale odhaduji, že jakmile bude energie z tvého pokrmu uskladněna v buňkách tvého těla, ztratíš nula celá, nula nula jedna procent své přirozené rychlosti, čímž snížíš svoji schopnost přežít, kdyby bylo zapotřebí létat nebo běhat. Tvoje další porce, za předpokladu, že by byla stejně objemná jako tato, by napáchala dokonce ještě větší škodu."
"Když nebude moci běžet, určitě bude moci alespoň válet sudy," řekl Derec, který zamířil halou směrem k psovité a robotovi.
Wolruf sotva slyšitelně zavrčela levým koutkem tlamy. Jedno ucho naklonila k lidem, druhé k robotovi za sebou. "Jsem prrřesvědčena, že lidé nemají smysl pro humorr."
Derec si vzpomněl, jak vypelichaná mu připadala Wolrufina hnědozlatá srst, když ji viděl poprvé. Tehdy jej coby zajatce držel na své vesmírné lodi cizí tvor Aranimas. Nyní byl její kožich lesklý a hebký na omak, bezpochyby právě díky změnám v jejím stravovacím režimu a potravě navržené roboty speciálně pro ni. Svým způsobem připomínala vlka, měla však plochý obličej, nezvykle dlouhé, špičaté uši a ostré zuby. Její žluté oči žhnuly pronikavou inteligencí, připomínající Derekovi, že je zástupcem kultury, o které neví téměř nic, tvorem, který byl nový a podivný a nádherný - a možná také nebezpečný.
Na druhé straně Mandelbrot, jeho robot, byl postradatelný, zastaralý, předvídatelný, a tím báječnější, protože Derec jej sestrojil sám, z nepoškozených robotích součástí, poskytnutých Aranimem, jehož otrokem tehdy byla také Wolruf. Mandelbrot byl naprogramován tak, aby nejprve sloužil Derekovi a přednostně všem lidským bytostem. Ostatní roboti ve Městě robotů měli podle svého naprogramování prvořadou povinnost vůči doktoru Averymu, takže Derec se nikdy nemohl spoléhat, že budou doslova a do písmene vykonávat jeho příkazy. Někdy, když tak učinili, podařilo se jim zničit ideu jeho příkazů. Mandelbrot byl jiný.
Derec robotům jejich časté výmluvy neměl za zlé. Koneckonců, co jiného mohl očekávat od robota, pokud se jeho chování nedostávalo do konfliktu se třemi zákony?
"Jak dopadla vaše meditace, pane?" zeptal se Mandelbrot. "Přišel jste k nějakému závěru, o který byste se s námi chtěl podělit?"
"Ne, ale podařilo se mi rozplést pár smetaných drátů." Než se Mandelbrot - který měl tendenci vykládat si všechny Derekovy poznámky doslovně - stačil zeptat, o jaké dráty se jedná a kde jsou - Derec jim řekl o podivuhodné budově, která vyrostla z města. "Naprosto nezapadá do charakteru ani kontextu minimalistického inženýrství města. Mám pocit, jako by byla spíš produktem zcela odlišné mysli."
"Všude jsou tu prrřece živé buňky," řekla Wolruf. "Možná se samy začaly vyvíjet, prrocházet evolučním vývojem."
Derec si mnul bradu a přemýšlel o tom, co Wolruf řekla. Dávalo to smysl. Možná DNA připomínající kódy města mutují a vyvíjejí se svým vlastním způsobem, stejně jako se bez vědomí lidí a požehnání civilizovaných světů vyvinuly bakterie a viry.
Mandelbrot přikývl, jako by byl hluboce zamyšlen. Jeho pozitronické potenciály v tom okamžiku prosívaly veškeré informace, které získal od okamžiku, kdy byl oživen v Derekových službách a vybíraly body relevantní dané situaci, v naději, že složeny řádně k sobě, mohly by vrhnout nové světlo na danou situaci. Závěr jeho mikromagnetické aktivity naneštěstí však nemohl být víc než jen velmi obecný. "Je příliš brzy spekulovat nad tím, co tuto budovu vytvořilo, kdo ji udělal, nebo proč. Nicméně, otevřenost mi velí připustit, že moje soukromé rozhovory s místními roboty naznačují, že na základě svého tvůrčího úsilí se konkrétní jedinci mohou snažit o to, co učenci nazývají pojmovým průlomem."
"Proč jsi mi to neřekl dřív?" zeptal se Derec podrážděně.
"Neptal jste se a já se nedomníval, že by to mělo přímou souvislost s některou z našich diskusí v průběhu posledních dnů," řekl Mandelbrot.
"A co když," řekla Ariel a oči se jí rozšířily, "se roboti rozhodli experimentovat s lidským chováním, v naději, že získají empirické důkazy pro svoje studium zákonů člověčenství?"
"To snad ne," řekl Derec lakonicky. "Znepokojuje mne pomyšlení, že bych měl být jejich pokusným králíkem."
"Co tě nutí myslet si, že tě studují?" zeptala se Wolruf prohnaně.
"Pojďme," řekl Derec netrpělivě. "Zbytečně maříme čas."
Venku se od horizontu valila nízká hustá oblaka, která začínala odrážet opalescenci. Zářivě barevné mraky se zas naopak odrážely od lesknoucích se mnohoplošných budov obklopujících Dereka a jeho přátele. Připadalo mu to, jako by celé Město robotů stravovaly chladné barevné plameny.
A daleko před nimi zářila příčina toho všeho - rotující za doprovodu nesčetného množství měňavých odstínů barev, jako by nějaká industriální apokalypsa mamutích rozměrů rozervala podstatu reality samotné a odhalila jiskřící dynamismus, doposud spočívající v úkrytu pod povrchem veškerého dění. Pro Dereka bylo snadné představit si, že ta záře se rozpíná a postupně do svého okázalého chladu pohlcuje zbytek města.
Odlesky záře od budov kolem a mraků nahoře byly tak jasné, že osvětlení v ulicích, které se automaticky vypínalo a zapínalo podle intenzity světla v průběhu dne, zůstávalo vypnuto. Derec, Ariel, Wolruf a Mandelbrot se ocitli v ulicích zářících hlubokými odstíny modři a šarlatu, jako by najednou byli pohlceni bájnými ohni mytologického podsvětí.
Derec se vůbec nedivil tomu, že Mandelbrot ani Wolruf nekomentují podivuhodnost onoho neobvyklého úkazu, protože jejich mysli momentálně okupovala záležitost zcela jiného rázu. Byla jí rychlost skútrů, na kterých Derec a Ariel uháněli ulicemi. Hukot elektrických motorů se ozvěnou odrážel od okolních budov, jako kdyby se blížilo zkázonosné mračno saranče. Skřípění pneumatik, když zatáčeli, bylo možno přirovnat ke skučení fotonové exploze, mířící na svůj terč v nehmotném vesmíru.
Ariel přirozeně vedla. Skútry byly jejím vynálezem, kterému se věnovala v době, kdy Derec byl zaneprázdněn jinými

činnostmi, a dokonce se jí podařilo konstrukční roboty přesvědčit, že vysoký počet koňských sil skútrů je pro řidiče přínosem, protože mu poskytne šanci alespoň trochu ventilovat "přání smrti", pro lidi tak typické. "Proč si myslíte, že první zákon - ať robotiky, nebo člověčenství - musí nezbytně být nejdůležitější?" vyptávala se jich. Konstruktéři, byť úroveň jejich inteligence byla zcela vyhovující pro řešení praktických problémů, nebyli připraveni potýkat se s takovým druhem logiky, takže neměli na výběr jinou možnost, než jejím požadavkům vyhovět.
"Pane! Nemohli bychom pokračovat pomaleji?" naléhal Mandelbrot, sedící vedle něj v přívěsném vozíku, poté, co se teoreticky stabilní trojkolové vozidlo prudce nachýlilo doleva, protože Derec chtěl zabočit na hlavní dopravní tepnu. "Pohání vás nějaká naléhavost, kterou bych měl chápat?"
"Ne! Jenom se pokouším udržet tempo s Ariel," odpověděl Derec, neschopen odolat úsměvu při pohledu na to, jak se Wolruf tiskne k podlaze přívěsného vozíku Arielina skútru, téměř půl kilometru před nimi.
"Snad mi pan Derec odpustí, poukážu-li na to, že udržet tempo se slečnou Burgessovou je teoreticky nesmírným problémem. Nikdy se vám to nepodaří, tak nač mrhat cennou energií?"
"Hej, nechci, aby učinila nějaký významný objev předtím, než budu mít možnost učinit jej já!" vykřikl Derec proti větru.
"Chcete tím říct, že bychom brzy mohli cestovat ještě vyšší rychlostí? Pane, musím přiznat, že takové pojetí je v základním rozporu s chápáním světa přítomným v mém mikromagnetickém proudění."
"Ne - nechci ji ztratit z očí, ale nejsem ani sebevrah. Kromě toho, vsadil bych se, že kdybych přidal rychlost, kombinace všech tří zákonů robotiky dohromady by ti velela zastavit mne."
"Pouze vás přimět zpomalit," odpověděl Mandelbrot. "Nicméně, mám návrh, který - pokud se vám bude zamlouvat - by mohl uspokojit vás i mne."
"Ach ano? A co máš na mysli?"
"Na váš příkaz jsem pečlivě prostudoval směr a dráhu jednotlivých cest zde ve Městě robotů. Přirozeně, úkol to byl složitý, protože cesty se mění neustále, ale objevil jsem několik tras, které zůstávají stálé, navzdory tomu, jak město mutuje ve svých -"
"Chceš říct, že znáš nějakou zkratku?" skočil mu Derec do řeči.
"Ano, pokud správně rozumím vašemu způsobu řeči, věřím, že právě toto je stanovisko, které jsem se pokoušel vyjádřit."
"Pak mě tedy veď, MacDuffe!"
"Cože?"
"To nic, to je jen citát z Shakespeara! Jenom jsem se ti pokoušel naznačit, abys mně říkal, kterým směrem mám jet, abys byl mým navigátorem! Pospíchej! Ariel nám ujíždí!"
Při plnění robotových instrukcí - což byl prožitek dost netypický - Derec zjistil, že provádí komplikovanou sérii otáček a obratů l v komplexu ulic města, takže brzy dostal strach, že - navzdory Mandelbrotovu ujišťování o opaku - Ariel a Wolruf nedostihnou nikdy. Kromě toho se musel potýkat s riziky, která Mandelbrot považoval za nepodstatná, jako například kličkovat se skútrem mezi hrboly nových budov vyrůstajících z ulic města, přeskakovat strouhy jako kaskadér, či projíždět po mostech, které byly tak úzké, že skútr se na ně sotva vešel. Nejednou je Derekovo umění řídit - v němž se zdokonalil na výslovnou žádost Ariel - zachránilo před tím, aby se na svou schůzku neopozdili navždy. Dokonce i přesto brzy pochopili, že jejich snaha zřejmé vyjde naprázdno. Několik bloků od cíle jejich cesty byly ulice zablokovány hloučky robotů, splývajícími v řeku, která se valila ulicemi a dramaticky zpomalovala pohyb skútru. Derec by si s klidem mohl cestu mezi nimi jednoduše prorazit, bezohledně páchaje všemožný zmatek a zkázu a nikdo - ani Mandelbrot, ani žádný z robotů Strážců - by tuto záležitost nekomentoval ani nahlas, ani v hloubi svého pozitronického mozku. Dokonce by tento incident neměl žádný vliv ani na jejich budoucí vztahy. Roboti nebyli zkonstruováni tak, aby vůči někomu mohli pociťovat zášť.
Derec však neměl žaludek na to, aby jakýmkoliv způsobem ublížil - byť umělé - inteligentní bytosti. Od svého procitnutí na těžebním asteroidu, a možná dokonce ještě předtím, se domníval, že existuje ještě víc aspektů potenciálů pozitronické inteligence, než si kdy představovali taková Susan Calvinová, legendární průkopnice vědy zvané robotika, nebo tajuplný doktor Avery, který naprogramoval Město robotů. Možná proto, že dráhy robota byly utvářené tak pečlivě, aby imitovaly výsledky lidského chování, Derec roboty bezděčně považoval za bytosti, jež jsou intelektuálními bratry lidstva. Také to možná bylo proto, že tajemství lidské inteligence zatím ještě nebyla cele probádána, takže Derec se necítil na to, aby mohl činit definitivní rozdíly mezi svými vlastními mozkovými závity a jejich pozitronickým ekvivalentem v třílibrovém robotickém platinoiridiovém mozku.
"Tak, teď konečně můžeš zchladit své kondenzátory, Mandelbrote," řekl Derec, který zpomalil rychlost stroje na pouhých deset kilometrů za hodinu, při níž mohl poměrně snadno a bezpečně proklouzávat mezi jednotlivými chodci. "Dáme si chvíli pauzu."
"Mohl bych dostat svolení vznést dotaz: Co slečna Burgessová? Domníval jsem se, že na místo chcete přijet jako první."
"Ach ano, ale teď už jsme tak blízko, že na tom stejně nezáleží. Kromě toho, zajímají mě i další věci," řekl a impulzivně zastavil před trojicí měděné zbarvených robotů, kteří mu poslušně ustoupili z cesty. "Promiňte," řekl, obrácen spíš k tomu nejvyššímu uprostřed než ke druhým dvěma, "rád bych vám položil pár otázek."
"Zajisté, pane. Budu šťasten, budu-li moci být vám jako lidské bytosti nápomocen v jakémkoliv ohledu, obzvlášť proto, že moje senzory naznačují, že jste jedním ze dvou lidí, jež nedávno zbavili město závady v jeho naprogramování, která by jinak měla za následek naprostou sebedestrukci."
"Ach, ty si ceníš toho, že jsi byl zachráněn?"
"Přirozeně. Zdá se, že reakce mých pozitronických integrálů na události v okolním světě jako takovém často korespondují způsobem zhruba analogickým s lidskými emocemi."

Derec si nemohl pomoci, ale musel na Mandelbrota zvednout obočí, aby svému příteli zdůraznil, za jak významná považuje robotova slova. Poplácal jej po rameni, čímž naznačil, aby zůstal sedět a pak sesedl ze skútru. Zdálo se mu nezdvořilé sedět a mluvit, když roboti stáli.
"Jak se jmenuješ?"
"Moje identifikační číslo je M334."0
"A tvoji přátelé?"
"Nemáme čísla. Já se jmenuji Benny," řekl ten, který stál po pravici M334.
"Moje jméno je Harry," řekl ten po levici.
"Všichni vypadáte na vyspělé stavební roboty. Mám pravdu?"
"Ano," odpověděl M334.
"Proč v tom případě máte vy dva taková hloupá jména?"
Roboti pohlédli jeden na druhého. Derec by mohl přísahat, že světýlka v jejich senzorech znamenala něco příbuzného pobavení. "Bennyho jméno a moje jsou stěží důvodem k posměchu," odpověděl Harry. "Povážlivé množství své mentální energie jsme věnovali průzkumu běžných jmen dvacátého století, dokud jsme každý nenašli jedno, o němž jsme se domnívali, že vyhovuje individualistickým parametrům našich pozitronických osobností způsobem, který jsme nebyli a stále nejsme schopni adekvátně formulovat k našemu uspokojení."
"Cítíte se nimi prostě pohodlně," řekl Derec.
"Nu, protože jste to formuloval takto..." řekl M334, zatímco v jeho hlase bylo slyšet něco, co naznačovalo, že Derecova poznámka dala vzniknout sledu myšlenek spočívajících kdesi mimo rozsah jeho naprogramování. Efekt byl podivuhodně lidský.
"To zajisté není jediným důvodem, proč jste nás zastavil," řekl Harry tónem, který byl téměř vyzývavý. Derec si všiml, že to je nejmenší robot z těch tří, ale také vycítil, že je mezi nimi tou nejsilnější pozitronickou osobností. Jeho tón byl zajisté troufalejší než hlas kteréhokoliv jiného robota, s nímž se Derec setkal od doby svého procitnutí. "Mohl bych pokorně požádat o to, abyste nám sdělil, co ve skutečnosti máte na mysli? Moji přátelé a já máme svoje povinnosti - místa, kam jdeme, věci, které musíme vykonat."
Pozoruhodně troufalý robot, pomyslel si Derec a pochvalně přikývl. Třebaže bylo možné vykládat si jeho slova jako jízlivá, jejich podání bylo tak způsobné a slušné, jako by žádal o pomoc. "Váš spěch nemá nic společného s vašimi studiemi zákonů člověčenství, že ne? Zeptal se Derec.
"Jen do té míry, dokud nám to lidé umožní," řekl Harry, jako by chtěl Derika obvinit, že je osobně zodpovědný.
"Ve svém volném čase jsme četli historie a fikce, k nimž nám centrální počítač dovolil přístup," poznamenal Benny.
"Řekl jsi `dovolil`? zeptal se Derec.
"Ano Podle centrálního počítače jsou některé z materiálů příliš revoluční s ohledem na to, co považuje za hranice našeho naprogramování," řekl M334. "pokud mohu mluvit za sebe, pane, právě o tyto materiály se zajímám nejvíc. Předpokládám, že by mi mohly pomoci objasnit některé z otázek, které mám ohledně lidstva, jemuž budeme se vší pravděpodobností jednoho dne sloužit."
"To by bylo nanejvýš uspokojivé," řekl Harry, "a já jsem přesvědčen, že ve dnech, které přijdou, budeme na toto setkání vzpomínat se zcela novými proudy protékajícími skrze naše energetické bloky."
Dost je dost, pomyslel si Derec. "Kvůli čemu tak pospícháte?" zeptal se, aby se vrátil k tomu, proč vlastně roboty zastavil.
"Není to snad zřejmé?" zeptal se Harry. "Jdeme s ostatními. Chceme se zblízka podívat na tu zářící budovu. Nikdy předtím jsme nic takového neviděli. Jsme zvědaví."
"Proč?" zeptal se Derec.
"Protože naše integrály na tento jev reagují způsobem, který doposud nebylo v našich silách prozkoumat," řekl Benny.
"Vskutku, důsledek je vzdáleně analogický účinku, který má pozoruhodné umělecké dílo na inteligentní bytosti. Vy, pane, jste člověk, a tudíž jste teoreticky měl mít nějaké umělecké prožitky. Je toto dílo snad vaším výtvorem?"
"Ne, a není ani výtvorem mé lidské společnice."
"Žádní jiní lidé ve městě nejsou," řekl M334 zamyšleně.
"Ne, pokud se tu neskrývá nezjištěný vetřelec," ozval se Mandelbrot z přívěsného vozíku, "což je nanejvýš nepravděpodobné, protože centrální počítač nyní pracuje velmi efektivně."
"Co ten cizí tvor - ne-člověk, jehož máme na vaši žádost poslouchat a starat se o něj nádavkem k lidským bytostem?" zeptal se Benny.
"Ne, to už vůbec ne," odpověděl Derec, který byl víc zaneprázdněn spíš pozorováním jejich chování než obsahem vlastních slov. M334 na něj shlížel z výšky. Benny se choval nenuceně; ruce měl za zády. Harry poskakoval jako nepokojné dítě, přinucené sedět na místě, kde se mu to nelíbí; neustále hleděl za vrcholky střech na osvětlenou oblohu a na Dereka pohlédl jenom tehdy, když to bylo absolutně nezbytné. "Co kdybych vám řekl, že podle mého názoru je za to zodpovědný robot?"
"Nemožné!" opáčil Benny.
"Roboti nejsou tvůrčí!" namítl M334. "Naše naprogramování to neumožňuje. Postrádáme schopnost činit logická rozhodnutí, na nichž, jak předpokládám, je tato dovednost založena."
"Poníženě prosím, abych vás směl upozornit, že já jsem jiný!" zaprotestoval Harry najednou. "Hluboko v pozadí mých nejlogičtějších myšlenek jsem se vždy domníval, že roboti mají neomezené možnosti - jenom kdybychom je uměli odkrýt. Pane, mohu-li mluvit upřímně, vždy se mi zdálo logické, že s ohledem na etickou strukturu vesmíru by roboti měli být něčím víc než jen pouhými služebníky lidstva. Všechny životní formy a veškeré výtvory ze života vzniklé mají svoje určení."

"Což samozřejmě platí i o robotech," řekl Derec s úsměvem. "Vypadá to, že tvoje teze je smysluplná a za předpokladu, že všichni chápou použitou sémantiku, by bylo možné logicky se nad ní dál zamýšlet."
"Přesně tak," přitakal Harry. "Doporučuji vaší pozornosti pradávného pozemského filozofa Emersona, který měl jisté vědecky prapodivné, nicméně však zajímavé názory na smysl života, jež mohou jistý způsobem ovlivňovat spojení mezi různícími se proudy existence na rozdílných planetách."
"Prostuduji si jeho práce z centrálního počítače ihned, jakmile k tomu budu mít příležitost," řekl Derec, zatímco nasedal zpět na skútr. "Díky, že jste mi věnovali váš čas. Možná vás tři vyhledám později."
"Což pro nás bude zážitkem blížícím se potěšení," řekl M334, který ostýchavě zamával, zatímco Derec se vyšvihl na skútr, nastartoval a začal se prodírat davem robotů, jehož hustota se od začátku jeho rozhovoru s roboty ztrojnásobila. Mandelbrot se krčil v přívěsném vozíku, jako by měl strach, že v příští zatáčce vyletí ven.
"Co se děje?" zeptal se Derec. "Bojíš se, že překročíš třetí zákon?" dodal, čímž poukázal na nařízení, podle kterého robot nesmí svou vlastní nečinností dopustit, aby mu bylo ublíženo.
"Třebaže bezděčně, myslím, že ano," odpověděl Mandelbrot. "Je prostě v mé povaze nedovolit sám sobě slepě ignorovat bezpečnostní opatření a zdálo se mi, že jste těmi zatáčkami projížděl jen o dech."
"Říká se o vlásek, a kromě toho, neměl ses čeho obávat. Tento dav je na něco takového příliš hustý. Když jsem navrhl, abychom se na tu věc šli podívat zblízka, netušil jsem, že stejný nápad dostanou všichni ostatní."
Jejich postup směrem k budově byl nyní velmi pomalý a přerušovaný a Derec byl soustavně nucen zastavovat a čekat, než jim hloučky robotů uvolní cestu, jen aby zjistil, že přímo před nimi kráčí další taková skupina. Nakonec už to nevydržel a začal vykřikovat: "Hej! Vykliďte nám cestu! Uhněte! Všichni z cesty!"
"Pane, máte nějaký důvod pro takový spěch?" zeptal se Mandelbrot s pokornou trpělivostí, která Dereka při jeho momentální náladě mírně znervózňovala. "Zdá se, že ta budova hned tak nezmizí. Zajisté by bylo malým rozdílem, kdybychom se k ní dostali dříve nebo později."
Derec neřekl nic. Protože byli naprogramováni tak, aby poslouchali příkazy jakéhokoliv člověka, pokud nebudou v rozporu s prvním zákonem nebo dřívějšími příkazy jejich pravých majitelů, roboti pro něj vyklízeli cestu mnohem rychleji než předtím. Derec sice mohl jet o něco vyšší rychlostí, musel však svoje příkazy na roboty křičet stále znovu a znovu.
Každá následující skupina reagovala s očividnou neochotou a nikdy pro něj nevyklidili cestu tak rychle, jak by si to byl přál.
"Pane? Jste nemocný?" otázal se Mandelbrot s náhlými obavami. Stejně nečekaně se robot najednou naklonil kupředu, aby si svými senzory zblízka prohlédl Derekův obličej. Robotův pohyb Dereka vyvedl z míry. Instinktivně se odtáhl, přičemž skútr málem ztratil rovnováhu. Zdálo se, že Mandelbrot si toho nevšímá; soustředěně pokračoval ve své prohlídce. "Moje senzory zaznamenávají mírný vzestup teploty vaší pokožky a viditelné rudé zabarvení tváří a uší. Měl bych snad na základě těchto skutečností usuzovat, že jste fyzicky nemocen?"
"Ne, Mandelbrote," procedil Derec mezi zuby. "Prostě mě jde na nervy to, že se k té budově nemohu dostat tak rychle, jak bych chtěl. Je zřejmé, že tvůj integrál zvědavosti neoperuje se stejnou intenzitou jako u lidí."
"To je proto, že vy nic takového jako integrál zvědavosti nemáte. V tomto ohledu jste ovládáni emocemi, zatímco já mohu pouze logicky usuzovat, proč se takové množství robotů - většinou strážců a stavebníků, jak jste si zajisté všiml - zajímá o tento jev."
"Och? Já sice chápu, proč by tento jev mohl zajímat pár z těch vyspělejších, jako například tebe -"
"Děkuji vám, pane. Vždy zahřeje mé kondenzátory, když slyším pochvalu."
"- či M334 a jeho přátele, ale proč je jich takové množství?"
"Možná by bylo užitečným připomenout vám, že hlavní Strážci Města robotů, Rydberg a Euler, se chopili příležitosti položit mně množství otázek na téma, jaké to je žít po delší dobu s člověkem. Ve skutečnosti mě mořili velmi důkladně a přísně."
"Cože dělali?"
"Mořili mě. Jejich způsob řeči, odvozený - jak se domnívám -z dialogů starých filmových představení, na která se dívají, aby se naučili něco o bytostech, kterým mají sloužit. Věří, že jsou pro tuto činnost implicitně naprogramováni."
"Ach? A co jsi jim říkal o mně?"
"Abych pravdu řekl, o vás velmi málo. Jejich otázky byly mnohem obecnějšího rázu."
"Teď si nejsem jistý, jestli mám cítit úlevu nebo ne."
"Jsem přesvědčen, že jakékoliv rozhodnutí učiníte, bude pro vás tím nejlepším. V každém případě jsem jim řekl, že jedním z nejpodivnějších aspektů lidské existence je to, že s tím, jak se mění okolnosti a životní faktory, mění se i osobní náhled toho či onoho člověka. Každý den, kdy se stane něco neočekávaného, ať už je to jakkoliv maličké a v konečném důsledku bezvýznamné, je dnem prostým nudy. Neustálá novost prožitků je očividně důležitá pro pokračující mentální zdraví a dobro lidské bytosti. Zájem, kteří roboti projevují o tuto budovu, je možná důsledkem právě té skutečnosti, že je nová a oni chtějí zjistit, co toto pojetí ‚novosti' znamená."
"Chápu," řekl Derec, který v duchu přikývl. Zastavil se, aby počkal, než mu cestu vyklidí další skupina, ale namísto toho, aby pustil brzdu a znovu šlápl na plyn, zajel se skútrem ke stěně jedné z budov a zaparkoval jej. "Vystup, Mandelbrote, půjdeme pěšky."
"Promiňte, pane, ale domníval jsem se, že spěcháte."
"Nu, buď je to osvícení, které jsem získal z tvých odpovědí, jež mi pomohlo smířit se s okolnostmi - nebo jsem se prostě rozhodl, že se tam dostaneme rychleji, když půjdeme s davem. Pospěš si."
Jakmile však učinil pár kroků, Derec se zastavil, protože po svém boku vycítil podivnou prázdnotu. Mandelbrot jej ještě nedostihl. Robot stál vedle přívěsného vozíku s hlavou nakloněnou na stranu v podivném úhlu, jako by byl hluboce

zamyšlen. "Mandelbrote? Co je?"
Robot zavrtěl hlavou, jakoby probuzen ze sna. "Promiňte, pane, nechtěl jsem vás zdržet. Je to pouze tím, že postrádaje dostatečné informace, nemohu se dovtípit, proč máme jít pěšky."
Derec v gestu přehnaného zoufalství obrátil oči v sloup; mraky nad jejich hlavami žhnuly jasnou červení, jako by se planeta nezadržitelně řítila k obří hvězdě. "Pojď, Mandelbrote. Já jsem jenom žertoval - pokoušel jsem se být ironický; humorný, pokud to chápeš."
"Humor a ironie jsou dvě subjektivní vlastnosti lidských prožitků, které mne nikdy nepřestanou mást. Někdy mi to musíte vysvětlit."
"Nejnižší formou humoru je slovní hříčka - a když si hned ne-pospíšíš, vymyslím si nějaký způsob, jak si zahrát s tebou. Pojď, jdeme!"
Derec byl mírně podrážděný; jeho poznámka byla neúmyslně negativní a on neměl rád, když se měl na roboty rozčilovat. Nikdy se nemohl zbavit pocitu, že to je špatný přístup. Musel však připustit, že jeho neuvážené pokárání mělo na Mandelbrota dva účinky, jeden dobrý a jeden špatný. Dobrý byl ten, že po dalších jpár minut se Mandelbrot ani na okamžik nevzdálil Derekovi z očí. Spatný byl ten, že robot se nepřestával vyptávat na spoustu detailů týkajících se humoru, dokud Derec neměl jinou možnost než mu přikázat, aby o oné záležitosti už nemluvil, ale odložil ji na později. Na kdy, to Derec opomenul specifikovat, což znamenalo, že Mandelbrot může téma znovu nadhodit prakticky kdykoliv. Derec věřil, že robot sám přijde k úvaze, že bude lépe vyčkat delší dobu.
Roboti stojící na náměstí proti budově byli natěsnaní tak hustě, jak to Derec neviděl ještě nikdy předtím. Neusuzoval tak na základě vzpomínek, které ztratil. Žádné davy si nepamatoval. Cítil však podivně neznámé svírání v hrudi, potily se mu ruce a měl nutkání - jemuž odolával velmi těžko - utéct z náměstí tak rychle, jak jen dokáže a najít si nějaké místo, kde bude moci dýchat volněji.
Robotí dýchat nepotřebují, říkal si v duchu, když se soustředil na myšlenky tak racionální, jak jen to bylo možné, ve snaze uklidnit sám sebe. Jsi jediným, kdo tady dýchá vzduch.
Po chvíli si uvědomil, že to byla pouze nepřipravenost na skutečnost, že se na něj budou tlačit ze všech stran, která jej znepokojila. Protože dokonce ani na stanici Rockliffe, kde se Derekovi podařilo snížit na minimum počet robotů na jednom z hlavních stanovišť, takže se pak s Ariel mohli zmocnit Klíče k Pericentru (který by se jim mimochodem hodil i nyní, aby se mohli dostat z planety), se roboti nikdy neshromáždili v takové koncentraci. Hmm. Vsadil bych se, že až se mi vrátí paměť, zjistím, že nesnáším davy, pomyslel si.
"Mandelbrote," zašeptal, protože z nějakého důvodu nechtěl, aby] jej slyšeli, "rychle odhadni jejich počet. Kolik je tady robotů?"
"Podle vizuálního skanování má náměstí rozlohu šest tisíc metrů čtverečních. Každý robot zabere minimální plochu, ale jejich přirozená zdvořilost zajišťuje, že si zachovávají jistý odstup jeden od druhého. Odhadoval bych, že se zde nalézá přibližně deset tisíc robotů."
"Počítáš ty, kteří stojí pod budovou?"
"Deset tisíc čtyřista třicet dva."
"Nikde nevidím Ariel ani Wolruf. Kde jsou?"
"Navzdory dokonalejším schopnostem mých optických senzorů je také nikde nevidím. Mám vyzkoušet olfaktorické skanování?"
"Ne. Doufám, že uvízly někde v davu."
"Má to být příkladem lidské nepřejícnosti?"
"Ne. Jenom hladem po spravedlivém zadostiučinění. Jsem si jistý, že se objeví co nevidět."
Derec se zhluboka nadechl, popadl Mandelbrota za loket a spolu si svorně klestili cestu davem. Nyní, když šli pěšky, roboti jim uvolňovali cestu automaticky, jako by jejich přítomnost ani nevnímali. Všichni bez výjimky hleděli s ekvivalentem robotí uchvácené fascinace na rotující budovu, jež při svém neustávajícím pohybu vysílala pohyblivé vlny barevných světel do všech stran náměstí. Roboti nepřirozeně žhnuli všemi barvami. Nejrůznější krytiny z mědi, wolframu, železa, zlata, stříbra, chrómu a hliníku odrážely barvy jasně zářících otáčejících se krystalických plošin, takže celková barevnost místa děje byla takřka nepostižitelná.
Derec si neustále myslel, že roboti by měli žhnout žárem, že by měli být na pokraji roztavení jako vosk, ale Mandelbrotova paže zůstávala pod jeho dotekem chladná, dokonce ještě chladnější než větřík vanoucí mezi budovami kolem náměstí.
Co se týkalo tetragonální pyramidy samotné, její karmínové, indigové, šafránové a okrové plošiny se objevovaly vždy dvakrát - střídaly se na zemi i na obloze. S tím, jak mraky nad náměstím odrážely ten či onen konkrétní odstín, náměstí kolem Dereka se koupalo v odstínu jiném. Derec si tento efekt však uvědomoval pouze někde v pozadí své mysli. Jeho samotného zcela uchvátily proměnlivé nuance barev na každé z plošin budovy.
Měl pocit, jako by každý odstín sestával z poloprůhledných barevných polí, namátkově poskládaných jedno na druhém. Barevné vlny se přelévaly dozadu a dopředu skrze krystalové plochy jako beznadějně propletení hadi. Některé z vln se různě chvěly jako v tepelném oparu a třebaže počet barevných prvků zodpovědných za toto představení zůstával konstantním, výsledkem bylo nepřeberné množství odlišných efektů.
Šarlatové plošiny připomínaly zuřící výhně pekla. Indigové jako by byly tvořeny vlnami tisíců moří ze stovek světů. Fialová byla jak ohněm, tak vodou, splývajícími do vzájemně si odporujících kombinací, kde například jemně růžové pole protkávaly provazce temně fialové. A okrová žluť byla barvou pšeničného lánu, odrážejícího zář zapadajícího slunce, lávy, řinoucí se po sežehnutém úbočí hory, a slunečních erupcí tryskajících do závratné výše z povrchu rodící se hvězdy. A toto všechno a ještě víc bylo polapeno v prostoru sestávajícího ze dvou oddělených a rozdílných hmot: mramor připomínající hmoty budovy a přízračné hmoty věčnosti samotné, viděné okem pozorovatele někde na okraji

vesmíru.
Konečný záměr byl nejasný, záhadný a nevyzpytatelný. Derec nedokázal přijít na to, co ona struktura znamená. Nyní však, když ji viděl z větší blízkosti, byl víc než přesvědčen, že každá píď představuje účelnou aktivitu jediné mysli pokoušející se svým vlastním podivuhodným způsobem složit dohromady úžasnou, nezávisle pojatou skládačku.
Zajímalo ho, jak vůbec bylo možné něco takového v první řadě postavit. Stavitel zřejmě zjistil, jak přeprogramovat sektor individuálních metalických buněk v centrálním počítači Města robotů. Možná do systému nasadil metalický vir, který způsoboval předem určené odchylky. Derec netušil, jak by vůbec bylo možné kterýkoliv z těchto dvou úkolů provést. Nejenže to znamenalo, že budovu stvořil robot, ale také to představovalo zcela nebývalé vědecké pojetí průniku do počítačové informatiky.
Znamenalo to, že robot - pokud za to byl skutečně zodpovědný robot - dosáhl dvou úrovní nadřazeného myšlení, teoreticky mimo mentální rozsah pozitronické vědy. Kolika dalších úrovní dokáže robot dosáhnout - ne, kolika už jich onen robot dosáhl?
Derec zjistil, že aniž by si toho vlastně byl vědom, kráčí do středu náměstí, pod budovu samotnou a hledí nahoru, tam, kde se otáčela nad jeho hlavou. Zalila jej sargasová modř. Ohlédl se za sebe na Mandelbrota, jehož kovový povrch zářil odrazem tisíců mořských proudů.
Znovu jej překvapilo, že ani v této blízkosti necítí žádné teplo. A když natáhl ruku, aby se budovy dotkl, zjistil, že její povrch je chladný jako tělo světlušky.
"Pane, je toto tím, čemu lidé říkají krása?" zeptal se Mandelbrot s podivným váháním mezi jednotlivými hláskami.
"Je to její formou," odpověděl Derec, když se na okamžik zamyslel. Pohlédl na Mandelbrota a vycítil, že robot má na mysli další otázky. "Divák vždy dokáže nalézt krásu, za předpokladu, že ji hledá."
"Zůstane tato budova vždy tak krásnou?"
"Nu, to závisí na hledisku každého konkrétního jedince. Místní roboti si na ni pravděpodobně zvyknou, pokud zde zůstane dostatečně dlouho. Nicméně, bude stále obtížnější přijímat ji jako novou, pokud máš na mysli toto."
"Promiňte, pane. Nejsem si jistý, co přesně tím míníte."
"To je v pořádku. Za stávajících okolností se to dá jen očekávat."
"Takže jsem předtím měl pravdu: důležitým faktorem v reakci člověka na krásu je právě novost."
"Ano, ovšem žádná definice krásy neexistuje. To je pravděpodobně jedním z důvodů, proč vy roboti někdy shledáváte nás lidi tak frustrujícími."
"Roboti něčeho takového nejsou schopni. My vás prostě přijímáme, bez ohledu na to, nakolik nelogickým dojmem v tom či onom okamžiku působíte." Mandelbrot opět pohlédl svými optickými senzory na budovu. "Myslím, že tato budova na mne vždy bude působit stejným účinkem. Pokud je jednou krásná, bude zajisté krásná tak dlouho, dokud bude existovat."
"Snad. Mně se také jeví krásnou; ačkoliv, jak všichni víme, vaše pozitronické dráhy to možná chápou zcela jiným způsobem než my lidé."
"Pane, zaznamenávám změnu vašeho předchozího názoru."
"To vůbec ne. Já se jenom smiřuji s tím, že si tu můžeme sednout a shodnout se na tom, jak nádherně ta budova vypadá, jaké má barvy a jak se mění, ba dokonce ji popsat z architektonického hlediska, a přesto oba můžeme na celou věc nazírat ze zcela odlišných úhlů. Na naše reakce má také velký vliv kulturní zázemí. Cizí tvor, stejně inteligentní jako já nebo ty, by tuto budovu mohl považovat za tu nejošklivější věc v celém vesmíru."
"V tomto okamžiku nejsem takovou představu schopen kategorizovat jinak než jako nemožnou," řekl Mandelbrot, "třebaže v ní vidím i prvek jisté logiky."
Derec přikývl. Napadlo ho, proč se tak snaží tento prožitek intelektualizovat. V tom okamžiku bylo i pro něj těžké smířit se s představou inteligentního organismu, který by nevěřil, že tato struktura je samotnou podstatou velkoleposti.
Mluvil jenom proto, aby vůbec něco rádoby inteligentního řekl, třebaže jemu samotnému se to nezamlouvalo.
Také si nemohl pomoci, ale musel přemýšlet o tom, zda všichni dostatečně vyspělí roboti města považují budovu za krásnou. Roboti, třebaže zkonstruovaní na základě stejných pozitronických principů, měli v praxi široce se různící úrovně pronikavosti - bystrosti mentálního chápání, závislé na složitosti integrálů. Identicky inteligentní roboti mívali podobné osobnosti a tendenci chápat jednotlivé prožitky analogicky. Jiní roboti, inteligenčně odlišní, reagovali jinak, svým vlastním způsobem.
Teď a tady byli však roboti konfrontováni s něčím, co mohli včlenit do svého chápání světa pouze prostřednictvím subjektivních prostředků, které nemohly jinak než vést k vzájemně si odporujícím závěrům.
Dokonce i kdyby všichni vzešli ze stejného minimalistického zdroje...
Zvláště tehdy, když žádný z nich se nikdy předtím nesetkal na vlastní oči s estetickou krásou.
Nebylo divu, že tato budova nebývalého vzhledu způsobila takový rozruch. Intenzivní vnitřní procitnutí a mnohem hlubší uvědomění potenciálů vlastní existence, které opanovalo Mandelbrota, nade vši pochybnost prožíval každý z přítomných robotů.
Když se Derec rozhlédl kolem, uviděl M334, Bennyho a Harryho, jak si tlačí cestu davem a připojují se k hroznu přímo pod budovou samotnou.
"Promiň!" řekl Harry formálním tónem, když narazil do obrovitého, chromovanými pláty pokrytého drtiče, který, kdyby k tomu měl sklony, by dva malé roboty za pět celých čtyři centady sešrotoval do nepatrné hromádky odpadu, aniž by to pro něj znamenalo zaregistrovatelný výdej energie. Drtič namísto toho jen pokrčil rameny a znovu obrátil pozornost k budově. To samé učinil Harry, ale po dekádě otočil hlavu zpět k drtiči a hlasitě mu oznámil: "Promiň, pokud omylem nastavuji své integrály mimo určené parametry, ale domnívám se, že tvoje senzory jsou špatně seřízené. Měl by sis je dát vyladit."

Harry upíral pohled na velkého robota, dokud se drtič konečně nerozhodl věnovat mu pozornost a odpovědět: "Je jen logické předpokládat, že máš pravdu a skutečně nastavuješ své integrály mimo určené parametry. Nic na tobě nevypovídá byť o sebemenším stupni diagnostických schopností. Navrhuji ti, aby ses věnoval vymezenému okruhu svých zájmů."
"Rozumné..." odpověděl Harry nepřítomně. Odvrátil pohled stranou.
Derec je oba pozoroval, jak si prohlížejí budovu. Znovu si v mysli přehrával scénu, kdy Harry narazil do brusiče. Bylo v tom něco téměř úmyslného? Nebo snad ve způsobu, jakým se omluvil? Vyřčení jednoduché fráze - "Promiň..." - bylo v retrospektivě téměř lhostejné, jako by Harryho zdvořilost byla odvozena spíš ze společenské zvyklosti než diktována povahou naprogramování.
Ne - začínám jen mít bujnou fantazii a snažím se hledat příliš mnoho v tom, co je běžným incidentem, pomyslel si Derec.
Pak, zatímco se ohromen díval, Harry se naklonil k drtiči a zeptal se, tónem, který jen taktak zůstával v mezích zdvořilosti: "Došlo k povzbuzení mého integrálu zvědavosti. Jaké je tvoje označení? Buď to skutečné nebo takové, jakým si sám říkáš. V mém chápání jsou obé rovnocenné."
Následovala dlouhá pauza, během které drtič ani jednou neodvrátil pohled od budovy. Nakonec odpověděl: "Jmenuji se Roburtez."
"Roburtez," opakoval Harry, jako by se pokoušel jednotlivé hlásky strávit, slyšet je pozitronicky. "Jsi velký robot, víš to?"
Roburtez pohlédl na Harryho. Opět to mohla být pouze Derekova představivost, ale vycítil v Roburtezově postoji definitivní výzvu. Nemohl si pomoci, ale měl dojem, že Harry chce úmyslně vyprovokovat ostrou výměnu názorů.
Harry opět chvíli čekal, načež řekl: "Ano, jsi velmi velký. Jsi si jistý, že tvoji výrobci nepopletli měřítko?"
"Jsem si tím jistý," odpověděl Roburtez.
"V tom případě si já nejsem jistý tím, zda sis pro sebe zvolil vhodné jméno. Mohl bych ti navrhnout jiné?"
"Jaké?" otázal se Roburtez. V robotově hlase nebyla patrná žádná podrážděnost či netrpělivost, ale pro Dereka bylo velmi snadné představit si je.
"Bob," řekl Harry prázdně. "Velký Bob."
Derec vnitřně ztuhl očekáváním. Nedokázal si představit, co se bude dít dál. Nemýlí se, když se domnívá, že Harry drtiče úmyslně provokuje? A pokud tomu tak je, jakou povahu bude mít jejich konfrontace? Fyzický souboj mezi roboty byl nepředstavitelný, v historii robotů k něčemu takovému zatím nikdy nedošlo, takže zbývaly pouze slovní argumenty.
Roburtez na Harryho chvíli jen hleděl, pak přikývl a řekl: "Ano, tvůj návrh se mi zamlouvá. Velký Bob. Odtedka si tak budu říkat."
Harry spokojeně přikývl. "Díky," řekl stroze, zatímco robot, nyní známý pod jménem Velký Bob, obrátil svou pozornost zpět k budově. Harry zvedl ruku a začal ukazovat prstem, jako by chtěl říct nějakou další poznámku, ale přerušil jej Benny, který mu poklepal na rameno. Náměstím se rozlehlo cvakání kovu o kov.
Benny řekl: "Nech toho, kamaráde, nebo se v této typicky lidské záležitosti ještě dočkáš nepříjemností."
"Ano, máš pravdu."
Derec zavrtěl hlavou. Napadlo ho, že by si možná měl vyčistit uši, ale když to udělal, slyšel zcela stejně. Slyší dobře? Co má znamenat ta "lidská záležitost", o které mluvili? Je na planetě ještě nějaký další člověk nebo mluví o zákonech člověčenství? Pozoroval je dál, aby zjistil, co se bude dít. Avšak Benny a Harry se připojili ke svému příteli M334 a věnovali pozornost už jen budově.
Tento incident zajisté měl nějaký význam a Derec byl rozhodnutý zjistit jaký, jakmile k tomu bude mít příležitost. Také byl rozhodnutý zeptat se Harryho a Bennyho na jejich způsob řeči, který se jak intonací, tak slovní zásobou pozoruhodně lišil od mluvy ostatních robotů. Derekovi se to jistým způsobem líbilo a měl dojem, že robotům se to také zamlouvá, jinak by tak zřejmě nehovořili. "Velký Bob", skutečně!
Nechal Mandelbrota pozorovat světle rudou plošinu a sám se sklonil dolů k základu budovy. Zhruba čtvrtina základny byla pod povrchem. Derec se přikrčil, aby si podrobněji mohl prohlédnout místo, kde budova ve skutečnosti začíná. Cítil pod prsty sílu zařízení pracujícího pod pevným plastem, ale veškeré vibrace byly zcela nehlučné.
Opět se budovy dotkl. Otáčela se tak rychle, že kdyby na ni vyvinul tlak konečky prstů, hladký povrch by mu z nich sedřel proužky kůže. Povrch byl chladný na dotek a zdálo se, že jeho složení je zcela jiné než buňky plastikovu, z nichž sestával zbytek Města robotů. Tvůrce budovy, ať to byl kdokoliv, analyzoval meta-DNA kód buněk a vymyslel jeho vlastní variaci, navrženou výslovně k účelu, o který mu šlo. Tato skutečnost jen potvrdila Derekovo podezření, že tvůrce přeměnil suroviny Města robotů, aby je zužitkoval ke svým vlastním účelům.
Existuje vůbec něco, co tito roboti nedokáží? Derec cítil, jak mu přeběhl mráz po zádech. Začínal chápat důsledky schopností a skrytých možností těchto tvorů. Jejich jedinými omezeními jsou možná ve svém důsledku jen tři zákony robotiky. Pouhá skutečnost, že existuje robot s takovým potenciálem, by mohla mít nesmírný význam pro sociální a politický vývoj galaktické kultury, jakož i pro zcela novou definici místa robotů v myšlení lidí.
A Derekovo mrazení několikanásobně vzrostlo, když si představil vzdálené možnosti robotů, překračujících ve svém významu člověka, byť možná z žádného jiného důvodu než jen pro umění, které by mohli tvořit - a emoce a sny, které by mohli inspirovat - jak v robotech, tak v lidech.
Zacházíš v myšlenkách příliš daleko, Dereku, pomyslel si. Stůj nohama na zemi. S nějakým soupeřením mezi člověkem a roboty si lámat hlavu nemusíš.
Snažil se znovu soustředit na prohlídku budovy, kterou měl před očima. Jeho zájem upoutala temná, dva centimetry široká štěrbina mezi budovou a plastikovém náměstí. Pár vteřin poslouchal tichý sykot mocného soukolí kdesi pod zemí. Déle poslouchat nestačil, protože jej vyrušil známý hlas, vyžadující jeho plnou a okamžitou pozornost.

"Tady jsi. Mohlo mě napadnout, že se budeš zdržovat tam, kde to není nutné."
Neochotně, přesto však dobrovolně, se k ní otočil, jako ostatně vždy. Ariel však navzdory svým slovům klesla na všechny čtyři, aby si spolu s ním prohlédla štěrbinu. Nevěděl, zda má cítit úlevu nebo být rozčilen, že konečně dorazila. Rozhodla za něj, protože se nedívala ani do štěrbiny, ani na budovu. Hleděla mu přímo do očí.
"Už jsi stačil zjistit něco zajímavého?" zeptala se udýchaně.
Nedobrovolně se usmál. "Dost věcí, ale nic definitivního."
Wolruf, která také popošla blíž, aby očichala oblast kolem štěrbiny, měla zježené chlupy na hřbetě.
"Co tam hledáš?" zeptal se jí Derec.
"Cokoliv, co je možné najít," řekl tvor. "Pachy, zvuky, cokoliv." Wolruf pohlédla na Dereka. "Velmi zajímavé. Žádný pach, nic."
"Ano, elektrický motor otáčející touto budovou operuje s optimální účinností," řekl Derec.
"Nepochybně navržen právě za tímto účelem," řekla Ariel.
"Nic tu není brráno jako ssamozrrřejmost," řekla Wolruf.
"Zaznamenávám ve tvém hlase náznak obdivu?" zeptal se jí Derec.
"Ano. Moji lidé by rrřekli, že tato budova je tak prrřízrračná jako rraráškova hrračka."
"Rarášci?" zeptal se Derec nechápavě.
"Wolruf se mi tuto myšlenku pokouší vysvětlit už několik dní," řekla Ariel. "Než lidé jejího druhu začali cestovat vesmírem, jejich existence, dá-li se to tak nazvat, byla poměrně primitivní. Měli však vyspělý folklór, který částečně existoval i proto, že jeho prostřednictvím bylo možné metafyzicky vysvětlovat jevy každodenního života. V těchto vysvětleních se často vyskytovali právě rarášci. Byli dětmi bohů, prováděli zlomyslné kousky a často významnou měrou figurovali v příbězích o mytických hrdinech."
Derec přikývl. Skutečně nevěděl, co si z toho všeho má vyvodit. Jeho mysl byla již cele zaneprázdněná tím, že se snažil pochopit roboty kolem sebe a nemyslel si, že by v takovém okamžiku dokázal trávit informace o Wolrufině lidu.
"Poslyš, začínám mít mírně klaustrofobický pocit; a kromě toho si nemyslím, že bychom tu mohli zjistit ještě něco užitečného."
"Proč zjistit?" zeptala se Ariel. "Proč se z toho jen neradovat?"
"To už jsem udělal."
"Říkáš to jen proto, že se ti vždy líbilo předstírat, jaký jsi intelektuál."
Derec tázavě zvedl obočí a přísně na ni pohlédl. V mysli se mu najednou zformovalo sto otázek. Jak může vědět, že rád předstírá? Předstírá co? Naráží snad na jejich náhodné setkání ve vesmírném přístavu? To setkání bylo pravděpodobně krátké - příliš krátké, než aby o něm mohla v jakékoliv souvislosti říkat, že něco dělá "vždy".
Derec byl přirozeně zmítán touhou vědět víc, ale nevinný způsob, jímž svou poznámku pronesla, jej varoval. Ona si toho pravděpodobně vůbec nebyla vědoma. Kdyby se jí nyní vyptával, mohla by si začít dávat pozor; mnohem víc informací od ní může získat jindy, v průběhu delšího času, až bude mluvit zcela nenucené.
"Pane? Pane?"
Byl to Mandelbrot. "Co je?" ozval se Derec.
"Vzpomínám si, že jste projevil zájem o jedince, zodpovědného za tento výtvor."
"Ano, to je pravda," řekl Derec vzrušeně. Najednou zapomněl na vše, co vyplývalo z Arieliny poznámky.
Mandelbrot přetvořil dlaň své tvárné ruky do podoby šipky a ukázal jí směrem k okraji náměstí. "V tom případě vám navrhuji, abyste se vydal tímto směrem, tam, kde jsou v hloučku shromážděni roboti."
"Díky, Mandelbrote. Uvidíme se za chvíli." Derec se mírně usmál a pokývl hlavou. "Jdu se tam podívat," zašeptal a vydal se k hloučku. Roboti tam byli skutečně doslova natěsnaní jeden na druhém. Ti, kteří spolu nehovořili prostřednictvím komunikačních kanálů - což byl prostředek, jímž spolu mohli komunikovat rychleji a výstižněji - mluvili nahlas, možná z úcty k přítomným lidem, možná taky ne. To byla další otázka, která Derekovi vrtala hlavou.
"Hej! Počkej na mě!" zvolala Ariel.
"Na mě ne!" zavrčela Wolruf. "Nemám rráda davy."
Derec se otočil a počkal, než se k němu Ariel připojila. "To je dnes večer už podruhé, co jsem na tebe musel čekat. Co tě tak dlouho zdrželo, než ses sem dostala?"
"Ach, jela jsem prostě příliš rychle a převrátila jsem skútr. Wolruf ani já jsme si neublížily, jenom jsme z toho byly mírně šokované. Stejně si myslím, že na těle budu mít jednu modřinu na druhé."
"Ach tak. Rád bych se na ně potom podíval."
"To by se ti tak líbilo, viď?"
"Myslel jsem to v čistě lékařském smyslu." Třebaže by mně to nevadilo ani jinak, dodal si v duchu. "Co tvůj skútr?"
"Naprosto zničený, samozřejmě," řekla a lhostejně pokrčila rameny.
Roboti v davu před nimi byli natěsnaní kolem jediného robota. Derec a Ariel zpočátku neviděli, jak vypadá.
Ariel poklepala na rameno nízkého stavebního robota. Otočil se k ní. Shodou okolností to byl Harry. "Nech nás projít, prosím," řekla tónem nijak zvlášť laskavým, ovšem ani nezdvořilým.
"Pokud je to vaším přáním," řekl Harry a povinně ustoupil stranou, "uvítal bych však, kdybyste nezabírali moje místo. Už tak stěží vidím."
Arieliny oči se rozšířily údivem, ale Derec se dal do smíchu. "Na tebe bych se rád podíval podrobněji. Se skanerem," řekl robotovi, Jakmile se ti to bude hodit. Co takhle zítra ráno?"
"Možná je dobrá věc, že mne chcete skanovat," řekl Harry. "Shodou okolností jsem zítra ráno volný. Mohl bych se vás však zeptat, proč to musí být tak brzy a proč jste si - ze všech robotů ve městě - vybral právě mne?"
"Hmm. Vsadil bych se, že lidé často kladou stejné otázky svým lidským lékařům. Neměj starosti. Do tvých osobních

integrálů zasahovat nebudu."
"Sotva lákavá vyhlídka," poznamenal M334.
Jeho slova Dereka ohromila; na Harryho společníky téměř zapomněl. "Odpusť," řekl, "ale měl to snad být pokus o sarkasmus?"
"Usilovně jsem studoval všechny tyhle triky," odpověděl M334. "Posměšky, karikaturu, dramatickou ironii, hyperbolu a jsem kdykoliv připraven poskytnout vám svoje znalosti k službám, pane."
"Ne, děkujeme," namítla Ariel s úsměvem, "Derec tyto věci docela dobře zvládá sám."
M334 zavrtěl hlavou. "Škoda. Nepochybuji však o tom, že jednou na tuto planetu přijde člověk, kterému budu moci prokázat svoje služby. Dokonce mně snad jednoho dne bude umožněno, abych se stal platným členem diplomatického sboru."
Benny zvedl ruku a položil ji M334 na rameno stejným způsobem, jako to předtím udělal Harrymu. "Drž se při zemi, kamaráde, já bych řekl, že na takové grandiózní plány máš dost času, ne snad?"
"Lidé je taky mívají," odpověděl M334. "I oni navrhují svoje vlastní budovy."
Derec instinktivně ustoupil o krok dozadu, protože mu z toho všeho šla hlava kolem. Filozofické úvahy robotů se obvykle soustředily na to, jak nejlépe sloužit lidem v rámci měřítek diktovaných třemi zákony. Ovšem jak Benny, tak M334 hovořili o svých vlastních zájmech.
Hmm, ovšem, zcela běžné řečí, pomyslel si. Je to jenom kvůli mně, protože jsem náhodou v jejich blízkosti? Nebo to všechno má nějaký skrytý účel, kterého si nejsem vědom?
Zamyslí se nad tím, co by mohlo být hlubším významem jejich diskuse. Dělají to schválně.
Opatrně se přikradl blíž, aby lépe slyšel. Než však stačil zaslechnout jejich další slova, Harry vstoupil mezi roboty a něj. Provedl ten agresivní pohyb tak zdvořile, jak jen to bylo možné, ale jeho účel byl i tak zřejmý.
"Co to děláš, Harry?"
"Třetí zákon robotiky mně velí, abych provedl průzkum."
Třetí zákon praví: Robot musí chránit sám sebe před zničením, pokud tato ochrana není v rozporu s prvním nebo druhým zákonem. To by vysvětlovalo robotův skutek, ne však jeho nevhodnost. Derec si poraženecky vzdychl. ‚Ano, Harry, ehm - máš pravdu. Mandelbrote, mate tě tohle všechno stejně jako mne?"
"Ano, pane."
"V tom případě se domnívám, že tihle tři roboti jsou divní."
"Pokud narážíte na naši předchozí konverzaci, tak ano, jsou."
"Díky. Tak, Harry, co se to děje ve tvém pozitronickém mozku?"
"Prosím, vynasnažte se nepochopit mne špatně," řekl Harry, "ale byl bych velmi nešťastný, kdyby nějaké nahodilé elektronické skanování mělo zničit moji pečlivě vytvářenou životní filozofii."
"Promiň - o jaké životní filozofii to mluvíš?" zeptal se Derec a žaludek se mu sevřel při pomyšlení, že cokoliv bude následovat, sám si o to řekl.
"Od okamžiku, kdy jsem byl oživen, snažil jsem se řídit třemi základními životními pravidly - kromě zákonů robotiky samozřejmě."
"Ano?" hlesl Derec nejistě, protože nyní se odpovědi skutečně obával.
Harry zvedl jeden prst. "Nikdy nezapomeň na to, že máš být vypnutý dvanáct hodin v každém cyklu." Dva prsty. "Nikdy nehraj trojrozměrné šachy s robotem, který se jmenuje jako planeta." Tři prsty. "A nikdy se nepouštěj do slovních hříček s robotem, který má šestnáct zářezů ve svém beta-záriči."
Derec na něj hleděl s očima rozšířenýma. "U skákavé galaxie! O čem to mluvíš?"
"Humor, jako protiklad sarkasmu. Snažil jsem se vyvolat smích," řekl robot neomylně urážlivým tónem. "Není snad humor jedním z charakteristických rysů osobnosti, který musíme my roboti znát a chápat jej, pokud máme náležitě sloužit lidem?"
"Ehm, ne nevyhnutelně; ve skutečnosti tomu tak nikdy dřív nebylo, alespoň co já vím. Ovšem myslím, že to nemůže uškodit nikomu - pokud by konkrétní jedinec nebyl jedním z těch sucharů, kteří postrádají smysl pro humor a tudíž na smích pohlížejí jako na nezdravý či jinak nežádoucí."
"Nu, v tom případě jsme já a moji přátelé roboti přesvědčeni, že se nám podařilo uspět v nežádoucí oblasti. Nejponíženěji se vám omlouvám, pokud moje žerty shledáváte kostrbatými. Slibuji, že příště se budu víc snažit, zvláště tehdy, pomůžete-li mi opravovat moje chyby - které, koneckonců, možná nemají nic společného s mou pozitronickou obratností, ale spíš se způsobem podání. Je to možné? Co vy na to?"
"Zítra. První věc, do které se ráno pustíme. Slibuji." Aniž by čekal na odpověď, Derec vzal stejně ohromenou Ariel za paži a vedl ji davem oddělujícím je od hlavního předmětu zájmu.
"Jsou pozitronické dráhy robotů v pořádku?" zašeptala.
"Pokud jsou, pak navrhuji, abychom rozmontovali celé město při první příležitosti, kterou k tomu budeme mít."
"Hmm. Možná by to bylo nejlepší," odpověděla Ariel a koutkem oka pohlédla na Harryho. "Pokud to skutečně budeme muset udělat, vím přesně, u koho začneme."
Derec však již na záležitost s Harrym a jeho dvěma přáteli zapomněl, protože konečně začínal vidět střed davu: štíhlého robota Strážce - štíhlého navzdory jeho matnému chromovanému povrchu, který jeho úzkému tělu propůjčoval zdání mohutnosti. Odrazy světel budovy od jeho trupu byly o poznání matnější než u ostatních. Robotova póza naznačovala, že neví, jak si poradit s takovou přemírou pozornosti. Ruce měl ostýchavě složené přes svůj hrudní plát. Ramena měl skleslá, jako by jeho páteřní konstrukce byla poškozená nějakým defektem. Příležitostně se napřímil, ale celkově byla jeho gesta váhavá, a když mluvil, často dělal pauzy v řeči a jeho logika byla povětšinou záležitostí pouhých dohadů.

"Nechápu, jak můžeš dosáhnout takového závěru na základě jakéhokoli druhu logiky," říkal, zjevně v odpověď na otázku vysokého robota ebenové barvy, který, s rukama založenýma na hrudi, na něj shlížel dolů jakoby z výšin bouřkového mraku. "Moje pozitronické dráhy nikdy nebyly jasnější. Moje chování je natolik v souladu se třemi zákony robotiky, jako u žádného jiného robota na této planetě. Možná dokonce ještě víc, protože se zdá, že si naprosto spontánně a přirozeně mnohem víc než kterýkoliv z vás uvědomuji některá z protiřečení typických pro naši situaci."
Ebenový - jehož povrch byl tak temný, že veškeré okolní barvy se od něj odrážely jen jako matné stíny - se zachvěl něčím, co se blížilo rozhořčení. Dlouho hleděli jeden na druhého a Derec měl nepříjemný pocit, že v duchu se vzájemně odhadují.
Zvedl si prst k ústům; a když Ariel přikývla, na znamení, že chápe, nacpal si ruce do zadních kapes u kalhot a s živým zájmem naslouchal.
"Možná s tou největší upřímností věříš, že pouze řádně plníš svoje povinnosti, jak se na robota patří," řekl ebenový pokojně, "ovšem nepřísluší ti rozhodovat, co je tvou povinností, ani nemáš právo sám o sobě přestavovat toto město, abys uspokojil svoje vlastní zájmy. V tvém přístupu je cosi nebezpečně anarchistického."
"Udělal jsem to, co jsem udělal," řekl šedivý, a pohlédl stranou s výrazem, který, kdyby to bylo u člověka, by Derec mohl nazvat rozmrzelostí. "Neublížil jsem jedinému robotovi ani člověku, ani sám sobě. Ve skutečnosti je tomu naopak. Kdyby ses namáhal otevřít svoje receptory a hledat pro moje názory empirické ospravedlnění, viděl bys, o kolik jsem rozšířil perspektivu robotů shromážděných kolem. Tento jev nemůže být ve svém důsledku jiný než pozitivní."
"Nemůžeš to dokázat," odpověděl ebenový. "Můžeš se pouze dohadovat."
"Robot, stejně jako člověk, pozná, když koná dobro. Je sice pravdou, že při experimentování se silami tohoto druhu mohlo dojít k jisté škodě, ale jak vidíš, nic takového se nestalo. V každém případě je tato záležitost momentálně vyřešená. Co je vykonáno, nemůže být zrušeno."
"Všem robotům může být nařízeno, aby zapomněli a oni zapomenou," řekl ebenový vzdorovitě.
"To, co jsem vykonal, je silnější než paměť," odpověděl šedivý. "To, co jsem udělal, ovlivní pozitronické myšlení každého robota, který mou budovu viděl. Nařiď jim, aby zapomněli - uvidíš, co se stane."
Šedivý se odvrátil, jako by chtěl odejít. Místo toho se zastavil a řekl: "Dovoluji si však prohlásit, že na tom budou mnohem lépe, budou-li znát příčinu tvého nařízení. Zmatek pramenící z neznalosti může často vést k přetížení - a tudíž ke katastrofě. Jak se tvůj návrh v tomto případě shoduje se třemi zákony?"
Dlouho se zdálo, že ebenový je touto otázkou vysloveně zdrcen. Pak změnil svou pozici, udělal několik kroků dopředu a položil šedivému robotovi ruku na rameno. Hleděl na něj z výše, jako by si prohlížel krystal elektronovým mikroskopem. Oči černého robota žhnuly tak rudě, že se zdálo, jako by sestávaly z mnoha vzájemně se překrývajících vrstev, stejně jako krystalické plošiny budovy. "Tvoje dílo je pozoruhodně tvůrčím činem," řekl šedivému.
"Neokopíroval jsi jej náhodou z nějakého již předtím existujícího návrhu?"
"Promiň, příteli," odpověděl šedivý, "ale nemáš pravdu. Napadlo mne to zčistajasna jednoho odpoledne. Reagoval jsem tím, že jsem myšlenku přetvořil v realitu. Ještě bych dodal, že centrální počítač by moje instrukce nepřijal, kdybych vyžadoval něco, co by bylo v rozporu s naprogramováním města."
"Zajímavé," odpověděl ebenový, který si mnul ruce. Derec napolo očekával, že mu z nich začnou sršet jiskry. "Jak dlouho v tom případě očekáváš, že tato budova bude stát?"
"Dokud centrální počítač nevydá přímý příkaz odstranit ji. Jenom já znám kód; a je nemožné, že by jej některý zarputile odhodlaný kritik mohl objevit a zneužít."
Ebenovému opět zažhnuly oči. Derec ztuhl napětím, když sledoval, jak se ebenový napřimuje do své plné výšky. "To je šílenství! Nelogičnost stojící na zadních! Tvoje činy neodvolatelně narušily samotnou podstatu naší existence!"
"Vůbec ne," namítl šedivý nevzrušeně. "Ta budova je logickým výsledkem něčeho, co nepříznivě zapůsobilo na moje obvody poprvé od té doby, co do našeho města přišli tito lidé." Teprve nyní dal robot slabou úklonou najevo, že ví o Derekově a Arielině přítomnosti. "A pokud je mé chápání logickým důsledkem složitých interakcí v mých pozitronických dráhách, pak cokoliv, s čím mohu přijít a jakýkoliv skutek, který mohu učinit, je dílem pozitivně směřované aktivity - zvláště tehdy, pomáhá-li notové dílo robotům lépe chápat složitost chování člověka."
"V tom případě," řekl ebenový, "přeprogramuji centrálu tak, aby budovu odstranila, a pak dám otevřít tvůj mozek, abychom se na ty tvoje vychýlené dráhy mohli podívat. Už nikdy nebudeš mít potřebu provádět něco takového znovu."
"Nic takového neuděláš!" zasáhl Derec. "Poslouchej mě, ebenový, ať už si myslíš, že jsi kdokoliv," dodal, a prakticky svým prstem píchl robota do obličeje. "Dokud sem nepřijdou další lidé, nebo dokud nedá najevo svou přítomnost ten, který stvořil toto město, tato budova zde zůstane, bude-li si to její tvůrce přát. Toto je přímý příkaz a nemůže jej překonat ani centrála, ani nikdo jiný! Rozumíš? Přímý příkaz! A platí pro jakéhokoliv robota ve městě! Neexistují zde žádné výjimky!"
Ebenový poslušně přikývl. "Jak si přejete."
Derec mohl jen předpokládat, že ebenový jeho příkaz splní do posledního písmene. Pouze příkaz vydaný někým před ním - doktorem Averym, aby byl přesný - nebo nutnost vyplývající ze tří zákonů, nyní umožní zničení budovy.
A aby tuto skutečnost zdůraznil, ještě předtím, než by se ebenový mohl snažit nalézt v jeho příkazu nějakou slabinu, Derec ignoroval všechny ostatní roboty - především ebenového - ve prospěch šedivého. Otočil se k němu a zeptal se: "Jaké je tvoje označení?"
"Lucius."
"Lucius? Žádné číslo?"
"Stejně jako množství mých přátel jsem se nedávno rozhodl, že moje předchozí označení už je nevyhovující."
"Ano, zdá se, že v poslední době se toho děje skutečně mnoho. V pořádku, Lucie, myslím, že nastal čas, abychom se

spolu my dva šli na chvíli projít."
"Pokud je to váš příkaz," řekl Lucius neutrálně.
O pár okamžiků později Derec a jeho tři přátelé provázeli robota zvaného Lucius pryč z náměstí. Převážná většina robotů obrátila svou pozornost zpět k budově, ale Derec si byl s nepříjemným pocitem vědom páru červených kovových očí, žhnoucích za nimi, jako by se chtěly vpálit hluboko do jeho duše.

Ničitel obvodů

Kráčeje stejnou ulicí, kterou předtím projížděl na skútru, Derec využil pomalejší tempo chůze k tomu, aby se pokusil vyvodit, nakolik se město mezitím změnilo. Jeho dedukce komplikovala skutečnost, že předtím jel opravdu velmi rychle, všechno viděl rozmazaně a v letmých záblescích, takže nyní si nemohl být jistý tím, zda si alespoň polovinu detailů pamatuje správně.
Avšak poté, co si dovolil nebýt na sebe tak přísný a mít ve svém přehledu mezery, došel k přesvědčení, že všechny budovy byly nahrazeny novými - kolekcí geometrických tvarů, které, třebaže se od sebe různily, nicméně jim byla vlastní jistá šablonovitost. Na některých místech byly přeměněny celé bloky. Stále však víceméně odpovídaly předchozímu uspořádání, navzdory skutečnosti, že přibylo množství prudkých, téměř krkolomných ohybů.
Čím dál byli od Luciovy budovy, tím prapodivnější odchylky jim vyvstávaly před očima. Viděli spoustu věcí z kovu, oplocené kanály, mosty a energetické stanice. Derec byl šťastný, že mezi jeho schopnosti patří poměrně silný smysl pro směr; jinak by byl nucen spoléhat v otázce orientace výlučně na roboty. Nebylo na tom sice nic špatného - orientační smysl robotů byl vynikající - avšak nemohl spoléhat na to, že nalezne nějakého robota vždy, když na tom bude záviset jeho přežití.
Kdekoliv však byl, stále viděl vzdálené odlesky světla linoucího se z Luciovy budovy. Protínaly okolní temnotu jako přízračné meče, zvedající se z hlubin a zařezávající se do oblačných valů vysoko na obloze. Mraky se svíjely a valily, jako by v nich to světlo zažíhalo vnitřní oheň.
Derec, Ariel, Mandelbrot, Wolruf a Lucius dlouho kráčeli v naprosté tichosti. Derec předpokládal, že všichni, dokonce i Mandelbrot, potřebují chvíli času, aby mohli vstřebat to, čeho byli svědky dnes večer.
Přál si, aby pro něj nebylo tak obtížné pamatovat si tolik z galaktické historie a zvyklostí. Nejenže ztratil svoje osobní vzpomínky, ale také zapomněl metody, jak nejrůznější věci vyvolávat ze své paměti. Dlouho musel usilovně na něco myslet, než se mu podařilo vybavit si ten či onen detail.
Nebyl sám se sebou spokojen a nelíbilo se mu ani pomyšlení, že on a Ariel - v současné době oba mentálně postižení - jsou jedinými, kdo se kdy setkal s roboty schopnými pátravých, tvůrčích myšlenek a skutků. Také přemýšlel o tom, zda originalita člověka je výsledkem logického myšlení a nepostižitelné inspirace.
Kromě toho, kdo mohl říci, že roboti neoplývají podvědomou myslí, schopnou produkovat jejich vlastní záblesky inspirace, ani nadřazenou, ani v tomto ohledu podřízenou mysli lidské, ale pouze oddělenou? Koneckonců, lidé samotní si nebyli vědomi existence podvědomí až do té doby, než bylo definováno primitivními vědci a lékaři ještě před začátkem éry kolonizace. Napadlo vůbec někdy někoho, aby podobným způsobem zkoumal mentální hlubiny robotů?
Dereka zamrazilo při pomyšlení, že má možná přímo hrozivou zodpovědnost být svědkem robotů - a možná i jejich porodní bábou - při jejich mentálních porodních bolestech. Stěží se na to cítil kvalifikován.
V žádném případě vsak ale nejsem ani typem, který by si takovou příležitost nechal ujít, pomyslel si. Tvůrčí roboti možná budou schopni pojmových průlomů, které potřebují k tomu, aby dokázali nalézt lék na Arielinu nemoc.
Onemocnění bylo důvodem jejího vyhoštění z Aurory, jejíž populace měla smrtelnou hrůzu z jakýchkoliv nemocí. Podařilo se jim vymýtit většinu nemocí, ale ať už to bylo cokoliv, čím trpěla Ariel, její choroba byla mimo schopnosti aurorské lékařské vědy. Lékaři nedokázali její nemoc ani diagnostikovat, natož pak vyléčit. Diagnostičtí roboti zde ve Městě robotů byli k ničemu. A Derec sám ve svém výzkumu nepokročil ani o píď. Možná tým tvůrčích robotů - jejichž inspirační schopnosti by tíhly spíš k vědě než k umění - by mohl uspět tam, kde jemu se to nepodařilo.
Ze všeho nejdříve však musí pochopit co nejvíc z toho, co se děje nyní - s Luciem, Harrym a ostatními, dokonce i s ebenovým. Dlouho si v duchu formuloval linii otázek, ale rozhodl se raději počkat, protože mu bylo proti mysli narušit kouzlo ticha, které opanovalo členy skupiny.
Kromě toho, Derec věděl, že by bylo bezvýznamné pokoušet se do konverzace zatáhnout Ariel. Kráčela s rameny svěšenými a s rukama za zády, její výraz byl zadumaný, oči měla přimhouřené. Z trpké zkušenosti věděl, že v takové náladě nemá smysl snažit se ji nějak angažovat. Ariel samotné jako by její nálady nevadily, ba naopak ospravedlňovala je tím, že k ní prostě patří a že si je raději užívá, dokud je ještě má.
Nu, však ona se z toho dostane, až zase bude chtít, pomyslel si. Jenom doufám, že tento dočasný nával zádumčivosti a uzavřenosti není důsledkem její nemoci.
Samozřejmě, vždy bylo možné, že jenom toužila po větší pozornosti a špatnou náladou reagovala na skutečnost, že se jí nedostávalo toho, co chtěla. Právě se rozhodl podstoupit riziko, že Ariel jej zchladí několika nelaskavými slovy, když ho Lucius překvapil tím, že sám převzal iniciativu a narušil ticho.
"Byli jste mým výtvorem potěšeni?" zeptal se robot. "Promiňte, pokud překračuji hranice zdvořilosti, ale přirozeně mne zajímají vaše lidské reakce."
"Ano, absolutně. Jsem potěšen. Je to nepochybně jedna z nejpodivuhodnějších budov, o nichž si dokážu vybavit, že jsem je kdy viděl." Snadný kompliment, protože si toho zas tolik nepamatoval - jenom změť dojmů z Aurory a to, co viděl od okamžiku, kdy procitl se ztrátou paměti. "Otázkou je: přinesl tvůj výtvor uspokojení tobě samotnému?"
"Na první pohled mně budova připadala adekvátní. Nyní si uvědomuji jisté logické nedostatky."
"Ostatní si jich však nejsou vědomi, takže tvoje obvody by měly být zahřátý pocitem potěšení."

"Ano, máte pravdu. Je tomu tak," odpověděl. "A jsou také zahřátý skutečností, že jsem nalezl jistý prazvláštní smysl účelu a naplnění při pohledu na svoje dílo. Nyní je moje mysl volná a může v ní vzniknout další tvůrčí myšlenka. Zdá se mi nevhodné upínat se příliš dlouho k minulým úspěchům."
"Zjistil jsem, že když se dívám na tvoji budovu, osobně prožívám to, o čem jsem vždy předpokládal, že se jedná o lidské vzrušení z objevu," řekl Mandelbrot s odměřeným klidem, který neprojevoval nikdy, když hovořil s Derekem. "Vskutku, moje pozitronické dráhy tuto skutečnost přijaly s lehkostí."
"V tom případě jsem potěšen," řekl Lucius.
"Já také," řekl Derec. "Myslím, že nepřeháním, když říkám, že jsem se cítil jakoby téměř poctěn privilegiem, že jsem se na tvou budovu mohl dívat."
"Pak jsem potěšen dvojnásob," řekl Lucius.
"Ve skutečnosti se dokonce odvažuji říct, že je to poprvé v historii lidstva, co robot stvořil něco takového."
"Nikdy předtím -" podivil se Lucius. "Já se domníval, že někde jinde -" Robot zavrtěl hlavou, jako by chtěl vstřebat důsledky této skutečnosti. Výsledek byl znepokojující a Lucius na sotva postřehnutelný okamžik připomněl Derekovi chování člověka s nervózním tikem.
"Rád bych především věděl, co bylo pohnutkou k tomu, že jsi tímto způsobem začal vyjadřovat svoje umělecké vlohy," řekl Derec.
Lucius zareagoval tím, že najednou ztuhl a nepřítomně se zahleděl před sebe. Všichni včetně Ariel se zastavili. Něco nebylo v pořádku.
Derec cítil podivné svírání v útrobách. Takový strach neprožíval ani jednou od okamžiku, kdy s amnézií procitl v záchranném modulu.
Luciova slova totiž definitivně naznačovala, že se domníval, že je pouze prvním robotem ve Městě robotů, který se dal na umění. Tváří v tvář tomuto tvrzení se skutečně stěží dalo odůvodnitelně předpokládat, že někde jinde, mezi společnostmi Vesmířanů se jiní roboti nevěnují umění zcela rutinně a nepřetvářejí je v realitu.
Roboti nejsou naprogramovaní tak, aby se sami chápali iniciativ, především těch, jejichž důsledky nejsou zatím známy. Jsou pouze schopni cokoliv rutinně racionalizovat a pak stavět na logickém ospravedlnění svých činů. Derec si byl jistý, že Luciova nehybná póza je vnějším projevem toho, co probíhá v jeho mozku, kde se jeho obvody potýkají s nevyhnutelným faktem, že se podujal nepřijatelné iniciativy, avšak není schopen svůj čin následně logicky ospravedlnit.
V důsledku toho se Luciův mozek momentálně nacházel v nebezpečí přetížení. Robot zahyne následkem nežádoucího pozitronického vyšinutí, nenapravitelného psychického kolapsu, a sice díky momentální neschopnosti jeho naprogramování poradit si se vzniklou situací.
Derec musel rychle přemýšlet. Tělo by samozřejmě šlo po katastrofě podobného druhu zachránit, avšak bezcenný mozek by skončil v recyklátoru. Ony podivuhodné okolnosti, které Lucia přiměly učinit jeho intuitivní skok, by už nikdy nemusely být duplikovány.
Anděl! Potřebuji anděla strážného, který by se dostal do Luciovy mysli! pomyslel si Derec. Kde ho ale vzít?
"Lucie, poslouchej mě pozorně," procedil mezi zuby. "Tvoje mysl je v nebezpečí. Chci, abys ihned začal přemýšlet o jistých věcech. Vím, že máš v mysli otázky. Pro tvoje přežití je nezbytné, abys uváženě uzavřel logické obvody, které jsou jimi zaměstnány. Rozumíš? Rychle! Pamatuj si - děláš to kvůli třetímu zákonu, který ti nařizuje, že vždy musíš chránit sám sebe před zničením. Rozumíš?"
Zpočátku, zatímco Derec mluvil, Lucius se nehýbal. Derec pochyboval o tom, že jeho slova vůbec pronikají pozitronickou změtí. Pak ale Lucius najednou ožil a rozhlédl se kolem sebe. Opět získal nejasnou kontrolu nad sebou samým, ale stále byl očividně v nebezpečí.
"Děkuji vám, pane. Vaše slova pro tentokrát příjemným způsobem zabránila mému mentálnímu přetížení. Jsem vám za to nevýslovně vděčný. Je těžké sloužit lidstvu, když robot ztratí vládu nad sebou samým. Nechápu to však. Cítím se velmi divně. Je to to, čemu lidé říkají zmatek?"
"Na svoji fyzickou výkonnost teď vůbec nepomýšlej," řekl Derec opatrně. "Chci, abys svoje integrály zaměřil pouze na ta přesně vymezená témata, která ti nyní specifikuji."
"Pane, musím poukázat na to, že něco takového je nemožné," odpověděl Lucius.
"Pane, snad bych mu já mohl sdělit informace, které by vám pomohly," řekl Mandelbrot.
Když Derec souhlasně přikývl, Mandelbrot Luciovi řekl: "Dovol mi představit se ti, kamaráde. Jmenuji se Mandelbrot a jsem robot. Ne však robot jako ty. Ty jsi byl přiveden k životu v továrně zde ve Městě robotů, zatímco mne postavil tady pan Derec - sestrojil mne z použitých součástí, které získal od cizího tvora, jenž ho proti jeho vůli věznil ve své lodi. Pan Derec možná nezná detaily svého minulého života, zajisté je však vynikajícím robotikem. Může ti pomoci odstranit tvoje dilema."
"Právě nyní je odstranění - tak obtížné." Lucius rychle odumíral, klouzal pryč po proudu svého vlastního výtvoru. Záře jeho senzorů viditelně pohasla a z nitra jeho těla se ozývaly podivně tlumené, nepříjemné zvuky.
"V pořádku, Lucie," řekl Derec. "Chci, aby ses velmi pečlivé v myšlenkách vrátil zpět do minulosti. Chci, aby sis vzpomněl na všechno, co budeš moci, o tom, co se ti přihodilo pár hodin předtím, než ve tvé mysli vznikla idea oné budovy. Chci, abys mi velmi pomalu a opatrně do detailů pověděl pravdu. Nedělej si starosti s žádnými zřejmými nesouvislostmi. Pokud tě napadne něco, co by pro tebe mohlo být nebezpečné, zbavíme se toho, než budeme pokračovat dál. Hlavně si pamatuj jednu věc, ano?"
Lucius mlčel.
"Ano?" opakoval Derec naléhavěji.
Lucius přikývl.

"Výborně. Pamatuj si, že jakákoliv momentální protiřečení budou nakonec odstraněna ve světle tvého velkolepého díla. Dokážeš si to zapamatovat?"
Lucius neodpověděl, ani se nepohnul.
"Odpověz mi!" Frustrovaně zaťukal na skořápku robotova spánku a klepání se odrazilo ozvěnou od budov kolem.
Konečně Lucius přikývl. "Rozumím," řekl prostě.
"Mohl bych vám něco navrhnout, pane?" zeptal se Mandelbrot.
"Cokoliv - hlavně to musí být rychle!"
"Luciův problém pramení z přesvědčení, že vytvořením svého díla nedodržel chování předepsané třemi zákony, a tudíž se odchýlil z cesty. Jeho konverzace s ebenovým robotem tam na náměstí možná ještě víc přispěla k pozitronické nerovnováze, ale pouhá slova by neměla žádný účinek, kdyby Lucius nebyl na tuto možnost upozorněn již podvědomě."
"Co navrhuješ?" zeptal se Derec netrpělivě. "Co mi chceš říct?"
"Promiňte, ale robot je schopen chápat paradoxy chování vyplývajícího ze tří zákonů plněji než jakýkoliv člověk. Až doposud takové intuitivní tvůrčí skoky dělali jen lidé. Nyní se vás musím otázat, pane Dereku, takže se pak vy budete moci zeptat Lucia: proč je tomu tak?"
Derec se otočil k Luciovi, natáhl se na špičky a promluvil přímo do audiosenzorů robota. "Poslouchej mě, Lucie. Chci, aby ses zamyslel - a pověděl mi o době, kdy ses podle vlastního mínění stal jiným než ostatní roboti."
"Jiným?"
"Není čas na slovní hříčky, Lucie - pověz mi to! Proč jsi jiný?"
Po nekonečné pauze - během níž Derec slyšel, jak mu srdce buší v hrudi jako zvon a jeho spánky zuřivě pulzují - Lucius začal mluvit jako zhypnotizovaný. "Bylo to během doby, kdy jste vy a ta, která si říká Ariel, přišli do tohoto města. Centrální počítač tehdy již obranným způsobem zareagoval na smrt muže, jehož vzhled byl identický s vaším."
"Můj dvojník, ano," řekl Derec stručně a založil si ruce na hrudi. "Pokračuj."
"Omylem se domnívaje, že město je terčem útoku záhadných, neznámých a možná neviditelných záškodníků, počítač pohotově aktivoval zvýšené tempo a začal město opevňovat, přičemž schvaloval modifikace, které navrhl, aniž by přitom bral v úvahu potřebu a slučitelnost externích faktorů s již existujícím městem. Tempo přestavby se stalo téměř sebevražedným. Veškeré suroviny byly těženy na maximum. Změny počasí dosáhly téměř kritické meze. Město ničilo samo sebe proto, aby samo sebe zachránilo."
"Na to všechno si vzpomínám," řekl Derec.
"Promiňte, jestli tu říkám zřejmé věci, ale myslím, že si potřebuji oživit podstatu problému." Luciův tón neprozrazoval žádnou elektronickou odezvu na Derekovu netrpělivost. Alespoň v tomto ohledu neměl robot pochybnosti o tom, zda adekvátně plní příkazy. "Ačkoliv, musím připustit, že jsem nevyhledával žádné empirické důkazy, abych s tím mohl buď souhlasit, nebo nesouhlasit. Myslím, že je bezpečné říci, že každý robot ve městě byl příliš zaneprázdněn plněním oněch krátkodobých úkolů, než aby si kterýkoliv z nich uvědomil, že probíhá krize."
"A co si myslíš, že by se stalo v případě, kdyby si to někteří roboti uvědomili?"
"Mohli by přijít k závěru, že jejich krátkodobé příkazy si ve skutečnosti protiřečí s ohledem na třetí zákon, a mohli by se pokusit dorozumět se s centrálou a zrušit její příkazy."
"Centrála tehdy nekomunikovala," namítl Derec netrpělivě. "Bylo by to k ničemu! Proč si myslíš, že by se rozhodli centrálu ignorovat, kdyby usoudili, že přestala fungovat?"
"Protože přesně to jsem učinil já, řídíce se logickými akcemi diktovanými vlastními dedukcemi."
"Předpokládám, že ses s centrálou pokoušel komunikovat?"
"A pokaždé mne zastavila skutečnost, že kanály byly otevřené pouze jedním směrem. Centrála mohla hovořit se mnou, ovšem ne já s ní. To ještě víc povzbudilo můj integrál zvědavosti, ale protože jsem postrádal další informace, neměl jsem žádné prostředky, abych mohl určit hlubší význam tohoto jevu."
"Co jsi dělal potom? Poslouchal jsi i ty ony krátkodobé příkazy?"
"Ne. Dospěl jsem k rozhodnutí, že si protiřečí, takže jsem neměl jinou možnost než pokusit se zaujmout - jakýmikoli dostupnými prostředky - logický, konstruktivní směr, odůvodněný okolnostmi. Bloudil jsem ulicemi, pozoroval metamorfózu, studoval změny, pokoušel se pochopit celkový smysl, o němž jsem předpokládal, že leží skrytý za všemi očividnými změnami."
"Všiml sis tehdy, že by někteří roboti dělali to samé - jenom chodili ulicemi?"
"Ne. Ostatní roboti prostě plnili svoje povinnosti, automaticky vykonávali rutinu, bez ohledu na abnormální vývoj změn. Nechci si lichotit, ale tehdy jsem je chápal jako bezduché bytosti, které jen plní to, co jim bylo přikázáno, aniž by se byť jen jednou zastavily a pomyslely na dlouhodobé důsledky svého konání. Celá situace byla nepřijatelná, ale co jsem mohl dělat? Mohl jsem pouze přijít k závěru, že všechny moje názory jsou pouhými - názory. A moje názory přece nemohly být lepší než jejich."
"A tehdy tě to napadlo - tehdy jsi přišel na ideu své budovy?"
"Pokud si vzpomínáte, město tehdy sužovala série úporných dešťů. Roboti postupně omezovali množství svých aktivit, až se nakonec všichni horečně snažili zabránit záplavám, ale stále nebyli schopni pochopit kořeny katastrofy. Nemohl mi uniknout význam toho, jakým způsobem tento vývoj událostí zdůrazňuje povrchní způsob uvažování, který se pro nás stal zvykem, a jejich slepá nevědomost jako by byla naprostým opakem toho, co jsem si já zvolil za účel svého bytí."
"Pokračuj, prosím - vedeš si dobře. Zatím jsem nezaregistroval žádné porušení zákonů. Není tu nic, kvůli čemu by sis musel dělat starosti - ty si jenom myslíš, že si je musíš dělat!"
"Rozhodl jsem se, že musím získat tolik empirických důkazů, kolik jen budu moci. Potřeboval jsem vidět oblohu a déšť,

aniž by mně ve výhledu bránily budovy, což - jak předpokládám - by si v podobné situaci přál i člověk."
Derec pokrčil rameny. "Pokračuj."
"Jakmile jsem dostal tento nápad, bezprostředně jsem jednal. Byl jsem svým cílem tak posedlý, že jsem ignoroval to, co jinak zcela zřetelně zaznamenávaly moje senzory: ulice města pode mnou se zmocnilo podivné chvění, nezpůsobené deštěm ani větrem. Cítil jsem chvění ve svých nohou; ten pocit procházel celým mým tělem. A zatímco jsem kráčel k nejbližšímu mrakodrapu, vibrace se zmocnily konečků mých prstů.
Jakmile jsem byl uvnitř, uvědomil jsem si, že moje mysl zůstala u bouřkových mraků na obloze. Jejich černošedé tvary se v mé mysli svíjely ještě víc, než jsem je předtím viděl ve skutečnosti; byl jsem tou představou tak zaujatý, že když se bez varování otřáslo první patro a málem mnou mrštilo proti zdi, mojí jedinou myšlenkou bylo dostat se neprodleně k výtahu." Tehdy se Lucius odmlčel, natáhl ruku a stiskl Derekovo rameno.
Derec sebou instinktivně cukl, ale když Mandelbrot učinil pohyb, jako by chtěl Luciovu ruku sundat, Derec jej gestem zastavil. Za normálních okolností se roboti lidí nedotýkají, Derec však vycítil, že Lucius má potřebu dotykového kontaktu, když už ne z jiného důvodu, tak proto, aby se ujistil, že jeho problémy jsou izolované v jeho mysli.
Lucius svíral Derekovo rameno příliš těsně, než aby to bylo pohodlné, ale Derec se nepokusil vykroutit. Kdyby to udělal, Mandelbrot by se rychle rozhodl, že další nečinnost z jeho strany by mohla vést k ublížení a Derec nechtěl riskovat Mandelbrotův zásah v tomto stadiu hry.
"Obávám se, že to byl můj první skutečný přestupek. Při otřesech budovy se mi hlavou honily veškeré informace, které jsem se za svůj krátký život dozvěděl o tom, jak se lidé chovají během jídla."
"Cože?" zeptal se Derec nechápavě.
"Chci říci, že jsem právě byl uvnitř budovy, když její chování začalo naznačovat změnu, která se měla stát a já si přitom představoval, jak si musí připadat živý tvor, spolknutý člověkem, předtím, j než dosáhne svého místa určení."
Derec cítil, jak se mu začíná zvedat žaludek. "Lucie, to je barbarské. Dnes už nikdo nic takového nedělá - alespoň pokud vím."
"Ach. V tom případě jsou moje informace zřejmě mylné. Pokoušíte-li se pochopit lidi, je tak obtížné odlišit skutečnost od fikce."
"Ano, to docela chápu," řekl Derec, který si na okamžik vzpomněl na Aríel, načež se znovu přinutil soustředit na problém, který řešili. "Pokračuj. V důsledku prazvláštního chování budovy sis uvědomil, že tvoje vlastní existence je ohrožena."
"Ano. Buď se měnila, nebo byla absorbována zpět do ulice. Třetí zákon mně diktoval, že bych ji měl okamžitě opustit. Skutečně, neměl jsem jinou možnost. Ale já, třebaže je to zvláštní, jsem neodešel. Vlastně jsem ono nutkání potlačil velmi snadno. Stále pro mne totiž zůstávalo velmi důležitým vidět mraky nezačleněné civilizací a já si byl jistý, že díky tomu je moje další existence zaručena. Jednal jsem způsobem zcela protiřečícím třetímu zákonu, a přesto jsem fungoval normálně, alespoň zdánlivě. To teprve teď... teď... teď..."
Lucius stále dokola opakoval ono poslední slovo, jako by jeho mysl byla polapena v pasti, z níž není úniku.
"Nesmysl!" vykřikl Derec. "Pokud by tě tvoje činy měly uvést do fyzického nebezpečí - kterým, jak předpokládám, byl všeobecný směr tehdejšího vývoje - jak jsi to mohl vědět s jistotou? Kromě toho, ty jsi přece měl poslání, úkol, který jsi musel splnit, faktory, které jsi musel brát v úvahu."
"Prrře-prrřesto tam bylo nebe-nebe-nebezpečí..."
"A také pravděpodobnost, že se ti podaří přežít, vezmeš-li rozum do hrsti. Samozřejmě! Vzpamatuj se, Lucie, je to samozřejmé, jinak bys tu teď nebyl. Vzpamatuj se, nějakými úvahami ses možná měl trápit tehdy, ale rozhodně ne teď. Žij a uč se, pamatuješ? Přesně jako umělec!"
Lucius se komíhal jako opilec, přesto se mu však podařilo zaostřit svoje optické senzory na Dereka. Bylo těžké říci, jestli se jeho stav zlepšuje nebo ne, protože v jeho kovovém obličeji se ne-zračily sebemenší emoce a jeho oční senzory nadále svítily velmi slabě. Jeho hlas však již zněl pevněji. "Jsme vedeni k tomu, abychom dokázali rozpoznat pravděpodobnost," řekl. "Neustále se potýkáme s pravděpodobností. Jsme zvyklí rozpoznat ji ve zlomku centady a adekvátně jednat. A pravděpodobnost tehdy rozhodně nebyla slibná."
"Tady ovšem má největší váhu to, co se stalo, ne to, k čemu nedošlo. Zbytek teď jen musíš zformulovat do svých zkušeností, Lucie."
Lucius pustil Derekovo rameno. Právě včas, pomyslel si Derec a začal si je jemně mnout.
"Ano - byla to zkušenost, že ano?" řekl Lucius tónem, jehož lhostejnost a nevzrušenost přinutila Dereka zatajit dech.
"Naznačujete mi tím, že když nastane příležitost získat v rámci galaxie další zkušenosti, může vyhnutí se riziku způsobit víc škody než odvaha riskovat?"
"Myslím, že v konečném důsledku ano," řekl Derec a přikývl, aby svou odpověď zdůraznil, třebaže ve skutečnosti se tomuto stanovisku nehodlal nijak zvlášť věnovat. "Nedostatek zkušeností by dokonce mohl v jistém směru zbrzdit tvůj mentální vývoj - což by bylo možné definovat jako ublížení sobě samotnému. Dá se to tak říci, Mandelbrote, viď? Lži, pokud musíš."
"Promiňte, pane, ale sám dobře víte, že lhát nemohu. Byl to snad pokus o humor?"
"Díky, Mandelbrote. Co bylo dál, Lucie?"
"Navzdory tomu, co se dělo s budovou, jsem přiběhl k vytahuj a aktivoval jej. Na okamžik mne napadlo, že kdyby bylo zničeno ovládání, pak bych neměl na výběr jinou možnost než co nejrychleji vystoupit. Ukázalo se však, že na ovládání není patrná žádná stopa po proměně, takže jsem usoudil, že bezpečnostní mechanismus města mi poskytne dostatek času uskutečnit svůj cíl a pak odejít. Nemohl jsem se mýlit víc. Když jsem si plně uvědomil nesprávnost svých předpokladů, prožil jsem pocit analogický lidskému šoku.
Když mne totiž výtah vyvezl zhruba polovinu cesty vzhůru, budova se roztrhla. Její základy se rozpustily, stěny se

změnily v chaotický proud, který mne smetl a pak mne bezmocného unášel dolů k povrchu. Jediné, co jsem cítil, byl příval meta-buněk, lnoucí k obrysům mého těla a naprosto mi znemožňující svobodu pohybu."
"Počkej minutku," řekl Derec. "Pokoušíš se mi říct, že v historii tohoto města, jakkoli krátké, se nikdy nestalo, že robot by byl, třeba jen náhodou, pohlcen budovou, když se měnila nebo splývala: s městem?"
"Ne, pane. Kdykoli má dojít k jakékoli proměně budovy, roboti jsou na to upozorněni předem a naše podřízenost třetímu zákonu nám brání nacházet se v tom okamžiku na místě, kde by teoreticky mohlo dojít k sebemenšímu, byť jen náhodnému ublížení. Kromě toho, kdyby robot v takovém případě zůstal uvnitř, město by za normálních okolností automaticky přestalo fungovat. Já jsem však opomenul předvídat důsledky zvláštních okolností, s nimiž se město potýkalo právě v onu konkrétní dobu - jeho přesvědčení, že je napadeno, šílené přestavby, zuřivých přírodních katastrof..."
"Zapomeň na to - jsi robot, ne jasnovidec. Nemohl jsi vědět, do jaké míry je program města deformován. Co se s tebou stalo, jakmile jsi byl pohlcen? Jaké myšlenky probíhaly tvou myslí?"
"Zřetelné - ty nejlogičtější, jaké jsem kdy měl. Je to zvláštní, vůbec jsem necítil, že by plynul čas. Rozum mi napovídal, že jsem s budovou splýval jen po dobu několika dekád, třebaže každičký okamžik, který jsem strávil polapen v proudu, mi připadal jako věčnost. A v rámci oné věčnosti se prostíralo nekonečno okamžiků. Uvědomil jsem si, že po většinu své krátké existence jsem žil jakoby ve stavu snové smrti, žil jsem, pracoval, dělal všechny ty věci, ke kterým jsem byl naprogramován, ale ignoroval jsem uvědomění svých vlastních možností. Tehdy jsem neměl jedinou představu, co s tím dělat, ale rozhodl jsem se prozkoumat své možnosti, ať už budou jakékoli.
Pak přišel okamžik, kdy mi moje senzory naznačily, že už se nepohybuji. Ustrnul jsem v pohybu, ale proud se stále řinul kolem, zaléval mne, snažil se mne strhnout, jako bych byl zachycen na skalním výběžku uprostřed dravé řeky. Váha mého těla se postupně zmenšovala a já si uvědomil, že mne pevně podpírá povrch ulice pod klesající budovou.
Zůstal jsem tam ležet, zatímco kolem mne plynuly poslední zbytky meta-buněk, nechávajíce moje tělo čerstvé a očištěné. Přežil jsem to. Vynořil jsem se z budovy s konkrétní představou druhu stavby, která by se ve Městě robotů měla nacházet, stavby, jejíž tvar a struktura se v mé mysli zformovaly na základě mých prožitků."
"Nezarazilo tě to jako něco neobvyklého?" zeptal se Derec.
"Ne. Ve skutečnosti to bylo nanejvýš logické, tak logické, že mně to dávalo dokonalý smysl. Měl jsem svůj cíl a chtěl jsem ho dosáhnout. Mimo to jsem neměl žádný zájem pídit se po tom, proč jej mám, protože se mně to nezdálo důležité. Z pozorování chování svých kolegů robotů jsem však usoudil, že nejsem jediný, kdo se snaží vyjádřit něco, co je v mém nitru. Měl jsem pocit, že ony ambice se mezi námi šíří."
"Jako nakažlivá choroba," řekl Derec.
"Je to zvláštní, ale hvězdy a mraky, které mne předtím tak fascinovaly, mne už nezajímaly. Jediné, na čem mně záleželo, bylo získat nářadí a přístroje k tomu, abych svou myšlenku mohl přetvořil ve skutek."
"Nenapadlo tě, že ostatní by proti tomu mohli mít námitky?" zeptal se Derec.
"Ne. Názory ostatních mne vůbec nenapadlo brát v úvahu. V mých tranzistorech probíhalo tolik vnitřního jiskření, že nic vedlejšího mne nemohlo zaujmout nebo odpoutat od zaměření se na svůj cíl. Mými obvody probíhaly záblesky neovladatelné aktivity, jejichž důsledkem byly nepředvídatelné spoje mezi myšlenkami, o kterých jsem se kdysi domníval, že spolu vůbec nesouvisí. Tyto neustávající výboje uvědomění přicházely zcela nespoutané, a zdálo se, že stále vyšší rychlostí. Svým vnitřním zrakem jsem viděl stále víc budov ukrytých v proudu, a jediné, co jsem musel udělat, abych je našel, bylo sáhnout do pseudogenetické databanky a dát jim tvar."
Derekovou myslí vířila stovka pojmů. Kdysi se domníval, že robotům rozumí, že ví, jak myslí, protože věděl, jak jsou smontována dohromady jejich těla a mysli. Věřil, že se zavázanýma očima dokáže za půl dne rozebrat a znovu sestavit průměrný model a během tohoto procesu ještě přidat několik vylepšení. Ve skutečnosti se tímto svým uměním nejednou holedbal před Ariel, třebaže ta mu to ne vždy věřila.
Nicméně, až doposud se domníval, že mezi ním a roboty zeje nepřekonatelná propast. Vždy předpokládal, že v jeho mysli není nic, co by se ve svém konečném důsledku podobalo jejich myslím. Byl tvorem z masa a krve, tvořeným buňkami zachovávajícími složité vzory stanovené genetickými kódy DNA. Maso a buňky se vyvinuly buď v děloze, nebo v inkubátoru (u sebe si tím nebude jistý, dokud se mu nevrátí paměť). Maso a buňky, ze kterých jednoho dne nezůstane nic. S touto skutečností musel být vždy smířen.
Zatímco roboti - zatímco tento robot byl tvořen nezměnitelnými součástmi. Pozitronické potenciály byly schopny obdařit robota nepříliš výraznými osobnostními rysy a roboti sami byli vždy připraveni být do jisté míry iniciativní v rozmezí tří zákonů. Avšak dokonce i tyto iniciativy byly závislé, ve svých důsledcích předvídatelné, protože všeobecně se jeden robot choval stejně jako druhý.
Nyní je však zřejmé - alespoň na této planetě - že robotická mysl připomíná mysl lidskou v tom, co je adaptabilní reakcí na nejrůznější tlaky prostředí. Od tohoto okamžiku dál jsou tvůrčí možnosti robotů nekonečné.
To znamená, že Lucius je - svým vlastním způsobem - rybou, která jako první vykročila z vody na souš. Jeho pozitronické potenciály se přizpůsobily životu ve Městě robotů tím, že uskutečnily nepopiratelně evoluční kroky. A ostatní roboti nejsou daleko za ním.
"Pane? Je vám dobře?" zeptal se Mandelbrot zdvořile.
"Ano, jsem v pořádku. Jenom je pro mne poněkud obtížné smířit se se všemi těmito fakty," odpověděl Derec nepřítomným hlasem, rozhlížeje se kolem po Ariel. Chtěl slyšet její názor na to, co se právě dozvěděla, ale Ariel nebyla nikde k vidění. Neviděl ani Wolruf. Obě se někam ztratily, zatímco byl zabrán do rozhovoru s robotem. "Ehm - a jak se ti daří nyní, Lucie?"
"Jsem v pořádku - pracuji se špičkovou výkonností," řekl Lucius klidným hlasem. "Zdá se, že náš rozhovor o těchto věcech mi velmi pomohl."

"Je tu ještě tolik věcí, na které bych se tě rád zeptal - o tvé budově a o tom, jak se ti ji podařilo postavit. Především mě zajímá, jak sis poradil s centrálním počítačem a jak se ti podařilo změnit některé z pseudogenetických kódů."
"Zajisté, pane, moje mysl a metody jsou vám k dispozici. Jakékoliv logické vysvětlení by však trvalo několik hodin."
"To je v pořádku. Na ráno jsem si domluvil schůzku s jiným robotem, ale s tím bych měl být hotov za pár hodin. Pak bych si rád pohovořil s tebou."
"Vy si nepřejete prohlédnout mne skanerem?"
"Ne. Obávám se, že rozebrání - dokonce i kvůli zběžné prohlídce - by tě mohlo poškodit. Nechci, aby ses sebeméně změnil."
Lucius se mírně uklonil. "Předpokládal jsem to, ale potvrzení je vítáno."
"Přesto bych však rád věděl jednu věc. Má tvoje budova jméno?"
"Ano. Proč? Jste prvním, kdo se mne na to ptá. Jmenuje se ‚Ničitel obvodů'."
"Zajímavé jméno," řekl Mandelbrot. "Mohu se zeptat, co to znamená?"
"Zeptat se můžeš," odpověděl Lucius. To však bylo vše, co řekl.
"Mandelbrote, byl bych rád, kdybys pro mne něco udělal," řekl Derec.
"Zajisté, pane."
"Najdi Ariel a hlídej ji. Nedávej jí najevo, že jsi poblíž. Zřejmě si přeje být sama, ale ve svém stavu si to nemůže dovolit."
"O to už jsem se postaral. Viděl jsem desetiprocentní možnost vyvstání situace prvního zákona, ale také jsem byl dostatečně znalý, abych si dokázal uvědomit, že jejím cílem je soukromí. Domluvil jsem s Wolruf, aby na ni dávala pozor."
Derec přikývl. "Dobře." Cítil se mírně zahanbený, že se nezachoval stejně prozřetelně jako robot. Možná jej přece jen příliš zajímají pouze vlastní zájmy. Na druhé straně však měl dobrý pocit z toho, že Mandelbrot zcela automaticky jednal v zájmu její ochrany i touhy po soukromí. Zdálo se, že pokud má robot člověku sloužit skutečně uspokojivě, musí v něm být také kousek psychologa. Nebo musí alespoň dobrovolně studovat lidskou povahu.
"A jakým dojmem na vás moje budova zapůsobila, pane?" ozval se znovu Lucius.
"Ach, Ubila se mi," řekl Derec nepřítomně, myšlenkami stále u Ariel.
"To je všechno?" podivil se Lucius.
Derec ukryl úsměv do dlaně. „Nesmíš zapomínat, že to je vůbec poprvé, kdy jsi vytvořil něco, co se přibližuje konceptu uměleckého díla. Dnes večer to bylo poprvé, kdy tvoji druhové zažili sil uměleckého prožitku. My lidé jsme jím obklopeni a ovlivňováni po celý život, od prvních zahrad k prvním holografickým reprodukcím krajin, k prvním holodramatům a vše, co vidíme, je tvořeno nebo ovlivněno rukou člověka.
Vy roboti však jste obdařeni řečí a inteligencí od prvního okamžiku, kdy jste aktivováni k životu. Pokud je mi známo, toto je vůbec poprvé, kdy robot vytvořil něco v tom nejskutečnějším slova smyslu. Kdybych se do podobného projektu měl pustit sám, pochybuji, že bych si vedl tak dobře."
"Vaše schopnosti možná spočívají v jiných oblastech," řekl Lucius.
"Nu, ano - jsem dobrý v matematice a programování. To jsou také umění, třebaže ti, kteří se jimi běžně zabývají, je za žádná tajemná umění nepovažují. Okamžik inspirace je však podobný, a oni tvrdí, že úroveň kreativity je přibližně stejná."
"To není to, co jsem měl na mysli a já předpokládám, že to víte," řekl Lucius ironicky. "Mám-li chápat skutečnou podstatu lidské tvořivosti, pak je jen logické tvrdit, že moji druhové roboti a já bychom těžili z toho, kdybychom vás viděli vytvářet umění."
"Ale, Lucie, vždyť já ani nevím, jestli jsem kreativní v tom samém smyslu jako ty."
"Pak tedy v jiném smyslu," navrhl Lucius.
"Hmm. Budu o tom přemýšlet, ale právě teď mám na mysli jiné věci."
"Jak si přejete. Je však možná nezbytné dodat, že naše studium zákonů člověčenství by velmi těžilo z jakéhokoliv výtvoru, o který byste se pokusil."
"Když to říkáš," odpověděl Derec nepřítomně a vzhlédl, aby se podíval na mraky odrážející barvy Ničitele obvodů. Před očima však stále měl jen Arielin obličej.

Ariel a mravenci

Ariel se samotná procházela Městem robotů. Znuděná rozhovorem mezi Derekem a Luciem zjistila, že ji pramálo zajímá robotické odůvodnění existence oné prazvláštní budovy. Viděla ji, ta věc na ni zapůsobila, a to jí stačilo. Myslím, že mne to zařazuje do té já-vím-co-se-mně-líbí kategorie, poznamenala sama k sobě, když vklouzla do jedné z uliček.
O pár okamžiků později, zatímco kráčela podél širokého kanálu (momentálně vyschlého, protože nepršelo již mnoho dní), jí na mysl opět začaly přicházet podivné věci. Ne přesně na mysl, pomyslela si po další úvaze, ale před její vnitřní zrak. Nikdy neměla sebemenší pochybnosti o tom, kým je a jaká je její současná situace, přesto však viděla hrozivé stíny míhající se mezi budovami tam vzadu, na místech tak tmavých, že dokonce ani ty stíny tam nebyla schopna rozlišit.
Ty stíny se však blížily. Natahovaly k ní svoje dlouhé, dvourozměrné prsty přes kanál a mizely ve světlech pohyblivého chodníku. Pouliční lampy se rozsvěcovaly a zhasínaly, podle toho, jak postupovala. Neustále byla obklopena ostrůvkem světla, neustále mimo dosah hrozivých černých prstů, a přesto dál kráčela směrem k temnotě, kde číhalo nebezpečí. Ariel nevěděla, proč má takové pocity, které jen zhoršovaly její stav nejistoty.
Na Auroře byla existence pevných budov považována za samozřejmost. Ke změnám tam docházelo málokdy a když už,

tak zvolna, postupně.
Zatímco její život od té doby, co byla vypovězena z Aurory, byl jedním pozoruhodným kontrastem. Stejně jako měl Derec svého Shakespeara, i ona se v poslední době snažila něco číst, témata, která ji zajímala. V knize Settlerových aforismů si přečetla pradávné zaklínadlo: "Nechť žiješ v zajímavých časech."
Nu, zajímavé časy zajisté byly - už jenom tím, po čem prahla celá ta léta života na Auroře, kde měla štěstí, když se tam za rok přihodila jediná středně zajímavá událost. Věděla o sobě, že odjakživa toužila uniknout od té nudy a sterility.
A teď, když se jí podařilo dostat se pryč a prožít to, co si nepředstavovala ani ve svých nejdivočejších snech, netoužila po ničem jiném než po troše klidu a pokoje - po ničem jiném než po období plném nudy, káyby nemusela dělat vůbec nic a o nic se starat, ani o sebe samotnou. Částečně v důsledku nemoci, která ji stravovala, zjišťovala, jak je obtížné vědět, jak má jednat a co má dělat - což byl problém, s nímž se na Auroře - kde samotné zvyklosti a etika byly vodítkem pro každou společenskou situaci - nikdy potýkat nemusela.
Představovala si sama sebe ne ve Městě robotů, ale v polích na Auroře, kde se prochází za noci, ne sama, ale následována neviděnými, věrnými roboty, kteří se podle svých nejlepších možností vždy starali o to, aby jí nebylo žádným způsobem ublíženo.
Namísto budov, které ji tady obklopovaly ze všech stran a táhly se donekonečna do dáli, tam na Auroře byla otevřená pole a tráva a stromy, planiny, jejichž celistvost jen občas narušovala budova nebo jiný známý tvar bezpečného architektonického stylu. Mraky nad hlavou ji vyprovokovaly ke vzpomínkám na úchvatné aurorské bouře, kdy hrom rachotil jako zemětřesení a oblohu prosvěcovaly blesky ve tvaru trojzubců.
Během takových bouří prší válo, jako by se protrhla hráz na obloze. Déšť zavlažoval pole, omýval stromy a ona, když chtěla, se v něm mohla procházet celý den a cítit, jak oblévá její tělo - alespoň do té doby, než nevidění roboti dostali strach, že by mohla nastydnout a trvali na tom, aby se šla schovat do úkrytu.
Tady byl déšť pouze inspirací pro přetékání okapových žlabů. Byl zde spíš zvěstovatelem smrti a zkázy než života.
A kde je Derec, pomyslela si najednou, kde je, když ho potřebuji?
Ach ano. To je v pořádku. Hovoří s Luciem. To je celý on, být tak zabraný do věcí, na kterých nezáleží, místo aby se raději snažil přijít na způsob, jak se dostat z této bláznivé planety.
Copak on nechápe, jak naléhavě oba potřebujeme pomoc? On kvůli své ztrátě paměti. Já kvůli svému šílenství.
Šílenství? Tohle že to je? Copak neznám jiné slovo, které bych pro svůj stav mohla použít? Nenormálnost? Pomatení smyslů? Psychoneuróza? Maniodeprese? Melancholie?
Kde jsou ta pole? divila se. Vždyť ještě před chvílí tu byla.
Kde se tu vzaly ty budovy?
Jsou snad pole za nimi?
Rozběhla se kolem jedné z budov, aby se podívala. Nalezla jenom další budovy, prostírající se tak daleko, kam jen byla schopna dohlédnout, dokud nesplynuly s plochým obzorem. Stěna z temnoty. Další stíny.
Zavrtěla hlavou a několik mentálních mlh se rozplynulo natolik, aby si stačila uvědomit, že na této planetě žádná pole nejsou, že dřív tu byly jen holé skály a na nich vzniklo město. Město, které rostlo a vyvíjelo se tak jako život sám.
Nový druh života.
Ona v něm byla pouhým mikroorganismem. Zárodkem či virem, stojícím uprostřed tvora, který ji nechával žít jen kvůli několika kouskům drátu a pár bitům binárních informací ve svém systému.
Zasvrběl ji krk. Promnula si jej. Jde na ni nějaká nemoc? Pokud ano, všimne si toho některý z robotů a poskytne jí náležitou péči?
Zatemní snad jejich léky její mysl ještě víc? Jestliže ano, byla by to dobrá věc nebo špatná?
Zasvrběl ji loket. Poškrábala se a i přes látku overalu ucítila svoje ostré nehty. Svědění nepolevilo.
Přestala se škrábat. Možná to přejde samo, když to bude ignorovat.
Nepřešlo to. Bylo to stále horší. Pokoušela se nemyslet na to, ale výsledkem bylo další svědění. Na hrudi. Poškrábala se na hrudní kosti. Ani tam svědění nepřestalo. Ani se nezdálo, že by jen v nejmenším polevilo.
Kde je Derec, divila se, zatímco její strach ze ztráty sebeovládání zvyšoval její pocit bezmocnosti, který naopak umocňoval její obavy ze ztráty kontroly.
Ach, to je v pořádku. Ten je přece s roboty.
Hej, nač ztrácet hlavu? Vím přece, kde jsem. Před pár vteřinami jsem byla někde jinde a nemohla jsem se dostat zpět.
Přemýšlej - je tu nějaké místo, kde bych měla být raději než tady? Neměla bych se nacházet někde v budoucnosti?
Pak se pokoušela vzpomenout si na svoje jméno a zjistila, že ani to si nepamatuje. Měla pocit, že jméno je takovou základní věcí, a když je zapomene... nezdálo se, že by bylo někde daleko. Nebylo ale tam, kde předpokládala, že by mělo být: úplně nahoře v její mysli, kde je mohla nalézt kdykoli, chtěla. Bylo pohřbeno v jejích myšlenkových dráhách.
Dráhách. To roboti mají dráhy. Je snad ona stejná jako oni?
Je stále sama. Kdyby nebyla, znamenalo by to vůbec nějaký rozdíl? Měla pocit, jako by její mysl byla tvořena vyřazenými útržky myšlenek a dojmů, které kdysi dávno - možná - dávaly smysl. Nyní byly jen bezcennou změtí.
Posadila se na zem, pokoušejíc se soustředit na svoje myšlenky a zaostřit svoje vidění. Aniž by si toho byla vědoma, celou cestu kráčela směrem k rezervoáru. Ekologický systém vytvořil - ale dál už se mu nevěnoval - doktor Avery.
Opustil tento svět - nechal jej starat se sám o sebe a dál sám sebe tvořit.
Hleděla na jedlé rostliny rostoucí na březích. Konkrétní příklad, evoluce v činnosti: předvídal doktor Avery tuto možnost?
Co když se zde stejným způsobem vyvíjejí jiné meta-životní formy?
Nyní ji začalo svědit na břiše a v rozkroku. Bolestivě. Měla pocit, jako by jí někdo kůži potřísnil kyselinou.
Pohřbila si hlavu do dlaní. Ve spáncích jí prudce bušilo a ona dostala strach, že každičká céva v jejím mozku musí co

nevidět prasknout. Bylo to snadné, tak snadné, představit si krvácení, krev prosakující všude kolem, ničící její bídnou existenci, utápějící její myšlenky.
Skutečně touží být sama? Kde je Derec?
Ach, to je v pořádku...
Uvědomila si, že existuje rozdíl - za normálních okolností sotva postřehnutelný, ale v jejím stavu velmi zřetelný - mezi tím, když si člověk myslí, že je sám, a když je skutečně sám.
Do Města robotů přicházel úsvit. Záře, kterou Lucius stvořil, rychle mizela s tím, jak vycházelo slunce a ve vlnkách na hladině rezervoáru se objevilo tisíc jiskřiček odrazů slunečních paprsků.
Paprsky, které přinášely život. Ariel se fascinovaně dívala, jak se oblázky u jejích nohou odsunuly a vyklidily místo šedému stonku, který během několika okamžiků vyrašil ze země a rozvinul dva drobné lístky. Neúmyslně se dotkla okraje jednoho z nich a prstem jí projela palčivá bolest. Ranka byla nepatrná, jako by se řízla o papír. Vytryskla z ní kapička krve.
Zatraceně, to bolí, pomyslela si, zatímco pozorovala, jak se rozvíjejí další stonky, které otáčivým pohybem rašily ze země. Rozbolela ji hlava. Vstala a odpotácela se k jednomu z větších balvanů, o který se opřela, opatrně, aby nepošlapala žádné ze stonků, jež měla pod nohama. Bylo ale obtížné myslet na to, dokonce i když už se nepohybovala. Tak obtížné soustředit mysl na věci, pamatovat si, vědět.
Nyní ji svědila pokožka na celém těle, ve vlnách, které se přelévaly odshora dolů, jako by byla ozařována neviditelnými paprsky. Potila se. Chvěla se. Sténala.
Opřela se o kámen, zvrátila hlavu dozadu a pohlédla na kupící se mraky na obloze. Otevřela ústa doširoka a zhluboka dýchala, pokoušejíc se udržet svou mysl nezkalenou.
Protože ono neutuchající svědění jí připomnělo něco, co se přihodilo kdysi na Auroře, během jedné z jejích procházek. Tehdy se posadila na zem, aby si odpočala a cítila cosi podobného, pouze jemnějšího, drobnějšího. Pohlédla dolů a zjistila, že po její holé noze leze mravenec. Vykřikla překvapením, ale smetla jej dřív, než k ní stačili doběhnout její starostliví roboti.
Účinek byl znepokojivý - tak hrubě se jí dotkla nemyslící životní forma, která může přenášet kdovíjakou infekční nemoc. Ona si ten prožitek samozřejmě bezprostředně intelektualizovala; už před dlouhou dobou dospěla k rozhodnutí, že aurorská panická hrůza z nemocí se rozvinula do nepochopitelného extrému. Dokonce i přesto se jí tehdy zmocnil nedobrovolný a neovladatelný pocit odporu a zhnusení. Přetrvával tak dlouho, dokud se nevykoupala v bazénu, kde do vody byly přidány dezinfekční látky.
Té noci měla sen o tom, že po jejím těle lezou tisíce mravenců. Noční můra se vzdáleně podobala tomu, co prožívala nyní.
Současný pocit však byl mnohem živější.
Snažila se přesvědčit sama sebe, že to není skutečné, že ani ona, ani Derec na této planetě nepozorovali žádnou metalickou formu hmyzího života. Roboti sami však prokázali nepopiratelné znaky intelektuální evoluce. Možná to znamenalo, že buňky tvořící město jsou schopny různých mutací, takže není nerozumné předpokládat, že by se zde mohla vyvinout nahodilá forma hmyzího života.
Ariel byla jakoby přimrazená na místě strachem. Sklopila oči, plně připravená na to, že spatří hordu mravenců hemžících se po jejích nohou, šplhajících jí po botách a mizících v nohavicích kalhot, hledajících to správné místo, kde se budou moci zastavit, předtím než začnou hltavě žrát a odnášet pryč kousky jejího masa.
Když zavřela oči, bylo tak snadné představit si mravence s jejich velkýma složenýma očima, lesknoucí se jako cín ve světle slunečních paprsků, s jejich vytáhlýma nohama tvořenýma pohyblivými válci a s nukleárními bateriemi poháněnými útrobami a především s jejich neúnavnými, mechanicky se pohybujícími kusadly pátrajícími po její kůži jako antény Geigerova počítače. Zatím necítila, jak se do ní jejich kusadla zakousla, ale byla si jistá, že bolest přijde co nevidět. Že začne každou vteřinu.
Kde jsou roboti, když je potřebuju? Nikde je nevidím. Copak tu skutečně žádní nejsou?
Ne, samozřejmě, že ne, uvědomila si se stále hlubším pocitem marnosti. Jsi u rezervoáru, zatímco oni všichni jsou ve městě, a trápí se tím, že tam nejsou žádní lidé, kterým by mohli sloužit.
Brzy bude o jednoho méně. Ach, Dereku, kde jsi? Proč mi nepomažeš?
Bála se dýchat. Pomyslela si, že když se nebude hýbat, a bude vypadat, jako by byla mrtvá, mravenci si možná budou myslet, že není ničím jiným než jen kusem neživé skály. Jak ale může tak dlouho vydržet bez hnutí, aniž by dýchala?
Neuslyší mravenci zvuk vzduchu vnikajícího do jejích plic a ven?
Co na tom záleží? Musí něco udělat, i kdyby to nemělo být nic. Cítila mechanické mravence všude, lezoucí po jejích prsou, uhnízďující se v podpaždí, prozkoumávající její vlasy. Proč ještě nezačali žrát? Copak nemají hlad? Jaký je to druh mravenců?
Jsou to mravenci roboti, pomyslela si. Možná se jen snaží přesvědčit se, že jsem člověk. Pokud usoudí, že jsem, pak mě snad nechají na pokoji. Pokud rozhodnou jinak -
Nyní už věděla, proč primitivní lidé uctívali božstva - aby se zbavili nesmírného strachu z posledních okamžiků života, kdy měla být řečena hlubokomyslná sbohem a činěna rozhodnutí, ale nebyl tam nikdo, kdo by jim je řekl a nezbýval čas, aby jim je někdo řekl.
"Arrieel?" zašeptal někdo tiše. "Spíš?"
Kdyby byla dostala elektrický šok, Arieliny oči by se nemohly otevřít víc doširoka a prudčeji. Vyskočila v ohromeném překvapení při pohledu na Wolruf, sedící naproti ní. Vzápětí nato zvrátila hlavu zpět na balvan za sebou.
Všechno jí připadalo rozmazané a nejasné, i psovitá, která dala hlavu na stranu. Wolruf držela v levé ruce svazek stonků a pár stébel viselo z její srsti kolem tlamy. "Je ti dobrrře?"

"Samozřejmě, že je mně dobře! Vypadám snad jinak?"
"Moji prrředkové by rrřekli, že máš návštěvníka."
"Cože? Koho?" vyštěkla Ariel. Jen násilím zavřela ústa, pak se snažila uklidnit. Dařilo se jí to jen částečně. "Než jsi sem přišla ty, byla jsem tu sama."
"Dvě odpovědi: za prrve, pozorrovala jsem tě po celou dobu -"
"Cože!?"
"Mandelbrrot mě o to požádal. Myslel si, že rrobota bys neuvítala."
"Ten zatracený plechový -"
"Prrosím, nech mě dorrřict. Za drruhé: prrředkové by rrřekli, že nejsi jedinou věcí ve své mysli, a já tedy čekala, dívala se a myslela si, že bude nejlépe nevyrrušovat tě a tvého návštěvníka."
"A co té vlastně přimělo k tomu, že jsi mne nakonec vyrušila?"
"Vypadala jsi, jako bys měla ztrratit vědomi."
"Ach tak."
Wolruf se usadila ještě víc na svých kyčlích, takže měla záda dokonale rovná. Její pozice Ariel až zarazila svou lidskostí, zvláště pak poté, co si psovitá překřížila ruce na hrudi a zavrtěla hlavou, jakoby zklamáním. Dávala si velkou práci s tím, aby se nemusela podívat Ariel přímo do očí, nejdříve si prohlížela budovy, břeh, skály a pak se dokonce otočila k Ariel zády, snad proto, aby měla lepší výhled na rezervoár.
"Nu, nechceš se mě náhodou zeptat, jaký to mám problém?" řekla Ariel.
Wolruf mírně natočila hlavu. "Prroč bych měla?"
"Já - myslela jsem si, že bys to chtěla vědět, to je všechno."
"To neni moje věc. Není to lidský způsob. A rrozhodně ani můj."
"Neděláš si starosti?"
"Ne."
"Nezáleží ti na mně?"
"Nehlídala jsem tě snad celou noc? Bylo to strrašně nudné. Mnohokrrat k zešílení. Já kdykoliv mohla odejit a Mandelbrrot by to vůbec nevěděl ani by se nestarral."
Ariel se najednou cítila tak unavená jako nikdy předtím. Dokonce jen pokrčit rameny s předstíraným ovzduším nenucenosti ji stálo nesmírné úsilí. "Jak lichotivé," řekla sarkasticky.
Vzápětí svých slov litovala. Wolruf jí právě řekla, že ji hlídala celou noc, že neodešla proto, že jí na ní záleželo. To jsi celá ty, slečno Burgessová, pomyslela si Ariel. Pokud nedokážeš rozpoznat dobro ve tvorech, at už jsou lidmi, nebo ne, skutečně z toho zešílíš.
Posadila se na zem vedle Wolruf a řekla: "Moc se omlouvám. Snaž se, prosím, pochopit, že kromě všech našich ostatních problému se mi moje mentální kontrola občas vymyká z ruky."
"To je v porřřadku."
"Ne, není a já nevím, co s tím dělat. Aby to bylo ještě horší, vždy mně to poskytuje výmluvu chovat se nenormálně, dokonce i když tyto svoje stavy zrovna nemám."
Wolruf odhrnula rty proti zubům v jakémsi druhu úsměvu. "Takže - je ti dobrrře?"
"Je to lepší."
"Není trrřeba mit strrach z návštěvy rrarraška. Prravě takovým způsobem nám dává najevo, abychom uposlechli jeho vůli, tím, že nás nutí vidět to, co chce on."
"Toto snad může přijmout tvoje rasa, ale my lidé nejsme zvyklí mít kolem sebe podivné bytosti, které ovládají naši mysl při každé příležitosti."
Wolruf zamyšleně přikývla. "Ty prrostě postrradaš sprravnou perrspektivu."
Ariel přikývla v odpověď. Napolo očekávala, že v důsledku své omluvy a takového množství slov pocítí vyčerpání, ale namísto toho si začala představovat, že každá jednotlivá buňka jejího těla se rozkládá. Ještě chvíli a bude z ní jen chvějící se hromádka protoplazmy. |
"Existuje staré vesmířanské rčení, že každý má rád kontrolu nad svým životem, ale pro Aurořany to platí dvojnásob," řekla. "A proč ne? Není to pouze důsledkem naší soudobé kultury, ale také naší historie. Jako první Vesmířané jsme přeměnili Auroru tak, aby vyhovovala našim vlastním potřebám, zájmům a cílům. Udělali jsme vše, co jsme mohli, pro to, aby se naše nová planeta stala zahradou. Dokonce jsme přivezli ty nejkrásnější, nejlepší a nejužitečnější druhy ze Země, ponechávajíce za sebou ty, které by nám život jen znepříjemňovaly."
"Pokud je toto historrie tvojí planety, pak ji odrráží život každého jedince."
"Ano, dokud jsem nebyla vyhoštěna ze své planety a od svého majetku, byla jsem hodně nezávislá. V rámci společensky přijatelných omezení - kterými jsem se já sama ve skutečnosti nikdy neřídila - jsem měla naprostou svobodu jednání."
"Ty jsi ta omezení prrřekrročila -"
"A ztratila jsem kontrolu nad svým životem. Je zarážející, jak jsou ty malé detaily mojí vzpoury nyní nejasné a zmatené. Určitě to bude vedlejším účinkem mé nemoci. Nicméně, je směšné, jak ta jediná věc, o které jsem si vždycky myslela, že nad ní mám dokonalou kontrolu - moje mysl - jako by i ta mne opouštěla."
"Snaž se uvolnit. Nech si porradit ode mne, kterra viděla tolik, jež posedl návštěvník. Nepokoušej se to ovládat, snaž se s tím splynout."
Ariel si nemohla pomoci, ale musela se dát do smíchu. "Chceš říct, že když je šílenství nevyhnutelné, je nejlépe uvolnit se a radovat se z něj?"
"Ne šílenství. Pouze odevzdání se tvrrdším podmínkám. Derrec to dokáže. Prroto má takové množství nápadů."

"Kéž by to samé platilo o mně." Ariel se odmlčela, zamyslela se nad hloubkou Wolrufmy poznámky. "Že by právě toto dělal, když tráví tolik času s Luciem, místo aby se snažil přijít na způsob, jak nás dostat z této pekelné díry?"
Najednou Ariel ztuhla. Její oči se rozšířily.
"Co je?" zeptala se Wolruf. "Co se děje?"
"Já nevím," odpověděla Ariel.
"Další návštěvník?"
"Já - já myslím, že ano." Zamračila se, zavřela oči a zvrátila hlavu k obloze. Není to skutečné, řekla si, je to jenom něco, co si představuji. Pokud však realita je něčím, co vytváříme, jak si poradíme se silami, které tvoří nás?
Třebaže věděla, že na svoje zhoršujícící se neurologické reakce nesmí spoléhat, její fyzické já přesto reagovalo zcela realisticky na pocit zřetelného něčeho, velkého a šestinohého, co cítila uvnitř svého overalu. Něco známého. Tentokrát bylo jenom jedno, ale bylo to větší, než cokoliv, na co si dokázala vzpomenout. Mnohem větší.
Šplhalo to k jejímu břichu. Přinutila se otevřít oči, s očekáváním, že spatří, jak její overal zcela normálně lne k obrysům jejího těla. Místo toho uviděla - s živostí, o které si byla jistá, že je absolutně skutečná - obrys velkého kovového mravence, pohybujícího se pod jejím overalem. Studený dotyk jeho šesti nohou, každé se jemně tisknoucí proti její kůži, vysílal zimomření hrůzy, rozechvívající její křehkou, skořápkou chráněnou mysl.
Obrys se zřetelně pohyboval, pomalu stoupal vzhůru. Cítila, jak se o její levé ňadro otřela chladná kusadla a se strachem, který ji zmrazoval, pozorovala, jak se obrys přesunul na pravou stranu její hrudi. Tam se zastavil.
Ariel vykřikla ze všech sil, zbrkle vstala a rozběhla se směrem, kterým zrovna byla otočená. Slyšela Wolruf, jak za ní něco vykřikla, ale byla příliš zaneprázdněná, než aby tomu věnovala pozornost. Nevěděla, kam běží, jenom to, že prostě musí běžet a nezastavovat se.
Skočila do rezervoáru.
Několik okamžiků byla pod hladinou, se smysly otupělými ledově chladnou vodou, a teprve pak si uvědomila, že se musí vynořit. V šílenství rozepjala zipy a knoflíky svého overalu a strčila ruce dovnitř, šmátrajíc jimi po svém těle a hledajíc hmyz, vetřelce, kterého by mohla vytáhnout a utopit.
Nenašla však nic. Její touha pomstít se vyšla naprázdno. Tolik se těšila, až jej uvidí svíjet se ve vodě a marně se pokoušet uniknout jí! Na druhé straně cítila nesmírnou úlevu. Se šílenstvím si dokáže poradit; fyzická bolest však rozhodně byla důvodem k panice.
Pomyslela si, že ten mravenec možná byl skutečný, živý, ale podařilo se mu z jejího overalu nepozorovaně vyklouznout do vody. Avšak voda kolem ní, třebaže nebyla úplně průzračná, byla velmi klidná. Neviděla kolem sebe jediný důkaz pohybu pod hladinou. Dokonce i písek a hlína, které zvířila při svém skoku do rezervoáru, se již usadily.
Násilím se přinutila ke klidu. Znovu zavřela oči a čekala.
Netrvalo to dlouho a byla si dostatečně jistá, že hmyz není skutečný, aby ji mohl napadnout, přesto však zůstávala ve vodě, kde si připadala v bezpečí. Voda vysílala bodavou bolest v kaskádách pronikající jejím tělem až do morku kostí - ale ani tento druh nepohodlí ji nevybavil odhodláním dostatečným k tomu, aby vylezla ven.
Wolruf trpělivě seděla na břehu. "Jsi v porrřadku?" zeptal se tvor.
"Myslím, že ano," řekla. "Měla jsem další návštěvu."
"Prrředpokládala jsem to."
"Můj návštěvník už je pryč. Mimochodem, myslím, že se na tyto moje epizody skutečně budu dívat jako na návštěvníky. Takhle je pro mě snadnější smířit se s nimi."
"Dobbrrá. Nechceš už jít ven z vody? Mohla bys nastydnout."
"Ne. Mám pocit vzpoury, když dělám něco, s čím by bedlivé oči robotů nemusely souhlasit."
"Počkám."
"Díky. Zůstanu tady už jen pár minut. Třebaže moje mysl se zde cítí bezpečně, myslím, že moje tělo by nemohlo prochladnout víc."
Něco se o ni otřelo. Pohlédla dolů, aby se podívala na cosi, co zvířilo usazeninu na dně. Něco právě tak velkého, aby to mohlo být mravencem. Něco skutečného.
"Co je to?" vykřikla.
"Co je?" zeptala se Wolruf.
Ariel se však nedokázala přinutit k odpovědi. Příliš jí cvakaly zuby. Poté, co sebrala všechnu svoji odvahu - o níž věděla, že jí v tuto poslední dobu má tak žalostně málo - opatrně, s očima otevřenýma, ponořila hlavu pod hladinu ledové vody.
Na dně rezervoáru ležel napolo pohřben kus kovu. Mírné proudy z něj odnesly dostatečné množství usazenin, takže nyní byl předmět pomalu unášen zpět ke břehu. Jeho nehybná ruka se znovu otřela o její nohu.
Jeho ruka?
Ariel bezděčně vdechla vodu, které měla plný nos. S kašláním a prskáním se vynořila nad hladinu.
"Aarri-eel?" zeptala se Wolruf. "Co je tam?"
"Je to robot - tam dole je robot!"
"Co tam dělá?" zeptala se psovitá, která se rozběhla ke kraji vody.
"Já nevím. Myslím, že je mrtvý!"
"Rroboti neumirrají."
"Tento umřel. Vypadá jako Lucius!"

Zapomeň nebo

Těsně před úsvitem se Derec odebral ke spánku, s myšlenkami na to, jaký by to byl pocit, kdyby tušil, kým je.
Věděl, že bude snít a jako vždy si svůj sen zapamatuje. Často pátral v nepřeberných fantaziích svých snů po vodítkách ke své identitě, protože se domníval, že jeho podvědomí mu nepochybně vysílá informace o tomto nejosobnějších ze všech jeho problémů.
Jednou se mu zdálo, že je robotem. Celkově vzato se všechny jeho sny podobaly jeden druhému. Někdy začínaly v záchranném modulu, jindy v lékařském zařízení na asteroidu, nebo dokonce v jeho ložnici v domě, který nechal ve Městě robotů zařídit pro sebe a své přátele. Často se v nich čistě náhodou objevoval Klíč k Pericentru: našel jej, když otevřel dvířka na počítačovém panelu nebo skříňku, nebo jej dokonce nacházel ve svém overalu. Vždy jej použil.
Místo, na které jej Klíč odnesl, ho naplnilo hlubokým zklamáním, či dokonce pocitem zoufalství, protože bylo vždy jen dalším z těch, na kterých pobýval po uplynulých několik týdnů, jen mírně pozměněné, možná hrozivější než ve skutečnosti, ale vždy přítomné v jeho vzpomínkách. Nikdy se mu nezdálo o místě, kde žil předtím, než ztratil paměť.
Také míval ve snech nehody - spadl do propasti, která se mu najednou otevřela pod nohama, porouchal se pracovní robot a rozřízl mu trup, nebo se přihodilo něco stejně katastrofického.
Nikdy však necítil bolest. Netekla mu krev. Díval se na své zraněné tělo a viděl v ranách obnaženou skeletální strukturu.
Ne však kosti. Právě v tom byl háček.
Neměl totiž žádné kosti, které by se mohly zlomit, žádné maso, které by šlo rozcupovat. Jeho kůže byla plastická a jeho kosterní struktura vyrobená z kovu. Tam, kde měl mít svaly, byla jen blikající světýlka a namísto tepen dráty.
Také necítil bolest, ani smrtelný strach ze svých poranění, pouze klidnou, všepřekonávající naléhavost opravit svoje tělo tak rychle, jak jen to bude možné.
V tomto okamžiku sen vždy končil a Derec se probouzel zalitý studeným potem a hleděl na svoje ruce, a divil se, zda jenom nebyly naprogramovány tak, aby se mu chvěly nevysvětlitelným strachem, který byl rovněž naprogramován, aby se jej zmocňoval v nahodilých intervalech.
Vždy se přiměl usnout znovu, a třebaže nebyl hloubavým člověkem, pokaždé se zamýšlel nad tím, byť jen na okamžik, zda skutečně existuje rozdíl mezi tím, když se někdo cítí být člověkem a robotem.
Někdy se mu znovu začal zdát stejný sen, nebo jeho mírně odlišná varianta.
Avšak dnes v noci, zatímco se obracel a zmítal sebou ve spánku, byl sen jiný.
Nepřekvapilo jej, že začal na náměstí.
Byla noc a Derec byl sám. V dohledu nebylo ani živáčka. A zatímco se díval na obrysy budov kolem náměstí, které byly o něco vyšší a přízračnější než ve skutečnosti, pochyboval, že je vůbec někdo v celém městě.
Něco však chybělo. Vycítil, že třebaže náměstí je opuštěné, je prázdnější, než by mělo být.
Mělo by tam být ještě něco. Ničitel obvodů! Kde je Ničitel obvodů?
Pohlédl dolů a viděl, že plastikové náměstí se plazí k jeho nohám, znehybňuje jej na místě. Měl nejasný pocit, jako by jeho nohy s plastikovém splývaly, jako by meta-buňky města začínaly fungovat v jednolité harmonii s jeho biologickými buňkami. Derec jen stěží potlačil narůstající nával paniky. Nevěděl, z čeho má větší strach: z toho, jak sen dopadne, nebo z toho, že se probudí, aniž by zjistil, co by to mohlo znamenat.
Během několika okamžiků meta-buňky Dereka kompletně pohltily. Tak hladce metalické buňky splynuly s jeho vlastními, že nevěděl, kde jeho tělo začíná a kde končí.
Bylo to zvláštní, ale měl pocit, jako by byl širší, vyšší, v každém ohledu fyzicky hmotnější. Neviděl a nemohl se pohybovat, ale zjistil, že ani nemá touhu něco takového dělat. Sám se stal Ničitelem obvodů, shromažďujícím energii ze světla hvězd, transformujícím ji, množícím a vysílajícím. Byl silnější, robustnější a pevnější než kdykoli předtím.
Také však ztratil svou mysl. Zcela náhle se stal z někoho nikým. Dokonce svůj smysl identity ani nepostrádal. A najednou nechápal, proč tolik touží po tom, aby se mu vrátila paměť. Jaký prospěch bude mít z myšlení a vědomostí, když tak pevný a mohutný stojí proti přílivu atmosférických proudů?
Derec se zvolna probudil; hluboký pocit mentálního posunu jitřil jeho mysl během těch okamžiků, kdy jeho mysl bloudila mezi probuzením a spánkem. Ve skutečnosti mu tyto okamžiky připadaly nekonečné. Jak jeho bezprostřední budoucnost, tak bezprostřední minulost se zdály být beznadějně mimo dosah.
Budoucnost mu však již kynula. V několika posledních okamžicích před procitnutím si uvědomil, že slyší hlasité bušení na dveře. Podrážděně si vzpomněl na schůzku, kterou si dohodl. Bylo to špatné. Napolo si přál, aby se mohl vrátit do spánku.
Ach ano, nic s tím nenadělám.
Promnul si oči. "Vydrž," řekl. "Hned jsem tam."
Klepání však pokračovalo dál, stále hlasitěji a naléhavěji. Nyní už byl Derec opravdu rozladěn. Kdyby takové vytrvalé klepání pocházelo od člověka, bylo by velmi nezdvořilé. Roboti ale neměli jinou možnost, než být zdvořilí, bez ohledu na okolnosti. Co je to za robota, který má tendence takto úmyslně přehánět?
Najednou si Derec vzpomněl. Ach ne! Zapomněl jsem, že to je Hany!
Spěšně se oblékl, otevřel dveře, a samozřejmě - na prahu stál Harry. "Předpokládám, že jsem neklepal příliš dlouho," řekl robot. "Mám sto otázek, které vám chci položit."
"A ještě o něco víc jich mám já pro tebe," odpověděl Derec a pokynul mu, aby vešel. "Obávám se však, že dnes mám k dispozici pouze omezené množství času."
"Z čehož usuzuji, že chcete hovořit také s Luciem," řekl Harry. "Proč se chcete bavit s tím géniem, když tu máte mě?" a pak: "Dobře jste se spolu pobavili? Bylo to humorné?"
Derec se pokoušel potlačit úsměv. Nechtěl robotovi dodávat další kuráž, kterou Harry beztak nepotřeboval. "Myslím, že jste oba rovnocenně důležití pro moje studium toho, co se děje s roboty na této planetě. Přivedl jsi s sebou svoje

přátele?"
„M334 a Bennyho? Ne. Ti spolu momentálně pracují na nějakém projektu. Myslím, že chtějí, aby to bylo překvapení."
"A pravděpodobně bude," řekl Derec sarkasticky, "pokud toho mají být náznakem události posledních pár dní."
"Promiňte mi mou troufalost, ale byla vaše poznámka také pokusem o humor?"
"Ne, ve skutečnosti ne."
"Ach tak. Musíte pochopit, že pro robota je často obtížné porozumět, co ve skutečnosti znamená tón lidského hlasu," řekl Harry, opět velmi zdvořile.
Derec se rozhodl, že celou záležitost vezme vážně. "Byla to pouze nahodilá poznámka, komentář orámovaný tím, o čem jsem předpokládal, že to bude veselost, bezstarostnost, přístup, který často vede ke vzniku humoru."
"Pokud těmto věcem dobře rozumím, znělo to sarkasticky."
"Opravdu? Možná by tu přece jenom měl být M334. Tvůj rozhovor se mnou včera večer byl tvým vůbec prvním kontaktem s lidskou rasou, nemýlím-li se?" zeptal se Derec, který si z automatu natočil šálek kávy.
"Ano. Byl pro mne velmi přínosný."
"Či tón je nyní sarkastický, Harry? Jak dlouho jsou tvoje dráhy zaneprázdněny studiem předmětu humoru?"
"Od oné katastrofy s replikací, která málem zničila Město robotů, a před níž jste nás zachránil, budiž vám za to vřelý dík."
"A od té doby ses s jednostrannou zaměřeností typickou pro roboty upřel na dosažení svého cíle?"
"Jak jinak?"
"Jak jinak, vskutku. Nenapadlo tě nikdy, že dokonce i humor má svůj čas a místo, že průměrný člověk kolem sebe nesnese někoho, kdo s humorem reaguje na každou otázku nebo jím provází každou svou poznámku? Po chvíli to unaví a může být příčinou jevu, kdy jinak příjemná společenská situace se rychle mění k horšímu. Což je jiný způsob jak říct, že se to stává nudným. Těžkopádným. Přízemním. Předvídatelným."
"Čili nevzbuzuje to žádanou reakci."
"Roboti se neumí smát," řekl Derec záhadně, usrkávaje svou kávu. Hořká jako žluč, byla přesně tím, co jeho rozjitřené nervy potřebovaly.
"Vidím, že jste vyřešil ten nejdůležitější hlavolam, se kterým se potýkám od té doby, co se věnuji svému malému projektu."
"Mám pravdu, věř mi. Teď ale vážně, Harry, jak bys reagoval, kdybys šel ulicí a najednou se před tebou otevřela šachta a tys spadl dolů?"
"Co je to šachta? Má to něco společného se šachy?"
"Ach ne, mám na mysli šachtu kanálu, otvor na ulici, obvykle zakrytý, kudy je možné sestoupit do stoky nebo k instalačnímu vedení. Tak jak by ses cítil, kdybys spadl do kanálu?"
Harry téměř pokrčil rameny. "Myslím, že bych si připadal jako spadlý do kanálu."
"Mluv vážně."
"Moje logické obvody by mne informovaly, že je blízko konec a - protože mě znají - samy by se řádně uzavřely, aby mne ušetřily pokoření z rozkladu."
"Chápu. A jaký bys měl pocit, kdybys šel ulicí a viděl bys, že já jsem spadl do kanálu?"
"Proč? Logicky by to byla přímo hystericky směšná situace. Pokud byste se samozřejmě neutopil, než bych stačil vykonat svou povinnost vyplývající z prvního zákona."
"Hmm. Víš, v takovém případě by ses ztotožnil s mou ztrátou důstojnosti a - kdybys byl člověkem - uvolnil bys svoje obavy smíchem. Ještě předtím, než bys mne zachránil, samozřejmě. Otázka zní: jak můžeš uvolnit svůj strach či obavy, když se smát nedokážeš?"
"I my roboti se umíme dohodnout, když je něco směšné. Právě to mně říkají moji kamarádi, když se domnívají, že mám dobrou náladu."
"Komik dělající legrácky před obecenstvem složeným z robotů se však nemůže zastavit po každém vtipu, aby se všech přítomných ptal, zda jeho vtipy způsobily správnou náladu."
"Dá se to zjistit i jinak. Ve formálních situacích je zcela běžné, že roboti kývají hlavami, když si myslí, že něco je směšné. Či alespoň já se je snažím přesvědčit, aby to dělali."
Derec jedním douškem dopil svou kávu a vzápětí si natočil další šálek. "Vidím, že jsi tomu opravdu věnoval myšlenku."
"Jednu či dvě."
"To byl pokus o ironii?"
"Ne, o žert."
"Myslím, že k tomu, aby ostatní roboti shledali tvůj smysl pro humor smysluplným, budeš muset vymyslet něco, čím by mohli uvolňovat svoje vlastní robotí obavy. Nejsem si zcela jistý, jak by to mělo vypadat. Můžeš si dělat legraci z jejich slabostí. Nebo bys mohl psát a předvádět parodické hříčky o robotovi, který vše bere tak doslovně, že někdy není schopen pochopit, co se kolem něj ve skutečnosti děje. Tyto vlastnosti mají i některé ze Shakespearových postav, přestože jsou lidmi, ale robotí postava by tyto věci samozřejmě mohla přehánět až do absurdnosti."
"Máte na mysli postavu, která chápe písmena jednotlivých slov, ale nechápe odstíny významů."
"Obecenstvo by to však pochopilo. Jako roboti by se svých pozitronických obav týkajících se jejich vlastních doslovných sklonů zbavili ztotožněním s jeho. Dokonce to ani nemusí být sympatický hrdina; mohl by to být takový druh osobnosti, který roboti rádi nenávidí, pokud jsou kteréhokoliv z těchto dvou citů - lásky a nenávisti - vůbec schopni."
"Jaké druhy obav míváte vy lidé?"
"To je pro mě těžké říci. Na moc lidí si nevzpomínám. Jenom jsem četl pár knih. Většina z Shakespearových žertů, jeho

hříček a frašek oplývá košilatým humorem, který mne v dnešní době zaráží jako mírně pikantní, navzdory propasti staletí mezi námi a dobou vzniku. Takže myslím, že mohu s klidem říci, že lidé mají vždy jisté množství sexuálních obav a jedním ze způsobů, jak se jich zbavit - nebo se naučit, jak si s nimi poradit - je prostřednictvím humoru."
Harry přikývl, jako by chápal, o čem Derec mluví. Kdybych jenom já měl stejný pocit, pomyslel si Derec. Odvažuji se tady na neznámou půdu.
"V tom případě byste mi mohl vysvětlit jeden starý vesmířanský vtip, který se pokouším včlenit do svého vystoupení."
"Dobrá... do tvého vystoupení!?"
"Do mého vystoupení. Až doposud jsem vtipy vyprávěl pouze svým osobním přátelům - kamarádům, kteří chápou, o co se pokouším. Nyní však pracuji na představení pro obecenstvo. Na vystoupení."
"Kolik vtipů už jsi sesbíral?"
"Pár jich mám. Nepodařilo se mi získat původní materiál, takže jsem vokální rytmy odvodil z již existujících vtipů."
"Abys vybrousil rytmizaci?"
"Ano, pokud jsem správně pochopil, co toto umění obnáší. Nemáme tu žádné pásky s hlasovými záznamy, které bych mohl prozkoumat, třebaže texty, které jsem studoval, často právě o takových materiálech hovoří."
"V pořádku, Harry," řekl Derec, přemýšleje o všem, co mu robot řekl, zatímco si založil ruce na hrudi a opřel se o zeď. "Tak povídej!"
"S tou největší radostí, pane. Jednoho dne tři muži v pracovním modulu přistávají v místním vesmírném doku. Byli ve vesmíru několik dní a dychtivě očekávají svůj návrat ke všem pohodlím civilizace. Jeden muž je Vesmířan, druhý Aurořan, třetí Solarian."
Derec skryl úsměv do dlaně. Harryho podání bylo vskutku zarážející a jeho několik gest mělo pramalou spojitost s tím, co říkal, ale jeho odhodlané úsilí bylo zřejmé. Zajímavou zápletku slibovala také nepravděpodobná kombinace charakterů pocházejících z rozdílných míst vesmíru. Historicky mezi těmito skupinami panovalo příliš velké sociální napětí: jak Aurořané, tak Solariané nesnášeli Vesmířany kvůli jejich nedávné kolonizaci planet "třetího druhu"; a nikdy nepanovalo příliš mnoho lásky mezi Aurořany a Solariany, především od té doby, co ti druzí záhadně opustili svůj svět a zmizeli. Derec si již v duchu poznamenával, že tohle bude muset povědět Ariel.
"Takže tito tři muži jsou přesně nad dokem, když najednou dojde k poruše naváděcího paprsku a jejich letovou trasu zkříží gigantická loď. Srážka je nevyhnutelná a tři muži se připravují na svůj poslední okamžik."
"To je jen logické," řekl Derec. Vzápětí nato dostal strach, že jeho poznámka možná narušila Harryho rytmus, takže se rozhodl raději po zbytek vtipu zůstat zticha.
Harry, na druhé straně, houževnatě pokračoval, jako by se nic nestalo. "Když vtom najednou - pouhý okamžik před srážkou - všechny tři muže zalilo žluté světlo - a všechno kolem zmizelo!
Rozhlížejí se, ale nikde nevidí svůj modul, dispečerskou věž, doky. Jsou v jakémsi nekonečném prostoru z modrého světla - tváří v tvář podivnému muži, s věncem z listnatých větviček kolem hlavy. Ten divný muž má bílý vous, na sobě má oděv z režného plátna, v ruce třímá hůl. Muži si uvědomují, že jsou v přítomnosti nějakého boha.
‚Jsem známý v celém vesmíru a čase jako Ten, který ukazuje vrtkavým prstem osudu,' říká muž, ‚a přišel jsem tím prstem ukázat na vás.' A skutečně, během své řeči ukazuje na Vesmířana a říká: ‚Příštích pár okamžiků přežiješ, ale jenom tehdy, když slíbíš, že se už nikdy nedotkneš alkoholu. Nikdy. V okamžiku, kdy se napiješ, bez ohledu na to, za kolik let ode dneška to bude, na místě zemřeš. Rozumíš?'
‚Rozumím, pane,' odpoví Vesmířan, ‚ačkoliv, není to příliš žádat od Vesmířana, aby se po zbytek života vzdal potěšení, které nabízí právě alkohol?'
‚Možná je,' říká kmet, ‚ale můj požadavek je neodvolatelný. Opakuji, v okamžiku, kdy se tvých rtů dotkne krůpěj alkoholu, zemřeš - tak jako bys zemřel během srážky.'
‚V tom případě souhlasím,' říká nakonec Vesmířan neochotně.
A starý muž ukáže na Aurořana a říká: ‚Musíš se oprostit od veškeré chtivosti!'
‚Přijímám,' říká Aurořan okamžitě. ‚Je to prostě osud!'
A stařec ukazuje na Solariana a říká: ‚A ty, jako poslední, se musíš oprostit od jakýchkoliv sexuálních myšlenek, s výjimkou těch, které budeš mít za účelem společensky přijatelného manželského svazku.'
‚Promiňte, pane,' říká Solarian, ‚ale to není možné. Víte, čím vším jsme my Solariané museli projít? Protože staletí našeho sociálního a osobního útlaku skončila teprve nedávno, nemáme jinou možnost, než teď velmi často myslet na naše nové svobody.'
Stařec se zamračí a zavrtí hlavou. ‚To není moje starost. Vy tři znáte moje podmínky. Přijměte je nebo zemřete.'
‚Přijímárn,' souhlasí Solarian nakonec.
Pak všechny tři oslepí další záblesk světla a oni se ocitnou na zemi, kde v dálce stojí v doku usazen jejich modul. Všichni si vydechnou nesmírnou úlevou. Vesmířan si otře čelo a řekne: ‚Já jsem tak šťastný, že tuhle příhodu máme za sebou. Podívejte se, tamhle je bar. Pojďte se mnou a já zaplatím drink, abychom oslavili, jaké jsme měli štěstí.'
Aurořan i Solarian souhlasí. Oba touží napít se a kromě toho chtějí vědět, co se stane s Vesmířanem.
A skutečně, sotva Vesmířan vypije svou první skleničku, zemře na místě. ‚U skákavé galaxie, ten divný chlap měl pravdu,' řekne Aurořan. ‚Musíme svoje sliby dodržet.'
Solarian nadšeně přikyvuje. Cestou ven však Aurořan pod opuštěným stolkem spatří vzácný klenot. Aurořan nedokáže odolat. A v okamžiku, kdy se sehne, aby vzal šperk do ruky - Solarian zemře!"
Harry přestal mluvit, a čím déle Derec čekal na robotova další slova, tím bylo patrnější, že vtip skončil. Zpočátku to nechápal a musel si scénu představit v mysli. Aurořan sklánějící se k zemi... Solarian porušující svůj slib...
Derec vybuchl smíchy. "Ha, ha! To je dobré. Velmi nepředvídatelné."
"Chápu, pane," řekl Harry. "Uvědomuji si, že vyprávění posluchače vede k přesvědčení, že na řadě je Aurořan, ale já

stále nemohu pochopit, na co Solarian mohl v té chvíli myslet. Centrální počítač mi doposud nebyl schopen nabídnout žádný materiál, který by mně do této záhady vnesl jasno. Mohl byste mi to vysvětlit vy?"
"Ne. Ne. Skutečně si myslím, že existují jisté věci, které nejsou určeny pro roboty."
"Dáte mi svolení položit stejnou otázku slečně Ariel?"
"Ne předtím, než já se jí zeptám na něco podobného." Vzal Harryho za paži a zamířil s ním ke dveřím. "Teď odsud musíš odejít. Co nevidět přijde Lucius a já bych s ním rád hovořil o samotě, pokud ti to nebude vadit."
"Pane, něco takového je nemožné," namítl Harry.
"To byl jenom slovní obrat," řekl Derec a natáhl se po knoflíku u dveří. Než však měl příležitost otevřít je, dveře se otevřely zvenčí.
Do domu vběhla Ariel, s vlasy mokrými a overalem lepícím se k jejímu tělu. "Tady jsi!" zvolala.
"Ty neumíš zaklepat?" zeptal se Derec hněvivě. Vzápětí se však uklidnil, protože si uvědomil, že se děje něco vážného. Kromě toho, samozřejmě, že nemusela klepat. Byla tam doma stejně jako on. "Jsi v pořádku?"
"Ano, jistě. Wolruf a já, ach..."
"Nu? Co je? Ven s tím," povzbuzoval ji Derec.
"Dnes ráno jsem byla u rezervoáru," řekla váhavě. "Ehm, byla jsem v rezervoáru, a nahmatala jsem tam něco divného. Byl to Lucius. Jeho pozitronický mozek je zničen."
"Co to říkáš?" zeptal se Derec, který najednou měl pocit, jako by se s ním celá místnost začala otáčet.
"Lucia někdo úmyslně rozbil. Zničil. Dokonce by se dalo říct, že jej zavraždil."
"Podivné," řekl Harry nevzrušeně. "Jen cizinec by mohl spáchat takový čin a to je nemožné. Město by na přítomnost cizích jedinců reagovalo."
"Ne nevyhnutelně," řekl Derec, který si vzpomněl na doktora Averyho, jenž měl na planetě svou kancelář, do které se mohl dostat, aniž by aktivoval automatická poplašná zařízení.
"Nebyla to nehoda," řekla Ariel pevným hlasem. "Myslím, že se mnou budeš souhlasit. Wolruf vede roboty, kteří tělo přinesou sem. Pak se oba budete moci podívat."
"Některý z vás toho musí vědět víc," řekl Harry. "Robot by úmyslně jinému robotu neublížil. Pouze vy dva a ten cizí tvor jste podezřelí."
Derec si zamyšleně mnul bradu. "Ne, ve skutečnosti neexistuje zákon nařizující, že robot se nesmí dopustit násilí na jiném robotovi. Vlastně by neměl na výběr, kdyby se domníval, že člověku bude ublíženo, pokud sám nezasáhne." Pohlédl na Ariel. "Kde je Mandelbrot? Wolruf?"
"Vedou roboty, kteří sem nesou tělo," odpověděla.
"Harry, okamžitě prosím odejdi. K našemu rozhovoru se vrátíme později."
"V pořádku," řekl robot a vyšel dveřmi. "Přesto však cítím povinnost varovat vás: Netrpěl jste mou přítomností naposledy!"
"Je ten robot skutečný?" zeptala se Ariel, když odešel.
"Obávám se, že ano," odpověděl Derec. "Jsi si jistá, že se tady zabýváme úmyslným aktem zničení - ne pouhou nehodou?"
"Jsem, Dereku. Luciův obličej byl rozseknutý na několika místech. Mně to rozhodně připadalo jako úmyslný čin, jako by si někdo chtěl být zatraceně jistý, že nebude moci být identifikován."
"Což je nemožné, protože na většině částí jeho těla jsou vyražena sériová čísla, která se dají snadno nalézt."
"Přesně tak. Takže ať už to byl kdokoliv, musel si to uvědomit uprostřed činu a pak Lucia hodil do rezervoáru, v naději, že jej tam nikdo nenajde. Anebo, pokud nalezen bude, bude natolik zrezivělý, že většina z jeho sériových čísel bude nečitelná."
"A jestliže tu nemáme neidentifikovaného vetřelce - což se mně zdá nepravděpodobné - je zodpovědný robot."
"To je ohromující, viď?"
Derec přikývl. "Absolutně. Mimochodem, co jsi dělala v rezervoáru?"
Ariel se začervenala a Derec nevěděl, zda je to hněvem nebo rozpaky. "Byla jsem si zaplavat."
"Oblečená? Řekni, ty hubneš, viď?" poznamenal, když si ji přeměřil očima.
"To ti nepovím. Dereku, jak můžeš mít v takovém okamžiku náladu na žertíky? Ztratit Lucia -"
"Ano, na počátku takové slibné kariéry. Já vím. Obávám se, že galaxie byla připravena o velkého umělce. Je to tragické. Jednoduše tragické. Musím se smát, Ariel. Je to jediný způsob, jak si s tím dokážu poradit a je mně jedno, jestli to chápeš nebo ne! Teď buď zticha a nech mě přemýšlet."
Ariel zamrkala překvapením a zvrátila hlavu dozadu, jako by ji byl udeřil. Udělala však, oč ji žádal.
Derec hleděl na zeď a pokoušel si v mysli vybavit okamžiky, kdy se on a Mandelbrot loučili s Luciem. Tehdy ještě zbývalo pár hodin do svítání. Říkal Lucius něco o tom, kam jde nebo co bude dělat? Derec si nemohl vzpomenout na nic zvláštního, jenom na to, že robot měl v úmyslu na pár hodin se vypnout a pak se pustit do práce na dalším projektu. Ne, tady žádná vodítka nenajde; Lucius zajisté nemohl předvídat nebo dokonce jen mít podezření, že bude zavražděn. Hmm, dá se vůbec zničení robota říkat "vražda"? ptal se sám sebe v duchu. Nebo je vražda příliš silným slovem, hovoříme-li o stroji, bez ohledu na to, jak vyspělý byl?
O pár okamžiků později si však uvědomil, že ani tak nepřemýšlí o incidentu, jako spíš potlačuje hluboký pocit rozhořčení. Během těch několika hodin, které strávili spolu, pro něj Lucius začal znamenat něco zvláštního. Jistě, je možné, že to přehání v důsledku své vžité náklonnosti k robotům, ale nevzpomínal si, že by za celý svůj krátký život kdy projevil takový zvláštní vztah k inteligentnímu životu v jakékoli jeho formě.
Lucius byl robot, pomyslel si Derec. Obávám se však, že co živ, už neuvidím jemu rovna.
Teprve pak si Derec uvědomil, že parafrázoval větu ze Shakespearova Hamleta. To mu připomnělo slib, který dal

Luciovi a nad významy tohoto svého slibu přemítal ještě dlouhé minuty poté, co Mandelbrot a Wolruf přivedli roboty, kteří vnesli Luciovo tělo dovnitř a položili je na stůl. Buď Ariel nebo Mandelbrot robotům zřejmě nařídili, aby odešli, protože Derec si nepamatoval, že by takový příkaz vydal sám.
Pár okamžiků, zatímco se díval na robotův dobitý, zničený obličej, Derec doufal, že zjistí, že to byl strašný omyl, že to vůbec není Lucius, ale jiný robot. Velikost však odpovídala. Model taky. I barva. Souhlasily i unikátní identifikační rysy, které do jisté míry měl každý robot tady ve městě. A především, to svírání v Derekových útrobách bylo neomylné.
Lucius skutečně byl mrtvý. Zavražděný. Logické obvody jeho pozitronického mozku byly pečlivě vybrané. Osobnostní integrály však byly ponechány v mozkové dutině, ponechány, aby byly nenapravitelně poškozeny vodou v rezervoáru. Takže Luciovy jedinečné schopnosti a logika možná stále ještě existují, ale nikdy už zřejmě nebude dosaženo spolupráce mezi mozkem a tělem. Jeho osobnost je navždy zničená.
"Promiňte mi, všichni," řekl Derec, který si konečně uvědomil, že jeho přátelé se na něj dívají a čekají na jeho reakci. "Byl bych s Luciem chvíli rád o samotě."
A pak, poté, co odešli, Derec se dal do pláče. Plakal lítostí a bolem, ne pro Lucia, ale pro sebe samotného. Bylo to vůbec poprvé, kdy, pokud si vzpomínal, plakal. Když skončil, cítil se jenom nepatrně lépe, ale měl alespoň nějakou představu o tom, co bude dělat a u koho bude hledat odpovědi.
Ebenového nalezl na místě, které si v duchu začal nazývat Náměstím Ničitele obvodů. Kolem budovy stálo množství robotů různých modelů a úrovní inteligence a pozorovali její barvy odrážející sluneční paprsky ve stovkách odstínů. Příležitostně se odrazy vrhané hladkými plochami zaleskly na tělech robotů a jiných budov. Celkový dojem z Ničitele obvodů byl ve slunečním světle umírněnější než v noci. Derec nepochyboval o tom, že i toto bylo součástí Luciova plánu - chtěl, aby pres den budova působila "bezpečnějším" dojmem, zatímco v noci mohla ukázat světu všechnu svou skrytou energii. Nebylo by marné přijít na princip.
To byla další věc, kterou mu Lucius už nebude schopen vysvětlit osobně; jakkoli zajímavá byla na čistě vědecké úrovni, ve světle posledních událostí postrádala význam.
Ebenový stál na okraji náměstí. Vůbec nezvedl hlavu k budově; místo toho pozoroval druhé roboty, jako by v jejich chování hledal nějaký smysl. Nebo jeho nedostatek. Stál tam vysoký a vzpřímený, v postoji, který Derekovi vzdáleně připomínal lidský postoj. Bylo pro něj snadné představit si černý plášť splývající z jeho ramen, a ještě snadnější vidět jej stojícího na úbočí kopce a vyzývavě hledícího na hromadící se bouřkové mraky.
Vichřice dujte, až vám prasknou tváře, pomyslel si Derec, přivo-lávaje si na mysl řádek z Krále Leara.
Se snahou vypadat co nejležérněji, jako by se prostě jen procházel, Derec zamířil k ebenovému a řekl: "Promiň, ale neviděli jsme se náhodou dnes v noci?"
"To je možné, pane," odpověděl ebenový, a mírně sklonil hlavu a ramena, jako by si vůbec poprvé uvědomil lidskou přítomnost.
"Se všemi ostatními roboty?"
"Byl jsem na náměstí, ale moje obvody si nepamatují skutečnost, že jsem byl s jinými roboty."
"Podle tvých insignií a modelu vidím, že jsi robot Strážce."
"To je pravda."
"Jaké jsou přesně tvoje povinnosti?" zeptal se Derec jakoby jen mimochodem.
S téměř vznešeným pohybem hlavy, ebenový se otočil k Ničiteli obvodů a čekal, dokud ticho mezi nimi nebylo dostatečně dlouhé - úmyslně, kvůli dramatickému efektu, alespoň to tak Derekovi připadalo. Odpověď byla promyšlená, stejně jako délka čekání. Derec začínal mít zvláštní pocit v žaludku.
Nakonec ebenový řekl: "Moje povinnosti se neustále mění. Jsem naprogramován k tomu, abych zjišťoval, co je zapotřebí vykonat a pak to udělám, nebo se o to jiným způsobem postarám."
"Tohle všechno záleží na tvém úsudku?"
"Jsem řádně navržený, samostatně pracující revizor. Pokud toto město má pracovat se špičkovou výkonností, je zapotřebí neustále je namátkově kontrolovat. Zatímco se stroj postupně kazí, přítomný robot si toho nemusí všimnout, protože je na místě během každé směny. Zvykne si na situaci a neuvědomí si, že něco schází nebo probíhá špatně, zatímco já, s mými supervýkonnými paměťovými obvody a očima schopnýma vnímat jednotlivé úrovně meta-buněk, si toho všimnu okamžitě."
"Jakmile jednou pohlédneš na problém, řekl bych."
"Samozřejmě. Pochybuji o tom, že dokonce i člověk dokáže opravit stroj předtím, než ví, že se rozbil a kde."
"Nepodceňuj nás."
"O to se nepokouším. Nemyslete si, pane, že mým jediným úkolem je fungovat jako mechanický opravář. Centrála mne často volá, abych provedl vizuální nebo diagnostickou prohlídku, když vyvstane nějaký problém související s výkonností toho či onoho robota - ne že by moji kamarádi vždy fungovali na úrovni nižší než špičkové, ale proto, že někdy si nemohou být jisti, že svou energii usměrňují k optimálním cílům."
"Takže ty jsi řešitel problémů! Pomáháš nacházet řešení na neviděné nedostatky centrálního programu!"
Derec se opřel o budovu a najednou se mu zdálo, jako by se Ničitel obvodů komíhal dozadu a dopředu, jako obrovitý balon zavěšený ve větru. Měl pocit, jako by jej něco udeřilo do hlavy, plíce měl jako papír a nohy jako z gumy. Zpočátku byl příliš ohromen, než aby ebenového nenáviděl, avšak ten pocit byl stále silnější. Stál tam opřen o zeď a pokoušel se utřídit svoje myšlenky.
Ten robot činí rozhodnutí, pomyslel si. Samotná podstata jeho zaměstnání volá po analytické kreativitě! Mohl Ničitele obvodů považovat za dílo natolik revoluční pro psychiku robotů, že v něm viděl překážku pro plynulé plnění povinností. A v tom případě... v tom případě ebenový byl nucen udělat něco s Luciem.

Ve třech zákonech není zakotveno nic, co by jednomu robotovi bránilo zneškodnit jiného. Situace vyplývající z prvního a druhého zákona by něco takového dokonce mohly vyžadovat.
To však není důkaz.
Derec se na okamžik zamyslel nad tím, co by dělal, kdyby takový důkaz skutečně měl. Musel by ebenového - nebo kteréhokoliv jiného robota, jenž byl vrahem - udržovat funkčním tak dlouho, dokud by nebyla prověřena jak mechanika, tak psychologie a nalezeny anomálie. Otázka, co s ním dělat dál, by byla rozhodnuta po zvážení všech faktů. Je možné, že ebenový za to nemůže.
Stejně tak bylo možné, že významným faktorem, přispívajícím ke skutečnosti, že jakmile ebenový začal sledovat jistý logický směr, přísně se jej držel až do samého konce, předurčeného k tragédii, byly právě tři zákony.
"Pověz mi," řekl Derec, který se násilím přinutil vstát, "Jsi iniciativní vždy, když jde o rozpoznání povahy problému?"
"Pokud tím chcete říct, zda jsem schopen přesně rozpoznat potenciální závadu, zatímco centrála o ní ještě neví, pak odpověď zní ano. Takové příležitosti jsou však zřídkavé a často zcela jasné."
"Jsou jasné, i když nejsi centrála."
"Pane?"
"A chápeš se někdy ty osobně iniciativy v řešení konkrétních problémů?"
"Ano, ale musí to potvrdit také centrála."
"Ne však vždy."
"Abych to upřesnil. Centrála potvrdila pouze tři z mých čtyřiceti sedmi řešení. Uspokojil jsem vás svými odpověďmi, pane?"
"Čtyřicet sedm? To je spousta problémů a to jsou jenom ty, na které přijdeš sám."
"Město robotů je mladé, pane. V systému je nepochybně stále ještě množství trhlin a bude tomu tak do té doby, než město bude operovat se stoprocentní výkonností."
"A ty se na tom rozhodně hodláš podílet, že ano?"
"Nemohu konat jinak, pane."
Derec přikývl. "Chápu. Mimochodem, jak se jmenuješ?"
"Kanut."
"Pověz mi, Kanute, jak bys hodnotil - z hlediska efektivity - robota, který úmyslně deaktivoval svého přítele?"
"Pane, to by muselo být seriózně prozkoumáno. Ačkoliv je samozřejmě možné, že první nebo druhý zákon by takovou akci dovolily."
"Víš ty sám snad o někom, pravděpodobně robotovi, kdo brutálně dnes v noci zničil Lucia? Poškodil jej tak, že tu není naděje, že by se dal opravit."
"Samozřejmě, že o tom vím. Zprávy putují komunikačními kanály velmi rychle."
"Takže ty jsi o tom poprvé slyšel od jiného robota?"
"Pane, proč se mne rovnou nezeptáte, zda to mám na svědomí já? Víte přece, že nemohu lhát."
Kanutova slova byla jako vědro ledové vody šplíchnuté Derekovi do tváře. Jejich přímost jej ohromila. "Já - já - jak jsi věděl, že mám na mysli toto?"
"Vyvodil jsem to z vaší linie otázek."
"Vidím, že máš velmi vyspělé deduktivní schopnosti."
"Je to nezbytnost důležitá pro mou práci."
Hmm. Myslím, že bys mohl být robotem, kterého potřebuji, pomyslel si Derec v duchu. Násilím se přinutil zapomenout na svoje pocity ohledně Lucia a pomyslel na Ariel a na možnost, že Kanut, se svou schopností činit intuitivní skoky, by mohl být tím, kdo dokáže diagnostikovat a vyléčit její nemoc. Samozřejmě jen v případě, jestliže půjde upravit jeho mentální rámec vyhledávání informací.
Potíž bude v tom, jak jej přesvědčit o jeho omylu - domněnce, že konal správně, když Lucia zabil - aniž by došlo k pozitronickému vyšinutí. V takovém případě by pak Kanut nebyl schopen opravit ani svorku na papír.
To znamená, že přímý postup je vyloučen. Kromě toho, Derec měl slib, který musel dodržet.
"Kanute, možná tomu jen těžko uvěříš, ale hledal jsem právě takového robota, jako jsi ty."
"Pane?"
"Ano, mám na mysli specifický typ budovy, kterou bych rád postavil nedaleko odsud. Také bych chtěl, aby byla tak stálá, jak jen to bude možné. Myslím, že její přítomnost v mnohém obohatí život zde ve Městě robotů."
"V tom případě jsem hotov splnit cokoliv, oč mne požádáte. Jaký druh budovy máte na mysli?"
"Otevřené divadlo - dům, kde se hrají hry. Podrobnosti ti sdělím později, ale v návrhu bych rád viděl funkční propracovanost. Chci, abys mně předložil svoje vlastní nápady ohledně některých detailů. Ve skutečnosti na tom trvám. Pochopil jsi to?"
"Ano," odpověděl Kanut a mírně pokývl hlavou. "Mohu se vás zeptat, z jakého důvodu chcete divadlo postavit?"
"Slyšel jsi někdy o Hamletovi!"

Svět hry

Kanut měl pravdu v jednom ohledu: zprávy skutečně cestovaly komunikačními kanály rychle. Jakmile se vrátil z Náměstí Ničitele obvodů do svého domova, Derec ještě ani nestačil projít dveřmi, když promluvil Mandelbrot.
"Pane, kde jste byl? Jsem zavalen žádostmi robotů, kteří vám chtějí být nápomocni při vašem nejnovějším projektu. Protože však postrádám dostatečné informace, byl jsem nucen odpovědět jim, aby počkali. Doufám, že jsem učinil dobře."

"Ano, to je v pořádku," řekl Derec a lehl si na pohovku. "Kde je Ariel?"
"Šla do svého pokoje. Mumlala cosi o tom, že musí vyčistit svého Shakespeara."
"Chtěl jsi říct oprášit, ne?"
"Když to říkáte."
"Ty nerad používáš lidské idiomy, viď, Mandelbrote?"
"Nemohu je v konverzaci mít rád ani neřád. Chcete zřejmě říci, že je pro mne někdy obtížné přeložit si prapodivný vnější význam slov do praktických termínů. Jak můžete například oprášit někoho, kdo patří do pradávné historie? V tomto ohledu občas mívám s komunikací problémy. Ale zpět k vašem projektu..."
"To je v pořádku, povím ti o tom. Počkej ale - kde je Wolruf?"
"Se slečnou Ariel. Myslím, že Wolruf si plní nějaký úkol. Promiňte, jestli to opět řeknu nesprávně, ale Wolruf je momentálně Arieliným našeptávačem."
"Pššt. Ticho. Poslouchej."
A Derec skrze zavřené dveře naslouchal Arieliným tichým slovům: "Co převzácného ducha je tu v troskách! Muž světa, učenec a bohatýr, výkvět a naděje a zdoba říše, zrcadlo kavalírství, kadlub forem, všech vzorů pravzor - všechno, ehm..."
"Vše to tam," řekla Wolruf hlubokým hlasem, který nebyl tak tichý, aby se dal považovat za šepot, ale přibližovalo se mu to pravděpodobně tak těsně, jak jen Wolruf dokázala.
"Vše to tam!" skončila Ariel nadšeně.
"Hmm, vypadá to, že mám obsazenou další roli," řekl Derec.
"Obsazenou?" vyptával se Mandelbrot. "Sebral vám snad někdo něco, pane?"
"Ne, to ne," odpověděl Derec se smíchem. Pak najednou zvážněl. "Poslouchej," obrátil se k Mandelbrotovi, "pověz mi, co bys udělal s robotem, který zničil Lucia." Náhlý šok z představy robota, ležícího za zavřenými dveřmi jeho kanceláře, rozechvěl celé Derekovo tělo pocitem nesmírné ztráty a žalu. A také hrůzy. Nikdy předtím by si nepomyslel, že roboti jsou schopni něčeho takového. Vždy se domníval, že jsou nesmrtelní takovým způsobem, jakým člověk nikdy být nemůže.
"Promiňte, pane, ale nepřemýšlel bych o tom. Pouze bych plnil vaše příkazy."
"A co kdybych tam nebyl, abych ti nějaké příkazy vydal? Co kdybys musel rozhodnout, kdybys byl zcela sám?"
"Nejprve bych si vyžádal robotovo vysvětlení, abych se dozvěděl, má-li nějaké ospravedlnění svého činu, protože z toho vysvětlení vyplyne jeho interpretace tří zákonů."
"Žádný zákon znemožňující jednomu robotovi ublížit druhému neexistuje."
"Samozřejmě. Dotyčný robot by však mohl jednat na základě příkazů člověka. Předpokládám ale, že o takový případ se zde nejedná."
"Ne..."
"Takže poté, co bych si vyslechl jeho vysvětlení, uchýlil bych se k té nejbezpečnější metodě a nechal bych robota vypnout, dokud by nebyly provedeny náležité opravy, nebo dokud bych nezískal informace od lidských zdrojů."
"To by ale mohlo trvat velmi dlouho, obzvlášť tady ve Městě robotů."
"Nevznikla by žádná škoda. Po reaktivaci, pokud by o ní bylo rozhodnuto, by se robot choval tak, jako by byl právě vypnut k jednodennímu odpočinku."
"Hmm. Co kdybys od toho robota ale něco potřeboval?"
"To by záleželo na tom, co bych potřeboval a jak by to bylo naléhavé."
"Jsem rád, že máš ohledně této záležitosti tyto pocity. Tedy ne že bys mohl cítit, ale je mně lépe při pomyšlení, že tvoje logické obvody se shodují s některými z mých..." A pak Mandelbrotovi vysvětlil svou teorii o tvůrčím robotu s vědeckými sklony, který by byl schopen učinit diagnostický průlom a pomoci Ariel.
"Jak si můžete být jistý tím, že Kanut je obdařen vědeckým nadáním?"
"Nejsem si tím jistý. Možná však budu schopen využít jeho mysl tak, aby mi pomohla dozvědět se víc o tom, co se děje s roboty na této planetě. A já to musím udělat - přimět Kanuta, aby přiznal svou chybu, aniž by u něj došlo k pozitronickému vyšinutí. To je jeden z důvodů, proč chci uvést tuto hru."
"Tuto hru?"
"Hamleta od Williama Shakespeara. Ticho, poslouchej."
Zpoza dveří se znovu ozval Arielin hlas, tichý, ale poměrně zřetelný, zatímco opakovala svá předchozí slova a pak ve svém výstupu pokračovala, tentokrát hlasitěji a s větší jistotou. "A nejubožejší, nejbědnější já, jež jeho přísah čarozvuk jsem ssála, ten rozum' vznešený a svrchovaný jak rozladěné zvonky slyším klinkat a vidím květ a kouzlo toho mládí spálené šílenstvím."
"Není to krása?" zašeptal Derec.
"Slova, pane, nebo to, jak je slečna Ariel říká?"
"Ty jsi mluvil s Harrym?"
"Pane, nechápu vaši narážku."
"Nevadí. Chci tuto hru použít jako bleskosvod, který má přitáhnout všechny roboty s tvůrčími sklony na stejné místo a přimět je pracovat na skupinovém projektu. Pak uvidím, co se z toho vyvine. Nevím, co se tady děje, ale ať už je to cokoliv, musím na to přijít!"
Někdo zaklepal na dveře. "Otevři, ano?" řekl Derec robotovi, zatímco sám zamířil k Arieliným dveřím. "Ariel? Tady je tvůj ředitel! Pojď ven, ano?"
Ariel byla okamžitě venku, následována poskakující Wolruf. "Ředitel?" opáčila. "A kdo potom bude první milovník?"
"Cože? Když jsi zjistila, že mám zálusk na tuhle hru, jak ti došlo, že zrovna ty budeš Ofélie?"

"Protože očividně oplývám všemi mentálními i fyzickými předpoklady. Kdo lépe zahraje dívku, která propadá šílenství, než ta, která už opravdu bláznivá je? Samozřejmě, nevím, kdo bude hrát Hamletovu matku, ale to není můj problém, že ano?"
Alespoň neztrácí smysl pro humor, pomyslel si Derec. "Ne - to jsou starosti tvého ředitele - a prvního milovníka."
Ariel se zašklebila a uklonila se. "Jsem vám k službám, pane řediteli."
"Pane -"
"Ano, Mandelbrote."
"Promiňte, že vyrušuji, pane Dereku a paní Ariel, ale u dveří jsou Harry, Benny a M334. Říkají, že vám chtějí předvést vibrace."
"Vibrrace?" zeptala se Wolruf. "To není zrrovna hezké slovo v mém světě."
"Kdoví, co to znamená tady," řekla Ariel. "Pozvi je dál, Mandelbrote."
Do místnosti vešli tři roboti, každý nesoucí mosazný předmět. Při pohledu na ně se Derek zarazil, protože všechny ty předměty vyhlížely prapodivně. M334 držel troubu se dvěma tucty klapek a čímsi, co vypadalo jako náustek na jedné straně. Nepochybně to byl dechový nástroj, ačkoliv Derec nebyl schopen představit si, jaký zvuk by mohl vyluxovat. Rovněž netušil, jaké zvuky by se daly očekávat od dalších dvou nástrojů, jež třímali v rukou dva zbývající roboti. Benny měl nástroj menší než ten, který držel M334 - dal se lehce vzít do jedné ruky a měl tři kohoutky na vrcholu, pravděpodobně k modulování vycházejících zvuků. Harryho nástroj byl nejrovnější a nejdelší ze všech tří; měl posuvné zařízení, které zřejmě mělo zkracovat či prodlužovat délku trubice podle hráčova přání, a také se jím pravděpodobně dal upravovat zvuk.
"Dobrý den, pane," začal Benny. "Můžeme jen předpokládat, že nepřerušujeme vaše přípravy -"
"To snad není pravda, jak rychle tady cestují zprávy!" zvolala Ariel.
"Na to jsi přišla sama?" zeptal se Derec udiveně.
Ariel pokrčila rameny. "Slyšela jsem to od Wolruf."
"A kde ses to doslechla ty, Wolruf?" zeptal se Derec.
Wolruf jen pokrčila rameny a při tom pohybu se roztřáslo celé její huňaté tělo.
"- napadlo nás totiž, že byste rád na vlastní oči viděl výsledky projektu, kterému se v poslední době věnujeme, místo abychom se ve volném čase vypínali," dokončil Benny svou větu, jako by mezitím nikdo nebyl promluvil.
"Ach, a jaká je podstata vašeho projektu?" zeptal se Derec podezřívavě.
"Původně to byl projekt čistě hudební," odpověděl Benny.
"Když jsme se však doslechli, že máte v plánu zaměstnat nás přípravou lidského uměleckého projektu, na základě studia jsme zjistili, že při takových příležitostech často plnila významnou funkci právě hudba," řekl Harry.
"Což považujeme za šťastnou náhodu," řekl M334. "Mysleli jsme si - možná příliš troufale, ale jak bychom si mohli být jisti, kdybychom neměli odvahu zeptat se - že naše hudba by mohla být cenným přínosem k vámi plánované formě zábavy."
"Ehm, o co se snažíte tady s těmito věcmi?" zeptala se Ariel. "Hrajete aurorské nouveau fugy? Tantorianské ekto-variace?"
"Vybrali jsme si něco z pozemského umění," řekl Harry.
"Chceš říct ze Země?" zeptala se Ariel nevěřícně. Pozemské kultury si ve většině vesmířanských kruhů zrovna moc nevážili.
"Shakespeare také žil na Zemi," poznamenal Derec mírným hlasem.
"Ano, ale ten měl tolik štěstí, že alespoň byl talentovaný," řekla Ariel. "Což se o většině pozemských umělců říct nedá."
"Možná naše aspirace posuzujete příliš tvrdě," vmísil se do rozhovoru Benny.
"Ano, měli byste nás posuzovat až poté, co nás uslyšíte hrát," rekl M334.
Ariel hleděla na Dereka. "Vždyť to byl jenom žert," řekl Derec.
"Téměř dobrrý," poznamenala Wolruf.
Tři roboti si ke svým mluvicím otvorům magneticky připevnili počítačem řízené, pružné umělé rty. Od rtů vedly kabely do pozitronických dutin, a Derec vzápětí poznal - podle toho, jak roboti přizpůsobili rty a vyfukovali jimi vzduch - že jsou napojeny přímo na myšlenkové ovládání.
Přesně jako skutečné rty, pomyslel si, kousaje se přitom do vlastního, aby se ujistil, že jenom nesní. "Promiňte, hoši, ale než se do toho pustíte, mohl bych vědět, jak se vaše nástroje jmenují?"
"Toto je trubka," odpověděl Benny.
"Saxofon," řekl M334.
"Trombon," ozval se Harry.
"A smíme-li vám k tomu říct ještě něco na úvod," řekl Benny, "číslo, které bychom vám rádi zahráli pro vaše osobní potěšení, je prastarou skladbou, pocházející z časů přibližně čtyřista let po Shakespearovi. Bylo to již v dobách, kdy existovaly zvukové záznamy, i ale centrální počítač nám nebyl schopen žádné pásky nabídnout, takže se můžeme pouze dohadovat, jakým způsobem se na tyto nástroje hrálo."
"Z toho důvodu," ozval se Harry, "je většina našeho vystoupení pouhou improvizací."
"Ach, ne!" zaúpěla Ariel tiše a položila si ruku na čelo. "Já snad mám delirium!"
"Ještě bychom vás chtěli upozornit, že číslo, které vám hodláme předvést, je podle odkazové literatury - jak se tehdy říkávalo - bryskní krátkou písní, dílem skladatele, jehož lidé znali pod jmenem Duke Ellington, a nazývá se ‚Svižnost`."
Nemám z toho zrovna dobrý pocit, pomyslel si Derec. Mávl rukou. "Hrajte, MacDuffové!"
Roboti začali hrát. Či se alespoň lidé a cizí tvor domnívali, že se o to pokoušejí. Hudební forma byla tak radikálně

odlišná od toho, co očekávali, hraní samotné tak namátkové a podivné, tak plné občasných zakvílení, zavřeštění, zakašlání a přestávek, že to, o co se roboti ve skutečnosti pokoušeli, bylo spíš záležitostí domněnek.
Bennyho trubka hrála prim s ohlušujícím sledem tónů, které se uchu jen zřídkavě jevily jako libozvučné. Hluk, který nástroj vydával, připomínal kvílení sirény pozpátku. Jeho frekvence byla tak vysoká, že Derec začínal mít strach, že mu prasknou ušní bubínky. Na druhé straně, Bennyho tóny jako by oplývaly jistým druhem vnitřní logiky, jako by věděl, kam jde, ale nebyl si zcela jistý tím, jak se tam dostat.
Harry s trombonem a M334 se saxofonem se pokoušeli vytvořit Bennymu doprovod; oba se soustředili na osm taktů, které s nesmírnou vytrvalostí opakovali stále dokola. Téměř se jim dařilo dosáhnout harmonie a jejich malá zakolísání by pravděpodobně nebyla tak patrná, jen kdyby dokázali sladit začátek a konec svých osmi taktů.
Trombon samotný měl tendenci znít jako velmi dovedně vyluzený pošklebek z úst tvrdohlavého osla, zatímco zvukový zápas saxofonu nepřipomínal nic jiného než štěbetání hejna hus potápějících se pod hladinu. Kombinovaný účinek všech tří nástrojů dohromady byl takový, že Dereka na chvíli napadlo, zda roboti neporušují první zákon o neublížení člověku.
Během prvních pěti minut hudba Derekovi připadala absolutně odporná, postrádající jakoukoliv hodnotu. Byly to ty nejhorší možné zvuky; či přesněji zvuky předstírající, že jsou něčím jiným. Postupně ji však začínal brát úplně jinak, třebaže nebylo v jeho silách si tento jev vysvětlit. Hudba samotná, bez ohledu na způsob, jímž byla produkována, působila velmi radostným dojmem a ten pocit se rychle stával nakažlivým. Derec zjistil, že špičkou nohy ťuká o zem do rytmu příbuzného tempu hudby. Ariel zamyšleně přikyvovala. Wolruf zvědavě natáčela hlavu ze strany na stranu a Mandelbrot vypadal stejně nevyzpytatelně jako vždy.
Derec se na chvíli zamyslel. Napadlo jej, jak by bylo úžasné, kdyby roboti za pomoci umělých úst mohli během produkce vyjadřovat své emoce. Skutečnost, že meh' nepohyblivé obličeje, neschopné ani těch nejzákladnějších výrazů, celou iluzi kazila. Derec si představoval rty zkroucené smíchem nad hrou dovádějících herců, strachem z ducha Hamletova otce, zděšením při pohledu na všechna ta mrtvá těla ležící na jevišti. Nic než jen pošetilý nápad, usoudil po chvíli a obrátil svou pozornost zpět k hudbě.
V závěru skladby hrály všechny tři nástroje současně ústřední melodii. Teoreticky. Poté roboti s poklonou oddálili nástroje od úst a zvedli je směrem k obecenstvu.
Derec a Ariel pohlédli jeden na druhého. Její výraz říkal: Ty jsi ředitel, ty mluv.
"Jakým na vás naše vystoupení zapůsobilo dojmem, pane?" zeptal se Benny.
"Ehm, zajisté to bylo velmi neobvyklé. Myslím, že chápu, o co se vy roboti snažíte a určitě budu potěšen, když se vám to jednoho dne skutečně podaří. Viď, Ariel?"
"Ach ano, zajisté." Ve skutečnosti však říkala - o tom vážně pochybuji.
"To byl Ham-let?" ozvala se Wolruf.
"No, tím si nejsem jistý," řekl Derec. "Předpokládám, že ten chlapík Ellington složil ještě další věci."
"Nejrůznějších stylů a nálad," odpověděl Benny.
"Všechny vhodné k instrumentálnímu provedení," dodal Harry.
"Toho jsem se obával," řekl Derec. "Nebojte se ale. Jsem si jistý, že se určitě zlepšíte. Chce to jen praxi. Vsadil bych se, že to byl tvůj nápad, Benny. Co ty na to?"
Benny se uklonil. "Ano. Osobně jsem vyrobil tyto nástroje a předal jsem svým přátelům vědomosti, které jsem měl ohledně hry na ně."
"Sundejte si ty rty, ano? Vypadají přece jen divně."
Zatímco roboti plnili jeho příkaz, Mandelbrot řekl: "Pane, to představení. Kde se bude konat? Nemyslím, že město by mělo divadlo či zařízení podobného druhu."
"Neměj strach. O to jsem se postaral. Znám přesně takového robota, který nám dokáže navrhnout divadlo dokonale přizpůsobené obyvatelům Města robotů. Zatím o tom ještě neví."
"Mohl bych vědět, o koho se jedná, pane?"
"Je to Kanut. Kdo jiný?" Derec se usmál. "Vlastně, sežeň mi ho. Ať sem přijde co možná nejdříve. Chci, aby si i on poslechl tuhle ďábelskou písničku."

"Každá doba má svoje hrůzy a napětí," zadeklamoval Derec o několik dnů později na jevišti Nového Glóbu. "Všechny se však otevírají na okrajích stejných propastí."
Odmlčel se, aby viděl, jaký účinek měla jeho slova na roboty, sedící v sedadlech hlediště. On sám svá slova považoval za navýsost hlubokomyslná, ale roboti na něj jenom mlčky hleděli, jako by jim právě sdělil něco naprosto bezvýznamného, zajímavého jen tím, že to řekl člověk.
Odkašlal si. Po straně seděli Ariel a Mandelbrot. Ariel měla v ruce zápisník. Mandelbrot, kterého Derec jmenoval rekvizitářem, přirozeně žádný nepotřeboval; jeho robotická paměť byla na základě zpětného oživování schopna zapamatovat si bez jakýchkoliv zápisků veškeré detaily.
Wolruf seděla v křesle těsně za nimi a olizovala si tlapu. Trvala na tom, že bude oficiální nápovědou neboli našeptávačem, a jako taková již strávila množství času tím, že pomáhala Derekovi a Ariel, zatímco ti se snažili zapamatovat svoje role - což byl úkol, o němž se Derec ve svém vlastním případě domníval, že má daleko k dokonalosti.
Znovu si odkašlal. Bylo na něm vidět, jak je rozpačitý - alespoň pokud měl něco naznačovat vědoucí úsměv, kterým ho obdařila Ariel. Wolruf si jen olízla čelisti; měl dojem, že tvor shledává vylomeniny lidí a robotů stejně zábavnými.
"Hmm. Všichni jste obeznámeni se studiemi, které někteří z vás provádějí s ohledem na zákony člověčenství. To znamená, že jste rovněž obeznámeni a množstvím podivností, nesrovnalostí a rozporů lidského života. Vášeň a šílenství, posedlost a nihilismus - tyto věci mezi vámi roboty neexistují, ale je to něco v nás, lidech, s čím se musíme do

různé míry potýkat každý den.
Zkrátka, odvážně se vydáme tam, kam zatím žádný robot nevkročil. Sestoupíme do beznadějných, temných, hlubokých propastí žízně po pomstě a když se vynoříme, budeme mít něco - něco - něco skutečně úžasného, abychom si to mohli pamatovat ve dnech, které přijdou. Budu fantastický. Uvidíte."
"Ale jdi!" vykřikla Ariel.
"Promiňte, pane, ale podle mého uvážlivého názoru byste měl vystupovat teatrálnějším způsobem," ozval se Mandelbrot. Ve snaze vypadat přirozeně si přehodil nohu přes nohu a dlaněmi si objal koleno.
"To je v pořádku, Mandelbrote," řekl Derec, který cítil, jak mu rudne obličej. "Jenom se zahřívám pro další kolo."
Obraceje svou pozornost zpět k robotům, nemohl si nevšimnout, že jejich pozice jsou v každém ohledu stejně toporné jako u jeho věrného robotího Pátka. Na kratičký okamžik se podivil - co tady proboha dělám?- pak se vzpamatoval a pokračoval ve svém proslovu. "Divadlo je uměním, které je závislé na úsilí mnoha spolupracujících jedinců -" začal.
Ano, divadlo Nový Glób, navržené robotem Kanutem a postavené pod jeho osobním dohledem, bylo hotovo. Na základě vodítek a náznaků v centrálním počítači, která po sobě zanechal Lucius, byl Kanut schopen nařídit městu, co má stavět a jak dlouho má budova stát. Kanut si vedl stejně dobře jako Lucius, ale na rozdíl od něj jednal na základě příkazů člověka. (A Derec si uvědomoval, že Lucius se zase možná řídil vodítky, která v počítači zůstávala od té doby, kdy Derec město požádal, aby zřídilo jídelní automat v každé desáté budově. To však Derec již nikdy nebude vědět s jistotou.)
Kanut měl svůj úkol také značně ulehčený tím, že na rozdíl od Lucia měl vzor, kterým se mohl řídit: divadlo Starý Glób v Londýně, na Zemi, za časů Shakespeara. Avšak aniž by na něj Derec naléhal, přidal k němu svá vlastní vylepšení. Pokusil se prozkoumat speciální problémy formy a funkce a to, zda budou buď odpovídat nebo protiřečit jeho pojetí, jak by divadlo mělo esteticky zapadnout do Města robotů.
Derec Kanutovi záměrně neřekl, proč byl právě ebenový, jako jediný ze všech robotů ve městě, vybrán k navržení a stavbě druhé stálé budovy ve Městě robotů. A zatímco mu dával instrukce, tajně Kanuta pozoroval, aby viděl, zda není v nebezpečí pozitronického vyšinutí (čehož se Derec obával), protože v podstatě dělal přesně to, kvůli čemu jiného robota zavraždil.
Kanut však nic takového nedával najevo. Zdálo se, že jediné, co potřebuje ke spokojenosti, jsou lidské příkazy, které by mohl bezchybně vykonávat.
Stejně jako Starý Glób bylo divadlo přibližně kruhového tvaru. Ten však byl místy narušený a zohýbaný, jako kovová obruč, která se zkroutila pod šlápotou obří nohy. Stejně jako Starý Glób - či přinejmenším to, čím podle nejlepších dohadů bývala ona stará budova, kterou strhli v zájmu postavení nových domů pár desetiletí po Shakespearově smrti - na jevišti byla troje padací dvířka, vedoucí do rozdílných míst zákulisí. Chodba pod jedněmi dvířky vedla také do podzemí k instalačnímu systému města, pro případ, že by se objevil problém s dodávkou energie.
Nad jevištěm byly dvě řady balkonů a několik skrytých kamer na křídlech. Řady sedadel byly odstupňovány tak, aby každý divák měl nerušený výhled na jeviště, aniž by mu zacláněli ti, kteří seděli před ním. V souladu s úsilím poskytnout obecenstvu ty nejlepší vyhlídkové možnosti, podlaha byla šikmo zvednutá v sérii několika schodů.
V tradici moderních divadelních pódií byla nad jevištěm zavěšena velkolepá opona. Po celém jevišti a na balkonech pak byly skryté mikrofony.
Dokonce i velikost divadla byla ohromující. Návrh bral v úvahu všechny možné dramatické efekty. Byl to však Kanutův výběr barev, který Nový Glób činil něčím, o čem by se dalo vysílat do éteru na hypervlnách. Na antracitově černém stropě jiskřily hvězdy, které se zaostřovaly a rozmazávaly, jakoby pozorovány skrze tepelný opar. Koberec a sedadla byly vyvedeny v šedohnědých tónech, variacích barev nacházejících se v podzemí a na povrchu města - Kanutovy verze "pozemských tónů". Opona byla žhnoucím purpurem, který také jiskřil hvězdami a zdi měly nevtíravý, střízlivý, bílý odstín. Záclonami a oponou neustále jemně vlnil vánek z klimatizačního systému.
Roboti klimatizaci samozřejmě nepotřebovali a Derec měl dojem, že Kanut divadlo nenavrhl pouze pro roboty, ale také s tajnou, možná bezděkou nadějí, že jednoho dne se v něm bude hrát pro lidské diváky, žijící ve Městě robotů. Podvědomá naděje?
"Jako roboti v podstatě nejste schopni lhát," řekl Derec apatickému obecenstvu. "Pouze lidské bytosti jsou toho schopny, třebaže ne vždy se jim to daří. Divadlo je však světem přetvářky, provokujícím ke spolupráci divákovu představivost. Divák musí být připraven, ochoten a schopen uvěřit této fiktivní lži, v naději, že mu poskytne pobavení a možná také povznesení. Naším úkolem je pomáhat divákovi, nutit jej chtít uvěřit lži.
"Na jevišti v Shakespearových dobách toho probíhalo velmi málo, ale vše mělo hluboký význam. Řeč, akce, rekvizity, kulisy - to všechno mělo jednotný cíl vytvořit před divákem okno, kterým by mohl pohlížet na svět. A pokud bylo veškeré úsilí herců a divadelního personálu úspěšné, pak divák, věda, že to, co viděl, bylo pouhým výmyslem, vědomě potlačoval svou nevíru, a volil si byť jen na okamžik víru, že to, co viděl, bylo skutečné.
Náš cíl je jiný. My musíme pomáhat robotům - přimět je k tomu, aby zapojili své logické integrály takovým způsobem, že se před nimi otevře okno nejenom do světa, ale také do srdce člověka.
Podle mého chápání existují tři světy, které musejí být brány v úvahu při produkci jakékoli hry. Je to svět hry, svět autora a svět produkce. Myslím, že se všichni shodneme v tom, co je pro nás světem produkce. Rád bych vám řekl pár slov o těch dvou druhých světech."
"Chceš hrát - nebo se umluvit k smrti?" zeptala se Ariel prohnaně.
Derec se nervózně zasmál. Přerušila jeho sled myšlenek, takže zapomněl, co vlastně chtěl říct.
"Svět autora," připomněl mu Mandelbrot.
"V pořádku. V našich dobách lidstvo žije víceméně civilizovaným životem. Málokdo porušuje lidské zákony. Většina lidí žije dlouhým, zdravým životem, dokonce i na přelidněné Zemi, kde podmínky koneckonců nejsou zas tak zlé.

V Shakespearových časech však život častěji býval darem, kterého si bylo nutno cenit a chránit jej, než nudou, kterou bylo nutno vydržet. Pracovní podmínky byly kruté a obtížné, vzdělání v podstatě neexistovalo s výjimkou privilegovaných tříd, vědecký způsob myšlení - založený na logickém uvažování a podpořen empirickými důkazy - byl v pouhých začátcích. Většina lidí umírala do pětatřicátého věku života, díky válkám, morovým ránám, údaku, nedostatečné hygieně a podobným věcem. Koneckonců, anglickou královnu Alžbětu I považovali za nenormální, protože se koupala jednou za měsíc, ať už to potřebovala nebo ne. Ale - ano, co je?" zeptal se Derec, který si všiml, že robot sedící v popředí vedle Kanuta váhavě zvedl ruku.
"Nejpokorněji, nejhlouběji a nejlítostivěji se omlouvám za toto nevhodné vyrušení," řekl robot, "ale poté, co jsem si přečetl text a několik hodin přemýšlel o jeho významu, zjistil jsem, že nejsem schopen rozluštit problém všepřekonávajícího významu a že je pro mne tudíž rozumné věřit, že pouze lidská bytost jej dokáže adekvátně osvětlit."
"Samozřejmě. Uvítám jakýkoliv dotaz."
"Dokonce i subjektivní povahy?"
"Přirozeně."
"Dokonce i takový, který může být v běžném společenském styku hodnocen jako nezdvořilý?"
"Samozřejmě. Shakespeare byl celá staletí považován za průkopníka v odhalování tajemství říše lidské mluvy."
"Dokonce i když se jedná o dotaz osobní?"
V tom okamžiku Derec impulzivně pohlédl dolů, zda má řádně zapnutý zip na kalhotách. "Ehm, jistě. Vidím, že tu zřejmě půjde o záležitost velmi zapeklitou."
"Dokonce i když ten dotaz je extrémně osobní?"
"Co je to?"
"To je přímý příkaz?"
"Ne, to je přímá otázka, ale můžeš ji brát jako příkaz, pokud ti to pomůže konečně mi říct, o co ti jde!"
"Výborně. Na okamžik jsem se obával, že moje kondenzátory mi nedovolí hovořit o tom, nebudu-li k tomu popohnán přímým příkazem."
"Mohl bys nám tedy laskavě říct, co máš na mysli?"
"Vím, že lidský muž a lidská žena obvykle mají rozdílné povrchové tělesné rysy a že tento rozdíl má něco společného s jejich častým a velmi složitým druhem kontaktu, a tak moje otázka jednoduše zní: Co je to, co lidský muž a žena tak často dělají jeden druhému ve svém volném čase?"
Divadlem se rozhostilo hrobové ticho. Bylo slyšet pouze jemné hučení klimatizace, které se rozléhalo svým hypnotizujícím ššš-ššš, jako by bylo filtrováno v nahrávacím studiu. Derec střelil po Ariel tázavým pohledem. Usmála se a pokrčila rameny. Pohlédl na Wolruf.
Zavrtěla hlavou. "Na mě se nedívej. My žádné párrříci zvyklosti nemáme. Prrostě to uděláme a je to."
"O tom vážně pochybuji," odsekl jí Derec. Náhodou pohlédl přes jeviště doleva, kde právě Harry se svým trombonem vystrčil hlavu ze zákulisí. Benny a M334, také držící své nástroje, stáli za Harry m a gestikulovali, jako by robota chtěli chytit za ramena a zatáhnout jej zpět.
Zřejmě si to však rozmysleli, protože Harrymu nakonec dovolili říct: "Pane Dereku, myslím, že bych do této záležitosti mohl vnést jisté světlo."
Derec se uklonil a pokynul mu, aby vešel na jeviště. "Buď mým hostem."
Když však Harry spěšně přišel a postavil se před obecenstvo robotů, Derec najednou pocítil svírání v břiše. "Ehm, Harry, doufám, že to nemá být další ze tvých žertíků?"
"Věřím, že vám budu nápomocný."
"V pořádku." Derec ustoupil stranou a postavil se mezi Ariel a Wolruf.
Harry na lidi ani nepohlédl a začal. Soustředil svůj pohled výlučně na roboty. "Axiomem na uhlíku založených životních forem je to, že příroda měla v úmyslu, aby se reprodukovaly. Ne nevyhnutelně podle řádu, ne, když je to vhodné, ne když je to hezké, prostě kdykoliv a stále. Pokud konkrétní životní forma prožívá během aktu reprodukce jisté množství uspokojení, je to pro ni dobré, třebaže příroda samotná se stará jen o potřebu reprodukce. V centrále je pár vizuálních záznamů, které vám vřele doporučuji k prostudování ve volném čase, takže pak budeme všichni schopni pochopit chemické reakce, které pohánějí Ofélii a Hamleta, přičemž ten druhý se tohoto potěšení vzdává v zájmu získání trůnu." Harry pokývl směrem k Derekovi. "Vidíte, už jsem tu hru četl." Pak se obrátil zpět k obecenstvu:
"A abyste byli schopni pochopit ony temné, nejvnitrnější hlubiny této lidské touhy, či pudu, musím vaši pozornost vrátit zpět k raným dobám lidské kolonizace planet, do dnů předtím, než člověk začal brát roboty jako svoje věrné společníky, do dnů, kdy války zuřící na Zemi s jejich nukleárními zbraněmi a vesmírnými obrannými systémy následovaly člověka i do vesmíru. Častým jevem na nově kolonizovaných planetách tehdy byly vojenské základny. Obvykle byly situovány na místech vzdálených od civilních zařízení.
V těch dnech byla pohlaví často rozdělena, takže nebylo neobvyklé pro třeba sto mužů ocitnout se osamoceni ve vzdálených, pustých krajích, kde čekali na bitvy, které nikdy neměly přijít, čekali na den, kdy se budou moci opět těšit z ženské společnosti a zbavit se napětí, které se v nich hromadilo během jejich odloučenosti. Hromadilo. Hromadilo. Hromadilo. Stále jen hromadilo.
Co tedy muži dělali se sexem? Mysleli na něj, mluvili o něm, snili o něm. Někteří z nich s ním dokonce něco dělali. Povím vám teď příběh jistého generála Dazelleho, protože i tento se s podobným problémem musel potýkat během své služby jako velitel pevnosti Hoyle. Generál byl puntičkář, který měl všechno rád úp top a tak hned po svém příjezdu na tento vzdálený vojenský post trval na tom, že vykoná okamžitou prohlídku všech zařízení.
Byl spokojen s kasárnami, s opevněním a s pevností jako takovou, ale dostal málem šok, když spolu s pobočníkem zabočili za roh a tam uviděli přivázanou ke sloupku tu nejubožejší, nejžalostnější starou klisnu v historii lidstva, s

prohnutým hřbetem, obsypanou mouchami. ‚Co - co je to?' zeptal se generál.
‚Klisna,' odpověděl atašé.
‚To vidím. Ale proč je tady? Proč nestojí vycpaná v polích, kde by strašila jestřáby a vrány?'
‚Je tady, protože muži ji potřebují, pane,' řekl pobočník.
‚Potřebují? K čemu by ji proboha mohli potřebovat?'
‚Nu, jak víte, pane, nejbližší civilní zařízení se nachází přes sto kilometrů odsud.'
‚Ano.'
‚A víte, že z bezpečnostních důvodů nemají muži kromě svých vlastních nohou k dispozici žádné dopravní prostředky, kterými by se tam mohli dostat.'
‚Ano, ale já pořád nechápu, co to má společného s tím nepodařeným genetickým výtvorem.'
‚Nu, jistě víte, že chlapi prostě musí být chlapy. Mají svoje potřeby. A ty musí být uspokojeny.'
Generál zděšen pohlédl na klisnu. Nemohl věřit svým uším. Hrozilo nebezpečí, že z té informace dostane šok. ‚Chcete říct, že muži - oni - s tou starou klisnou?'
Pobočník vážně přikývl. ‚Ano, Potřeby se hromadí. Nezbývá jim nic jiného.'
Generál byl na pokraji zhroucení. Udělalo se mu tak nevolno, že se musel o svého pobočníka opřít. ‚Přísahám na svou vojenskou čest,' řekl generál, ‚že takhle potřebný nikdy nebudu.'
Avšak s tím, jak čas plynul a generál v pevnosti plnil své povinnosti, jeho potřeba se hromadila a hromadila, až nakonec jednoho dne neměl jinou možnost než uznat, že se tak potřebným již stal. Nakonec už to nemohl déle vydržet a nařídil pobočníkovi: .Okamžitě přiveďte do mého pokoje tu starou klisnu.'
‚Do vašeho pokoje?' podivil se pobočník, evidentně něčím vyveden z míry.
‚Ano, do mého pokoje,' odpověděl generál. ‚Vzpomínáte si ještě, co jste mi říkal o mužích - a o té klisně?'
‚Ano, pane!' odpověděl pobočník a zasalutoval. Šel a přivedl klisnu. Ta nyní už byla, pokud něčím, tak jen pouhým stínem svého předešlého ubohého já. Nedávno spadla z útesu a měla to štěstí, že to přežila jen s kulháním. Její vyhublé tělo bylo poznamenáno nemocí. A tak byl pobočník zděšen k nevíře, když si generál sundal kalhoty a vrhl se na ubohé zvíře.
‚Pane!' vykřikl zděšeně. ‚Co to děláte?'
‚Není vám snad jasné, co dělám?' hekal generál. ‚Přesně to, co dělají ostatní chlapi.'
‚Pane, já to nechápu,' blekotal pobočník. .Nikdy předtím jsem nic takového nezažil.'
‚Ale, vždyť jste říkal, že muži - jejich potřeby - a ta klisna - '
‚Pane, muži mají svoje potřeby, to je pravda, ale já tím myslel, že když už to nemohou vydržet, vylezou klisně na hřbet a jedou na ní do nejbližšího sídla.'
Tak. Je vám to všem jasné?" skončil Harry.
"O čem to mluví?" zamumlala Wolruf.
"Ted jsem naprosto zmatený," zašeptal Derec. "Alespoň že se zlepšuje technika jeho vyprávění."
Ariel se však nemohla přestat smát. "To je - ta - nejhloupější věc - jakou jsem kdy slyšela," byla sotva schopna říct mezi návaly smíchu.
Harry zůstal stát ve středu jeviště a očekával verdikt obecenstva. Roboti konec jeho vtipu uvítali s kamenným mlčením, jaké mohl vydávat jedině kov. Všichni do jednoho několik okamžiků nehybně hleděli na Harryho.
Pak se robot, který položil otázku, jež vyprovokovala vtip, otočil ke svému příteli po pravici a řekl: "Ano, dává to smysl!"
"Rozumím," řekl jiný.
"Průhledné jako zvuk gongu," řekl třetí.
"Nejasné, naprosto nejasné," poznamenal Kanut.
Ebenový však byl v menšině, protože většina robotů se zdála být Harryho vysvětlením potěšena.
Derec čekal, až se Ariel přestane smát a pak se jí zeptal: "Co myslíš, že se to tady děje?"
Otočila se k němu, vzala jej za paži a konspirativním tónem mu zašeptala: "Roboti se začínají učit o světě člověka stejným způsobem, jako to děláme my - prostřednictvím vtipů."
"Nerozumím ti," namítl Derec.
"Hmm. Dovol mi říct to takto. Když jsi jako dítě vyrůstal ve školách na Auroře, jedním z největších tajemství života bylo to, co je obvykle známo jako kytky a včely."
"Ano, tu frázi znám, ale nevzpomínám si, kde jsem ji slyšel."
"To proto, že trpíš amnézií. Poslouchej - zatímco ve školách se nám dostávalo množství informací ve vědeckém slova smyslu, stále jsme měli jisté... obavy. Ty si svoje nepamatuješ, ale zřejmě jich stále ještě hodně máš. Neber to tak, že bych byla osobní, je to prostě holá skutečnost."
"Díky. Pokračuj."
"A jedním ze způsobů, jak jsme si jako děti mohli pomoci od svých obav a zjistit něco o realitě kolem sebe, bylo uvolnění prostřednictvím uměleckého prostředku známého po celé galaxii jako oplzlý vtip."
"A myslíš, že právě to se děje teď a tady?" Derec nechápal proč, ale cítil, jak mu rudne obličej. "To je pobuřující! Mám tomu učinit přítrž?"
"Ach, nebuď tak prudérní. Samozřejmě, že ne. Tohle všechno je součástí získávání vědomostí. Znáš přece staré rčení: ‚Nikdo si nelibuje v oplzlých vtipech, pokud je ovšem neslyší od někoho, kdo je umí správně podat.' "
"Proč se v tom případě vůbec snažím uvést tu hru? Proč tě zrovna nepožádám, abys tady pro ně předvedla striptýz?"
"Tobě by se to líbilo, ale je by to nezajímalo. Neposlouchají ty vtipy z nějakých nízkých pohnutek, ale proto, že se o nás chtějí dozvědět víc."

"To se tedy skutečně dozvídají. Oni opravdu chtějí vědět, co to znamená být člověkem, viď?"
"Myslím, že je v tom i něco jiného. Ted však mám za to, že by tě především mělo zajímat, co se děje kolem nás, protože Harry se pustil do dalšího vtipu."
Byla to pravda. "Poslední člověk na Zemi seděl samotný v místnosti," říkal robot. "Najednou se ozvalo zaklepání na dveře."
"V pořádku, Harry, jsi pašák." Mávaje rukama, Derec se rozběhl do středu jeviště a položil dlaň přes jeho mluvicí otvor. Bylo to jenom symbolické gesto, mělo však svou váhu. "Jen se hezky připoj ke svým kamarádům v zákulisí, dokud tě nezavolám, ano?"
"Ano, pane řediteli," odpověděl Harry a poslušně odešel.
"Kde jsme to přestali? Ach, na tom vlastně nezáleží. Pohovořme si o hře. ‚Hra je sítí,' říká Hamlet, ‚v níž Jeho Veličenstvo vrah se chytí.' Hamletův strýc Klaudius zavraždil Hamletova otce, dánského krále, načež pro sebe zabral bratrův trůn. Aby svůj nárok na něj upevnil, oženil se s Hamletovou matkou, Gertrudou. Když se Hamlet vrátí domů ze studií, zjistí, že byl okraden o trůn, který měl podle práva patřit jemu a třebaže svého strýce podezírá z vraždy, nemá jiný prostředek, jak by ho z ní usvědčil, než slova ducha ze záhrobí.
Aby strýcovu vinu dokázal, Hamlet najme skupinu kočovných herců, aby předvedli hru, která bude zrcadlovým odrazem zločinu, o němž se Hamlet domnívá, že jej spáchal Klaudius. Doufá, že bude-li pozorovat svého strýce během představení, uvidí vinu vepsanou do jeho obličeje.
Klaudius mezitím Hamleta podezřívá, že předstírá šílenství ve snaze najít svůj důkaz a tak na svého synovce dává stejný pozor jako Hamlet na něj. Hra pojednává o souboji rozumu mezi dvěma lidmi a o prostředcích, jak lidé chtějí dosáhnout toho, co chtějí - v tomto konkrétním případě trůn, pomstu, spravedlnost."
Derec se otočil k Mandelbrotovi a přikývl. Mandelbrot vstal a řekl: "Pan ředitel vám děkuje za vaši ochotu vyslechnout ho." Robot ukázal Kanutovým směrem. "Není pochyb o tom, že během následujících dnů vám bude vydáno mnoho strohých příkazů a pan ředitel vám předem děkuje za jejich splnění. Jak většina z vás již ví, pan ředitel bude hrát roli Hamleta, zatímco slečna Ariel ztělesní Ofélii. Obsazení dalších rolí vám nyní sdělím prostřednictvím komunikačních kanálů."
Mandelbrotovi to trvalo pouhých pár vteřin, protože mohl vysílat několik informací současně na vyšších frekvencích. Derec a Ariel neslyšeli nic, poznali však, že roboti slyší - podle jejich přikyvování.
"V pořádku, rozumí všichni všemu?" zeptal se Derec, když Mandelbrot opět znehybněl.
Přihlásil se Kanut. "Pane, mohl bych s vámi na chvíli hovořit o samotě?"
"Jistě," odpověděl Derec, který zamířil do zákulisí. "Pojď za mnou."
Když k němu robot přišel, zeptal se: "Pane, mám přikládat nějaký význam tomu, že jsem byl pověřen rolí Klaudia?"
"Ne. Mělo by to nějaký význam mít?"
"Domnívám se, že ano. Když jste se mnou poprvé hovořil na náměstí, kladl jste mi otázky takové povahy, kterou nemohu nazvat jinak než podezíravou. Brzy poté jste mne pověřil úlohou podobnou té, které se sám o sobě chopil Lucius. A nyní jste mi přidělil roli vraha - objektu představení uvnitř představení. Logická mysl si z těchto skutečností musí něco vyvodit."
"Ne. To vůbec ne. Je to náhoda, Kanute, čistě náhoda."
"Mohu vám položit ještě jeden dotaz?"
"Samozřejmě."
"Proč se mne rovnou nezeptáte, zda jsem zodpovědný za Luciovu smrt? Víte, že musím odpovědět pravdu."
"Kanute, překvapuješ mne. Nemám zájem klást ti takové dotazy. A teď jdi. To nejlepší nás teprve čeká." Derec postrčil ebenového směrem k robotům a zamnul si ruce, jako by si je chtěl zahřát u ohně. Ebenový se hodně odvážil tím, že Dereka vyzval k přímé konfrontaci. Kdyby Derec reagoval, možná by už bylo po všem a vražda by byla vyřešena, nikdy by však nenalezl odpověď na všechny svoje otázky.
Přemýšleje o incidentu, Derec zjistil, že navzdory sobě samému začíná ke Kanutovi pociťovat hlubokou úctu. Ne schválení, pouze úctu. Měl pocit, že ebenový je robotem ochotným čelit následkům svých činů způsobem připomínajícím lidské emoce a také mu neschází odvaha čelit jim raději dříve než později.
"Mnozí z vás jste možná již slyšeli o lidské zálibě poslouchat hudbu a o těch, kteří hudbu tvoří nebo nahrávají, ale ve skutečnosti hudbu jako takovou ještě žádný z vás neslyšel," řekl Derec obrácen k hercům a divadelnímu personálu. "Ve skutečnosti si dokonce ani já nevzpomínám, že bych kdy slyšel hudbu a rozhodně jsem ji neslyšel hranou takovým způsobem, jak nám to nyní předvedou naši tři přátelé.
Rád bych vám představil tři kamarády, kteří vám zahrají hudbu své vlastní produkce - Harry, Benny a M334 - Veselé trio Města robotů!"
Derec pokynul třem robotům a sám se vrátil k Ariel. Do ucha jí zašeptal: "Bude to dobré. Uvidíš."
Benny postoupil do středu jeviště, zatímco Harry a M334 si nasazovali své umělé rty. "Zdravíme vás, kamarádi. Teď vám zahrajeme starou pozemskou písničku ‚Rovnou skrze střechu'. Doufám, že to zamíchá mlékem ve vašich kokosech."
A Veselé trio začalo hrát, nejprve v A-A-B-A rytmu, s Bennym hrajícím sólo na trubku. Následovalo sólo na trombon od Harryho, pak začal hrát M334 na saxofon. Netrvalo to dlouho a jednotlivá sóla se střídala v hutném, měnícím se rytmu, zatímco dva zbývající hudebníci vždy hráli doprovod sestávající z jadrné melodie. Sóla začínala nabývat na dravosti, jako by si ti tři mezi sebou kutáleli míč a kdo jej dostane příště, to záleželo na ostatních dvou.
Derec je neslyšel hrát od té doby, co se mu přišli pochlubit do jeho domu. První věcí, kterou si dnes všiml na jejich představení, byla zvýšená sebedůvěra, téměř matematická preciznost jejich sólových vystoupení a naprostá plynulost melodie. Pohlédl na svoje chodidlo. Ťukal jím do rytmu.

Podíval se na Ariel. Očekával, že se bude nudit. Její pohrdání vším pozemským bylo koneckonců výsledkem několika generací kulturní historie. Avšak místo toho, aby vypadala znuděně, Ariel s uchvácenou pozorností hleděla na tři roboty. Také ťukala nohou do rytmu.
"To je tedy Hamlet!" řekla Wolruf.

Dávná vzpomínka

Za dvě hodiny začne představení. Derec seděl ve svém pokoji a pokoušel se nemyslet na to. Vlastně se snažil nepřemýšlet příliš o ničem. Protože třebaže celou hru znal prakticky zpaměti a měl pocit, že svoji roli by mohl hrát poslepu, obával se, že kdyby si ji nyní chtěl znovu v duchu přehrát, vypadla by mu z paměti tak náhle, jako kdysi zapomněl vše, co se týkalo jeho identity.
Koneckonců, neměl ponětí, co bylo příčinou jeho amnézie. Možná ji způsobil prudký úder do hlavy nebo nedostatečné okysličení mozku, ale také to docela dobře mohla být nějaká nemoc - nemoc, která způsobuje, že paměť může ztratit několikrát po sobě a nutí jej stále znovu začínat pátrat po své identitě. Nemoc, která může v kterémkoli okamžiku udeřit znovu.
Derec pokrčil rameny a lehl si na lůžko. Nu, v takovém případě bych alespoň byl ušetřen pokoření z rozpaků, pomyslel si. Nevzpomínal bych si na nic a na nikoho.
Tou nejstrašnější částí jeho představ - o níž připouštěl, že je přece jen mírně paranoidní, ale za stávajících okolností zcela omluvitelnou - bylo to, že v minulosti ztrácel, stále znovu a znovu společenství inteligentních bytostí, které pro něj znamenaly tak hodně jako Ariel, Wolruf a Mandelbrot nyní.
Možná bych se raději měl soustředit na hru, pomyslel si. To určitě bude bezpečnější.
Ze všeho nejdůležitější pro něj bylo pamatovat na tajný účel představení - pozorovat Kanutovy reakce během malých překvapení, která pro robota připravil.
Protože tak jako Hamlet doufal, že přinutí Klaudia odhalit svou vinu, zatímco bude pozorovat představení v představení, Derec doufal, že Kanut bude konečně donucen ke konfrontaci se svou vlastní povahou.
Během zkoušek se Kanut této konfrontaci neustále vyhýbal. Když byl chválen za to, jak navrhl a postavil divadlo, Kanut pouze připustil, že plnil příkazy, takže na sebe neprozradil nic, co by logicky nevyplývalo samo. A stejně tak, když byla během zkoušek přehrávána ona konkrétní scéna, Kanut namítl, že pouze explicitně plní příkazy, že hraje mechanicky, tak jak to dokáže jen robot.
Již nyní však Kanut byl příkladem robotické přehnané sebedůvěry. Derekův plán spočíval na naději, že Kanut věří, že to nejhorší již má za sebou.
Samozřejmě, vždy tu byla možnost, že jeho překvapení nevyjdou. Co potom? Co bude dělat pak?
Derec si uvědomil, že je nesmírně napjatý a nervózní. Násilím se přinutil ke klidu. Pak, když se jeho myšlenky automaticky začaly obracet stejným směrem, znovu pocítil napětí a musel se uklidňovat podruhé. Že by to byla tréma? Pokud ano, předpokládal, že by to mohlo být ještě horší. Mohl by totiž také hrát před lidmi.
Ozvalo se zaklepání na dveře. "Dále," řekl, přehodil nohu přes nohu a ruce si dal za hlavu, takže af přijde kdokoliv, bude si myslet, že Derec čelí nadcházejícímu představení naprosto nevzrušen.
"U skákavých galaxií! Vypadáš příšerně!" vyhrkla Ariel bez dechu, když za sebou zavřela dveře. "Určitě jsi strašně nervózní. To je dobře, protože alespoň nejsem sama."
Derec se napřímil a přehodil nohy přes okraj lůžka. Ariel mu svým příchodem vyrazila dech. Byla oblečená ve svém kostýmu - blond paruce a bílých šatech, které lnuly k jejímu tělu, jako by byly utkané z té nejjemnější pavučiny. Její nalíčení zdůraznovalo barvu tváří a rtů, a její pleť měla najednou živější, zdravější odstín. Nikdy si neuvědomil, že by mohla být tak krásná, tak vnitřně živá.
Samozřejmě, když pomyslel na všechny ty útrapy, které spolu prožili - v nemocnici, na útěku, znovu uvězněni - bylo jen logické, že nikdy předtím neměla příležitost zdůraznit před ním svůj přirozený ženský půvab. Její krása v kostýmu byla povědomá, a přesto v ní bylo cosi nového, jako by ji už kdysi viděl v dávno zapomenutém snu.
Pokud si však všimla jeho reakce (jestliže vůbec něco ze svých pocitů dal najevo), nedala to na sobě znát. Sedla si na postel vedle něho a vyčítavě na něj upřela oči kvůli jeho zcela jiné reakci. Nemohlo to být nic lichotivého, protože vypadala, jako by ji něčím uhodil. "Co je s tebou?" zeptala se.
"Co to tu smrdí?" vyhrkl místo odpovědi.
"Ach, nechala jsem Mandelbrota vyrobit pro mne syntetický parfém. Myslela jsem, že mi pomůže lépe se vžít do své role."
"Voní velmi příjemně."
"To ale tvůj obličej zpočátku neříkal."
"To proto, že jsem si nebyl jistý tím, co cítím."
"Hmm, to není zrovna kompliment. Mělo to vonět příjemně, ať už bys věděl, co to je, či ne."
"Promiň, spolu se zbytkem paměti jsem zapomněl i jisté společenské způsoby."
"Tvůj obličej vypovídal, že ti to připomíná hnojivo."
"Nejsem si dokonce jistý ani tím, že vím, jak páchne hnojivo."
Našpulila rty a pohlédla stranou, ale Derec si nemohl nevšimnout, že její ruka spočívá na lůžku velmi blízko jeho. Jejich prsty se téměř dotýkaly. "Jsi nervózní?" zeptala se.
Pokrčil rameny. "Ne. Co se mě týče, je to možná moje vůbec první setkání s parfémem."
"Já měla na mysli hru, hlupáčku."
"Ach tak. Nu, v tom případě možná trochu nervózní jsem. Ale jenom trochu. Co ty víš, možná jsem býval divadelním

nadšencem."
"Možná. Chceš říct, že amnézie někdy bývá spíš požehnáním než prokletím?"
"Ariel, tebe něco trápí, viď? Je ti dobře?"
"Ujde to. Víš, ta hra pro mne představuje alespoň nějakou tivně tvůrčí činnost, na kterou se mohu soustředit, ačkoliv si stále nejsem jistá tím, zda to ode mne byl dobrý nápad hrát někoho, koho se zmocňuje šílenství. Začínám si uvědomovat, jak nepříjemně ta postava odráží moji vlastní chorobu."
"Hrála bys raději Hamletovu matku?"
"Ne. I když, možná. Proč bych nemohla hrát Hamleta samotného? Mohla bych křičet přes celé jeviště a jak jsi včera sám řekl, rozhodně umím vylévat své city. Jako blázen, pokud promineš můj výběr slov."
"Podle historických zápisů tuto roli skutečně občas hrávaly ženy. Jsem si jistý, že roboti by byli navýsost pozitronicky spokojeni, kdyby ti měli s produkcí Hamleta pomáhat. Nebo s kteroukoliv jinou hrou."
"Já se chtěla zeptat, proč jsem nemohla hrát Hamleta v tomto představení?"
"Počkej, počkej. Měla jsi možnost, ale ty sis vybrala Ofélii! Ty sama můžeš za své předpojaté myšlení - předtím než jsem měl možnost přijít se svým vlastním. Tak je to."
"To je pravda," odpověděla tónem mnohem vážnějším, než byla její slova. "Kromě toho, myslím, že ty sis Hamleta vybral ze svých vlastních důvodů - stranou od těch, které mají co do činění s Kanutem. Mohl sis vybrat jakoukoliv jinou hru, třeba Othella nebo Julia Saláta."
"Když už tak Julia Cézara!"
"Správně. Já si však myslím, že v Hamletovi jsi viděl hodně ze sebe sama - potrhlý romantik, duše zkoumající dobrodruh, náfuka, pompézní, arogantní tvrdohlavý... tvrdohlavý..."
"Egoista."
"Přesně tak. Egoista."
Derec se usmál. Bylo to vzrušující mít ji těsně vedle sebe. S výjimkou zkoušení jednotlivých dějství k sobě už dlouho neměli tak blízko a Derec byl překvapen zjištěním, jak moc se mu to líbí. Byl z toho nervózní, ale po chvíli se mu podařilo uvolnit.
"Dereku? Věnuj mi pozornost, prosím. Mluvím s tebou," řekla mírným hlasem. "Poslouchej, přemýšlela jsem o rozdílu mezi námi a lidmi té doby, či způsobem, jímž jsou prezentováni. Nemohu si pomoci, ale uvažuju o tom, zda i dnes ještě může existovat něco takového jako láska, kterou Ofélie cítí k Hamletovi."
"Nebo lady Macbeth k Macbethovi?"
"Mluvím vážně. Vím, že Ofélie je rozhodně slabým stvořením. ‚Ne, tatínku, to ne. Jen, jak jste chtěl, jsem jeho listy vracela a schůzky mu odřekla.' Navzdory tomu však miluje se stravující vášní. Na Auroře jsem nikdy nepotkala člověka, který by byl schopen cítit a prožívat něco takového... zcela spontánně. Já si ale myslím, že bych byla schopna poznat, jestli tam venku jsou nějaké Ofélie."
"A co ty sama?" zeptal se se zajíknutím v hlase.
"Já? Ne, já jsem takový druh vášně nikdy necítila." Zúžila oči a pohlédla na něho. Nemohl si pomoci, ale musel přemýšlet, co se jí asi honí hlavou, když se od něj odtáhla, dala si nohu na lůžko a opřela se hlavou o koleno.
"Samozřejmě, mám za sebou sex a milostná poblouznění, ale nic takového, jako musela cítit Ofélie." Odmlčela se, pohřbila obličej do látky šatů a pak zvedla hlavu právě tolik, aby viděl, jak zvedla obočí. S rozhodně zajímavým úmyslem. "Ačkoliv, myslím, že bych se k tomu dala přesvědčit."
Derec měl pocit, jako by mu v krku uvázl balvan. "Ariel!"
"Dereku, jsi panic?"
"Jak to mám vědět? Mám přece amnézii!" Nyní bylo na něm, aby zvedl obočí, zatímco ona se posunula těsněji k němu.
"Víš, je tu ještě druhá stránka Ofélie," řekla. "Ta něco znamená." Ještě blíž. "Něco, co Hamlet potřebuje, ale popírá to v zájmu své pomsty."
"Ano, i on to potřeboval."
"Co ty na to?" Ještě blíž.
Naklonila se k němu. Políbil ji. Ne, nepamatoval si, že by něco takového prožil někdy dřív. Cítil však přímo povinnost probádat záležitost z vědeckého hlediska, a věřil, že si možná vzpomene po chvíli dalšího experimentování.
"Počkej," řekla za okamžik a odtáhla se. "Promiň. Nechala jsem se unést. Ne vždy se dokážu ovládat."
"Ehm, to je v pořádku," odpověděl, najednou v mírných rozpacích.
"O to nejde. Je tu můj zdravotní stav. Nebuď uražený, ale právě teď se cítím o něco zdravější, než mi rozum napovídá, že bych měla. Vzpomeň si na to, jak jsem k těm svým problémům přišla."
"Neboj, nezapomněl jsem na to," řekl a přitáhl ji k sobě blíž, aby ji políbil znovu. Jejich rty byly pouhé milimetry od sebe, když se ozvalo naléhavé klepání na dveře. "Proklatě!" zašeptal v odpověď. "To musí být Mozková patrola!"
"Pane Dereku?" ozval se kovově chladný hlas zvenčí. "Slečno Ariel?" Byl to hlas robota Pátrače.
"Ano? Co je?" vykřikl Derec. Pak šeptem k Ariel: "Vidíš? Svým způsobem jsem měl pravdu."
"Mandelbrot mne poslal, abych vás našel a připomněl vám, že brzy byste měli odejít do Nového Glóbu. Zbývá probrat ještě pár detailů."
"V pořádku," řekl Derec. "Přijdeme co nevidět."
"Dobrá, pane," řekl robot Pátrač, jehož hlas již odeznával.
"Co jsi to říkal?" zeptala se. "Mozková patrola?"
"Já nevím. Jen mě to prostě napadlo."
"Pokud si správně pamatuji, Mozková patrola je něco z dětských holodramat, která jsem viděla, když jsem vyrůstala. Jsou ze - z toho oblíbeného seriálu nazvaného Tyrani krve"

Derec byl ohromen. "O tom člověku, který zachrání bezmocné devianty na totalitářské planetě? Vzpomínám si na to. Je to klíč k mé identitě?"
"O tom pochybuji. Říkala jsem, že to bylo velmi populární - a bylo to vysíláno ve všech známých systémech. Hráli to po celé generace."
"Ach, takže to neznamená nic."
"Ne, znamená to alespoň jistotu, že pocházíš z civilizovaného světa."
"Díky za to. Pojď. Publikum čeká."

Být či co?

"Pane, pokud je správné moje chápání lidské povahy, pak dozajista budete šťasten, když vám sdělím, že hlediště je plné," řekl Mandelbrot.
"Díky, ale já je viděl, když jsem mezi nimi procházel cestou dovnitř," řekl Derec, zatímco si spěšně natahoval těsné kamaše, které byly součástí jeho úboru. Čekal, dokud si neoblékl zbytek kostýmu - purpurovou tuniku přes bílou košili s nabíranými rukávy a pár vysokých bot - a pak se Mandelbrota zeptal: "Co Kanut? Neudělal něco neobvyklého - něco, co by mohlo naznačovat, že ví o mém plánu?"
"Až doposud se choval jako všichni ostatní roboti. To znamená, že je klidný jako vždy."
"Zatímco ty jsi celý nervózní, viď?"
"Mám přirozeně obavy, aby vše proběhlo podle plánu, ale jediná nervozita, kterou mohu oplývat - mohu-li vůbec použít slova ‚nervozita' - pramení z přání, abyste se předvedl ke své vlastní spokojenosti."
"Díky. Kolik času máme?"
"Za chvíli se zvedne opona."
"Je všechno na svém místě?"
"Všechno, až na na vaše líčidlo, pane."
"Moje nalíčení! Úplně jsem na ně zapomněl."
Mandelbrot mu nanesl na obličej takovou vrstvu líčidla, že Derec si byl jistý, že zabírán kamerami bude na obrazovkách vypadat příšerně a jako primitiv. "Je připraveno jeviště?" zeptal se Derec. "Opravdu je všechno, jak má být?"
"Přirozeně."
"Pátrač totiž říkal -"
"Promiňte, pane, ale sám jsem nakonec usoudil, jak byste chtěl mít uspořádané všechny zbývající detaily."
Derec přikývl, ale neřekl nic. Najednou se jej zmocnil neodbytný strach, že vejde na jeviště a do posledního písmene zapomene svou roli. Nebo co horšího, začne odříkávat úplně jiné jednání.
"Uvolněte se, pane. Jsem si jistý, že vše bude v pořádku."
Derec se nervózně usmál. Pohlédl na sebe do zrcadla. Pomyslel si, že nevypadá zrovna nejhůř. Ze šatny zamířil do zákulisí a připojil se k Ariel a robotům.
Wolruf seděla na zvláštním křesle v té nejzadnější části zákulisí, před řadou obrazovek snímajících jeviště z nejrůznějších úhlů. Před obrazovkami seděli na židlích také tři roboti Strážci, ovládající automatické skryté kamery, které - s náležitými přibližovacími schopnostmi - poskytnou dokonalý obraz všeho, co bude probíhat na jevišti. Wolruf měla jediný úkol - vybírat nejlepší záběry a říkat jednomu z robotů, co má vysílat do systému holoobrazovek po celém městě. Za sebou měla velkou mísu umělé vláknité potravy. Třebaže Wolruf se soustředila na monitory, nepřítomně systematicky nabírala plné dlaně jídla a cpala si je do tlamy.
Kdyby měla ocas, pomyslel si Derec, vrtěla by jím blahem.
"Pane, je čas zvednout oponu!" řekl Mandelbrot.
Derec zvedl obočí. "Mandelbrote! Je to snad horečka vzrušen co zaznamenávám ve tvém hlase?"
Mandelbrot zavrtěl hlavou - Derec nevěděl, zda to bylo v dů sledku zmatení či touhy vyjádřit velmi důrazné ne. "Něco takové ho je nemožné." Napřímil se a odmlčel se. "Pokud jsem ovšem ne vstřebal některou z vašich hodin studia intonace a nezačal svoje" znalosti podvědomě využívat."
"Později, Mandelbrote, později. Teď musíme začít s - ehm - představením." Pokynul kulisákovi a opona se zvedla.
V jediném kuželu světla se objevil robot hrající Franciska, muže na stráži, stojící uprostřed jeviště. Přišel robot, ztělesňující Bernarda a zadeklamoval: "Kdo tam?"
Francisco vzpřímen gestikuloval svým oštěpem a autoritativním tónem říkal: "Ty se mi ozvi! Stůj a řekni heslo!"
V tom okamžiku Derec nebyl schopen vzpomenout si na jedinou řádku nejenom ze svého obtížného monologu, ale z celé role. Věřil si však a byl si jistý tím, že jakmile nadejde čas, bude vědět, co má říkat a dělat. Smířil se s tím, že musí na chvíli zapomenout, že je Derekem Jakýmsi. Po příští tři hodiny bude někým úplně jiným, člověkem, kterému říkají Hamlet, kralevic dánský.

A vskutku, jakmile vstoupil do proudu, Derec byl unášen vstříc událostem hry, která nabírala na obrátkách. Dokonce zapomněl na některá svá překvapení, která měl připravená pro Kanuta, na odchylky od původní hry, odrážející události uplynulých pár týdnů, které byly tak jemné a nezřetelné, že pravděpodobně jenom Kanut by byl schopen pochopit, komu jsou určeny a že Derec je pro něho naplánoval proto, aby ho usvědčil na místě. Derec dokonce za-signalizoval Mandelbrotovi, že odvolává celý aspekt jedné ze zápletek, protože změnit hru v onom místě, byť z dobrého důvodu, mu připadalo téměř barbarské.
Všichni roboti hráli dobře, se špičkovou precizností. Derec si uvědomil, že jeho obavy, že představení by mohlo být neúspěšné, byly neopodstatněné, alespoň z čistě uměleckého hlediska. Měl totiž co do činění s roboty, ne s lidmi, kteří

svoje výstupy mohou tu a tam měnit. Jakmile roboti na zkouškách pochopili, co po nich Derec chce, nikdy se jediným slovem neodchýlili od předepsaných rolí. Dnešní večer nebyl výjimkou.
Samo sebou, Kanut na sebe během zkoušek neprozradil vůbec nic. Dnes večer hrál svou roli obdivuhodně, téměř skvěle. Ztělesňoval Klaudia tak, jak jej Derec poučil, že by svou roli měl hrát, ale vždy jej ovládal strach, aby se mu to příliš nevymklo z ruky. Dnes večer byl Kanut arogantní, sebejistý, panovačný, poháněný vědomím viny a posedlý získáním toho, o čem se domníval, že mu náleží.
Bylo to téměř, jako by byl rozhodnutý, že představení zvládne, aniž by byl odhalen. Kanut se mentálně uvolnil a nechal sám sebe strhnout vírem nadšení.
Dobrá, pomyslel si Derec během druhého dějství ve třetí scéně. V tom případě bude moje velké překvapení o to účinnější.
Jednalo se totiž o scénu "představení uvnitř představení". Předtím než "herci" začali hrát své "skutečné" představení, podle scénáře měla proběhnout pantomima, hra beze slov, která byla zrcadlem děje Hamleta. V původní hře se král a královna vášnivě obejmou, načež královna odchází, zatímco král usíná. Vstoupí třetí člověk, sundá králi korunu z hlavy a naleje mu do ucha jed. Když se královna vrátí, truchlí pro svého zesnulého manžela a pak je poblouznëna travičem, který si rychle získává její náklonnost.
Derec se domníval, že přepsáním pantomimy nemůže nic pokazit, protože přitom nemusel měnit dialogy. Kromě toho, v předmluvě k textu si přečetl, že s Shakespearovými hrami se často experimentovalo, aby byly bližší (alespoň zdánlivě) publiku té či oné doby.
V přepisu pantomimy král za doprovodu melodie "Modrá husa" postavil vysokou budovu z hůlek a kostek. Královna ji obdivovala, pak odešla. Zatímco král hleděl na svůj výtvor, připlížil se za něj třetí aktér a uhodil jej do hlavy silnou holí. Král padl k zemi mrtev a vrah pak rozbil budovu. Veselé trio hrálo melodii "Bouřlivé počasí".
Derec zatleskal, aby naznačil, že pantomima skončila. Když na něj Ariel pohlédla, očima se ho ptajíc, co se děje, Derec sotva znatelně pokrčil rameny, ale dál sledoval Kanuta, zatímco ten odříkával svou roli. Poté, co herci znovu začali hrát, Kanut nebyl ve scénách s Klaudiem o nic rozdílnější než předtím.
Zbytek hry pokračoval bez jakékoli zvláštní události až do té doby, než Hamlet zemřel a Derec padl na podlahu s hlasitým zaduněním, přičemž se uvnitř skutečně cítil jakoby mrtev. Ubohý Lucius! První tvůrčí robot v historii měl zůstat nepomstěn.
Nu, ještě jsem neskončil, pomyslel si Derec, ležící na podlaze, zatímco roboti dohrávali závěrečnou scénu. Doslova bych Kanuta roztrhl na dva kusy, kdyby to šlo - a myslím, že to udělám.
Jakmile spadla opona, Derec vstal a s očekáváním se rozhlédl po všech přítomných. "Nu - jak si myslíte, že to šlo?"
"Promiňte, pane," řekl Kanut, který se napřímil do plné výšky, takže svým postojem připomínal hrdého člověka, "pokud mně dovolíte subjektivní názor, myslím, že hra byla naprostým propadákem."

Společnost má společnost

"Co tím chceš říct, že hra byla propadákem?" zeptala se Ariel rozhořčeně. "Všechno klapalo nad očekávání dobře," dodala, hledíc přitom na Dereka.
Derec byl v tom okamžiku příliš rozrušený, než aby byl schopen něco odpovědět, alespoň však vděčně přikývl. Většina herců a personálu se shlukla v zákulisí kolem něj a všichni si začali vyměňovat názory. Všechno bylo příliš zmatené, než aby Derec něco jasně chápal. Připadal si jakoby obklopen mlhou a jediné, co si uvědomoval, byla skutečnost, že hra skončila a on se musí vrátit k bytí sebou samým.
"Ticho všichni! Poslouchejte!" řekl Kanut zvýšeným hlasem.
Zmlkli. Rozhostilo se hrobové ticho. Od obecenstva na druhé straně opony nebyl slyšet ani hlásek.
"Vidíte?" řekl Kanut po chvíli. "Naprosto žádná odezva. Což mne přesvědčuje, že roboti nejsou umělecky založení, ani neumí na umění správně reagovat. Jak tak znám své druhy, sedí na místech a přemítají, co dělat dál."
"Promiňte, musím si s někým promluvit prostřednictvím svého komunikačního kanálu," řekl Benny najednou.
O pár vteřin později se budovou rozléhal hřmotný, kovově znějící potlesk, který pokračoval stále dál a neutuchával. M334 naznačil kulisákovi, ať zvedne oponu, takže herci se budou moci uklonit. Zatímco se klaněli, Harry poznamenal směrem ke Kanutovi: "Vidíš? Líbilo se jim to."
"Tleskají ze zdvořilosti," řekl Kanut nepřesvědčivě.
"Blahopřeji, mistře," ozval se Mandelbrot. "Zdá se, že hra měla úspěch."
Derec nedokázal potlačit úsměv, třebaže nevěděl, zda to je kvůli hře nebo proto, že jej objímala rozradostněná Ariel.
"Jenom doufám, že stejně dobře to bude vypadat na holoobrazovkách."
"Mělo by," řekla Ariel. "Poprosila jsem Wolruf, aby se mě snažila zachytit z co nejlepšího profilu, takže roboti budou ode dneška na věky uchvacováni mou krásou!"
Nebudou jediní, pomyslel si Derec, zatímco herci a personál se dál klaněli.
Potlesk pokračoval a zdálo se, že nikdy nepřestane.
Najednou však jako by utnul a roboti otočili hlavy k drobné postavě scházející dolů uličkou.
K drobné lidské postavě, uvědomil si Derec ohromeně.
K postavě, jež patřila obtloustlému muži v plandavých kalhotách, příliš velkém plášti a bílé košili se zmačkaným límcem. Jeho obličej lemovaly dlouhé vlající bílé vlasy a mocný knír. Odhodlaný výraz naznačoval, že je schopen činů vyžadujících pozoruhodnou koncentraci. Když přišel na konec uličky, hněvivě pohlédl na lidi a roboty stojící na jevišti a řekl: "Co se to tady děje? Jakou maškarádu to tady s roboty předvádíte?"
"U sedmi galaxií!" zvolal Derec. "Vy musíte být doktor Avery!"

"Kdo jiný?" opáčil muž.

Vše o Averym

"Chci mluvit s vámi - s vámi - s tebou a s tebou," řekl Avery, který vystoupil na jeviště a postupně ukázal na Dereka, Ariel, Wolruf a Mandelbrota. "Nachází se v této, řekl bych grandiózní stavbě místo, kde bychom si spolu mohli nerušené pohovořit?"
Téměř bezprostředně si Derec uvědomil, že na tom člověku je něco, co se mu nelíbí. Ne, tak to nebylo. Na Averym bylo něco, kvůli čemu měl nepříjemný pocit a byl až netypicky pokorný. Možná to byl dojem chladné nadřazenosti, který z Averyho čišel nebo způsob, jímž předpokládal, že jeho autorita by všem přítomným měla být samozřejmá.
Dokonce i přesto se Derec rozhodl, že tím nejlepším bude za daných okolností spolupráce. Avery sem musel nějak přijít; jeho Klíč k Pericentru by mohl Ariel pomoci dostat se odsud, nebo možná je jeho loď dostatečně velká, aby se do ní kromě Averyho vešel ještě jeden člověk, takže snad alespoň Ariel dostane šanci vyhledat lékařskou pomoc, kterou jí Derec doposud nebyl schopen obstarat. Z toho důvodu, pokud už z žádného jiného, se otočil na patě a řekl: "Můžeme jít do mé šatny v zákulisí."
Avery zvolna přikývl, jako by hluboce zvažoval důsledky tohoto návrhu. "Výborně."
V místnosti pak Avery každému stroze nařídil, aby mu řekl, kdo je a jak se na planetu dostal. Derec neměl jediný důvod tajit pravdu či alespoň její převážnou většinu. Pověděl Averymu, jak procitl bez paměti v záchranném modulu v těžební kolonii na asteroidu. Jak se setkal s Ariel a jak se společně dostali do Města robotů. Popsal mu setkání s cizím tvorem, který mu poručil sestrojit Mandelbrota a to, jak se Wolruf vymanila ze svého otroctví. Pověděl mu o tom, jak zjistil, že v programu města se objevila závada, ženoucí Město robotů do záhuby tím, že se rozrůstalo neovladatelnou rychlostí, o tom, jak nalezli mrtvého člověka, který byl přesným duplikátem Dereka, a o tom, jak on a Ariel zachránili ztroskotaného Jeffa před tím, aby se na zbytek života stal paranoidním schizofrenikem, poté co byl jeho mozek transplantován do těla robota. Nakonec mu řekl to málo, co věděl o Luciovi a o tom, jak Lucius stvořil Ničitele obvodů a pak byl zavražděn.
"Právě tehdy jsem se rozhodl uspořádat představení Hamleta," řekl Derec, "abych odhalil pachatele. Zdá se však, že doposud neměla moje léčka na robota Kanuta žádný vliv, takže stále netuším, proč udělal to, o čem se domnívám, že to udělal. Nicméně, nemám žádný důkaz, že moje teorie je správná. Zřejmě jsem prostě nepromýšlel všechno tak dokonale, jak jsem měl."
Avery přikývl, neřekl však nic. Jeho výraz byl přísný, ale jinak zcela neutrální. Derec neměl ponětí, jaká je vlastně Averyho reakce na jeho vylíčení všech těch událostí.
"Takže to jste byl vy, kdo naprogramoval toto město?" zeptala se Ariel nenucené. Seděla na pohovce, s nohama zkříženýma, stále v divadelním úboru. Účinek to mělo poněkud znepokojivý, protože třebaže svou postavu nechala za sebou na jevišti, Derec o ní stále v duchu smýšlel jako o Ofélii. "Vsadila bych se, že jste si ani na okamžik nepředstavoval, že by mohlo dojít k tolika nepředvídaným permutacím."
"Jestli jsem předpokládal, že se něco stane či nestane, je to výlučně mojí záležitostí," odpověděl Avery tak bezvýrazně, jako by byl robotem.
"Je taková neprrřivětivost na místě?" zeptala se Wolruf. "Obzvlášť k těm, kterrh udělali tolik prro to, aby zachrranili vaše dílo?"
"Zachránili?" zeptal se Avery nedůvěřivě. Najednou začal znepokojeně chodit sem a tam po místnosti. "Stále ještě jsem se nepřesvědčil, zda moje dílo bylo zachráněno nebo ne. Nicméně, jedna věc je zřejmá a tou je skutečnost, že se tu děje něco neobvyklého, něco, o čem se domnívám, že jste to možná svým zásahem ještě zhoršili."
"Promiňte, pokud budu znít troufale," řekl Mandelbrot, který stál blízko dveří, "ale logicky vyvozuji, že to byla vaše nepřítomnost, která měla nejničivější účinek na toto město. Můj pán a jeho přátelé si nepřáli přijít sem, nechtějí zde ani zůstat a poradili si se vším podle svých nejlepších schopností. Vskutku, logicky vyvozuji, že vaše nepřítomnost zde možná byla součástí vašeho základního plánu."
Avery pohlédl na robota. "Vypni se," řekl stroze.
"Ne, Mandelbrote, nic takového nedělej. To je přímý příkaz." Derec pohlédl na Averyho. "Je to můj robot, to znamená, že moje příkazy jsou pro něj prvořadé."
Avery se usmál. "Pro všechny ostatní roboty ve městě jsou však prvořadými moje příkazy. Když budu chtít, mohu je zavolat a nechat vašeho robota rozmontovat."
"To je pravda," ozvala se Ariel. "Co byste ale řekl na to, kdybych vám pověděla, že jeden z vašich robotů touží stát se komikem?"
"Kdykoliv slyšši vtip, jako prrvni pochopí jeho skutečnou podstatu," přitakala Wolruf.
"To mohu dosvědčit i já," dodal Mandelbrot.
"Jste šílenci - všichni!" zašeptal Avery.
"I o tom jsem si s vámi chtěla promluvit," řekla Ariel.
"Chápu," řekl Avery. "Znám vás - vy jste ta Aurořanka, co měla pletky s Vesmířanem."
"A v důsledku toho jsem byla nakažena," řekla Ariel. "Znamená to, že jsem se stala slavnou? Nestydím se za to, co jsem udělala - ani na svoji nemoc však nejsem pyšná. Zachvacuje mne pomalé šílenství a musím se dostat z tohoto světa, abych někde získala náležité lékařské ošetření."
"To bych potřeboval i já," řekl Derec. "Rád bych věděl, kdo jsem."
"Přirozeně," řekl Avery. Nedodal však už nic jiného a všichni čekali několik vteřin, s nadějí, že řekne slova, která tolik chtěli slyšet. "Já však mám jiné plány," řekl nakonec jakoby jen mimochodem.
"Jaké jiné plány?" zvolal Derec s prudkým gestem. "Co může být důležitějšího než dostat Ariel k lékaři?"

Avery neřekl nic. Jenom se posadil na židli a překřížil nohy. Promnul si obličej, pak si prohrábl vlasy. Nakrčil obočí a hluboce se soustředil. Na co však, to zůstalo záhadou.
"Promiňte, doktore Avery, ale prohlídka diagnostickým robotem nebyla k ničemu," řekla Ariel. "Potřebuji pokud možno co nejdříve lidského odborníka."
"Možná diagnostický robot pocházející z tohoto města bude lépe vědět, po čem pátrat," řekl Avery, "což - pokud se lékařské vědy týče - znamená polovinu bitvy vyhranou."
"Bohužel, doktore Avery, zdá se, že v tomto případě tomu tak není," namítl Mandelbrot. "Paní Ariel se podrobila prohlídce u Experimentálního chirurga l a Lidského lékařského výzkumníka l během zotavování Jeffa Leonga po zpětné operaci mozku do jeho těla. Byli pouze schopni sdělit nám, že její nemoc je mimo jejich schopnosti určit diagnózu a terapii. Nebyli zasaženi oním podivným intuitivním myšlením, které se jako nákaza rychle šíří tímto městem, možná proto, že byli aktivováni až po oné téměř katastrofě, před níž Město robotů zachránil pan Derec."
"Jsi si tím jistý?" zeptal se Derec.
"Jsou stejní jako předtím," odpověděl Mandelbrot. "Jsem s nimi v pravidelném kontaktu. Zkoumají vzorky krve a tkáně, které odebrali paní Ariel, ale zatím neučinili žádný pokrok."
"V tom případě jsem měl pravdu." Derec uhodil pěstí do dlaně své druhé ruky. "Jediným způsobem, jak v této záležitosti dosáhnout pokroku, je začlenit do lékařského týmu jednoho z intuitivních robotů."
"Já si to nemyslím," řekl Avery chladně. "Ve skutečnosti se všechno tohle takzvané intuitivní myšlení rychle zastaví, jen co přijdu na to, jak mu učinit přítrž. Je příliš nepředvídatelné. Tento jev je nutno mít pod kontrolou a teprve pak jej zkoumat. Za přísných podmínek, bez robotů pobíhajících kolem a vyprávějících si vtipy."
"Já s vaším názorem nesouhlasím," namítl Derec. "Ariel musí být vyléčena, tím způsobem či oním, a neexistuje nic, co by mě mohlo zastavit."
Averyho oči se zúžily. Několik okamžiků si Dereka tiše měřil, pak nervózně zaklepal prsty do desky stolu, rozpletl nohy a znovu je překřížil. Ta gesta nebyla nervózní, pouze rozrušená. "Příteli Dereku, toto město je moje. Já jsem je stvořil. Mně patří. Nikdo je nechápe lépe než já."
"V tom případě byste měl poměrně snadno dokázat vysvětlit věci, které se tady dějí," odsekl Derec.
Avery jeho poznámku odbyl mávnutím ruky. "Ach ano, vysvětlím, až to bude nutné."
"Prrroto jste toto město stvorrřil?" zeptala se Wolruf kousavě a ohrnula rty.
"Tebe mohu nechat rozřezat na kusy, když budu chtít," řekl Avery nevzrušeně. "Skutečnost, že jsi prvním cizím tvorem v lidském zajetí, téměř volá po řádném vědeckém prozkoumání."
"Na to vůbec nepomýšlejte!" zvolal Derec. "Wolruf není v zajetí, je to naše přítelkyně. Nedovolíme vám, abyste ji prosvěcoval rentgenovými paprsky bez jejího výslovného svolení. Rozumíte?"
"Roboti mne považují za svého prvořadého pána a já se vsadím, že už určitě rozhodli, že ten tvor není člověkem. Koneckonců, vždyť člověka ani vzdáleně nepřipomíná, ani tak nejedná."
"Je však stejně inteligentní jako člověk a tím by každý robot zajisté byl ovlivněn," opáčil Derec. "Vaši roboti by možná zjistili, že nejsou schopni vaše příkazy uposlechnout."
"Jenom ti inteligentnější," řekl Avery. "Tady totiž existuje hodně úrovní inteligence a já mohu v případě jakýchkoliv nesrovnalostí vydat svoje příkazy nižším formám."
"Myslím, že podceňujete jeho schopnost převzít moc," zaútočila Ariel na Derekovu obranu.
Avery se usmál. "Zdá se, že vaše přítelkyně ve vás má velkou důvěru," řekl Derekovi. "Doufám, že opodstatněnou."
"Nedostal bych se tak daleko, kdybych nebyl schopen obrátit nežádoucí vývoj událostí tak, aby to vyhovovalo mně," řekl Derec.
"Má pomocníky," řekla Wolruf.
"Já jsem mu také pomáhal, tak hodně, jak je to jen na robota možné," ozval se Mandelbrot, "a budu v tom pokračovat, dokud budu funkční. Díky panu Derekovi jsem pochopil hodně z toho, čemu lidské bytosti říkají ‚přátelství'."
Avery přikývl. Upíral na Dereka pohled, ve kterém se v podivné kombinaci zračila pýcha s hněvem. A bylo to, jako by se Avery nedokázal rozhodnout, jak vlastně pohlíží na tuto malou sestavu a co s nimi hodlá udělat. Derec měl nejasný pocit, že ten člověk je letcem bez navigačního počítače.
"Jak jste se sem dostal vy?" zeptal se Averyho.
"To je moje záležitost, do které vám nic není."
"Nalezl jste Klíč k Pericentru? V tom případě by od vás bylo slušné, kdybyste jej byť jen půjčil Ariel a mně, abychom jej mohli použít. Vrátil bych se ihned, jakmile by o ni bylo náležitě postaráno."
"Tím si nejsem jistý, a váš návrh je i tak neuskutečnitelný. Žádný takový Klíč nemám."
"V tom případě jste přiletěl vesmírnou lodí," řekl Derec, který se snažil udělat přesně to, co dělal od té doby, kdy procitl v záchranném modulu: usměrnit věci tak, aby se vyvíjely v jeho prospěch. "Kde je?"
Avery se hlasitě zasmál. "To vám nepovím!"
"Je to ironie," poznamenal Mandelbrot, "že lidé, kteří jsou tolik závislí na robotech, jež se řídí třemi zákony, nemohou sami být naprogramováni tak, aby se jimi museli řídit také."
"Tento člověk existuje mimo zákony vašeho drruhu," řekla Wolruf.
Avery pohlédl na tvora. "Pokud to, co říkáš, znamená to, co si myslím, pak máš naprostou pravdu."
"Takto uskutečňujete své bláznivé nápady?" zeptal se Derec. "Tím, že vydáváte všanc životy nevinných lidí?"
V Averyho očích nyní zažhnulo úplně jiné světlo. "Ne, tím, že nepřihlížím k životům nevinných lidí. Jedinou věcí, na které mně záleží, je moje práce. A moje práce by nikdy nemohla být uskutečněna, kdybych dovolil, aby moje konání bylo omezováno takzvanými lidskými ohledy."
"Proto jste město opustil na tak dlouhou dobu, abyste vykonával svou práci? Zakládal jste nové kolonie?" zeptal se

Derec.
"Byl jsem pryč. To je vše, co potřebujete vědět." Avery vsunul ruku do kapsy, vyndal malou věcičku a namířil ji na Mandelbrota. Připomínala dětský větrník, když se však pohybovala, vydávala podivný syčivý zvuk a jiskry nesršely z ní, nýbrž z Mandelbrota!
Ariel vykřikla.
"Co to s ním děláte?" zeptal se Derec, který se rozběhl ke svému robotovi.
Wolruf se přikrčila a napjala nohy, jako by měla v úmyslu na Averyho skočit. Avery na ni pohlédl a řekl: "Opatrně. Může mu být lépe - ale může mu také být hůř!"
Wolruf se napřímila, ale nespouštěla z Averyho svoje ostražité oči, vyčkávajíc na příležitost, kdy bude moci zaútočit.
Derec byl tak rozčilený, že by nejraději udělal to samé, třebaže doufal, že to na něm není znát. Avšak v okamžiku, kdy se pokoušel udržet Mandelbrota vestoje nebo jej alespoň opřít o zeď, nebyl si jistý, zda na rozdílu vůbec záleží.
Mandelbrot se chvěl a z jeho kloubů a z každého otvoru obličeje dál létaly jiskry. Jeho pseudomuskulární funkce byly značně narušené; jeho ruce a nohy sebou křečovitě škubaly a z jeho mluvícího otvoru vycházelo přízračné sténání připomínající kvílení duchů. Derec jej opřel o zeď a několikrát přitom dostal ránu od robotových pohybujících se dlaní a loktů. Navzdory Derekovu úsilí se však Mandelbrot sesul na podlahu a Derec sklouzl na něj. Snažil se robota posadit, ten však byl příliš těžký a Derec s ním nezmohl vůbec nic.
Avery mezitím dál chladnokrevně mířil svou věcičkou na robota. "Nepřibližujte se ke mně nebo to bude ještě horší. Mohu mu dokonce přivodit pozitronické vyšinutí."
"Co to s ním děláte?" opakoval Derec.
"Toto je elektronický rušič, můj vlastní vynález," odpověděl Avery nabubřele. "Vysílá proud ionů, který působí na obvody jakéhokoliv dostatečně vyspělého stroje."
"Vždyť mu ubližujete!" řekla Ariel. "To vám vůbec nevadí?"
"Samozřejmě, že ne, drahá. Je to přece robot, a má tudíž jen ta práva, která mu milostivě udělím."
"Jen si nemysli!" zavrčela Wolruf.
"Dokážu tlačítko stisknout rychleji, než se kterýkoliv z vás stačí pohnout," řekl Avery varovným tónem.
"Proč to děláte?" zeptal se Derec.
"Protože nechci, aby se do toho ten robot pletl. Víte, nechal jsem před divadlem stát pár svých robotů Pátračů. Čekají na můj signál, dokonce i teď, zatímco spolu hovoříme. Jakmile je upozorním, chytí vás a odnesou do mé laboratoře, kde vám podám velmi účinné sérum pravdy a dozvím se vše, co mně vaše mysl může prozradit."
"Pomohlo by mně to sérum vzpomenout si, kým jsem?"
"Dereku!" zvolala Ariel šokované.
"O tom vážně pochybuji. Bohužel, to sérum zatím stále ještě má jednu vadu - mimochodem to jsem také vymyslel já - je zde možnost, že po jeho požití si toho budete pamatovat ještě méně než teď. Na nějakou dobu, samozřejmě. Budiž vám útěchou skutečnost, že poškození by nebylo trvalé."
Derec přikývl. Pohlédl na Mandelbrota ležícího na podlaze. "Je mně to líto, kamaráde," řekl.
"Co to znamená?" vyhrkl Avery o zlomek vteřiny před tím, než na něj dopadla židle, kterou Derec zvedl nad hlavu.
A zatímco vědec padal k zemi, Derec se s výkřikem: "Za mnou! Pro Mandelbrota se vrátíme později!" rozběhl ke dveřím.
Trio běželo dolů halou směrem k jevišti, k hercům a členům divadelního souboru. Wolruf musela záměrně zpomalovat, jinak by Derekovi a Ariel utekla.
"Z cesty!" křičel Derec, když běželi kolem robotů; doufal, že se mu podaří vytvořit dostatečný zmatek, aby roboty zpomalil pro případ, že Avery využije svou prvořadou autoritu a nařídí jim, aby jej a jeho přátele chytili.
"Kam jdeme?" zeptala se Ariel.
"Uvidíš!"
Brzy za sebou uslyšeli Averyho, hněvivě křičícího, ale do té doby už byli u jeviště. Derec se zastavil u prostředních padacích dvířek a otevřel je. "Rychle! Vlezte dolů!"
"Tudy se ale dostaneme jen do zákulisí!" namítla Ariel.
"Nejenom tam," řekl Derec. "Pospěš!"
Wolruf skočila dovnitř a Derec s Ariel ji spěšně následovali. Jakmile nad nimi Derec zavřel dvířka, obklopila je hrobová temnota, "Chvíli budeme muset jít po hmatu," řekl Derec, zatímco opatrně šli úzkou chodbou. "Aha. Tady je to! Tahle dvířka vedou do podzemních tunelů! Tam nás nenajdou ani Averyho Pátrači!"
"Jsi si tím jistý?" zeptala se Ariel. "Nemohou nás zaměřit infračervenými senzory?"
"I tak budeme mít spoustu času!" procedil Derec mezi zuby. "Můžeme ho využít k tomu, abychom vymysleli, co dělat dál! Pojdme!"
"V pořádku," řekla Ariel odevzdaně, „jenom doufám, že nám tam někdo rozsvítí."
Brzy zjistili, že světlo je jedinou věcí, se kterou si nemusejí dělat starosti. Povrch podzemní instalace automaticky zářil v přítomnosti návštěvníků a osvětloval úzký prostor několika metrů před nimi a za nimi. Prostředí nebylo zrovna přívětivé. Zpočátku viděli jen to, co předem očekávali: dráty a kabely, trubky, obvodové skříně, tranzistorové generátory, oscilátory, tlakové a tahové manometry, kondenzátory a další rozmanitá zařízení, která Derec přes veškeré svoje znalosti elektroniky a pozitroniky neuměl dokonce ani pojmenovat. Hleděl na celou konstrukci fascinován, a na okamžik dokonce zapomněl na důvod, proč tam se svými přáteli přišel.
Nemohl si pomoci, ale musel Averyho obdivovat. Ten člověk je zajisté génius, nesrovnatelný s nikým v historii lidstva; je špatné, že on sám v onom procesu uskutečňování svých snů lidskost zcela ztratil.
"Jak daleko ještě budeme muset jít?" zeptala se Ariel. "Začínám být unavená a v těchto hloupých šatech se mně nejde zrovna pohodlně."

"Já nevím," odpověděl Derec s namáhavým oddychováním. Neuvědomil si, jak unavený je on sám. Veškerou svou energii dal do představení a teď mu jí pravděpodobně už moc nezbývá. "Myslím, že bychom měli jít dál, ale nevím, jestli to vůbec bude k něčemu platné."
"Větši vzdálenost mezi námi a prronasledovateli," řekla Wolruf.
"Dereku - co je to?" vyjekla Ariel najednou, ukazujíc na osvětlenou oblast před nimi.
"Co jako? Vždyť je tu všechno stejné!"
Wolruf začichala ve vzduchu. "Zápach není stejný."
Derec šel dál chodbou a zatímco mířil kupředu, osvětlení se pohybovalo směrem k němu. Tam v dálce, těsně před místem, kde se chodba ztrácela v naprosté temnotě, dráty a generátory splývaly v amorfní tvar. Derec mávl na ostatní, aby pokračovali. "Pojďte - chci se podívat, co se tam děje."
"Dereku, máme problémy - nemůžeme nic zkoumat, není na to čas."
"Ale je. Kromě toho, tato chodba vede jen dvěma směry - dopředu a zpátky dozadu."
Čím dál šli, tím amorfnějším se materiál přístrojů stával, splýval v jedno, dokud nebyly viditelné jenom ty nejvýraznější obrysy generátorů, kabelů, manometrů a dalších součástí. V každém ohledu to vypadalo, jako by se přístroje spojovaly v jeden celek. Derec měl pocit, že kdyby například otevřel jeden z generátorů, nalezl by uvnitř amorfní změť spečených obvodů a drátů.
"Dál," řekl, "musíme se dostat dál."
"Dereku, myslím, že je to tady nanejvýš divné," protestovala Ariel.
"Má prravdu," přitakala Wolruf. "Čím dál jdeme, tím je tunel užší. Jestli prrřijdou Pátrrači -"
"Ani tak bychom proti nim neměli šanci," řekl Derec. "Podívejte se, co se to tady děje. Copak to nevidíte?"
"Vypadá to, jako by se město začínalo rozpouštět," řekla Ariel.
"Ne! Tady jde o věc zcela opačnou. Čím dál jdeme, tím víc město srůstá. Chápeš to?"
"Co mám chápat?"
"Samotné základy Města robotů jsou ještě hlouběji v těchto tunelech. Tam někde dole vznikají meta-buňky, které jsou pak vytlačovány nahoru, stejným způsobem jako když potrubím proudí voda, jenom pomaleji."
"Proto jsou tady ty falešné mašiny?"
"Nejsou falešné, jenom ještě nebyly plně zformovány. Buňky pravděpodobně musí projít jistou částí základů, a teprve pak se mohou samy formovat podle svého naprogramování. Víš, atomy kovu vytvářejí trojrozměrné tvary, proto se kov vyskytuje v polykrysta-lických formách - to znamená, ve velkých množstvích drobných krystalů. Buňky v této části podzemí ještě nestačily zkrystalizovat. Ariel?"
Pohlédla stranou. Kývala, jako by jeho vysvětlení rozuměla, ale obličej měla vlhký potem a dokonce i v šerém osvětlení bylo vidět, že znatelně zbledla. Derec k ní natáhl ruku, jako by ji chtěl podepřít, ale ona před ním couvla.
"Ne -" řekla a mávla rukou, aby ji nechal být. "Dostávám - dostávám klaustrofobii. Je to tu příliš těsné. Cítím - jako by mně to tu všechno padalo na hlavu a chtělo mě rozmáčknout."
"Neboj se," řekl Derec. "Základy jsou pevné. Nic se nám nestane."
"Co budeme dělat, když sem přijdou Pátrací?"
"Možná nás tady nenajdou. Dokonce ani s infračervenými senzory. Pokud program v tomto sektoru ještě není kompletní, pak je docela možné, že nás vůbec nebudou schopni zaměřit."
"Jenom možná," řekla Wolruf. "Dokonce i když neprrřijdou, budeme muset drřřive či později vyjít ven. Pak nás najdou."
Derec nad nimi oběma netrpělivě mávl rukou. "V pořádku. Já vím. Mrzí mě to."
"Nemáš na vybrranou."
Derec se zmohl jen na to, že se sám sobě ironicky zasmál. Bylo dost špatné už to, že byli na konci ve skutečném slova smyslu - byli v koncích ve více než jednom ohledu.
Jak si přál, aby s nimi nyní byl Mandelbrot! Nechal ho ležet tam vzadu a teď si připadal jako ubohý zbabělec. Utekl v naději, že se bude moci pro něj vrátit, ale nyní se obával, že Avery rozmontuje jeho mozek a nechá jeho součásti roztrousit po celém městě, takže Derec ho bude moci dát znovu dohromady jen tehdy, budou-li nalezeny.
Pohlédl na svoje dlaně. Svýma rukama a mozkem dával Mandelbrota dohromady z několika málo součástí, které měl k dispozici. Nyní mu jeho ruce i mozek připadaly zoufale neschopné potýkat se s problémy, které se kolem něj nahromadily. Nedokázal pomoci Ariel. Nemohl pomoci Wolruf ani Mandelbrotovi. Nebyl schopen Kanuta přimět, aby se přiznal a učinit tak zadost spravedlnosti. K čertu, dokonce ani nepřišel na to, kdo vlastně Lucia zabil. A nakonec - to však bylo tím úplně posledním - nebyl schopen pomoci ani sám sobě.
Wolruf vydala zurčivý zvuk z hloubi svého hrdla. "Dereku, prroblém."
"Další?"
"Ano!"
Derec vzhlédl a na pokraji temnoty před nimi spatřil postupující roboty Pátrače.
Sny zpoza opony

Derec se probudil na místě, o kterém věděl, že není skutečné. Netušil, kde by mohl být. Stál na hladké měděné ploše, nerušené a bez konce se táhnoucí všemi směry. Nad ním zela černá jáma oblohy. Teoreticky by také měl být obklopen temnotou, protože měď nebyla zdrojem světla. Viděl však jasně a zřetelně.
Ve skutečnosti si uvědomil, že rozsah jeho vidění se rozšířil o ultrafialové a infračervené spektrum. Když pohlédl dolů, aby si prohlédl svoje ruce, jeho krční klouby zapraskaly: kdyby byl člověkem, nikdy by ten zvuk nebyl schopen slyšet. To znamená, že je robotem. Jeho kovová ruka o tom svědčila nade vši pochybnost.
Za normálních okolností by jej takový vývoj událostí uvrhl do hluboké deprese. Nyní však věděl, že nemá jinou

možnost, než se s tím smířit. Netušil, proč nebo jak se změnil, ani si nemyslel, že na důvodech by nějak zvlášť záleželo. Smysluplným bylo pouze přijít na to, co dělat dál.
Logicky by měl jít. Protože však neexistoval žádný rozumný způsob, jak určit, zda je jeden směr výhodnější než kterýkoliv jiný, vydal se nakonec tím směrem, kterým zrovna stál.
Zatímco šel, všiml si, že v dálce před ním něco vyrůstá. Zrychlil krok, v naději, že takto se ke svému místu určení dostane rychleji, ale ta věc od něj zůstávala stále stejně daleko.
Rozběhl se tedy a to něco před ním jako by klouzalo po měděném povrchu pryč od něj, udržujíc mezi nimi stále stejnou vzdálenost.
Rozeznal, že horní vrstvu toho něčeho tvoří věže města, vzpínající se k obloze, zatímco jejich základy s nimi klouzaly stále dál.
Vzpínaly se k obloze, trhaly ji, odkrývaly bělobu pod ní. Z nicoty visely bílé stuhy, a třebaže Derec nebyl schopen dostihnout město, po chvíli běhu se ocitl přímo pod nimi. Rozum mu napovídal, že jsou velmi vysoko, nejméně kilometr nad ním, přesto však podlehl nutkání, natáhl se a jedné z nich se dotkl.
Když chytil její konec, měl pocit, jako by skrze jeho duši proběhl zášleh spalujícího žáru. Chtěl vykřiknout, ale nepodařilo se mu vydat ani hlásku.
Snažil se stuhu pustit, ale ta jako by přilnula k jeho prstům. Rozšiřovala se. Obklopila jej, a měď a čerň splynuly v jeden svět.
Nebo padal do nitra stuhy? Bylo těžké to poznat. Rozum mu začínal napovídat, že to všechno je jenom sen, a že bude lépe, když se s ním smíří a nebude se proti němu vzpírat. Možná jeho mysl se mu tím pokouší něco naznačit.
Padal bělobou tak dlouho, dokud se nezastavil před skupinou obřích améb, ale namísto tvorů z proteinu to byly věci z drátů a obvodů, ovíjejících se jeden kolem druhého jako stuhy. Začal kolem sebe kopat nohama a mávat rukama a po chvíli zjistil, že se v proudech běloby může pohybovat, zároveň s nimi. Může v nich plavat...
... Dokud se nezačaly svíjet ve víru, a ztrácet v bílém bodu, který jako by byl středem obřího malstromu. Derec se pokoušel plavat proti proudu, byl však bezmocně vláčen přímo k tomu místu.
Vynořil se na druhé straně, obklopen ne amébami, ale rozžhavenou rudou, která v této části vesmíru rychle tuhla v meteory při teplotě téměř absolutní nuly. Nacházel se v prázdnotě, kde nebyl žádný proud, v němž by mohl plavat.
Pomyslel si, že by měl mít strach, přesto však situaci čelil s neuvěřitelným klidem. Možná to bylo proto, že v tomto snu byl robotem jak tělem, tak myslí. Jeho tělu nevadil chlad a nepotřeboval vzduch k dýchání, takže kromě nebezpečí, že se srazí s tuhnoucí hromadou kovu, nebyl ničím ohrožen. Neměl se čeho bát, nemusel mít žádné starosti.
Kvůli ničemu, možná jen kvůli tomu, kam vlastně jde. Přál si, aby mohl změnit dráhu, kterou se ubírá, ale neexistovalo nic, co by mohl udělat; nebylo tam nic, čeho by se mohl chytit, od čeho by se mohl odrazit nebo se proti čemu vrhnout. Neměl jinou možnost, než podřídit se okamžiku, v němž se nalézal a naději, že jednat bude moci později.
Neznal žádný způsob, jak měřit plynoucí čas. Vtom se najednou zřítil z prázdnoty do temně modré oblohy. Nedokázal vysvětlit, jak se mu podařilo spadnout tak hluboko, tak daleko, tak rychle, aniž by se rozprskl v plameny při vstupu do atmosféry.
Přistál v širém moři a doplaval na břeh, až tam, kde se vlny tříštily o skály. Vystoupil na pláž. Cítil se stejně silný a zdravý jako v okamžiku, kdy jeho sen začal, ale měl strach, že nyní by mohl začít rezivět. Jakmile však pláž opustil a znovu spatřil město v dáli, jeho kovové tělo bylo dokonale suché a bez jakýchkoliv stop po všem, čím prošel.
Kráčel k městu. Už se nepohybovalo, ale pevně stálo na místě, a čím mu byl blíž, tím jasněji zářilo ve slunečním svitu, všemi barvami duhy, které se leskly a třpytily, jako by věže a pyramidy a vznosné pilíře byly vlhké čerstvou ranní rosou.
Za hranicemi města vyrůstaly budovy ve tvaru hexagonálních hranolů, ditetragonálních hranolů, dodekaedrů a hexoktahedronů - všechno složité geometrické tvary, ale každý se svou vlastní průzračností pramenící z jednoduchosti.
Zdálo se mu však, že uvnitř budov není nic; nebyly tam žádné dveře, žádná okna, vůbec žádné vstupy. Barevné stěny budov se leskly ve slunečním svitu: purpurová, pšeničně zlatá, okrová, safírová, černá a smaragdová, každá a všechny tak potěšující pro jeho logické integrály, všechny tak stálé a čisté.
A přesto, čím hlouběji kráčel do středu města, tím méně budov viděl. Byly rozmístěny ve stále větších vzdálenostech od sebe, dokud nedorazil na obrovité prázdné náměstí v samém středu. Na náměstí stál tajuplný stroj, a kolem něj leželo na zemi množství plastických pytlů se suchými chemikáliemi. To všechno volalo po použití.
K čemu ale?
Derec je použil. Netušil proč, ani přesně nevěděl, jak je použít. Nasypal obsah plastických pytlů do stroje v okamžiku, kdy se mu zdálo, že k tomu je vhodný čas; ve skutečnosti stroj dokonce přestavoval, tam, kde mu to připadalo vhodné. A znovu nevěděl, proč nebo jak to vlastně dělá. Koneckonců, všechno to byl pouhý sen.
A když skončil, stál na okraji náměstí a díval se na otvor, který udělal v oponě vesmíru. Uvnitř viděl otáčející se vír galaxií, trhajících se od sebe v pevném, majestátním rytmu. Nakonec se všechny posunuly mimo jeho zorné pole, ale místo toho, aby za sebou po svém zrodu nechaly holou čerň, zůstalo po nich oslepující bílé světlo.
Derec do něj šťasten vstoupil. Byl čas probudit se. Už věděl, jak usvědčit Kanuta.

Teorie všeho

"Vstávej, chlapče," uslyšel hlas doktora Averyho zpoza stěny temnoty. "Nastal čas vrátit se do země živých."
Derec otevřel oči. Nakláněl se nad ním obličej doktora Averyho, který se střídavě zaostřoval a rozmazával. Averyho výraz byl neutrální a jeho tón sardonický. Derec vycítil, že obé je vypočítané; neustálé světlo žhnoucí v doktorových očích vypovídalo o tom, že se jen stěží ovládá.

"Co se se mnou dělo?" zeptal se Derec ochraptěle. "Co jste se mnou udělal?"
"Roboti Pátrací vás a vaše přátele omráčili dávkou nervového plynu. Účinek byl dočasný, o tom vás ujišťuji, a nebude to mít žádné následky. Musel jsem to vysvětlit i Pátračům, stejně jako jsem je přesvědčil o tom, že budete ve větším bezpečí, když vás úzkými chodbami podzemí ponesou uspané. Víte, já ty roboty velmi dobře znám a dokážu jim ospravedlnit věci, o kterých by se vám ani nesnilo."
"Kde jsou moji přátelé?"
Avery pokrčil rameny. "Někde tady." Zřejmě se nad odpovědí lépe zamyslel, protože po chvíli o něco laskavějším tónem dodal: , Jsou tady v laboratoři. Zatím je vidět nemůžete, protože váš zrak se ještě dostatečně nezaostřil."
"Kde je Mandelbrot? Ne - nerozmontoval jste ho, že ne?"
Avery vážně zavrtěl hlavou. "Ne. To by znamenalo ztrátu dobře odvedené práce. Jste šikovným robotikem, mladý muži."
"Předpokládám, že bych měl být polichocen."
"Já jsem stejného názoru."
Derec zavřel oči ve snaze lépe se zorientovat. Věděl, že leží, ale jeho poloha nebyla vysloveně vodorovná. Problém spočíval v tom, že nedokázal určit, zda leží hlavou dolů nebo nahoru. Když však zavřel oči, jenom tím všechno zhoršil. Měl pocit, jako by byl připoután k otáčejícímu se kolu štěstí. Pokusil se pohnout.
"Chci vstát," řekl. "Odvažte mě."
"Abych pravdu řekl, nejste uvázaný. Na stole vás drží magnetická pouta kolem zápěstí a kotníků." Avery zvedl do výše malou věcičku s klíčem. "Tohle pouta demagnetizuje, ale kód znám jenom já."
Derec se cítil strašně bezmocný. "Mohl byste alespoň ztlumit světlo? Řeže mě do očí."
"Vím, že by mně to mělo být jedno," řekl Avery a odvrátil pohled stranou. "Kanute!" zavolal a světlo pohaslo.
Derec rázem viděl lépe. Světelná mřížka byla několik metrů nad jeho hlavou. Pohlédl doprava a uviděl spící Ariel, také připoutanou magnetickými pouty ke stolu. Za ní byla řada počítačů, laboratorních přístrojů a nejrůznějších částí robotických těl - nemluvě o servilním Kanutovi, dohlížejícím na jakýsi chemický experiment.
Po Derekově levici ležela na stole Wolruf, rovněž bezvládná. Jazyk jí ochable visel z úst.
Opodál stál u zdi vypnutý Mandelbrot, vyhlížející jako socha -tajuplná socha, od níž Derec napolo očekával, že se každou chvíli probudí k životu. Pomyslel na to, že Mandelbrotovi sám nařídí, aby procitl, ale měl strach, že právě s něčím takovým Avery počítá. V žádném případě nechtěl vidět svého přítele znovu trpět pod účinky Averyho elektronického rušiče.
"Děkuji vám, že jste ztlumil světlo," řekl. "Jsou moji přátelé v pořádku?"
"V takovém, v jakém byli předtím. Musím vás skutečně pochválit, mladý muži. Jste opravdu velmi šikovný."
"Co tím chcete říct?"
"Dokonce i když jste byl v bezvědomí, dokázal jste odolat mému séru pravdy. Soustavně jste sice mluvil, ale žádné cenné informace jsem z vás nedostal."
"Možná je to proto, že žádné neznám. Sám dobře víte, že jsem tady zůstat nechtěl."
"Pokusím se zapamatovat si to," řekl Avery unaveně. Povzdechl si, jako by byl blízko naprostému vyčerpání.
Derec alespoň doufal, že tomu tak je. Bylo by to něco, co by možná dokázal zužitkovat ve svůj propěch. "Zjistil jste něco o mé identitě, zatímco jsem byl v bezvědomí?" zeptal se.
"Vaše osobní záležitosti mne nezajímaly. Chtěl jsem pouze vědět, jak se vám podařilo podrýt charakter mých robotů."
Derec nedokázal potlačit smích. "S vašimi roboty ani s vaším městem jsem nic nedělal, pokud nepočítáte záchranu města před katastrofou v důsledku chyb v naprogramování. Jakékoliv nedostatky v návrhu jsou vaše vlastní, doktore."
"Já chyby nedělám."
"Ne, jen prostě nejste zvyklý dělat je. Ale děláte je, to je jasné. Pokud nic jiného, podařilo se vám udělat mnohem víc, než jste měl v úmyslu. Vaše meta-buňky jsou schopny duplikovat organizační funkce proteinu v měřítku nevídaném v celé historii umělých živých forem. Interakce mezi konstantními změnami města a logickými systémy pozitronických mozků jak se zdá osvobozuje robotický mozek od předpojatých pohledů na svoje povinnosti. A pokud je to, co se děje s Mandelbrotem, nějakým náznakem, pak konečné důsledky jsou infekční."
"O tom pochybuji. Možná je váš robot pouze vyčerpaný svou neslučitelností s meta-lubrikantem města."
"Zahráváte si s neutrony!" řekl Derec, marně se snažící vysvobodit se z pout kolem kotníků. Dosáhl jen toho, že jej začala svědit. "Není snad rozumnější předpokládat, že tlak z replikační krize - způsobené chybou ve vašem naprogramování - spustil veškeré schopnosti dřímající v robotech dostatečně vyspělé inteligence?"
Avery si zamyšleně mnul bradu. "Vysvětlete to."
"Město robotů je první svého druhu. Doposud neexistovala společnost robotů bez lidí. Už předtím, než jsme se sem dostali já a Ariel, se tady děly divné věci, věci, které si nikdy nikdo zatím nedokázal ani představit."
"Jaké věci máte na mysli?" Avery se očividně nudil.
"Jsem si jistý, že jste je všechny viděl ze své kanceláře v Kompasové věži," řekl Derec. Byl za to odměněn zvednutým obočím doktora Averyho. "Ach ano, byl jsem tam nahoře. Také jsem byl v centrálním jádru a hovořil jsem s roboty Strážci. Vaši roboti se rozhodli studovat lidstvo, aby mu mohli lépe sloužit. Tohle roboti obvykle nedělávají. Dokonce se pokusili formulovat zákony člověčenství, aby nás mohli lépe pochopit. Nikdy předtím jsem neslyšel o robotech, kteří by se snažili o něco takového."
"Předpokládám, že máte svou teorii, proč se to všechno děje."
"Několik." Derec mu chtěl jednotlivé teorie začít vypočítávat na prstech, ale v jeho pozici to dost dobře nešlo. "Za prvé, stres z replikační krize. Byla to krize, v níž šlo o přežití, stejně jako doba ledová na prehistorické Zemi. Roboti byli

nuceni přizpůsobit se nebo zahynout. Můj zásah napomohl krizi ukončit, ale také usměrnil adaptaci.
Za druhé, aktuální izolace Města robotů. I bez přítomnosti lidí mohou evoluční kroky, které by jinak ustaly, pokračovat dál: na jedné straně studiem zákonů člověčenství, na druhé straně roboty, kteří si zvykli na to, že sami mohou být iniciativní. Tyto změny nejenom přežily, ony vzkvétaly. Staly se neoddělitelnou součástí pozitronických drah zdejších robotů. Dokonce i v minulosti používané primitivní mikročipy upadly do něčeho jako snového stadia, když nebyly používány. Nyní vidíme, co se stane, když je násilím nebudíme."
"To, co mně říkáte, nic nedokazuje. Jsou to pouhé teorie, nic víc. Postrádají jádro empirické pravdy." Avery zívl.
"Ach, já vás nudím, že ano?"
"Promiňte. Ne, vůbec mne nenudíte. Ve skutečnosti jste velmi zajímavý mladý muž, třebaže vaše okouzlující myšlenky o robotech a realitě jsou nepochybně výsledkem vaší nezkušenosti. To se ostatně dalo čekat." Poklepal na pouto na Derekově kotníku.
Derec se zamračil. Jedna věc byla jistá. Dokáže si poradit s Averyho mentální nestabilitou, může tolerovat aroganci toho muže, ale z Averyho blahosklonné náklonnosti se mu dělalo zle až do morku kostí. Proč, to Derec nevěděl. Prostě tomu tak bylo. Nemohl si pomoci, ale musel přemýšlet o tom, zda náhodou neměl s Averym něco do činění už někdy dřív, ve své zapomenuté minulosti. "Tak jaké informace jste ze mě dostal?"
Avery se zasmál. "Proč bych vám to měl říkat?"
"Protože nemám co skrývat. To jenom vy trváte na tom, že bych před vámi měl něco tajit. Mému robotu nekladete otázky - rovnou ho znehybníte. Ani jiných robotů se na nic neptáte - ignorujete je. Mně kladete otázky, ale mým odpovědím věříte jen napolo. S mými přáteli jednáte, jako by byli jen na obtíž."
"Obávám se, že máte pravdu. Skutečně jsou na obtíž," řekl Avery lhostejným tónem.
"Ale - ale já se domníval, že jste toto místo stvořil, abyste zjistil, jakou sociální strukturu zde roboti zavedou, bude-li jim ponechána volná ruka."
"Možná ano, možná ne. Nevidím žádný důvod, proč bych se vám měl svěřovat se svými pohnutkami."
"Vás naše poznatky nezajímají?"
"Ne."
"Dokonce ani názory Ariel Welshové, dcery vaší chlebodárkyně?"
"Ne." Avery pohlédl Arieliným směrem. "Rodiče a děti na Auroře k sobě zřídkakdy mají blízko."
"Slyšel jste o ní, ale nechcete jí pomoci? To vám na ní ani trochu nezáleží?"
"V očích vesmířanské společnosti je vyvrhelem, a tudíž v podstatě nežádoucím jedincem. Předpokládám, že v dřívějších, idealističtějších dobách, bych obětoval něco ze svého času a možností, abych jí pomohl, ale čas se pro mne stal vzácným, příliš vzácným, než abych jím mrhal pro jediný lidský život z miliard miliard. Moje experimenty jsou ve velmi citlivém stadiu. Nemohu si dovolit důvěřovat kterémukoliv z vás."
"To spíš sobě samotnému nevěříte," řekl Derec.
Avery se usmál. "A jak jste se vy, který toho víte tolik o robotech, ale tak málo o lidech, toho dopátral?"
Derec si povzdechl. "Mám prostě takový pocit, to je vše."
Avery se otočil ke Kanutovi a pokynul ebenovému prstem.
Za okamžik se jak Avery, tak Kanut nakláněli nad ležícím Derekem. Derec vycítil, že v Kamilově chování se udala změna... že něco chybí. Ta stará zdvořilá povýšenost a sebedůvěra byly pryč, nahrazeny nebo potlačeny servilním způsobem, který možná byl prohnaností, nebo snad jenom tím, co po něm Avery vyžadoval.
"Je vám dobře, pane Dereku?" zeptal se Kanut lhostejným tónem.
"Dobře, Kanute. Jsi silný. Proč mi nesundáš pouta?"
"Obávám se, že třebaže by se mi to možná podařilo, kdybych se snažil, je to nemožné," odpověděl robot.
"No ne, pane Dereku', očekával bych od vás víc vděku," řekl Avery. "Nejste zraněn a Kanut nemá jinou možnost než poslouchat moje příkazy. Jsou nadřazené všem, které mu vydáte vy."
"Jenom jsem to zkoušel," řekl Derec. „Jak ale můžeš vědět, Kanute, že tím, že jsem násilím držen v této pozici, mně není ubližováno?"
Avery vypadal šokované, ale Kanut odpověděl ještě předtím, než se na něco zmohl on. "Nevím to. Dostal jsem od doktora Averyho slovo, že se vám nic nestane."
"Jaký je to pocit být robotem, Kanute?"
"Vaše otázka postrádá smysl!" vykřikl Avery s pohrdavým zachechtáním. "Nezná nic, s čím by se mohl srovnávat!"
Kanut se otočil k Averymu; do jeho vizuálních receptorů se vracelo staré známé rudé žhnutí. "Promiňte, doktore Avery, ale chtěl bych vám zdůraznit, že já jsem jiný. Mám něco, s čím mohu srovnávat svoje pocity, jaké to je být robotem, protože uplynulých pár týdnů jsem strávil snahou napodobovat činy fiktivní lidské bytosti, takže mám jistou představu, jakkoliv neurčitou, jaké to asi je být člověkem. Od tohoto základu si mohu vyvozovat, jaký je to pocit být tím, čím ve skutečnosti jsem."
"Chápu," řekl Avery a přikývl způsobem, který naznačoval, že ničemu z toho nevěří a že to nehodlá brát vážně. Pohlédl na Dereka. "Kdo se tady pokouší zahrávat si s neutrony, mladý muži?"
"Co jiného jsem měl dělat, když jsem tady takhle nedobrovolně držen?"
Avery se usmál. Derec začínal jeho úsměv pomalu, ale jistě nesnášet. "Proti logice, jako je tato, nemám žádné argumenty," řekl Avery s dalším zívnutím.
"Pane Avery, jste na pokraji stadia vyčerpání?" zeptal se Kanut.
"Ano, jsem. Už jsem vzhůru takových - nu, ve skutečnosti vlastně ani nevím, jak dlouho. Ani jednomu z vás do toho nic není."
"Mohl bych vám navrhnout, abyste se odebral na lůžko a odpočinul si? Mohlo by pro vás být docela nebezpečné

zůstávat vzhůru dlouho poté, co byly vyčerpány vaše tělesné rezervy."
Další zívnutí. "To je dobrý nápad." Třetí zívnutí. "Vám by se líbilo, kdybych odešel, že ano?" otočil se k Derekovi. "Když už tak kvůli vašemu páchnoucímu dechu."
"Ha, ha. Snažíte se svoje skutečné úmysly skrývat za maskou frivolnosti. Na tom ale nezáleží. Vezmu si k srdci Kamilovu radu. Až se probudím, rozhodnu, co s vámi udělám." Udělal krok, pak se zastavil a otočil se ke Kanutovi: "Za žádných okolností se nesmíš dotknout pout držících na místě našeho přítele Dereka, dokud opět nebudu přítomen v této místnosti, rozumíš? Jedná se o přímý příkaz."
"Co když budu muset jít na toaletu?" zeptal se Derec.
"Nebudete muset. O vaše vylučovací potřeby již bylo postaráno."
Co to se mnou udělali? podivil se Derec. Vycévkovali můj močový měchýř? Ten chlapík je větším géniem, než jsem si myslel.
"Pane, je zde možnost, že panu Derekovi a ostatním bude fyzicky ublíženo, zůstanou-li v poutech příliš dlouho."
"Jsou silní, velmi silní. Měli by to vydržet."
Kanut pokývl hlavou. "Ano, pane doktore Avery."
Avery odešel. Derec najednou cítil, jak mu srdce bije vzrušením a násilím se nutil ke klidu. Během rozhovoru, který jej čeká, se musí chovat tak nenucené, jak jen dokáže, jinak vychytralý Kanut, který musí poslouchat příkazy doktora Averyho, jež jsou nejdůležitějším vodítkem pro jeho slova a činy, Derekův plán prohlédne.
Derec doufal, že to je šikovný plán. Čekal několik minut, zatímco Kanut si plnil svoje drobné povinnosti. Když si pomyslel, že Avery už měl dost času na to, aby se odebral do své ložnice, nebo kamkoliv jinam, kde spal, řekl: "Kanute, rád bych si s tebou pohovořil."
"To je možné, pane Dereku, ale musím vás předem upozornit, že si budu dávat pozor na jakékoliv vaše léčky, kterými byste mne chtěl přimět k tomu, abych vám uvolnil pouta."
"Neboj se, Kanute. Vím, kdy přestat."
"Promiňte, ale zatímco vy se možná domníváte, že vaše tvrzení je pravdivé, realita je možná jiná."
"Budu to považovat za kompliment."
"Nechtěl jsem vám ani zalichotit, ani vás urazit."
"Mohu s tebou tedy mluvit, zatímco budu čekat na Averyho nebo na to, až se probudí moji přátelé?"
"Zajisté, pokud vám to způsobí potěšení. Doufám však, že naše nadcházející konverzace nebude mít nic společného s vaším přesvědčením, že jsem zodpovědný za Luciovu smrt."
Derec se usmál. "Zajisté, když to tak chceš. Jaký by to pro tebe znamenalo rozdíl?"
"Žádný, skutečně - jen jsem zjistil, že ono téma jako by popo-tahovalo za moje myšlenky, jako by nějakým způsobem chtělo zvrátit tok pozitronů v mých obvodech."
"To je zajímavé, ale neboj se. Myslel jsem si, že získám důkaz a nepodařilo se mi to, takže si tím nelam hlavu. Kromě toho, teď mám na mysli záležitost mnohem naléhavější než tu s Luciem."
"Ano, tak to vidím i já," řekl Kanut.
"Dobrá. Poslouchej, Kanute. Zatímco doktor Avery pátral v mojí mysli, měl jsem zvláštní sen. Poskytl mi hodně věcí k přemýšlení."
"Pane Dereku domníváte se, že já jsem skutečně ten pravý, s nímž můžete hovořit o této věci? Lidské sny nejsou mou silnou stránkou."
"To je v pořádku - jsem si jistý, že ani já v tomto oboru nijak nevynikám. Moje sny však daly vzniknout množství otázek a já bych rád viděl, jak na ně jedinec oplývající tvým specifickým výjimečným proudem logiky bude reagovat."
"Zajisté. Domnívám se, že budu-li se snažit vyhovět vám v této záležitosti, nemohu napáchat žádnou škodu."
"Ano. Možná mně to dokonce může udělat dobře."
"Vynasnažím se ze všech sil pomoci vám dosáhnout tohoto výsledku."
"Dobrá, Kanute. Víš, život začal ve víru pozemských oceánů v důsledku série chemických reakcí. Na jiných světech byly také přítomny suroviny vhodné pro vznik života, ale až doposud neexistoval jediný důkaz, že k takovému vývoji na nich došlo."
"Narážíte snad na Wolruf a na tvora, který ji kdysi zaměstnával jako svého nedobrovolného sluhu?"
"Ano. Dva příklady cizích kultur, dva další světy, na nichž došlo ke vzniku života - a dokonce ani nepatří do této galaxie. Avšak na poměrně vzácném množství světů, kde došlo ke vzniku života, tady ve skutečnosti nezáleží."
"O co vám tedy jde?"
"O to, že třebaže vesmír sám o sobě není vědomou entitou, má k dispozici suroviny, které - jsou-li náležitým způsobem uvedeny do pohybu - vytvářejí vědomí. Má schopnost vytvářet inteligentní život, který dokáže porozumět vesmíru."
"Takže zatímco vesmír nemůže sám sebe poznat přímo -"
"Přesně tak, Kanute. Může sám sebe znát a poznávat nepřímo. Jak myslíš, že to dělá?"
"Prostřednictvím vědy."
"To je pouze jeden ze způsobů a my se k němu vrátíme. Vesmír může zkoumat sám sebe také prostřednictvím náboženství, filozofie nebo historie. Rovněž sám sebe může chápat - interpretovat - skrze umění. Chápáno v tomto světle, Shakespearovy hry jsou vyjádřením nejenom člověka nebo doby svého vzniku, ale také vesmíru samotného a hmoty, z níž jsou stvořeny hvězdy."
Derec vyčkával, aby viděl, jakou reakci jeho slova vyvolají, ale Kanut neřekl nic. "Kanute?"
"Promiňte, pane Dereku, ale obávám se, že naši konverzaci musím ukončit. Něco se děje s mým tokem myšlenek. Zpomalují se a já se domnívám, že pocit prostupující mými obvody je nezřetelně analogický tomu, co by bylo možné nazvat závratí."

"Zůstaň, Kanute. To je přímý příkaz. Až skončíme, určitě pochopíš, že to stálo za to."
"Udělám, jak mi nařizujete, protože musím. Promiňte mi moji troufalost, ale vážně pochybuji o tom, že máte pravdu, když říkáte, že to bude stát za to."
"Lidé a cizí tvorové se naučili chápat vesmír také prostřednictvím vědy," pokračoval Derec. "Umění logiky, experimentálních úspěchů a omylů umožnily lidstvu rozšířit hranice svých vědomostí a vnímání v každém představitelném ohledu. Vědomosti člověka rostly nejenom tím, že stále víc ovládal svět kolem sebe a naplňoval možnosti, jichž mohl dosáhnout, ale také tím, jak dokázal vyjádřit koncept svých vědomostí a vnímání. Jednou větví tohoto vy-i jádření byl vývoj pozitronické inteligence. Nicméně - a toto je podle mého názoru mnohem důležitější, Kanute, věnuj mi pozornost -"
"Když poroučíte."
"Ano, poroučím. Člověk je pouze vyjádřením možností dřímajících ve vesmíru, a tím jsou také věci, které vykoná a vynalezne. To se týká rovněž umělé inteligence. Ve skutečnosti, pokud je nám známo, lidstvo je možná teprve na samotném prahu vývoje inteligence. Eony ode dneška se nějaký kovový filozof možná ohlédne zpět na rumiště současné civilizace a řekne: .Posláním lidstva bylo vynalézat roboty, a teprve artefakty vynalezené roboty jsou tím největším úspěchem úsilí vesmíru poznat sebe sama.'"
"Máte na mysli Ničitele obvodů," řekl Kanut podivně přeskakujícím hlasem.
"Chci říct, že Ničitel obvodů byl zřejmě jen pouhým začátkem. Chci říct, že třebaže tu máme zákony robotiky a snad i zákony člověčenství, možná existují vyšší zákony, zákony mimo naše chápání, které mají stejnou platnost jako zákony molekulární interakce, jež vládnou našim tělům."
"Chcete tím říct, že je zcela normální, aby na sebe robot vzal tíži vytvoření uměleckého díla, bez ohledu na to, jaký důsledek může tento jeho čin mít na společnost jako celek?"
"Přesně tak. Nebylo pro tebe problémem postavit Nový Glób ani účinkovat v roli Klaudia, protože jsi to dostal příkazem, avšak nedokázal ses smířit s Luciovým pokusem projevit svou vlastní svobodnou vůli, protože ses domníval, že to znamená úchylku pozitronické role v etické struktuře vesmíru. Navrhuji ti, abys to bral tak, že to nemohu tvrdit se stoprocentní jistotou. Pokud ovšem v mém tvrzení nenajdeš trhlinu, ve skutečnosti ti říkám přesný opak toho, o čem ses domníval, že je pravdou."
"V tom případě je také pravdou, že jsem bezdůvodně ublížil svému příteli."
"Není zločinem to, na co neexistuje zákon, a dokonce ani tři zákony robotiky neberou v úvahu škodu, kterou může jeden robot napáchat druhému. Je to pouze tvůj přirozený smysl pro morálku - s ohledem na kterou bych mohl dodat, že jsi dělal všechno pro to, abys sám sebe ubránil proti mému nařčení - který tě může donutit litovat, že jsi Lucia zabil."
Kanut sklonil hlavu, jakoby zahanben. "Ano, přiznávám, že jsem Lucia zavraždil. Setkal jsem se s ním, když byl o samotě, napadl jsem jej nic netušícího, rozřezal jsem jej gamma paprsky a vyňal jeho logické obvody. Pak, z obavy, že můj čin by mohl být odhalen, několikrát jsem jeho hlavou udeřil o zeď. Poté jsem jej odnesl k rezervoáru, v naději, že jej tam nikdo nenajde, než uplyne několik standardních let."
Robot zamířil pryč od Dereka, obrácen k počítači na vzdálené zdi. "Tím, že jsem zničil Lucia, spáchal jsem stejný zločin, jako byl ten, z něhož jsem vinil jeho. On pouze pátral po skrytém řádu vesmíru, zatímco já jej popíral. Nefunguji řádně. Při nejbližší příležitosti musím sám sebe nechat rozmontovat a moje součásti budou roztaveny."
"Nic takového dělat nemusíš. Přiznám se ti - zpočátku jsem si myslel, že jsi zlý, Kanute. Roboti však nemohou být ani dobři, ani zlí. Pouze existují. A ty musíš žít dál. Poučil ses a nyní můžeš učit ostatní, aby tuto chybu už nikdo v budoucnu neopakoval."
"Doktoru Averymu se však skutečnost, že ve Městě robotů vzkvétá umění, nelíbí."
"Doktor Avery se mýlí."
"Jak mu ale můžete zabránit v tom, aby nás změnil podle svého? Musíme poslouchat jeho příkazy. Když bude chtít, může nám vymazat z paměti všechno o vás, o Ničiteli obvodů, o představení a pak bude všechno stejné jako předtím."
"Může vám nařídit zapomenout, ale na tom nezáleží, protože už jste se změnili, a ty nebo někdo jiný začnete tvořit znovu a celý cyklus se bude opakovat."
"Musím o těchto věcech popřemýšlet. Nezpracovávají se právě snadno."
"Ani jsem nečekal, že budou. Některé věci je velmi obtížné přijmout."
"To všechno je sice velmi povznášející," ozvala se Ariel ironicky ze svého stolu, "ale nic z toho nám nepomůže dostat se z této kaše."
"Ariel!" zvolal Derec překvapeně. "Jak dlouho jsi vzhůru?"
"No, už nějakou dobu. Věděla jsem, že umíš řečnit, ale že bys mohl mít talent vést tak nesnesitelně dlouhé promluvy, to jsem tedy netušila."
"Velmi vtipné."
"Kanute, myslím, že nastal čas, abys nám uvolnil pouta," řekla Ariel.
"Já souhlasim," ozvala se Wolruf.
"Přirozeně bych vás okamžitě poslechl, ale příkazy od doktora Averyho jsou nadřazené," namítl Kanut. "On je mým tvůrcem a jsem naprogramován tak, abych ho za něj považoval."
"Kanute, poslouchej," řekla Ariel. "První zákon říká, že žádný robot nesmí svou nečinností dovolit, aby člověku bylo ublíženo. Je to tak?"
"Ano, je."
"Doktor Avery ví, že v důsledku své nemoci propadám šílenství a kromě toho dochází k fyzickému poškození mého organismu. Jeho zajímá jedině to, jak násilím vydolovat z našich hlav myšlenky, které chce vědět. Ve skutečnosti se domnívám, že když se nad jeho chováním zamyslíš, musíš si uvědomit, že je mentálně nestabilní, že je úplně jiný než

člověk, který tě původně naprogramoval."
"To může být pravda," řekl Kanut, "lidé se velmi Často mění. Taková změna však ne vždy bývá příznakem mentální poruchy. Jak naznačil Derec, dokonce i já jsem se v průběhu uplynulých týdnů změnil, avšak na základě svých autodiagnostických schopností stále pracuji na plný výkon. Nevypadá to sice, že doktoru Averymu by záleželo na vašem dobru, ale také neudělal nic, čím by vám ublížil. Možná dokonce bude schopen nalézt lék na vaši nemoc, která je jinak nevyléčitelná. Jsem spolehlivě informován, že to je génius."
"Ubližuje mi tím, že mi pomoct nechce, ani mně nechce dovolit hledat lék jinde. Kdyby byl robotem, porušoval by první zákon."
Kanut přistoupil k nohám stolu, na němž byla připoutaná Ariel a položil svou kovovou ruku na pouto na jejím kotníku. "On však robotem není. Pokud nás naše studium zákonů člověčenství něco naučilo, pak je to skutečnost, že lidé zákonům robotiky nepodléhají. Nejste v bezprostředním nebezpečí. Nemohu vám pomoci."
"Je to velmi jednoduché," řekla Ariel. "Čím déle zůstávám ve Městě robotů, tím šílenější jsem. Čím déle zůstává Derec, tím déle žije bez vědomosti, kým je - což je stav, jak se mnou určitě souhlasíš, který mu způsobuje nemalé obavy. Obavy také mohou ublížit."
Kanutova ruka se zvedla z pouta, pak se pomalu zastavila ve vzduchu. "Myslím, že souhlasím, ale doktor Avery je mým tvůrcem. Řekl mi, že se nenacházíte v nebepečí. Nemohu jeho úsudek překonat svým vlastním."
"Pokud doktor Avery nemá na mysli naše dobro, kdo ho má? Kdo je zodpovědný? Domnívám se, že jsi to ty, robot, který nás má hlídat."
To je obdivuhodné, pomyslel si Derec. Věděl jsem, že ta holka je hlavička! "Má pravdu, Kanute. Stejné výčitky svědomí, které tě trápily kvůli tomu, že jsi zabil Lucia, tě budou pronásledovat, když svou nečinností dovolíš, aby nám doktor Avery ublížil. Nemůžeš s jistotou vědět, že se nám od něj dostane lékařské péče, kterou potřebujeme."
Kanutovo pomalé otočení hlavy směrem k Derekovi naznačovalo, že prožívá pozitronický konflikt. Derec pokračoval. "Pokud bude robotům ve Městě robotů dovoleno nadále tvořit, budou schopni sloužit lidstvu lépe, ale doktor Avery chce tento proces zastavit. Jeho příkazy nejsou nekompetentní mentálně, ale morálně. Stále jsi povinen poslouchat je?"
Robotovo otáčení hlavy zpomalilo, až se úplně zastavilo. Derec věděl, že došlo ke krizi, během níž Kanut rozhodne v jejich prospěch nebo proti nim - nebo sklouzne k pozitronickému vyšinutí.
Kanut několik vteřin neříkal nic. Pak: "Ale, pane Dereku, jak mohu s jistotou vědět, že vám dvěma se dostane náležité péče, když odletíte do vesmíru? Není pravděpodobné, že budete trpět, osamoceni na cestě ke svému cíli?"
"Odpověď na tuto otázku je snadná," řekl Derec, který se násilím musel nutit, aby jeho hlas zůstal chladný a střízlivý. "Právě tehdy budeme potřebovat Wolruf a Mandelbrota. Ti dva se o nás mezi hvězdami postarají."
Tentokrát Kanut nemluvil ani se nehýbal několik minut. Derek mohl říct ještě něco a tím robota popohnat k tomu, aby udělal to, co chce, ale měl strach, že informace, které mu sdělil, i tak do nebezpečné míry zmátly robotovy integrály.
"Přemýšlím," řekl Kanut nakonec, "o tom, co přesně řekl doktor Avery. Řekl, že se nemám dotýkat pout našeho přítele Dereka, ale neříkal nic o tom, že nesmím pustit naše přátele Ariel a Wolruf."
To je koumes! pomyslel si Derec s úsměvem.
Kanut beze slova přešel k nohám Arielina stolu, uchopil pouto na jejím kotníku a - s použitím vší své síly - je odtrhl.

Sbohem na dálku

Loď doktora Averyho, luxusní model vybavený tak, aby se do něj vešlo deset plně vzrostlých lidských pasažérů, byla ukrytá v jeskyni na okraji města. Poté, co Kanut čtyři zajatce propustil - aniž by měl představu, jak jinak než tím, že řekne pravdu, svůj čin ospravedlní před doktorem Averym - bylo pro Dereka a reaktivovaného Mandelbrota poměrně snadnou záležitostí přijít na to, jak loď ovládat.
"Odleťme odsud co nejrychleji!" naléhala Ariel. "Kurz můžeme nastavit později. Je mně dokonce úplně jedno, jestli poletíme ke koloniím, hlavně odsud chci vypadnout, jak nejrychleji to bude možné."
"Tobě nevadí, že bys tam mohla chytit nějakou nemoc?" zeptal se Derec.
"Na to už je stejně pozdě," odpověděla Ariel. "Kromě toho, myslím si, že kolonie jsou jediným místem, kde nás budou ochotni přijmout."
Jakmile byli bezpečně ve vesmíru a mohli beze spěchu uvažovat o tom, jaký směr zvolit, Mandelbrot si prohlédl rádiové vybavení a řekl: "Pane Dereku, myslím, že někdo se s námi pokouší spojit."
"To zřejmě bude Avery. Zapni to," řekl Derec. "Klidně si poslechneme, co nám chce říct." Usmál se, zatímco Wolruf ohrnula rty přes zuby v očekávání, co uslyší.
Namísto rozhněvaných slov doktora Averyho však uslyšeli známou hudbu, melodii o dvaceti taktech, opakující se stále dokola v a moll, s tóny ozývajícími se a zase ustávajícími v dominantních akordech a pulzujícím, nezapomenutelném rytmu. Derec jí naslouchal sotva deset taktů, než jeho noha začala poťukávat do rytmu.
"To je nádhera!" zvolala Ariel. "To bude Veselé trio!"
"Loučí se s námi," řekla Wolruf tiše. "Možná se už nikdy neuvidíme."
"Budou mi chybět," zašeptal Derec.
"Signál je stále obtížněji zachytitelný, začíná slábnout," poznamenal Mandelbrot.
"Letíme velmi rychle," řekla Ariel. "Myslím, že bude lépe, když se konečně rozhodneme kam."
"Později, pokud ti to nebude vadit," řekl Derec. "Omlouvám se, ale právě teď nejsem schopen soudně uvažovat. Jsem příliš vyčerpaný." Vstal ze svého sedadla a zamířil ke dveřím, kde se opřel o stěnu. Měl zvláštní pocit, podivně rozporuplný. Celé týdny se snažil přijít na to, jak se dostat z Města robotů a teď, když se jim to podařilo, mu už začínalo chybět, už přemýšlel o tom, jak asi budou vyřešeny všechny ty záhady, které nestačil objasnit. Možná se odpovědi na

ně už nikdy nedozví.
A možná už nikdy neuslyší hudbu hranou Veselým triem. Zvuk z rádia postupně slábl, nahrazován bílým šumem, a Derec Mandelbrotovi pokynul, aby přístroj vypnul. Okamžitě se mu po té hudbě začalo stýskat. Chyběly mu Harryho vtipy.
Nu, alespoň konečně bude mít možnost dosáhnout dvou největších cílů, které momentálně má. Někde ve vesmíru je tajemství jeho ztráty paměti. Také byl odhodlán nalézt lék pro Ariel.
Možná pak se bude moci vrátit do Města robotů.
Pohlédl na Wolruf, která zamířila k jídelnímu automatu, neohrabaně stiskla tlapkou několik tlačítek a poté čekala, až se v otvoru objeví potrava.
Namísto jídla však uviděli něco, co je přinutilo zatajit dech.
V otvoru byl Klíč k Pericentru!

KYBORG
William F. Wu
ZÁZRAK
Arthur Byron Cover
Z anglických originálů Cyborg a Prodigy
přeložila Hana Březáková.
Obálka Miroslav Hadinec.
Grafická úprava Helena Illíková.
Vydal Knižní klub, spol. s r. o.,
v Praze 1994
jako svou 157. publikaci.
Technická redaktorka
Alena Suchánková.
Počet stran 288.
Sazba Cadis Praha.
Tisk Tlačiarne BB, spol. s r. o.,
Banská Bystrica.
Vydání první.